

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

བོད་མི་ན་གཞན་ཉམས་ཞིབ་ལས་བོད་ཀྱི་གནད་དོན་སློང་བ།

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་དྲུས་དེབ།

རྩོམ་སྒྲིག་པ། བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

བདག་དབང་། བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

འབྲེམས་སྒྲུབ་བྱེད་མཁན། བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

འབྲེལ་གཏུགས། communication@tibetpolicy.net

པར་སྒྲུབ་ཁང་། ལྷ་ས་ཐང་པར་ཁང་། ལྷ་ས་རྫོང་།

སྤྱི་ལོ་འདོན་ཐངས། ༥ ༩༩༩ . ༡༩

ISSN- 2394-2983 Dharamshala

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གིས་ཨ་རི་ཉམས་ཞིབ་དྲུས་དེབ་གཉིས་ཏེ་བོད་ཡིན་ཀླད་
ཡིག་རེ་མིས་སྒྲིག་འདོན་སྒྲུབ་དང་།

དྲུས་དེབ་འདི་ལོ་ནང་བཀོད་པའི་ཉམས་ཞིབ་པའི་རྩོམ་ཡིག་ཁག་
གི་ནང་དོན་རྣམས་ཐོད་མིའི་སྒྲིག་འཛུགས་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་སམ།
དགོངས་པ་ཡིན་པའི་ངེས་པ་མེད།

དཀར་ཆག

ཕུན་ཀློང་གི་ཉི་མའི་སྒྲོབ་གསལ། ༡

རེ་མདོ་སེམས།

ཕུན་ཀློང་གི་མོ་ཉི་མའི་སྒྲོབ་གསལ་དང་གོ་རིམ་ལ་དབྱེད་པ། ༡༢

དོན་རྒྱུ་ལས།

དུས་རབས་ ༡༠ ནང་ལྷ་ལྷན་གཞུང་སར་སྐྱོད་མཁན་གི་ཕྱི་རྒྱལ་བའི་སྒྲོབ་ ༡༥

ཀུན་དགའ་བུ་མས་པ།

བཅའ་པོ་ལྷའི་དུན་བཞུག་ནས་སྤང་དར་མས་དམ་ཆོས་བསྐྱབས་མེན་ཐད་ཀྱི་

རྟོག་ཞིབ། ༡༩

ལེ་ཐང་དག་དབང་དབྱིག་གཉིན།

༼ བོད་སྐད་ཡིག་དང་དེའི་བྱུང་ཁའི་སྐོར་ལ་དབྱེད་པ། ༽ ༢༥

ཤེས་རབ་ཆོས་འཕེལ།

འབྲས་ལྗོངས་ནང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་བབ། ༢༧

བསོད་ནམས་དབང་རྒྱལ།

ཐུ་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་བཅད་བཞོས་བྱས་པའི་སྲིད་བྱས་ལ་བསྐྱར་ཞིབ། ༡༠༠

ཐུ་སྟོན་བསྟན་འཛིན་དགེ་ཐུས།

བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་དང་སྐད་ཡིག་སྒོར་མདོར་ཅམ་དབྱད་བ། ༡༣༡

བསྟན་འཛིན་གནམ་གང་།

བོད་ཀྱི་མིང་འདོགས་ལུགས་དང་དེའི་འཕེལ་འགྱུར་ལ་དབྱད་བ། ༡༣༥

བསྟན་འཛིན་རིག་གྲོལ།

ཕུར་ཤྭ་རི་སྐྱ་རེད། Who is Purangir?..... ༡༥༤

བསྟན་འཛིན་མཚན་ཉིད།

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྐུ་གསལ་བའི་“མིང་གོལ་”དང་“སོག་པོ་”“རྟོར་”བཅས་ཀྱི་

བཤམ་ཆད་སྒོར་ཅུང་ཟད་དབྱད་བ། ༡༥༥

གཉན་ཐར།

སྒྲིབ་སྒྲེང་།

༡༡། བོད་ཀྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་རིག་གཞུང་དང་། གནའ་སྐོལ་བཟང་པོ་ལས་ཆད་
པའི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཁོར་ཡུག་ལ་བཅོས་མེན་རང་བཞིན་གྱིས་གཅིས་ཉར་དང་སྤང་
སྐྱོབ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པ་ནི་རྒྱན་ལྗན་དང་རང་ཆས་སུ་ཡོད་པའི་གཤེས་ལུགས་ཤིག་ཡིན།
བོད་མི་རྣམས་ཀྱིས་རི་དང་མཆོ་ལ་ལྷ་སྐྱ་གཞི་བདག་གནས་པའི་སྒྲ་རི་དང་སྒྲ་མཆོ་ཟེར་
ནས་དད་པ་བྱེད་པའི་བརྒྱད་རང་བྱུང་ཁམས་དང་ཁོར་ཡུག་ལ་སྤང་སྐྱོབ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་སུམ་ཅུ་སྟོག་སུམ་པ་ཆོས་རྒྱལ་སྤོང་བཅན་སྐུམ་པོ་དང་། བག་མོ་བྱ་
པ། དེ་ནས་དགའ་ལྗན་པོ་བྱང་བཅས་ཀྱི་གཞུང་འཛིན་སྐབས་སོ་སོར་སེམས་ཅན་གསོད་
མི་ཆོག་པ་དང་། དེ་བཞིན་ནགས་ཆལ་བདག་སྤྱོད་ལ་དམིགས་ཏེ་ལོ་སྟར་ཤིང་སྤྱོད་འབྲུམ་
སྤྲལ་གཉིས་རེ་འདེབས་འཇུགས་དགོས་པའི་བཀའ་ཁྲིམས་གཏན་འབེབས་མཛད་ཡོད།
ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་ནག་དམག་དབྱེད་བོད་ནང་བཅན་འཇུག་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩
ལོར་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་བཅན་བཟུང་བྱས་ནས་བཟུང་བོད་ཀྱི་སྤྱོད་བཅུད་གཉིས་ཀར་
དོ་སྟོན་ཆད་མེད་བཏང་དང་གཏོང་བཞིན་ཡོད། འཛམ་གླིང་ཡང་ཐོག་དང་། གོ་ལའི་སྒྲེ་
གསུམ་པ། ཨེ་ཤེ་ཡའི་རྒྱའི་བང་མཛོད་སོགས་གནད་འགག་ཡོད་པའི་མཆན་གནས་སུ་
གྲགས་པའི་བོད་མཐོ་སྐང་གི་ཁོར་ཡུག་གནས་སྤངས་ནི། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ནང་
གཉེར་ཁ་སྤྲོག་འདོན་ཆོད་མེད་བྱེད་པ། བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རྒྱའི་སྤྱིང་རྒྱ་རགས་དང་རྒྱ་མཛོད་
རྒྱལ་པ་སོགས་འགན་སྐྱོར་མེད་པའི་འཇུགས་སྐྱོན་ལས་གཞི་མང་དག་སྤེལ་བར་མ་ཟད།
སྤང་སྐོལ་བཟང་པོའི་འཆོ་བ་ལ་རྩིས་མེད་རྟོག་རོལ་གྱིས་བཅན་བཀའ་འོག་འཕྲོག་པ་
གནས་སྟོབ་བཅུག་ནས་རྩ་ཐང་བྱེ་ཐང་དུ་བསྐྱར་བ་བཅས་ཀྱི་ཉེར་ལེན་ལ་བརྟེན་ནས། ད་
ཆ་མཐོ་སྐང་བོད་ཀྱི་ས་རྒྱ་རྒྱུད་གསུམ་འབག་བཅོག་ཤོར་ཡོད་པར་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་གངས་

རི་དང་། གཏན་འཇགས་འབྲུག་རོམ་པོ་ན་ཆེ་བཞུ་བའི་རྒྱུན་གྱིས་རྒྱུད་གི་དཀྱིལ་འཁོར་
ནང་ནག་ཁྲམ་སླེབས་ཀྱི་ཡོད་པས་གོ་ལའི་ཆ་སྔོན་ཆེ་བྱ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།
དེ་བཞིན་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ནས་བརྒྱུད་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ཆོད་དང་འགན་ཁུར་མེད་པའི་
ཐོག་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ཆུ་ཁག་ལ་ཆུ་མཛོད་ཆེན་པོ་རྒྱལ་རྒྱུའི་ལས་གཞི་གསར་བ་མང་
དག་སླེལ་དང་སླེལ་བཞིན་ཡོད། བོད་ནི་འཛམ་གླིང་གི་མཐོ་སྒང་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན་པས་
ས་ཡོམ་གྱི་ཉེན་ཁ་ཆེན་པོ་ཡོད་པའི་ཁར་ཆུ་མཛོད་ཆེན་པོ་དེ་འདྲ་རྒྱུ་བཞིན་ཡོད། སྤྱི་
ལོ་ ༡༩༧༡ ལྷ་ ༩ ནང་རྒྱལ་སྤྱིའི་དབྱེད་ཞིབ་ཁང་ (Probe International) ནས་རྒྱ་
ནག་ཏུ་བ་ཕྱོགས་ཁུལ་དུ་འཛུགས་སྐྱོན་བྱེད་བཞིན་པའི་ཆུ་མཛོད་བརྒྱ་ཆ་ ༩༥.༦ ས་ཡོམ་
གྱི་ཉེན་ཁ་འཕྲིང་ནས་ཆེན་པོ་བར་ཡོད་པའི་ས་ཁུལ་ཡིན་འདུག་པའི་ཉེན་བརྒྱུད་ཡོད།
ཆུ་མཛོད་ཆེན་པོ་དེ་དག་ནི་ས་ཡོམ་གྱི་རྒྱུ་སྐྱེད་དང་གཞོན་ཡུལ་གཉིས་ཀ་ཡིན་ལུགས་
ཆོད་རིག་བ་ཆོས་གསུངས་ཡོད། ས་ཡོམ་གྱི་རྒྱུ་བས་ཆུ་མཛོད་ཆེན་པོ་དེ་དག་ལ་སྐྱོན་
ཆག་བྱུང་ན་དེས་བོད་ཅམ་མ་ཟད་བོད་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱལ་སའི་གཤམ་འོག་རྒྱལ་ཁབ་མང་པོ་
ལ་གོད་ཆག་ཆེན་པོ་ཡོད་ཉེན་ཡོད། ཕྱོགས་མཚུངས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་གཙང་
ཆུ་ཁག་གི་སྟེང་ཆུ་རྒྱུས་བརྒྱུ་བ་མ་ཆད་ཆུ་ཁ་ཡང་བསྐྱར་བཞིན་ཡོད། བོད་ཀྱི་གཙང་
ཆུ་ཁག་ནི་ལྷོ་ཤར་ཨེ་ཤེ་ཡའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ནང་རྒྱལ་སའི་ཆུ་ཆེན་ཁག་གི་འབྲུང་
ཁུངས་ཡིན་པར་བརྟེན། བོད་ཀྱི་གཙང་ཆུ་ཁ་བསྐྱར་ན་གཤམ་འོག་གི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་
མི་འཕོར་ཐེར་འབྲུམ་གཉིས་ལྷག་གི་འཆོ་བ་ལའང་དོ་ཤོག་འགྲོ་ངེས་ཡིན། དེས་ན། འཛམ་
གླིང་ཡང་ཐོག་དང་། ཨེ་ཤེ་ཡའི་རྒྱུའི་བར་མཛོད། གོ་ལའི་སྤྱོད་གསུམ་བ་བཅས་སུ་གྲགས་
པའི་མཐོ་སྒང་བོད་ཀྱི་ཁོར་ལུག་གནད་དོན་ནི། གོ་ལ་སྤྱི་ཡོངས་ལ་གནད་དགག་ཆགས་
ཀྱི་ཡོད་པར་བརྟེན། བོད་དང་རྒྱ་ནག་ཅམ་མ་ཟད་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཆོགས་ལའང་བོད་ཀྱི་
ཁོར་ལུག་ལ་དངོས་ཤུགས་བརྒྱུད་གསུམ་ནས་སྤང་སྐྱོབ་བྱ་རྒྱུའི་བཟང་སྤྱོད་ཀྱི་འགན་
ཡོད། དེ་བཞིན་ཉམས་ཞིབ་བ་རྣམས་ནས་བོད་ཀྱི་ཁོར་ལུག་ཐོག་གཏམ་བཤད་དང་རྩོམ་
རིགས་གང་མང་སླེལ་རྒྱུར་སུ་མཐུད་དོ་ཁུར་བཞེས་གནང་ཡོང་བ་ཞུ་རྒྱུ་ཡིན། མཐའ་དོན་

དུས་དེ་བ་འདིའི་ནང་ཡོད་པའི་རྩོམ་རིག་ཁག་ནི་ས་སྤྱོག་ས་གང་སར་ཡོད་པའི་བོད་རིག་ས་
ཉམས་ཞིབ་པ་རྣམས་ནས་བྲིས་པར་བྱལ་ས་ཆེ་ཆུ་ཡིན།
འདིའི་ནང་བསམ་ཚུལ་ཅི་འདྲ་ཞིག་ཡོད་ཀྱང་རྩོམ་པ་པོ་རང་ཉིད་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་ཙམ་
ལས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་བུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གི་བསམ་ཚུལ་ཡིན་པའི་བྲུབ་པ་མེད་དོ།
བོད་ཀྱི་སྤྱི་བུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་ནས། གྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༡༡ ལ།

ཐུན་ནག་ཁྲོད་ཀྱི་ཉི་མའི་སློབ་གསོ།

རེ་མདོ་སེཁྱེ།

དང་པོ། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སླ་གུར་སློབ་གྲྭ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ལོ་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༩ ལོའི་བར།

༡༢། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སླ་གུར་སློབ་གྲྭ་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ལོར་གསར་འཛུགས་མཛད་ཅིང་། འདི་
ལ་དམངས་ཁྲོད་རིག་གནས་སློབ་གྲྭ་ཞེས་ཀྱང་ཟེར། སླ་གུར་སློབ་གྲྭ་ཟེར་དོན་ནི། གཏན་འཇགས་
ཀྱི་སློབ་ཁང་དང་སྡོད་གནས་མེད་པར་གནས་ཅེས་མེད་ཏུ་སླ་གུར་ཕུབ་སྟེ་འཛིན་གྲྭ་ཚུགས་ཀྱི་
ཡོད་པས་མིང་དེ་ལྟར་ཐོགས། སླ་གུར་སློབ་གྲྭའི་སློབ་མ་ནམས་བོད་ལུགས་ཕྱུགས་ཐོག་སློབ་
བཅོས་ཁང་གི་སློབ་ཕྱག་གི་དོ་བོའི་ཐོག་ནས་བསྐྱུས་པས། ཐོག་མའི་སྐབས་གཏན་འཇགས་སློབ་
ཕྱག་ཉི་ཤུ་ཅ་བཞི་ཡས་མས་ལས་མེད་ཅིང་། དེ་དག་ཀྱང་གོང་ཆོ་སོ་སོའི་ལས་བྱེད་པས་ལོ་ཆོད་
དང་། རྒྱུ་རིག་དོན་གཉེར་ཡོད་མེད་ལྟ་བུའི་ཆ་རྒྱུན་གང་ལ་ཡང་མི་ལྟ་བར། ལས་ཀ་མི་འཛོན་
མཁན་དང་ལས་བྱེད་པའི་ཁ་མི་འགོ་སའི་མི་དར་མའི་རིགས་ཤིག་སྟེ་གཙོ་བོར་འདེམས་སྤྱིག་
བྱས་ཡོད་འདུག མཛོད་དགོ་བཞག་སྡོམ་པའི་རྩ་ཐང་ཏུ་ཚུགས་པའི་བོད་ལུགས་ཕྱུགས་ཐོག་སློབ་
བཅོས་ཁང་འདི་ནི། ཁང་མིག་འགའ་ཤས་ལས་མེད་པའི་སྐབས་བདེའི་སློབ་ཁང་ཞིག་ཡིན་ཡང་།
ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སྐབས་ཆེན་ཀྱི་མཛད་འཕྲིན་མང་ཆེ་བའི་གཞི་འདི་ནས་ཚུགས་ཤིང་། རྒྱུན་འཛིན་
དང་གསར་གཏོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་པའི་གསོ་རིག་གི་འགོ་བཙན་འཕྲིན་ལས་ཡོངས་རྫོགས་སློབ་
ཁང་འདི་ནས་འཕེལ་རྒྱས་སུ་བྱེད་པར་མ་ཟད། སློབ་ཁང་འདི་ནི་མཛོད་དགོ་ཉི་མའི་སློབ་གསོའི་
ལས་དོན་ཀྱི་གཞི་འཛུགས་ས་ཐོག་མ་དང་། བོད་གངས་ཅན་ལ་ཁྲུབ་པའི་ཉི་མའི་སློབ་གསོའི་ཡོད་
སྒྲུང་ཡང་ཐོག་མར་འདི་ནས་སློབ་པ་ཡིན་པས། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་མ་མཆོན་ན་མཛོད་དགོ་བཞག་སྡོམ་
པའི་ས་གནས་འདི་ཤིན་ཏུ་གཤམ་གཏན་ཆེན་པོར་གྱུར་ཡོད་པར་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་དེད་རབས་སློབ་

གྲུའི་སློབ་གསེའི་བྱུང་རིམ་དང་འཕེལ་ཆུས་སླེབ་པའི་སྐབས་བཞག་སྡོམ་བོད་ཡིག་སློབ་གྲུ་འདི་
 མ་སླེབ་ན་མི་འགྲིག་པའི་གནས་སྤངས་དཔེགས་བསལ་བ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད། ཨ་ཁུ་ཉི་མས་ཏུ་
 ཆེན་མོ་སེའི་འགོ་ཁྲིད་ནམས་ཀྱིས་འདེམས་སྤྲིག་བྱས་པའི་སྤྲོལ་སྤྲུག་དེ་དག་གི་གཤེས་སྤྱོད་དང་།
 སྤྲུམ་ཚད། ལོ་ནའི་གནས་བབ་གང་འདྲ་ཡིན་མིན་བཅས་གཙོ་གནད་དུ་མ་བཟུང་བར། ཁོ་ཆོ་ལ་
 གུན་སྤྱོད་དང་ཤེས་ཡོན་སློབ་སྤྱོད་གི་མང་གཞིའི་གནས་ཚད་འཕྱོར་ཐབས་བྱ་དགོས་པ་ནི། མིག་
 སྤེའི་སྤྲོལ་སྤྲུག་དེ་དག་གི་མི་ཆེའི་མདུན་ལམ་དང་། ས་གནས་འཕྲོག་སྤྲེ་ཁག་གི་སྤྲུགས་ནད་སྤྲོ་
 བཅོས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། ཆག་འཛིག་གི་ཉེན་འཕྲང་དུ་གྱུར་པའི་བོད་མི་རིགས་དང་
 བོད་ཀྱི་རིག་གནས་གཉིས་ཀའི་མདུན་སྡོངས་དང་གསོན་གནས་ཀྱི་ཐད་ནས་ཤིན་ཏུ་གཤམ་གནད་
 ཆེན་པོར་གཟིགས་ཡོད། དེར་བརྟེན་ཨ་ཁུ་ཉི་མས་ཐོག་མའི་འདེམས་སྤྲིག་གི་སྤྲོལ་སྤྲུག་དེ་དག་
 སྤྲུགས་ཐོག་སྤྲོལ་ཁང་གི་ལས་བྱེད་དང་སྤྲོལ་སྤྲུག་ཙམ་ཀྱི་ངོ་བོར་མ་བཞག་པར། སྐབས་དེའི་ས་
 གནས་ཀྱི་གནས་བབ་དང་འཆོམ་པའི་སློབ་གྲུ་ཞིག་འཇུགས་སྐྱེའི་ལས་གཞི་ཚུགས།

སྤྱིར་ལོ་རབས་དྲུག་ཙུ་པའི་ནད་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་དང་རྒྱན་འཛིན་བྱ་རྒྱར་དཀའ་ཁག་
 དང་འགོག་རྒྱུ་ཅི་ཙམ་ཡོད་མེད་བཤད་མ་དགོས་ཀྱང་། ཨ་ཁུ་ཉི་མས་ཐོག་མའི་སྐབས་བོད་ཀྱི་
 སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་ཀྱི་སློབ་ཁྲིད་ཡོངས་རྫོགས་ཤིན་ཏུ་གསང་ཐབས་ཀྱིས་མཛད་ཅིང་།
 རིམ་གྱིས་ཐབས་མཁས་པའི་བྱེད་ཐབས་སྤྲོ་ཆོགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ལོའི་ལོ་མཇུག་
 ནས་གསང་བའི་སློབ་ཁྲིད་དེ་དངོས་སུ་སྤྱུ་གྱར་སློབ་གྲུའི་ངོ་བོར་ཚུགས་ཏེ། ཟུང་གཏན་འཇགས་
 དང་སྤྲིག་འཇུགས་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་པ་ཞིག་ཏུ་མཛད། མདོ་སྤྱད་སྤྲོགས་ལ་མཆོན་ན་འདི་ནི་མང་
 ཆོགས་ཀྱི་ཆེད་དུ་བཟུགས་པའི་སྤྲིག་འཇུགས་ལྡན་པའི་བོད་ཡིག་གི་སློབ་གྲུ་དང་པོ་དེ་ཡིན་སྟེ།
 སྐབས་དེར་གནད་དཔེ་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ན་ཡང་ཆོས་དཔེ་དང་བསམ་སློབ་ཉིང་པའི་དུག་རྒྱན་ཡིན་
 པར་ངོས་འཛིན་བྱས་ཏེ། མེར་སྤྲེག་གཏོང་རྒྱུ་བྱེད་པ་མ་གཏོགས་སུ་གང་གིས་ཀྱང་བདག་ཉར་
 བཀོལ་སྤྱོད་མི་ཆོག དེར་བརྟེན་ཐོག་མར་སྤྱུ་གྱར་སློབ་གྲུའི་ཁྲིད་གཞིའི་སློབ་དཔེ་བེད་སྤྱོད་ཆོག་
 པ་གཅིག་ཀྱང་མེད་སྟབས། གསལ་བྱེད་སྤྲུལ་ཏུ་དང་། སྤྲོལ་འཇུག་རྗེས་འཇུག་མགོ་ཚན་འདོགས་

ཅན། སྟོན་རྗེས་དང་ཅེག་འདོགས་སྟོར་སྤངས་སོགས་འབྲི་སྟོག་གི་ཀ་དཔེ་ཨ་ཁུ་ཉི་མ་ཁོང་གིས་
 དངོས་སུ་ཚུམ་སྟེག་མཛད་ཅིང་། སྟོབ་མ་རེ་རེའི་འབྲི་དེབ་ངོས་སུ་འབྲི་བ་ལུས་ཀྱིས་སྟོབ་ཁྲིད་དབུ་
 འཇུགས་གནང་ཡོད། སྟོབ་སྟོབ་བྲུ་ཚུགས་ནས་ཐོག་མའི་ལོ་གཅིག་ཅུམ་རིང་བོད་ཡིག་འབྲི་
 སྟོག་གཙོ་འདོན་གྱིས་བསྐབས་བས། སྟོབ་སྟོབ་བྲུའི་སྟོབ་མ་རྣམས་ལ་ཡི་གེ་འབྲི་སྟོག་གཉིས་
 ཀ་རང་རྒྱ་འཕེར་བའི་ཤེས་ཡོན་གནས་ཆོད་འབྱར་བྱུང་བ་དང་། ལོ་གཉིས་བ་ནས་སྐབས་
 དེའི་ཞིང་འབྲོག་མང་ཆོགས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་བསྟུན་ནས་སྟོབ་སྟོབ་བྲུའི་སྟོབ་མ་ཆོར་གསོ་
 རིག་གི་རྒྱད་བཞིའི་ནང་གི་རྩ་རྒྱད་ལེ་ཉུ་བྱུག་དང་། རྩ་མདོ་དང་མཚུ་མདོ། རྒྱ་མའི་རིམས་ནད་
 སོགས་སྟོ་འཛིན། སྟོན་རྩ་ངོས་འཛིན། སྟོན་གྱི་སྟེབ་ཁ་སྟེག་སྤངས་དང་། སྟོན་རིགས་མ་འབྲ་བ་སོ་
 སའི་ཕན་ལུས། སྟོན་སྟོར་མ་འབྲ་བ་དེ་དག་ལྷགས་ཐོག་གི་ཐོག་བཀོལ་སྟོད་བྱེད་སྤངས་སོགས་
 རིམ་གྱིས་བསྐབས།

ལོ་གསུམ་བ་ནས་སྟོན་སྟོན་བསྟེགས་ཏེ་ཡུལ་ལྷང་སོ་སོར་ངོ་བསྟོད་ཀྱིས་དངོས་སུ་ལྷགས་ཐོག་གི་
 བྱད་རིགས་བཅོས་ཐབས་ཀྱི་ལག་ལེན་དམར་ཁྲིད་མཛད་བས། དུས་ཡུན་རིང་པོར་མ་འགོར་བར་
 སྟོབ་སྟོབ་བྲུའི་སྟོབ་མ་རྣམས་སྐབས་དེའི་སྟེ་ཆོགས་ཁྲིད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་བ་དང་། ལྷགས་ཐོག་
 སྟོན་བཅོས་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་དང་ལག་ཐབས་གཉིས་ཀར་རང་མགོ་ཐོན་བ་ཤིས་ཀྱི་ཁྱུར་འདུག་
 པར་མ་ཟད། བསམ་སྟོར་དང་ཀུན་སྟོད་གང་ཅིའི་ཐད་ནས་སྟེ་བ་བརྗེས་བ་ལྟ་བུའི་མི་ཡ་རབས་ཆ་
 འཛིན་འཕེར་བ་ཤིས་ཀྱི་ཁྱུར་འདུག་པར་བརྟེན། མཛོད་དགེ་ཉི་མའི་ལོ་གསུམ་གྱི་སྟོབ་གསའི་བྲུབ་
 འབྲས་ནི་ས་གནས་སྟོན་གཞུང་དང་མང་ཆོགས་གཉིས་ཀའི་སྟོ་ཡུལ་དུ་མི་ཤོང་བ་ཞིག་ཀྱི་ཁྱུར་
 པས་ཁོང་གི་སྟོབ་གསའི་ལམ་སྟོལ་ལ་བསྐྱགས་བརྗོད་དང་གདེང་འཛིན་ཆེན་པོ་བྱང་འདུག་ ལྷག་
 པར་དུ་མཛོད་དགེ་ཉི་མས་གསར་དུ་སྟེབ་སྟོར་མཛད་པའི་སྟོ་སྟོན་རིགས་ཀྱིས་ལུབ་ལུགས་
 ལྷགས་ནད་གསོ་རིག་གིས་བཅོས་མ་སྟུབ་པའི་ནད་རིགས་མང་པོ་ཞིག་རྩ་གཙོད་བྱེད་སྟུབ་བ་
 བྱང་བར་བརྟེན། རྒྱལ་ཁབ་གཞུང་དང་མང་ཆོགས་གཉིས་ཀའི་ནང་མཚན་སྟོན་དང་གདེང་འཛིན་
 ཆེན་པོ་བྱང་བ་དང་མཉམ་དུ། མིག་མཐོང་གི་དངོས་ཡོད་བྲུབ་འབྲས་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ཀྱི་

རིག་གཞུང་ལ་སྤང་རྒྱུ་བྱེད་པའི་གོང་རིམ་ལས་བྱེད་མང་པོ་ཞིག་གི་བསམ་སྒྲོམ། བོད་ཀྱི་རིག་
 གཞུང་རྙིང་པའི་གསུམ་ནས་ཀྱང་ཆོན་རིག་གི་རང་བཞིན་ལྡན་པའི་ཤེས་ཡོན་ཡོད་འདུག་སྟེ་པའི་
 དེས་པ་རྙེད་པ་བྱུང་ཞིང་། བོད་ཀྱི་མང་ཚོགས་ཀྱི་སེམས་ལ་ཡང་བོད་ཡིག་ནི་དགོན་པའི་ནང་གི་
 གྲ་པ་ཆོས་དཔེ་ཆ་འདོན་སྤྱད་ཅམ་མ་ཡིན་པར། ཞིང་འབྲོག་གི་འཆོ་བ་ལ་དངོས་སྤྱ་པན་ཐོགས་
 བྱེད་ཐུབ་པ་ཞིག་དང་། མི་ངན་པ་དང་རྩལ་པོ་རྣམས་མི་བཟང་པོ་དང་ཡ་རབས་ཀྱས་པ་ཅན་ཞིག་
 ཏུ་འགྱུར་བཅས་བྱེད་ཐུབ་པའི་ཆ་ལག་བཟང་པོ་ཞིག་ཡིན་པའི་དེས་ཤེས་བྱུང་འདུག ལོ་བཞི་
 པ་ནས་སློབ་མ་རྣམས་ཤེས་ཡོན་སློབ་སྦྱོང་ཐོག་སློབ་སྤྱང་དང་འབད་བཅོམ་ཆེན་པོ་ཅན་ཞིག་ཏུ་
 གྱུར་ཐུབ་ཡོད་ཀྱང་། སྐབས་དེར་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་དང་འབྲེལ་བའི་གཞུང་ལུགས་རྙིང་པ་སྤྱི་
 དང་། ལྷག་པར་དུ་དཔེ་གཞུགས་མ་ཞིག་མིག་གིས་མཐོང་ཆེ་འདྲེ་མཐོང་བ་ལྟར་སྤང་སེམས་ཆེན་
 བོས། ཆོས་ལུགས་སྤོངས་དད་ཀྱི་ལག་ཆར་ངོས་འཛིན་བྱས་ཏེ་མེར་བསྐྱེད་གཏོང་རྒྱུ་བྱེད་
 དེར་བརྟེན་ཨ་ཁུ་ཉི་མས་ལྷ་མོའི་དག་ཡིག་རྙིང་པ་རྣམས་ཀྱི་ཁྲོད་ནས་སྐབས་དེར་བོད་སྦྱོང་བྱེད་
 རུང་བ་དང་དགོས་མཁོ་ཆེ་བའི་རིགས་ཀྱི་ཐ་སྙད་མང་པོ་བྱར་འདོན་མཛད་དེ་བརྟེན་གྱི་སློབ་
 དེབ་དང་། དེ་བཞིན་བ་སྤྱིའི་སྤྱུ་རྟགས་དང་། སི་ཏུའི་སྤྱུ་རྟགས་སོགས་ནས་གཞུང་ཆོན་ཁོལ་
 བྱུང་གི་བརྟེན་ཀྱི་སློབ་དེབ། རྒྱལ་དབང་ལྷ་པའི་སྟན་ངག་དབྱངས་ཅན་དབྱེས་སྤྱུང་། བོད་
 མཁས་པའི་སྟན་ངག་འབྲེལ་བ་སོགས་ལས་ཁོལ་བྱུང་གིས་སྟན་ངག་གི་སློབ་དེབ་བཅས་གསར་
 བསྐྱེད་ཀྱིས་སྤྱུ་རྟགས་དབང་དུ་བཏབ། གོང་རིམ་ནས་བཀག་འགོག་མི་ཡོང་བ་དང་སྐབས་དེའི་སྤྱི་
 བྱས་ཀྱི་འཁོར་སྤྱོད་དང་བསྟན་དགོས་པ་གལ་གནད་དུ་གཟིགས་ཏེ། སློབ་དེབ་དེ་དག་མང་ཆེ་
 བའི་མགོ་མཐུག་ཏུ་མའོ་ཅི་ཏུང་གི་གསུང་བཏུས་ནས་ཆོན་པ་རེ་ཁོལ་བྱུང་གིས་བཞག་གནང་བས་
 མཆོན་ཐབས་མཁས་པའི་བྱེད་ཐབས་སྤྲོད་ཀྱིས་ལག་བསྟར་མཛད་པར་བརྟེན། གསར་བསྐྱེད་ཀྱིས་
 གནང་བའི་སློབ་དེབ་དེ་དག་ལ་གོང་རིམ་ནས་ཆོན་རིག་དང་མཐུན་པའི་སློབ་དེབ་ཅིག་ཡིན་པར་
 ངོས་འཛིན་བྱས་པས། ལག་བསྟར་བྱ་བར་སྦྱོན་བརྟེན་དང་འགོག་རྒྱེད་བྱེད་མཁས་བྱུང་མི་འདུག
 ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བྱེད་ཐབས་མཁས་པའི་མཛད་པ་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་རིག་གནས་གསར་བརྟེན་ཆེན་ཆེན་
 མོའི་ལས་འགུལ་གྱི་ནང་དུ་ཡང་སྤྱ་གྱུར་སློབ་གྲུའི་བོད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་མཆམས་འཛོག་བྱེད་པ་

དགོས་པར་སྤྱུ་མཐུད་རྒྱུ་གནས་སྤུལ་བ་བྱུང་ཡོད།

གཉིས་པ། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་ལྷ་བདུན་སྟོབ་གྲ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༩ ལོ་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༥ ལོའི་བར།

༡༽ ལྷ་ར་དམར་ཞང་ལྷ་བདུན་སྟོབ་གྲ། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སྤྱ་གྲར་སྟོབ་གྲས་ཤེས་ཡོན་དང་། ལག་ཅུལ།
ཀུན་སྟོང་སྟོབ་གསོ་བཅས་གང་ཐད་ནས་དམངས་ཚོགས་ཁོད་བྱུང་བཟུངས་ལག་ལོ་ཐོན་བཞིན་པ་
དེ་ཅུལ་གྱིས་སྤྱགས་ཡིད་མ་ཆེ་མས་བར། སྤྱ་གྲར་སྟོབ་གྲ་ཐོག་མར་སྤྱགས་བཅོས་སྟོན་པའི་ཆེད་
དུ་བཙུགས་པའི་སྟོབ་གྲ་ཞིག་ཡིན་པར་བརྟེན། ཐོག་མའི་དཔྱིགས་ཡུལ་ལྷ་ར་སྤྱགས་བཅོས་གསོ་
རིག་སྟོབ་གྲའི་ངོ་བོའི་ཐོག་ནས་སྤྱུ་མཐུད་རྒྱུ་འཛིན་བྱས་པའི་ཐོག རྒྱ་ནག་དབྱུས་གཞུང་ནས་
༥༡' ཡིག་ཆ་ཟེར་བ་གྲུང་གོ་རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱ་རིག་གནས་དང་ལག་ཅུལ་མཉམ་བསྐྱེས་དགོས་
པའི་ཅ་འཛིན་ལམ་སྟོན་གྱི་ཡིག་ཆ་ཞིག་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱ་འབྲེམས་སྟེལ་བྱུང་བས། ཨ་ཁུ་ཉི་
མས་དེ་ནི་རང་ཉིད་གྱིས་ངར་སྤྱགས་བྱས་པའི་གོ་སྐབས་ཤིག་ཡིན་པར་གཟིགས་ཏེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༩
ལོར་ལྷ་ར་དམར་ཞང་ལྷ་བདུན་སྟོབ་གྲ་དངོས་སྤྱ་གསར་འཛུགས་མཛད། དུས་སྐབས་འདི་ཡང་
རིག་གནས་གསར་བཞེ་ཆེན་མོའི་ལས་འགུལ་ཤིན་ཏུ་ངོ་རྒྱུ་ཆེ་བའི་སྐབས་ཡིན་ཡང་། ཨ་ཁུ་ཉི་
མས་ལྷ་བདུན་ཡིག་ཆའི་དགོངས་དོན་ལག་བསྟར་བྱེད་གྱི་ཡོད་པའི་རྣམ་འགྱུར་གསལ་བོ་སྟོན་
གྱི་ཡོད་སྟབས། ཁོང་གི་སྟོབ་གསོའི་ལས་གཞི་འདི་ལ་མངོན་གསལ་གྱི་གཏོར་བཅོམ་དང་འགོག་
རྒྱུ་བྱེད་སྤུལ་མཁན་བྱུང་མེད། ལྷ་ར་དམར་ཞང་ལྷ་བདུན་སྟོབ་གྲ་ནི་གཞུང་གིས་ཆད་འཛིན་ཡོད་
པའི་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སྟོབ་གྲ་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་ཅིང་། སྟོབ་གྲ་འདི་སྤྱ་གྲར་སྟོབ་གྲ་དང་བསྟུང་ན་གྱི་ནང་
གི་མཐུན་རྒྱུ་དང་སྤྱི་གཞུགས་གང་ཅིའི་ཐད་ནས་ཅུང་ཆད་ལྡན་ཞིག་ཏུ་ཆགས་སྤུལ་ཡོད། ཐོག་
མའི་སྐབས་སྟོབ་མ་བཞི་བཙུངས་མས་ཤིག་སྟོབ་འཛུགས་བྱེད་མཁན་བྱུང་བ་རྣམས། སྟོར་སྟོབ་
འཛིན་གྲུང་། རིག་གནས་དངོས་གཞིའི་འཛིན་གྲ། སྟོན་གྱི་འཛིན་གྲ། གསོ་རིག་ལག་ཐབས་
གྱི་འཛིན་གྲ་བཅས་སྤྱ་ཁག་བགོས་བྱས་ཏེ་སྟོབ་ཁྱིད་གནང་འདུག ཁྱིད་གཞིའི་སྟོབ་དེ་བ་ཡོངས་

རྫོགས་སྐབས་སོ་སོའི་དགོས་མཁོ་དང་བསྟུན་ནས་ཨ་ཁུ་ཉི་མ་ཁོང་གིས་གསར་བསྐྱེགས་ཀྱིས་
 སྐྱམ་དཔར་མཛད་པ་ལ་སྟག་ཡིན། འདི་ལྟར་ལོ་ལྔའི་རིང་སྐར་དཔར་ཁང་ལྔ་བདུན་སྟོབ་གྲའི་
 བར་སྟོབ་སྟག་བརྒྱ་ལྔ་ལྔ་གསོ་སྦྱོང་བྱས་ནས་ཐོན་པ་ན་མས། ཏུ་ཕྱེ་སོ་སོའི་མང་ཆོགས་ལ་
 སྟེ་ཁྱིད་སྟབ་པའི་ཤེས་འཛོན་ལྡན་པ་ལ་སྟག་ཏུ་གྱུར་སྟབ་ཡོད་པར་མ་ཟད། མི་གཞི་དང་ཀུན་སྦྱོང་
 གྱི་ཐད་ནས་པ་མ་ཁྲན་རབས་ལ་གྲུས་ཞབས་ཡོད་པ། རྫོགས་མཛོད་མཁའ་ཀུན་ལ་འགྲོས་མ་ཐུན་
 པ། སྤྱི་བའི་ལས་དོན་ལ་འགན་ལེན་བྱེད་པ། གཞུང་བློན་ཆེ་བཞེས་ཡོན་སྟོབ་སྦྱོང་ལ་
 དོན་གཉེར་ཆེ་བ་སོགས། ལ་རབས་བཟང་སྦྱོང་ལྡན་པ་ལ་སྟག་ཏུ་གསོ་སྦྱོང་སྟབ་ཡོད་པར་བཞེན།
 སྐབས་དེའི་མང་ཆོགས་ཁོང་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བོད་ཡིག་སྟོབ་གྲའི། ཁྱིས་པར་ཡི་གེ་སྟོབ་སྦྱོང་སྦྱོང་
 སྟབ་མཁན་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད། ལ་རབས་བཟང་སྦྱོང་ལྡན་པའི་མི་བཟང་པོ་བཅོ་ས་ཞིག་ཀྱང་རེད་
 འདུག་ཅེས་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སྟོབ་གྲའི་སྤར་ལས་ཀྱང་མཆོན་སྟན་རྗེ་ཆེར་གྱུར་ཅིང། ཨ་ཁུ་ཉི་མ་ནི་སྟན་
 པ་དང་། དགེ་ཤོས། མཁས་པ། མང་ཆོགས་ཀྱི་སྟོབ་སྟན་པ། ཆོན་རིག་ལག་ཅུལ་པ་བཅས་ལས་
 འགན་དང་ཡོན་ཏན་སྟེ་འཛོམས་ཀྱི་མི་སྟེ་ཞིག་ཡིན་པ་ཡོངས་གྲགས་སུ་གྱུར་པ་དང་མཉམ་དུ། ཨ་
 ཁུ་ཉི་མའི་མཛད་འགན་དང་རྣམས་ཤྱགས་གཉིས་ཀ་སྤར་ལས་ལྔ་བ་འགྱུར་གྱིས་ཆེ་བར་གྱུར་ཡོད།

༡༥ མཛོད་དགེ་རྫོང་ལྔ་བདུན་སྟོབ་གྲའི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་སྐར་དཔར་ཁང་ལྔ་བདུན་སྟོབ་གྲའི་
 མཛོད་དགེ་རྫོང་ལྔ་བདུན་སྟོབ་གྲའི་བསྐྱར་ཉེ་སྟོབ་མའི་ཡོང་ཁུངས་སྤར་ལས་རྒྱ་རྗེ་ཆེར་བཏང་
 ཡོད། སྐབས་འདི་དག་ཏུ་ས་གནས་མ་འདྲ་བ་སྟེ་ཆོགས་སུ་མི་རིགས་སྟོབ་ཆུང་དང་སྟོབ་འབྲིང་
 འགའ་ཤས་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་སྟོབ་རྒྱན་སྟན་ཅིས་ཀྱི་རིག་གནས་ཆེད་སྦྱོང་བྱེད་
 སའི་སྟོབ་གྲའི་མཛོད་དགེ་རྫོང་ལྔ་བདུན་སྟོབ་གྲའི་ལས་མེད་པས། དུས་རབས་གསར་པའི་ལོ་རྒྱུས་
 དང་རིག་གནས་ཤྱགས་རྒྱུན་གྱི་རང་བཞིན་སོག་ནས་སྟོབ་གྲའི་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ལྡན་པ་ཞིག་ཏུ་
 གྱུར་ཡོད།

མཛོད་དགེ་རྫོང་ལྔ་བདུན་སྟོབ་གྲའི་སྟོབ་མ་ནི། མཛོད་དགེ་རྫོང་རྒྱང་པ་མ་ཡིན་པར་ཉེ་འཁོར་གྱི་
 རྫོང་ཁག་ནས་སྟོབ་འདུག་བྱེད་མཁན་ཤིན་ཏུ་མང་ཞིང་། སུ་གང་གིས་ཀྱང་འདུལ་སྦྱོང་མ་སྟབ་

བའི་མི་ཚོད་ནམས་ཀྱང་ཆེད་དུ་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སློབ་གྲར་ཚུད་ཐབས་ཀྱི་ཨུ་ཚུགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། བ་
 མ་མང་པོས་རང་གི་བུ་སྲུག་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སློབ་གྲར་ཚུགས་ཐབས་འབད་བཅོམ་བྱེད་པ་ནི། ཤེས་
 ཡོན་སློབ་སྦྱོང་ལ་དོ་སྣང་ཆེ་བ་རྒྱུ་ལས་མ་ཡིན་པར། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སློབ་གྲའི་སློ་མོ་ནས་ཐོན་པ་
 མང་ཆེ་བ་མི་ཡ་རབས་ཤིང་སྲུག་དུ་གྱུར་ནས་ཡོང་གི་ཡོད་པའི་རྒྱ་མཚན་གྱིས་ཡིན། འོན་ཀྱང་སློབ་
 མའི་གྲངས་འཕོར་རྗེ་མང་དུ་སོང་བའི་ཆོད་ཀྱིས་སློབ་ཁང་སོགས་ཆ་རྒྱུན་ཡར་རྒྱས་གཏོང་བྱུ་
 ཀྱི་མེད་སྐབས། སློབ་མ་སོ་སོའི་ངོས་ནས་ས་ཁུང་རེ་བྱས་ཏེ་རྒྱུན་ཀྱི་སློབ་ཁང་ལྟ་བུ་ས་ཁུང་ནང་དུ་
 བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེ་དུས་ས་ཁུང་ནས་ཐོན་པ་དང་དེང་སང་མཛེས་སྲུག་ལྟ་བུ་པའི་ཁང་ཅེག་ནས་ཐོན་
 བའི་སློབ་མ་གཉིས་བསྐྱར་ན། ས་ཁུང་ནས་ཐོན་པའི་སློབ་མ་ནམས་ཤེས་ཡོན་དང་ཀྱུན་སྦྱོང་གང་
 ཐད་ནས་ཆད་མཐོ་པོ་ཡིན་པ་ཡོངས་གྲགས་ཀྱི་བཤའ་སློལ་ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད། ལྷ་བདུན་སློབ་གྲའི་
 རིག་གནས་སློབ་སྦྱོང་གི་འུགས་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་ནས་ཁིང་འབྲོག་མང་ཆོགས་ཀྱི་ཁྲིད་དུ་ཡང་ཡི་གེ་
 དང་རིག་གནས་སློབ་སྦྱོང་བྱ་དགོས་པའི་གོ་རྟོགས་གསར་བ་ཞིག་སྐྱབས་སུ་བཏོན། སློབ་གྲའི་
 རང་གི་སློབ་མ་རྒྱུད་པ་མ་ཡིན་པར། མཛོད་དགེ་བྱོགས་ཀྱི་མང་ཆོགས་སོ་སོ་ཡོངས་རྫོགས་དོན་
 ཀྱིས་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སློབ་མ་ལྟ་བུ་ཡིན་པར་མ་ཟད། ཁོང་ཆོའི་བསམ་སློབ་ཨ་ཁུ་ཉི་མ་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་
 མགོན་སྐྱབས་དང་རེ་བ་ཞུ་ས་གཙོ་བོ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད།

གསུམ་པ། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལོ། ལོ་མང་བོའི་གོང་ནས་ཨ་ཁུ་ཉི་མ་ཁོང་གི་དགོངས་གཞི་ལ། བོད་ཡིག་གི་
 སློབ་རྒྱུད་ནས་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་དང་། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་ནས་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་། མཐོ་
 འབྲིང་ནས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་བཅས་ལ་རིམ་བཟོན་སུབ་པའི་སློབ་གསལ་མ་ལག་ཆད་པ་ཞིག་བཟོ་
 རྒྱུའི་འཆར་གཞི་ཡོད་ཀྱང་། ཕྱི་ནང་གི་འགོ་གྲུལ་རྒྱུ་ཆོགས་ལ་སྲུགས་རེ་བཞིན་ལག་བསྐྱར་
 གནང་སུབ་མེད། ལྷ་བདུན་སློབ་གྲའི་ནང་བོད་ཡིག་སློབ་རྒྱུད་གི་ཤེས་ཡོན་གནས་ཆད་ཡོད་པའི་
 སློབ་མ་གང་འཆོམས་མང་པོ་ཐོན་པའི་རྗེས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལོར་རྩ་བ་མཛོད་དགེ་རྫོང་བོད་
 ཡིག་སློབ་འབྲིང་གསར་འཛུགས་མཛད། ཐོག་མའི་སྐབས་སློབ་འབྲིང་འདི་མི་རིགས་སློབ་འབྲིང་

གི་ངོ་བོ་འདི་ཐོག་ནས་འཇུག་ས་དགོས་ལུགས་ཤོད་མཁན་མང་པོ་བྱང་འདུག་ཀྱང་། ཨ་ཁུ་ཉི་མས་
 ཐབས་མཁས་པ་འདི་བྱེད་ཐབས་སྒྲ་ཆོག་མཁས་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་གི་ངོ་བོ་འདི་ཐོག་ནས་
 འཇུག་ས་བྱུང་བ་འདི་འབད་བཙུན་གནང་བ་འདི་བྱུང་འབྲས་སུ། མཐའ་མ་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་གི་ངོ་
 བོར་འཇུག་ས་བྱུང་བ་བྱུང་ཡོད། འདི་ནི་མདོ་སྨད་སྟོ་རྒྱུད་ཀྱི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་
 ཀྱི་སློབ་གསོའི་གནད་དོན་རྒྱུད་པ་མ་ཡིན་པར། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་འདི་ནི་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་
 དང་བོད་ཁམས་ཡོངས་ཀྱི་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་སྡེ་ཤོས་དང་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་པས། བོད་ཀྱི་དེང་
 རབས་སློབ་གསོའི་འབེལ་རིམ་ཀྱི་ཐོག་ནས་སློབ་འབྲིང་འདི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ལྡན་པ་འདི་
 སློབ་གྲྭ་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་སློབ་གསོ་ལ་ཐེབས་པ་འདི་བཀག་རྒྱ་མང་པོ་ཞིག་ཨ་ཁུ་ཉི་
 མ་འདི་སློབ་གསོའི་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་རིམ་པ་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་གཏོར་བྱུང་ཡོད། སྐབས་དེར་བོད་
 ཁམས་ཡོངས་སུ་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་གཅིག་ཀྱང་མེད་སྟབས། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་གི་སྤྱང་
 གཞིའི་སློབ་དེབ་མེད་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་གསལ་པོ་ཡིན།དེར་བརྟེན་ཨ་ཁུ་ཉི་མས་སྐབས་དེའི་བོད་ཡིག་
 སློབ་འབྲིང་གི་དགོས་མཁོ་དང་བསྟུན་ནས་དག་ཡིག་དང་། ལུས་ཀྱི་གསུང་། ལྷན་པ་རབས་ལོ་
 རྒྱུས། འཛམ་གླིང་གི་ལོ་རྒྱུས། ལུགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས། སྤྱན་རླིང་བཅས་བོད་རང་གི་རིག་གནས་
 མ་ལག་ཆང་བའི་སློབ་དེབ་གསར་བསྐྱེགས་མཛད་པ་འདི་ཐོག་སྐད་ཡིག་གཉིས་པར་རྒྱུད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་
 གི་སློབ་ཐུན་ཞིག་ཀྱང་གོ་སྐྱེག་གནང་འདུག། སྐབས་དེར་ཨ་ཁུ་ཉི་མས་སློབ་གྲྭའི་ཤེས་ཡོན་ལམ་
 སློལ་ནང་བོད་རང་གི་སྡེ་མོའི་འཆད་ཉན་ཀྱི་ལམ་སློལ་མང་པོ་ཞིག་སྤྱད་ལེན་བྱས་འདུག་ཅིང་།
 ལྷག་པར་དུ་སློབ་འབྲིང་གི་དག་ཆུང་དང་སློབ་མ་ཆུང་པ་རྣམས་ལ་ཆད་མ་རིག་པ་འདི་སློབ་ཁྲིད་དང་།
 རྒྱལ་གསལ་གཏོང་དགོས་པ་འདི་ལམ་སློལ་གསར་བཏོད་མཛད་པ་དང་། བྱང་བའི་ལྷ་སྤྱབ་ཀྱི་རྣམ་
 གཞག་མང་པོ་ཞིག་ཀྱང་ཀུན་སྤྱོད་སློབ་ཆུང་ཀྱི་ངོ་བོར་འཆད་ཁྲིད་གནང་ཡོད། བོད་ནང་དུ་མང་
 ཆོག་ས་ཀྱི་སློབ་གྲྭའི་ནང་ཆད་མ་རིག་པ་དང་ནང་དོན་རིག་པ་འདི་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་པ་དང་། རྒྱལ་
 གསལ་གཏོང་བའི་ཆོས་ར་ཚུགས་པ་ནི་དེ་སྤར་བྱུང་མ་སྤོང་བའི་གསར་གཏོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་
 པ་ཞིག་ཡིན་པས། ཁོང་གི་སློབ་གསོའི་ལམ་སློལ་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་དག་སློབ་གཉིས་ཀའི་ཤེས་
 ཡོན་དང་། བསམ་སྒྲུབ་ཀུན་སྤྱོད་གང་ཅི་གཞན་དག་སུ་དང་མ་འདྲ་བའི་བྱུང་ཆོས་ལྡན་པ་ཞིག་ཏུ་

གྱུར་ཡོད། འོན་ཀྱང་ཆོད་མའི་རིགས་ལམ་དང་འབྲེལ་བའི་སློབ་གསེའི་ལམ་སློལ་འདི་ཕྱི་ནང་གི་
 འགལ་རྒྱུན་སྒྲུབ་ཆོག་གི་དབང་གིས་རྒྱན་རིང་པོར་གནས་ཐུབ་མེད། གང་ལྟར་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བོད་
 ཡིག་སློབ་འབྲིང་གི་འགྲེལ་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་ནས་རྩ་བ་ལྷན་གྱི་རྩོད་ཁག་མང་པོར་བོད་ཡིག་སློབ་
 འབྲིང་གསར་འཛུགས་བྱེད་ཐུབ་པ་བྱུང་བར་མ་ཟད། ལྷ་མེད་རྩོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་དང་། གཙོ་སློབ་
 བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་སོགས་བོད་ཁུལ་གྱི་ཡུལ་གྲུ་མང་པོར་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་གསེའི་
 བྱ་བ་ལ་འཕེལ་རྒྱས་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལོར་ཀུན་གཟིགས་པ་ཤ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་
 སློབ་གྲྭ་འདིར་ཆེད་དུ་ཕེབས་ཏེ། བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཐམས་ཅད་ན་སློབ་གྲྭ་འདི་ལྟ་བུ་འཛུགས་ཐུབ་ན་
 པན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཡོད་པའི་ལམ་སློབ་མཛད་པར་མ་ཟད། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སློབ་གསེའི་ལམ་སློལ་ལ་
 བསྐྱེད་པ་ཆེད་མཛད་པ་དང་འབྲེལ། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་གི་མང་གཞི་འདིའི་ཐོག་ནས་མ་འོངས་
 པར་མཐོ་རིམ་སློབ་གྲྭ་འཛུགས་དགོས་པ་དང་། ལོ་ལྗེའི་རྩིས་སུ་ཀུན་གཟིགས་པ་ཤ་ཆེན་རིན་པོ་
 ཆེ་ཁོང་བསྐྱར་དུ་སློབ་གྲྭ་འདིར་ཕེབས་རྒྱ་ཡིན་པའི་བཀའ་སློབ་ཀྱང་ཕེབས་ཡོད། བོད་ཡིག་སློབ་
 འབྲིང་འདིའི་ཐོན་དང་པོ་དང་གཉིས་པའི་སྐབས་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་ད་དུང་རྒྱ་གསུལ་ཐུབ་མེད་
 ལྟམས། སློབ་ཐོན་སློབ་མ་རྣམས་མཐོ་འབྲིང་གི་གནས་ཆད་ཡོད་པའི་སྡེ་དགེ་དགེ་འོས་སློབ་གྲྭ་
 དང་། འབར་ཁམས་དགེ་འོས་སློབ་གྲྭ། མཛོད་དགེའི་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་སློབ་གྲྭ་སོགས་མཐོ་འབྲིང་
 གི་གནས་ཆད་ཡོད་པའི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ལ་རྒྱ་གསུལ་སྤྱོད་ལམ་ནས་འཛུལ་ཁུགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་
 ལས་ཐད་ཀར་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་རྒྱ་གསུལ་སྤྱོད་ཀྱི་གོ་སྐབས་ཐོབ་ཀྱི་མེད། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བོད་ཡིག་
 སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་མའི་ཡོངས་ཁུངས་ལྟ་བུར་མཆོད་ན། རྩ་བ་ལྷན་གྱི་རྩོད་ཁག་བརྟེན་གཉིས་དང་།
 མ་ཁུ་རྩོད་དང་། ལྷ་མེད་རྩོད་། ཐེ་བོ་རྩོད་། ཅོ་མེ་རྩོད་། འབྲུག་རྩོད་སོགས་ཀན་ལྟོ་བོད་རིགས་
 རང་སྤྱོད་ཁུལ་གྱི་རྩོད་ཁག་མང་ཆེ་པའི་སློབ་མ། དེ་བཞིན་དཀར་མཛེས་ཁུལ་དང་། བོད་ལྗོངས་
 ས་ཁུལ་གྱི་སློབ་མ་བཅས་མདོར་ན་ཞིང་ལྗོངས་ལྗེའི་ས་ཁུལ་མང་ཆེ་པའི་སློབ་མ་འདུས་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལོར་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་རྒྱ་གསུལ་པ་ནས་བརྒྱུད་ནས་ད་ལྟའི་བར་བོད་
 ཡིག་སློབ་འབྲིང་གི་ཡིག་རྒྱ་གསུལ་ཐོན་པའི་སློབ་མ་གྲངས་ ༡༣༡^༢ ལྷག་དང་། ཆེད་ལས་འབྲིང་

འཇིག་རྟེན་གྱི་ཡིག་རྒྱུག་སྒྲུབ་པ་ ༡༩༠༧ ལྷག་བྱུང་ཡོད།

བཞི་པ། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་ལག་ཅལ་སྒྲོབ་གྲུ།

བྱེ་ལོ་ ༡༩༤༧ ལོ། ལག་ཅལ་སྒྲོབ་གྲུ་འདི་ནི་བྱེ་ལོ་ ༡༩༤༧ ལོར་མཛོད་དགའི་ལྷ་བདུན་སྒྲོབ་གྲུ་མང་གཞིའི་ཐོག་ནས་ཚུགས་པ་ཞིག་ཡིན།སྒྲོབ་གྲུ་འདིའི་དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི། བོད་ཀྱི་ཞིང་འབྲོག་མང་ཚོགས་ཀྱི་དགོས་མཐོང་དང་བསྐྱེད་སྤྱོད་སྒྲུགས་ཐོག་གི་སྤྲོན་པ་གསོ་སྦྱོང་བྱ་རྒྱ་ཡིན་པ་བཞིན་སྤྱོད་སྒྲུགས་ཐོག་སྤྲོན་པ་གང་འཆམ་ཞིག་འདི་ནས་གསོ་སྦྱོང་གནང་འདུག དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོ་གཞན་ཞིག་ནི། སྤྱི་དབུས་ཀྱི་འགྲུལ་བས་རྒྱུན་པས་ལྷ་བདུན་སྒྲོབ་གྲུ་ལྷ་མཁུན་གནས་ལུབ་ཀྱི་མེད་ཀྱང་། ལྷ་བས་དེར་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁག་མང་པོ་ཞིག་ནས་ན་གཞོན་དོན་གཉེར་ཅན་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་བོད་ཡིག་སྒྲོབ་འབྲིང་ལ་འཇུག་རྒྱུའི་འདོད་པ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་། དངོས་ཡོད་གནས་ཚུལ་ལ་ན་གཞོན་དེ་ཆོའི་གྲས་ནས་རིག་གནས་ཀྱི་མང་གཞིའི་ཤེས་ཚད་ཡོད་མཁན་ཤིན་ཏུ་དཀོན་ཞིང་། མི་རིགས་སྒྲོབ་རྒྱུད་ཁག་ནས་ཐོན་པ་རྣམས་ཀྱང་བོད་ཡིག་འབྲི་སྒྲོག་ཙམ་ཡང་རང་མགོ་མི་ཐོན་པ་ཤ་སྟག་ཡིན་པས། ན་གཞོན་འདི་རིགས་དངོས་སུ་སྒྲོབ་འབྲིང་ལ་མ་ཞུགས་པའི་སྒོན་ཏུ་ལག་ཅལ་སྒྲོབ་གྲུ་འདིར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་ཀྱི་མང་གཞིའི་སྒྲོབ་སྦྱོང་བསྐྱར་མ་སྤྱད་དེ། བོད་ཡིག་སྒྲོབ་འབྲིང་ལ་ཞུགས་པའི་ཤེས་ཡོན་གནས་ཚད་འབྱོར་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་ལག་ཅལ་སྒྲོབ་གྲུ་འདི་དངོས་ཡོད་གནས་སྤངས་ཀྱི་ཐོག་གནས་བོད་ཡིག་སྒྲོབ་འབྲིང་ལ་འཇུག་པའི་སྒོན་འབྲོའི་སྒྲོབ་རྒྱུད་གི་གནས་བབས་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན། ཡུལ་ཆོའི་མི་རིགས་སྒྲོབ་རྒྱུད་ཁག་ཏུ་ལོ་རེ་ལྷག་ལ་སྒྲོབ་སྦྱོང་བྱས་པ་དང་། ལག་ཅལ་སྒྲོབ་གྲུར་ལོ་གཅིག་ལ་སྒྲོབ་སྦྱོང་བྱས་པ་གཉིས་ཤེས་ཡོན་ཀྱི་གནས་ཚད་མཉམ་པོ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད་པ་སྐབས་དེའི་དགེ་ཆན་དང་སྒྲོབ་མ་མང་པོས་ངོས་འཛིན་གཅིག་གྱུར་མཛད།

ལྷ་པ། ར་བ་ཁུལ་མཛོད་དགའི་རྫོང་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་འཛིན་གྲུ།

བྱེ་ལོ་ ༡༩༤༥ ལོ། བྱེ་ལོ་ ༡༩༤༥ ལོར་ཨ་ཁུ་ཉི་མས་སྒྲོབ་འབྲིང་གི་སྒྲོབ་སྦྱོང་འབྲོ་མཁུན་ནས་

དེམ་པ་གོང་མར་འགོ་མའི་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་གི་འཛིན་གྲགས་ར་ཚུགས་མཛད། མཐོ་འབྲིང་གི་སློབ་ཚན་ཡོངས་རྫོགས་སློབ་རྒྱུ་དང་སློབ་འབྲིང་གི་མང་གཞིའི་ཐོག་ནས་གསར་དུ་ཚུམ་སྒྲིག་མཛད་འདུག་པར་མ་ཟད། གསར་དུ་ཚུམ་སྒྲིག་མཛད་པའི་སློབ་དེབ་སྡེ་བྱེ་ཡོངས་རྫོགས་ལག་བསྟར་གྱི་ཆད་གཞི་ལོན་པ་ཡོད་མེད་སློབ་གྲུ་རང་ངོས་ནས་ཞིབ་འཇུག་ཞུས་པའི་ཐོག་ ལུབ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དང་། ལྷོ་ལུབ་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ། མཆོ་སྡོན་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་བཙས་ཀྱི་མཁས་དབང་མང་པོའི་སྤྱན་སྦར་ལུལ་ཏེ་དགོངས་འཆར་བསྟུ་ལེན་ཞུས་པའི་སྐབས། མཁས་དབང་རྣམ་པས་མགིན་དབྱངས་གཅིག་གྱུར་གྱི་སློན་ནས་ལག་བསྟར་ཆད་གཞི་ལོན་པའི་ངོས་འཛིན་མཛད་ཅིང་། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་ཆེ་སློག་སྒྱུ་བ་པའི་སློབ་དེབ་བཟང་པོ་ཤ་སྟག་ཡིན་པའི་བསྟགས་བཅོལ་མཛད་འདུག་པར་མ་ཟད། སློབ་དེབ་འདི་དག་བོད་ཁུལ་གྱི་འབྲིང་དེམ་སློབ་གྲྭ་མང་པོར་ལག་བསྟར་བྱེད་ཐུབ་ན་དགེ་མཆན་ཆེ་བའི་དགོངས་ཚུལ་འདོན་མཁན་ཡང་མང་པོ་བྱུང་འདུག ཨ་ཁུ་ཉི་མས་སློབ་རྒྱུ་བྱའི་ལག་རྩལ་སློབ་གྲྭ་དང་། ར་བ་ཁུལ་མཛོད་དགེ་རྒྱུ་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་། ར་བ་ཁུལ་མཛོད་དགེ་རྒྱུ་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་བཙས་སུ་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཚུམ་སྒྲིག་མཛད་པའི་སློབ་དེབ་ཁག་ལག་བསྟར་གནང་བཞིན་པའི་སྐབས་ཤིག་ལ། ཞིང་ཁྲོངས་ལྗེའི་ཆོད་ལྟའི་སློབ་དེབ་ཁག་ས་གནས་སོ་སོར་འབྱོར་བཞིན་ཡོད་པར་བརྟེན། ཨ་ཁུ་ཉི་མས་སློབ་དེབ་དེ་དག་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཡོངས་ནས་གཅིག་གྱུར་ལག་བསྟར་བྱ་དགོས་པ་གཤམ་གནད་ཆེན་པོར་གཟིགས་ཏེ། དེམ་གྱིས་ཞིང་ཁྲོངས་ལྗེའི་སློབ་དེབ་རྣམས་བཞག་སྡོམ་སློབ་གྲྭའི་དངོས་གཞིའི་སློབ་ཚན་དུ་གཏན་འཁེབས་མཛད་དེ། ཨ་ཁུ་ཉི་མ་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཚུམ་སྒྲིག་མཛད་པའི་སློབ་དེབ་རྣམས་སློབ་འབྲིང་དང་མཐོ་འབྲིང་སོ་སོར་བྱར་སྤྱོད་གི་སློབ་ཚན་ངོ་པོའི་ཐོག་ནས་སློབ་ཁྲིད་གནང་། ཨ་ཁུ་ཉི་མས་ཚུམ་སྒྲིག་མཛད་པའི་སློབ་རྒྱུ་དང་། སློབ་འབྲིང་། མཐོ་འབྲིང་བཙས་ཀྱི་སློབ་དེབ་འདི་དག་གིས་ཞིང་ཁྲོངས་ལྗེའི་སྐད་ཡིག་སློབ་དེབ་ལ་འགྲུགས་སྒྲིལ་དེས་ཅན་ཐེབས་ཡོད། རྒྱ་མཚན་ནི་ཞིང་ཁྲོངས་ལྗེའི་སློབ་དེབ་ཐོག་མར་ཚུམ་སྒྲིག་གྱི་ལས་གཞི་ཚུགས་པའི་སྐབས། ཆོགས་རྒྱུང་རྣམས་ཐེངས་འགའ་ཤས་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་དུ་ཆེད་པེབས་ཀྱིས་འདིའི་སློབ་དེབ་དང་། སློབ་གསལ་ལམ་སྟོན་ཐད་རྒྱས་ལོན་ཞིབ་ཆོགས་བྱས་པ་དང་མཉམ་དུ། ཨ་ཁུ་ཉི་མ་

ལ་གནད་དོན་མང་པོའི་ཐད་ནས་ལམ་སྟོན་ཞུས་འདུག་ཅིང། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་འདི་ནས་ཨ་ཁུ་
 ཉི་མའི་ཐུགས་ཟིན་གྱི་སློབ་མ་དག་ཀྱང་སློབ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཉི་མའི་སྐྱོ་ཆབ་ལྟ་བུའི་ཐོག་ནས་
 ཞིང་ལྗོངས་ལྗེ་སློབ་དེབ་ཙམ་སྤྲིག་པའི་ཁོངས་སུ་ཤེབས་ཏེ། ཆོགས་ཚུང་གི་ཆོགས་འདུ་རིམ་
 པའི་ཐོག་པན་ཐོགས་ཅན་གྱི་དགོངས་ཚུལ་མང་པོ་གསུངས་ཡོད། བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་ནས་
 སློབ་མཐའ་སོན་པ་ནས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་གང་དང་གང་ལ་འཇུ་ལ་ཞུགས་ཀྱི་དུས་མཉམ་ལ་རང་
 བཞིན་གྱིས་བསམ་སློབ་གཏོང་དགོས་པ་ཞིག་ཆགས་ཡོད། སྐབས་དེར་རྒྱ་བོད་གྱི་ལས་བྱེད་མང་
 པོ་ཞིག་གིས་བོད་ཡིག་སློབ་ཚུང་ནས་སློབ་འབྲིང་དང་སློབ་འབྲིང་ནས་མཐོ་འབྲིང་། མཐོ་འབྲིང་
 ནས་མི་རིགས་ཆེན་མོ་ཞིག་ལ་འགྲོ་བུལ་པའི་ཡིད་ཆེས་གཏན་ནས་བྱེད་གྱི་མེད་ལ། བོད་ཡིག་
 སྐུངས་པའི་ཤེས་ཡོན་གྱི་ཐོག་ནས་མི་ཆེད་འཆོ་བར་པན་པའི་ལས་དོན་སྐབས་མི་སྐབས་པའི་ངོས་
 འཛིན་གཏོང་ཐབ་ཡོད། མི་རབས་གསར་པའི་ན་གཞོན་བརྒྱ་ཐག་མང་པོའི་འཆོ་བ་དང་འབྲེལ་བའི་
 གནད་དོན་འདིའི་ཐོག་ཨ་ཁུ་ཉི་མ་མཆོག་ལ་ཐུགས་ཁུལ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་སློབ་མ་དགོས། བྱི་ལོ་
 ༡༩༤༦ ལོར་གཙོས་མི་རིགས་དག་འོས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོས་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་འདི་ནས་སློབ་མ་
 འགའ་ཤས་དམིགས་བསམ་ལ་རྒྱགས་སློབ་གྱིས་བསྐྱེད་བྱས་འདུག་པ་ནི། སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་ཞིག་
 གིས་མཐོ་འབྲིང་འདི་ནས་སློབ་མ་བསྐྱས་པ་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན་འདུག་ཅིང། བྱི་ལོ་ ༡༩༤༨ ལོར་
 མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་དང་། ལུབ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ། ལྷོ་ལུབ་མི་རིགས་
 སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་བཅས་གྱིས་མཐོ་འབྲིང་འདི་ནས་སློབ་མ་གང་འཆོམ་རེ་བསྐྱེད་བྱས་འདུག་ཅིང།
 མཐོ་འབྲིང་འདིའི་སློབ་མ་རྣམས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་ཁག་ཏུ་འཇུ་ལ་ཞུགས་ཀྱིས་པའི་སྐབས་ཤེས་ཡོན་
 གྱི་གནས་ཆད་བཟང་པའི་ཐོག་ ཀུན་སྒྲིབ་ལ་རབས་ཚུལ་མཐུན་ཤིང་སྤྲི་ཤིང་པའི་ངོས་འཛིན་
 ལེགས་པོ་ཞིག་བྱུང་འདུག་པར་བརྟེན། བྱིས་སུ་རིམ་བས་པེ་ཅིང་མི་རིགས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་དང་།
 བོད་ལྗོངས་མི་རིགས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་སོགས་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་བོད་ཡིག་སྤྱི་ཆེན་ཡོད་པའི་
 མི་རིགས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་ཡོངས་རྫོགས་ལ་འཇུ་ལ་ཞུགས་ཆོག་པའི་སློབ་མ་པོར་བྱེད་བྱས་པ་
 བྱུང་ཡོད། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་མཐོ་འབྲིང་ནས་ཐོན་པའི་སློབ་མ་རྣམས་མི་རིགས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་ཁག་ཏུ་
 འཇུ་ལ་ཞུགས་ཀྱིས་པའི་རྗེས་མི་རིགས་སློབ་ལྷ་ཆེན་མོ་འགའ་ཤས་ཀྱི་བོད་ཡིག་སྤྱི་ཆེན་ལ་ཤེས་

ཡོན་དང་ཀུན་སྐྱོད་གཉིས་ཐད་ནས་ཤུགས་རྒྱུན་ངེས་ཅན་ཐེབས་ཡོད། དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༤
 ལོར་ལྷོ་རྒྱལ་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་ཡིག་སྡེ་ཆོན་ལ་ཞིང་སྤྱོད་ས་ལཱའི་ཁོངས་ནས་སློབ་
 མ་གང་འཆོས་འཇུག་ལ་ཞུགས་བྱས་འདུག་པའི་ནང་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སློབ་འབྲིང་ནས་ཐོན་པའི་སློབ་མ་
 རྣམས་ཤེས་ཡོན་དང་ཀུན་སྐྱོད་གཉིས་ཐད་ནས་གཞན་ལས་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་ཤིང་སྤྲུག་ཡིན་
 འདུག་པ་དང་། ལོ་འདི་ནས་བརྒྱུད་ལྷོ་རྒྱལ་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་ཡིག་སྡེ་ཆོན་གྲངས་
 ཉུང་མི་རིགས་གཞན་པའི་སྐད་ཡིག་སྡེ་ཆོན་ཁག་དང་འདྲ་མཚུངས་ཀྱི་གནས་སྡོད་ས་སུ་སློབ་ས་
 ཐུབ་ཡོད་འདུག། འདིའི་གོང་དུ་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་ཡིག་སྡེ་ཆོན་ནི་མིང་ཅི་མ་མ་
 གཏོགས། ནང་དོན་དོ་མའི་ཐོག་ནས་སློབ་མ་མང་ཆེ་བ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་སླེབས་པའི་རྗེས་སུ་སྤྱི་
 རྗེས་དང་མགོ་འདོགས་སོགས་གཞི་ནས་བསྐྱབ་དགོས་པ་ཤིང་སྤྲུག་ཡིན་པ་དང་། བོད་ཡིག་སློབ་
 བྱིད་བྱེད་མཁུན་ཡང་རྒྱ་རིགས་དཔལ་མི་རྣམས་ལོ་ལ་བ་རེ་ཡིན་པས་བོད་ཡིག་སྡེ་ཆོན་གྱི་དགེ་
 སློབ་གཉིས་ཀའི་བོད་ཡིག་གི་གནས་ཚད་ཤིན་ཏུ་སྐྱོ་ལོ་ཡིན། ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་
 ནས་སློབ་མཐའ་མོན་པའི་སློབ་མ་རྣམས་བོད་ཡིག་སྡེ་ཆོན་འདིར་སླེབས་པའི་རྗེས་བོད་ཡིག་སྡེ་
 ཆོན་འདིའི་ཤེས་ཡོན་དང་ཀུན་སྐྱོད་གང་ཅིའི་ཐད་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་སོང་ཡོད་པ་སྐབས་དེའི་དགེ་
 གན་དང་སློབ་མ་གཉིས་ཀར་ཡོངས་གྲགས་ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་ཚུགས་པ་ནས་ད་ལྟའི་བར་བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་གི་
 ཡིག་རྒྱགས་ཐོན་པའི་སློབ་མའི་གྲངས་ ༣༩༡༩ ལྷག་དང་། དེ་ནས་སུ་མཐུད་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་
 ཆེན་མོ་ཁག་ཏུ་ཞུགས་ཏེ་ཡིག་རྒྱགས་ཐོན་པ་གྲངས་ ༣༩༥༦ ལྷག་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་
 ཐོན་པའི་རྗེས་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མའི་སློབ་སྐྱོད་ཐོན་པ་ཡང་གང་འཆོས་མང་པོ་བྱུང་ཡོད། མདོར་
 བ། ཨ་ཁུ་ཉི་མས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ལོར་སྤྱི་གྲུང་སློབ་གྲྭ་བཅུགས་པ་ནས་རིམ་གྱིས་ལྷ་བདུན་སློབ་
 གྲྭ་དང་། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་། བོད་ཡིག་མཐོ་འབྲིང་སོགས་ཚུགས་པ་དང་། ཟབ་སྦྱོང་དང་འོས་
 སྦྱོང་གི་འཛིན་གྲྭ་མང་པོ་བཅུགས་ཏེ་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་ལ་ཤེས་རིག་གི་འོད་སྦྲང་སློབ་ར་
 མཛད་པས། ཡང་སྤྱིང་རྗེ་རྗེ་སོགས་ཀྱིས་དགེ་བཤེས་བསམ་གཏན་ཆད་གིས་སྤྱོད་པ་ཐམས་ཅད་

དུ་སློབ་སྦྱོང་གི་འཛིན་བྱ་མང་པོ་ཚུགས་ཏེ་ངེས་མེད་དཔག་འཁུག་གི་ཚུལ་དུ་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་
 གྲེལ་བ་དང་། དགེ་བ་ཤེས་ཉི་མ་ཆང་གིས་གཏན་འཇགས་ཀྱིས་སློབ་བྱ་བཙུགས་ཏེ་བོད་ཀྱི་རིག་
 གནས་ཁྱབ་སྤེལ་མཛད་ཡོད་ཅེས་གསུངས་བ་ལྟར་ཡིན། ལྷག་པར་དུ་ཨ་ཁུ་ཉི་མས་བོད་
 ཡིག་གི་སློབ་ཚུང་ནས་སློབ་འབྲིང་དང་། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་ནས་མཐོ་འབྲིང་། བོད་ཡིག་མཐོ་
 འབྲིང་ནས་མི་རིགས་སློབ་བྱ་ཆེན་མོའི་བོད་ཡིག་སླེ་ཆོན་བཅས་ཀྱི་བར་ཐད་ཀར་བསྐྱོད་ཐུབ་པའི་
 ལམ་སློལ་གསར་བཏོད་མཛད་པ་ནི། ཁོང་གི་སྐྱ་ཆེད་རྣམ་ཐར་ཁོང་ཀྱི་ཐུ་ཉིག་དོག་པོ་ལྟ་བུའི་
 མཛད་རྗེས་འགན་ཁུ་བྲལ་བ་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། བོད་མི་རིགས་ཀྱི་དེང་རབས་སློབ་བྱའི་ལམ་
 སློལ་གྱི་ཐོག་ནས་འགག་སློ་ཆེན་པོ་ཞིག་གཏོར་བའི་གསར་བཏོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་པ་ཞིག་
 དང་། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་བཀོལ་སྤྱོད་དང་རིན་ཐང་ལ་ལྟ་ཚུལ་ལོག་པར་འཛིན་པའི་ཕྱི་ནང་གི་
 མི་མང་པོ་ཞིག་གི་རྒྱུད་ཀྱི་ལོག་ཏྲོག་མཛོན་སུམ་བདེན་དཔང་གི་ཐོག་ནས་སུན་འབྲིན་མཛད་ཐུབ་
 ཡོད། དེ་བཞིན་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་མཛད་འཕྲིན་ལ་བརྟེན་ནས་གསོ་སྦྱོང་མཛད་པའི་སློབ་མའི་གངས་ལྟ་
 བྱར་མཆོན་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་སྐུ་གྱུར་སློབ་བྱ་ཚུགས་པ་ནས་སྐྱ་ཆེད་འཕེན་པ་མ་རྩོགས་
 པའི་བར་སློབ་མ་སྦྱང་ཕྱག་མང་པོ་སྦྱོང་མཛད་འདུག་པའི་ཚུལ་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་སྐྱ་ཞབས་
 ཡང་གྲིང་རྩོམ་ཨ་ཁུ་ཉི་མའི་སློབ་བྱར་ལེབས་པའི་སྐབས། གཞན་པས་དགེ་བ་ཤེས་ཉི་མ་ལ་འགྲོག་
 དུལ་གྱི་སློབ་དཔོན་ཁུང་ཅི་ཞེས་གདེང་འཛིག་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། ཁུང་ཅི་ལ་སློབ་མ་སུམ་སྦྱང་ཡོད་
 པ་ལས་གོ་ཆེད་པའི་སློབ་མ་བདུན་ཅུ་ཡོད་པར་གྲགས། དགེ་བ་ཤེས་ཉི་མ་ཁོང་གིས་སློབ་མ་བཞི་
 སྦྱང་སུམ་བརྒྱ་བསྐྱངས་ཟིན་འདུག་པས་འགྲོག་དུལ་གྱི་ཉི་མ་ཞེས་བརྗོད་ན་འཆོམ་ཞེས་དང་། ཨ་
 ཁུ་ཉི་མའི་ཐུགས་ཟིན་གྱི་སློབ་མ་གཙོ་བོ་གས་དགོན་མཆོག་རིན་ཆེན་ལགས་ཀྱིས་བཙུམས་པའི་ཨ་
 ཁུ་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར་ལས། དེ་དག་ལས་གཞན་མི་ཁོན་དང་། ནང་སོག་ཀན་སུ་བུ། མཆོ་སྟོན། ཞིན་
 ཅང་། བོད་སྤྱིངས་ཉི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྦྱོང་སྤྱིངས་བྱུག་རྩོད་ཁག་བྱུག་ཅུ་ལྟ་གནས་ཡོང་བའི་བོད་
 ལུགས་སྟན་པ་དང་། བོད་ལུགས་སྟུགས་རིགས་སྟན་པ། གཞི་རིམ་ལས་བྱེད་པ། ཀྱང་རྩོན་སྟན་
 པ། དཔངས་ཁོང་གྱི་བོད་ཡིག་དགེ་རྒན་བཅས་སློབ་མ་སྦྱང་ཕྱག་མང་པོ་གསོ་སྦྱོང་མཛད་ཡོད་
 ཅེས་འཁོད་པ་ལྟར་ལགས། སྐབས་ཤིག་ནས་མཛོད་དགེ་ཉི་མའི་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་ཞེས་པ་

མཆན་སྟན་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད་པའི་ཐོག་ བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་འདིར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་ཟབ་
 སློང་དང་། སྟན་ཅིས་ཀྱི་ཟབ་སློང་སོགས་རིམ་པར་ཚུགས་པའི་སྐབས་ཞིང་ཕྱོངས་ལྗེའི་ས་ཁུལ་
 མང་པོའི་སློབ་ཚུང་དང་སློབ་འབྲིང་གི་དགོ་ཆན་དང་། དགོན་སྡེ་ཁག་གི་དགོ་འདུན་པ་བཅས་སློབ་
 གཉེར་བ་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་འདྲོམས་ཀྱི་ཡོད་པར་མ་ཟད། རྒྱལ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དང་།
 མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ། བོད་ཕྱོངས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ། བོད་ཕྱོངས་སྟན་ཅིས་ཁང་
 བཅས་ཀྱི་སློབ་མ་མང་པོ་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་འདིར་ཨ་ཁུའི་མའི་བྱང་བྱ་སློབ་ཁྲིད་ལྟ་བུར་བཅར་
 ཀྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་སློབ་གྲྭ་ཆེ་འབྲིང་ཚུང་གསུམ་གྱི་དགོ་ཆན་དང་། གཞུང་སྐྱེར་གྱི་སློབ་གསོའི་
 བྱ་བ་གཉེར་མཁན་མང་པོ་ཞིག་ཆེད་དུ་ཨ་ཁུའི་མའི་སློབ་གསོའི་ལམ་སྲོལ་ལ་རྒྱས་ལོན་དང་ཞིབ་
 འཇུག་བྱེད་པ་བཅས་ཀྱི་ཆེད་དུ་ཕྱོགས་མང་པོ་ནས་བཅར་ཀྱི་ཡོད་སྟབས། སྐབས་ཤིག་ལ་སློབ་
 གྲྭ་འདི་མདོ་དབྱས་གཙང་གསུམ་གྱི་ན་གཞོན་ཤིས་ཡོན་དོན་གཉེར་ཅན་རྣམས་བསྐྱེད་མཆོ་ལ་
 ངང་བ་འདུ་བ་བཞིན་རང་བཞིན་གྱིས་འདུ་བའི་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཀྱི་སྟེ་གནས་སྟན་གསུམ་ཅན་
 ཞིག་ཏུ་སྒྱུར་ཡོད།

མཆན།

༡༩༩༡ ཁ་མཛོད་དགོ་ཉི་མ་ནི། ཟ࿳་ལོ་ ༡༩༩༦ ལོར་མདོ་སྐད་སྟོ་རྒྱུད་ཀྱི་ཐེ་བོའི་ཡུལ་དུ་སྐྱེ་
 འབྱུངས། ལྷག་ཆང་ལྷ་མོ་གཉིད་གོན་པའི་ཆོས་སྒོར་ལུགས། མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་གྱི་གདན་
 ས་མང་ཆེ་བར་བསྐྱོར་བསྐྱོད་ཀྱིས་ནང་དོན་རིག་པའི་མདོ་རྒྱུད་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་ཀྱན་ལ་མཁས་
 པར་སྐུངས་པར་མ་ཟད། ཐུན་མོང་བའི་རིག་གནས་སྐྱེ་དང་ལྷག་པར་གསོ་བ་རིག་པའི་གཞུང་
 ལུགས་དང་ལག་ལེན་གཉིས་ཀར་ཤིན་ཏུ་མཁས་པར་མཛད། ལྷག་པར་བཅས་སྟན་སྐྱོར་སྐྱ་ཆོག་གས་
 གསར་བཏོད་མཛད་པས། རྒྱལ་ཁབ་རིམ་པ་དང་། ཞིང་ཆེན་རིམ་པ། ཁུལ་དང་རྫོང་རིམ་པ་བཅས་
 ཀྱིས་ལྷག་པར་ནད་བཅོས་ཐབས་ཀྱི་གསར་བཏོད་ཆོན་རིག་པའི་གཟེངས་བསྟོད་མང་པོ་འབྱུལ་
 བཞེས་མཛད་ཅིང་། བོད་ཀྱི་ལྷག་པར་ནད་གསོ་རིག་གི་ཤིང་རྩའི་སྲོལ་འབྱེད་པ་ཞེས་པའི་མཆན་
 སྟན་ཡོངས་གསུམ་སུ་གྱུར་ཅིང་། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་ཆགས་འདིག་གི་ཉིན་འཕམ་

སྐབས་རང་སློག་ལ་མ་འཇོམས་པར་བོད་ཀྱི་ཞིང་འབྲོག་ཁུལ་དུ་སློབ་གསེའི་ལས་དོན་རྒྱ་ཆེར་
སྤེལ་བར་མཛད་པས། རྩ་ཐང་གི་ཉི་མ་དང་། བོད་ཀྱི་སློབ་གསོ་བ་ཆེན་མོ་མཁས་དབང་མཛོད་
དགེ་ཉི་མ་ཞེས་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་གྱི་ཤེས་ཡོན་པའི་ཁྱོད་མཆན་སྟན་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད།

ལྷོགས་ཚོད་ཀྱིས་ཞིབ་ཏུ་དབྱད་ཡོད་དོ།

སྤྱིར་བཏན་པ།

དེ་ཡང་སློབ་དཔོན་ནག་མོ་ཁོལ་གྱིས་མཛད་པའི་སྟན་ངག་གི་བརྩམས་ཆོས་གྲགས་ཅན་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་
ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི། བོད་སྐད་དུ་དཔང་ལོ་རྒྱ་བའི་¹ དཔོན་པོར་གྱུར་པ་ལོ་རྒྱ་བ་ཆེན་པོ་བྱང་ཆུབ་ཅེ་མོ་²དང་

1 དཔང་ལོ་རྒྱ་བ་སློབ་ཆོས་བརྟན་པ་ནི་ལེགས་སྤྱར་གྱི་སྤྱི་འགྲེལ་པར་ཤིན་ཏུ་མཁས་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་ལོ་རྒྱ་མཛད་པའི་བརྩམས་ཆོས་
སྟོར་ཞིག་བཀའ་འགྱུར་དུ་བཞུགས་ཤིང་། གཞན་ཡང་ལེགས་སྤྱར་གྱི་སྤྱི་འགྲེལ་པ་དང་སྤྱགས་སྟོར་ལའང་ཕྱེལ་མང་དུ་མཛད་ཡོད།
ཁོང་ཉིད་པལ་ཆེ་བར་སྤྱད་དང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཤེས་ཀྱིན་བརྒྱུད་པའི་སྤྱི་གཙོ་ཤོས་ཤིག་ཡིན། སྟོང་ཆེན་པ་དང་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་བསོད་ནམས་བྱུང་
མཆན་གཉིས་ལ་ལེགས་སྤྱར་ཁྲིད་སྤྱོད་ལ། དེས་སུ་བོད་ཡི་དཔོན་དུ་ཁྲི་པར་བཞུགས་ཏེ་གདན་ས་བསྐྱངས།

2 དཔང་ལོ་རྒྱ་བའི་དཔོན་པོ་འདི་ཉིད་ལ་སྟོད་སྟོར་རྩེ་ཆོ་ཞེས་པར་ཡབ་གཞན་ཏུ་དཔལ་བཟང་། ལུས་དཔང་ལོའི་ལྷ་མ་མོ་ཡི་ཤེས་སྟན་ནི་
གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་སྤྱོད་ལ་བྱུང་བུ་ཆུ་ཡོས་(༡༣༠༣)ལོར་སྤྱི་བཟུངས། དགྲུང་ལོ་བདུན་པ་ལ་དཔང་ལོའི་བྱང་དུ་དགོ་བསྟེན་གྱི་སྤྱི་མ་པོ་དོད།
དགྲུང་ལོ་བཅུ་དྲུག་པ་ལ་ཤོང་ལོའི་དཔོན་པོ་མཁན་ཆེན་ཆོས་སྟོང་དཔལ་ལས་དགོ་ཆུལ་བསྐྱབས། དཔང་ལོས་མངའ་རིས་གནས་པོ་ཆེ་དང་།
སྤྱི་སྤྱོད་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་དེ་བསྐྱབས་སྤྱད་པས་གནད་། གྲུང་མང་གནས་པོ་ཆེར་དཔང་ལོ་ལས་མངའ་ཆོད་གསུམ། ཞེས་གདན་ས་ལོ་བཞེར་རིག་
གནས་པལ་མོ་ཆེ་ལ་བྱུངས། དགྲུང་ལོ་ཉིད་གཉིས་པ་ལ་དཔལ་ལྷན་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་མཛད་དུ་བྱང་དུ་བྱུང་བུ་ཆུ་ཡོས་ཆེན་དང་། ལས་ཀྱི་
སྤྱི་བདེན་དཔང་ལོ་དང་། གསལ་སྟོན་ཆོས་རྒྱ་མཛད། གྱིབ་ཆོད་མཁན་ཆེན་བསོད་ནམས་བཟང་པོས་མཛད་དེ་བསྟེན་པར་རྫོགས། དེ་ནས་ས་
སྤྱིར་བཏན་གསལ་དང་། ཞུ་སྤྱོད་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་མཛད། དགྲུང་ལོ་ཉིད་ལུ་པ་ལ་ལོ་རྒྱ་བ་མཁས་པར་གྱུར། བཤེས་གཉེན་ཆེན་པོ་ཆོས་རྒྱ་
མ་སྤྱི་མཆོད་དང་། དཔང་ལོ་རྒྱ་བ་ཀྱི་སྤྱི་སྤྱོད་ཀྱི་གདན་སྤྱོད་པ་གྲགས་པ་དཔལ།

མ་ཉི་པར་ཆེན། མཆོས་སྤྱི་བཟང་གྲགས་པ་སོགས་མཁས་བླ་མ་གྱི་དགོ་བའི་བཤེས་གཉེན་ཆེན་པོ་དུ་མའི་ཞབས་ལ་གཏུགས་ཏེ་མདོ་རྒྱུད་
ཀྱི་ཟབ་ཆོས་གསལ་སྤྱད་པས་དབྱིས་ཕྱིན་མཛད་ཅིང་ཉམས་སྤྱི་བཞེས་པས་བྱུང་བའི་དབང་ལྷག་ཏུ་མངའ་གསོལ། རྒྱལ་སྤྱི་མས་ལོ་ཆེན་འདི་
ལ་ཞལ་ཟས་ཀྱིས་བསྟེན་བཀའ་བྱས་ན་ལུ་གཤེས་སྤྱོད་པ་ལས་ཐར་གསུངས་པའི་སྟན་གྲགས་ཀྱིས་བསྟེན་བཀའ་མཆོད་པའི་མཆོ་བདེལ། རྒྱ་
ལ་མི་འབྲེང་། རྒྱལ་པ་རྒྱུད་དུ་ལ་སྤྱི་བརྟོན། ཁང་རྒྱུད་མི་མང་པོ་ལ་དབང་བསྐྱར་བའི་རྒྱ་ལྷུང་ལ་བསྟན། མདོ་རྒྱུད་པར་མཁྱེན་པ་མངའ། དཔལ་
ལྷན་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་གསལ་ཞེས་གདན་ས་མཛད། སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་མཁས་པའི་དཔང་ལོ་དུས་འཁོར་སྤྱི་སྤྱོད་སོགས་གནད་བས་དེའི་བཏན་རྒྱུན་
དབྱས་སུ་ཆེར་དང་། དེ་ནས་དྲགས་པོར་ཆོས་རྒྱ་མཛད་དུ་བྱོན། གཡུ་པའི་ས་རིས་ལུལ། དེ་ནས་གཙོ་བོ་སྤྱི་གསལ་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་མཛད་པས་
མཛོད་པོར་གྱུར་ལྷན་སྤྱོད་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་བས་གདན་སྤྱད་པས་ནས། ཡར་ལུང་། གདན་ས་ཐེལ། གྲུང་མང་རྩམས་སུ་དུས་འཁོར་སྤྱི་སྤྱོད་ཀྱི་ཆོས་
ཆར་པལ། མཁས་པ་རྩམས་སུ་གསལ་ཆོས་པར་གྱུར། སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་མཛད། རྒྱ་ལྷག་ཉར་སྟོད་རྩམས་སུ་དུས་འཁོར་གྱི་དབང་རྒྱུད་ཁྲིན་མང་དུ་
གསུངས། གཡུ་པའི་འབྲེལ་པ་སྤྱི་བར་ཐན་སོགས་འགྱུར་དུ་མ་མཛད། འཆད་ཆོད་ཆོས་གསུམ་གྱིས་བསྟེན་པ་རིན་པོ་ཆེ་བསྐྱུངས། དཔོན་པོ་
ལོ་ཆེན་གྲགས་པ་དང་། སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་མཛད་པོ་སོགས་སྤྱི་གསལ་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་མཛད་དུ་བྱང་། སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་ཆུ་མིག་རིང་མོར་བཞུགས་ནས་
གདུལ་བྱ་མང་པོ་སྤྱི་ཁྱིལ་ཉ་པོར་གྱུར་དེ་དགྲུང་མངས་དོན་བརྒྱུད་བཞེས་པ་རབ་བྱུང་དུ་གཤེས་སྤྱོད་(༡༣༤༠)ལོར་དག་པའི་ཞིང་དུ་
གཤེས་གྱུར་དཀར་ཆོག་མཛོད་ལས།

ནས་མཁའ་བཟང་པོ་³ གཉིས་ཀྱིས་དཔལ་ས་སྤྱི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ། རྒྱ་གར་གྱི་པཎ་ཆེན་སུ་མ་ན་ལྷི་
དང་ལྷན་དུ་བོད་ཀྱི་སྐད་དུ་བསྒྱུར་ཅིང་། ད་བར་གྱི་ལེགས་སྒྱར་ལས་སྐད་ཡིག་གཞན་དུ་བསྒྱུར་བ་ཐོག་མ་
ལྟ་བུར་མཛོད། འགྲུར་གྱི་ཐད་ནས་བཤའ་ན། ཐད་སྒྱུར་ཤུགས་ཆེ་བས་བོད་སྐད་ལ་གཞན་བྱིང་མི་འཛོག་
པ་པལ་མོ་ཆེས་དགོངས་པ་ལྟར་ན། འགྲུར་ལེགས་པོ་རང་དུ་བཅི་བ་མིན།

བོད་འབྲེལ་དག་གི་དགོངས་ཚུལ།

ད་ལན་བདག་གི་དབྱེད་ཚོས་གྱི་བརྗོད་གཞི་ལྟར། གཙོ་བོར་བོད་འགྲུར་དང་རྒྱ་དཔེ་དུ་ལྷན་ལུགས་མོན་བྱུང་
བ་དག་ལས་དབྱེད་གཞིར་འོས་པ་གསུམ་བདམས་ཏེ་དེ་དག་དང་དབྱེད་བསྒྱུར་བྱེད་རྒྱ་ཡིན། དེ་ཡང་
སྐབས་སུ་བབ་བཞི་འགྲུར་གྱི་ཤོ་ལོ་ཀའི་གངས་ཀ་དང་རྒྱ་དཔེ་དག་གི་གངས་ཀ་མི་མཐུན་པ་དང་། གོ་
རིམ་མི་མཐུན་པ་མང་དག་ཅིག་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲིད་ཤིང་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བ་ལས། གཙོ་
ཆེར་དེའི་སྐོར་བརྗོད་རྒྱ་ཡིན།

3 སྐག་ལུང་ཆོས་མཆོག་ཀྱི་ལའ་ཡོན་བདག་ཡི་ཤེས་རིན་ཆེན་དང་ཡུམ་སྤྱུག་མོ་དཔལ་ལེན་སྐུ་རབ་བྱུང་
དྲུག་པའི་ཆུ་བྱ་ (༡༣༣༣) ལོར་འཕགས་བོད་ཡུལ་དུ་སྤྱུ་འཁྲུངས། དལུང་ལོ་ལྔ་ཅམ་ལ་མེབས་སྐབས་གཞན་སྤྱུག་བསྐལ་བ་གཟིགས་ཆེ་
སྤྱོད་ཆེན་པོ་འཁྲུངས་ནས་སྤྱན་ཆབ་བྱུང་བའི་བག་ཆགས་བཟང་པོ་རང་བཞིན་དུ་གསལ། དལུང་ལོ་བདུན་ལ་མེབས་སྐབས་མཁན་པོ་སྤྲོ་
མ་ནས་ལེགས་པ་དང་། སྤོབ་དཔོན་དོན་ཡོད་པ་ལས་རབ་དུ་བྱུང་། མཆོན་ནས་མཁའ་རྒྱལ་མཆོན་དཔལ་བཟང་པོ་ཞེས་གསོལ། དལུང་ལོ་
བརྒྱད་པ་ལ་མཛོན་ཤེས་འཁྲུངས། དལུང་ལོ་བརྒྱུ་པ་ལ་《རྟགས་ཀྱི་རྟེན་མཆོན་ལ་སོགས་པ་གསལ་བས་སྤྱོད་དྲུག་ལས་བྱུང་བའི་རྟགས་
རྟམས་པ་བསྟོན་པར་མཛོན་དུ་བྱུང་། དལུང་ལོ་བརྒྱ་གཅིག་པ་ལ་སྤྱི་སྤྱེ་སྤྱེ་མ་གང་དུ་འཁྲུངས་པ་སྤྱང་ལྟར་བསྟེན། དུས་ཤིས་ཏིང་འེ་
འཛིན་ལ་བཞུགས་པ་ན་འདས་མ་འོངས་རྟམས་ཀྱང་མཁྱེན། དལུང་ལོ་བཙོ་བརྒྱད་ལ་ཆོས་མཛེས་དང་། ལོ་ཆེན་བྱང་ཅེ་དུས་འཁོར། སྤོང་
འཇུག་ཐུབ་པའི་དགོངས་རྒྱུ་སོགས་གསན་པས་ཆར་འེ་ལ་ཐུགས་སུ་རྒྱུ། དལུང་ལོ་ཉི་ཤུ་ཙམ་དུན་ལ་སྤྱི་སྤྱེ་མཛེས་ནས་ཏོ་སྤྱན་མཁན་
ཆེན་བཀའ་ཚུལ་གྱི་ལས་སྤོབ་ཚུལ་སྤྲོ་སྤོབ་དཔོན་སྤྱོད་རྒྱལ་རྟམས་ལས་བསྟེན་པར་ཐོགས། དལུང་ལོ་ཉི་ཤུ་ཙམ་དུན་ལ་བར་དུ་དབྱར་
ཆོས་དལུན་ཆོས་མཆག་པར་དུས་འཁོར། བཞག་གཉིས་སྤོང་འཇུག་ཐུབ་པའི་དགོངས་རྒྱུ། སྤྱིས་རབས་ལམ་འབྲས་གསུངས། དལུང་ལོ་
ཉི་ཤུ་ཙམ་དུན་ལ་ཐུགས་སྤང་(༡༣༤༡)ལོར་སྐག་ལུང་གི་གདན་སར་མེབས་ནས་ལོ་བཙོ་ལྷའི་རིང་ཆོགས་པ་བསྐྱུངས། སྤོར་དྲུག་གི་ཁྲིད་ཡིག་
རོ་སྤྱོད། ཅིས་ཡིག་ལ་སོགས་པའི་བསྟན་བཅོས་མང་པོ་མཛད། ཟབ་མོའི་གདམས་བས་ཀྱང་གདུག་བྱ་རྟམས་ལེགས་པར་བསྐྱུངས། གཙོ་
བོར་སྤྱི་མཆོམས་ཁོན་ལ་བཞུགས། དལུང་ལོ་བཞི་བརྒྱ་ཞེ་གསུམ་བར་གདན་སར་བཞུགས་རིང་དགེ་འདུན་གྱི་སྤྱེ་འཕེལ་ཞིང་དང་རྒྱས་ཆེན་
པོ་བྱུང་། དེ་ནས་རིན་པོ་ཆེ་བཟུང་ཤིང་དཔལ་བཅེགས་པ་གདན་སར་བཞུགས་སུ་གསོལ་ནས་མེ་སྤྲོད་པོ་བཞི་བཞུགས། བསྟེན་པའི་རིམ་པ་
བདེ་མཆོག་དང་གཤེད་དམར་ལ་མཛད། རྟོགས་རིམ་སྤོར་བ་ཡན་ལག་དྲུག་པ་ལ་མཛད། རྟོགས་ཀྱི་རྒྱ་ཆོད་དུས་འཁོར་རྟམས་ལ་མཁས་
ཤིང་། དུས་འཁོར་ཀ་ཙན། ལྷན་དག་སྤོབ་སྤོར་སོགས་ལ་བཤའ་བ་མང་དུ་མཛད། དེའི་བཤའ་རྒྱུན་དབྱས་སུ་ཆོས་ཆེར་དང་། ལོ་ཆེན་བྱང་
ཆུབ་ཅེ་མོའི་བྲག་ཕྱི་མཛད་ནས་ཀྱུ་འབྲེལ་པ་སྤོབ་པའི་དགོངས་སུ་རྟོགས་པར་འགྲུར་བ་ལ་སོགས་པའི་བྲག་རྟམས་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་ཆེ། རྟོགས་
དལུང་ལོ་སོ་དྲུག་བཞེས་སྐབས་གསུངས་པ་མི་བཞིན་དལུང་ལོ་ཞེ་བདུན་བཞེས་པ་རབ་བྱུང་དྲུག་པའི་ས་ལུག་(༡༣༥)ལོར་དགོངས་པ་
ཆོས་དབྱེད་སུ་ཐེམ།

བོད་འགྲུར་དུ་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བརྒྱ་བདུན་ཡོད་ཅིང་། འགྲུར་འདིའི་ཤོ་ལོ་ཀའི་ཐད་ལ་གསུང་འབྲེན་
 མཁན་ཐོག་དང་པོ་ནི་དཔའ་རིས་དོར་ཞི་གདོང་དུ་གསྟེན་སྟེ་མས་སྒོ་ཡིན་པར་འདོད་དེ། དེ་ཡང་ཁོང་གི་སྟུན་
 ངག་སྤྱིན་གྱི་པོ་ཉའི་ཆོག་འབྲེལ་གོ་བདེ་ངག་རིག་ཀུན་དཔེ་རྒྱ་ཟེར་ཞེས་བྲ་བ། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༤ ལོར་པར་
 དུ་བསྐྱུན་པའི་མཐུག་བྱང་དུ་འདི་ལྟར་གསུངས་ཏེ། “དེ་ཡང་སྤྱིན་གྱི་པོ་ཉ་ནི་འཛམ་གླིང་ཡིག་རིགས་མང་
 པོར་འགྲུར་ཞིང་། དེའི་ནང་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་སྟུ་ཅན་ལ། ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་ཉི་ཤུ་ཅན། ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་
 དང་བརྒྱ་བདུན་ཅན། ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བཙུ་ཅན་སོགས་རིགས་མི་གཅིག་པ་མང་དུ་ཡོད་ཀྱང་། སྤྱི་
 རབས་ཀྱི་རྟོག་ཞིབ་པའི་ཁྲིད་ན་རྒྱ་ཁར་གྱི་མཁས་པ་མ་ལི་ལྷ་ཐུང་གསུངས་པའི་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་
 བཙུ་ཅན་⁴ དེ་འཐད་ལྟར་དུ་འཛིན་མཁན་མང་བས། འདིར་ཡང་རྒྱ་འགྲུར་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བཙུ་ཅན་
 གཞིར་བཟུང་ནས་དབྱེད་ཅིང་། བྱང་རྒྱུ་རྩེ་མོའི་བོད་འགྲུར་ལ་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བརྒྱ་བདུན་ཡོད་ཀྱང་།
 དེའི་ནང་གི་ཤོ་ལོ་ཀ་གཉིས་རྒྱ་འགྲུར་ལ་མེད་ཅིང་། ཆོག་དང་དོན་ལ་བལྟས་ན་ཡང་། སྤྱི་ལོ་ཤོ་ལོ་ཀའི་
 དོན་དང་རྒྱུ་སྤྱོད་མཛོན་གསལ་དུ་ཡོད་པས་དོར་ནས་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བཙུ་ཅན་བྱས།⁵ ཞེས་གསུངས་
 པ་བཞིན་འབྲེལ་བ་དེར་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བཙུ་ཅན་རང་དུ་བྱས་ཡོད་ཅིང་། རྒྱུ་སྤྱོད་དུ་འདོད་པའི་ཤོ་ལོ་
 ཀ་གཉིས་⁶ ཁོང་གིས་དོར་ཡོད་པ་ཡིན། དེ་ནི་བོད་ཀྱི་འབྲེལ་མཛུང་མཁན་སོ་དག་གི་ཁྲིད་ནས་ཤོ་ལོ་ཀའི་
 གངས་ཀའི་ཐད་ཀྱི་དབྱེད་པ་ཐོག་མ་ལྟ་བུར་མཐོང་ངོ་། དེ་ལྟར་ཡང་། རྒྱ་འགྲུར་གྱི་ཤོ་ལོ་ཀའི་གོ་རིམ་དང་།
 བོད་འགྲུར་གྱི་ཤོ་ལོ་ཀའི་གོ་རིམ་མི་མཐུན་ན་ཡང་། ཨ་ལགས་དོར་ཞི་མཆོག་གིས་འདིའི་ཐད་ཐུགས་
 སྦྲང་མ་གནང་བ་ལྟ་བུར་མཐོང་ལ། འདིའི་ཐད་ལོག་ཏུ་འཆད་པར་འགྲུར་རོ།

རྒྱ་དབེ་དག་གི་ཆོགས་བཅད་ཀྱི་གངས་

སྤྱིན་གྱི་པོ་ཉའི་རྒྱ་དབེ་དཔར་དུ་བསྐྱུན་པ་དེར་སང་ཉ་ཅང་མང་བ་དང་གཅིག་དབྱེད་ཅོམ་གྱི་ཡིག་འབྲེལ་

4 གླུ་པས་འདིའི་གཞི་འཛིན་པ་ནི་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༤ ལོར་རྒྱུ་སྤྱོད་དཔར་པའི་ཐེངས་ལ་མགོན་པོའི་དེབ་དེ་ཡིན་པར་སྟུང་། རྒྱ་མཆོན་ནི་གཞུང་
 དེར་ཤོ་ལོ་ཀ་ ༡༡༥ ཡོད་ཅིང་། བདག་གིས་དབྱེད་གཞིའི་ཐེངས་མགོན་གྱི་དེབ་ཀེ་ཞི་བ་ཐག་ལགས་ཀྱིས་ཞུ་སྤྱིག་བྱས་པ་འདིར་ཤོ་ལོ་ཀ་ ༡༣༡
 ཡོད་པས་དེ་གཉིས་གཅིག་ཏུ་འཛིན་པར་མི་བྱའོ།

5 དོར་ཞི་གདོང་དུ་གསྟེན་སྟེ་སྤྱིན་གྱི་པོ་ཉའི་ཆོག་འབྲེལ་གོ་བདེ་ངག་རིག་ཀུན་དཔེ་རྒྱ་ཟེར་མི་རིགས་དབེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༤༡ ལྷེ་བས ༤༦
 པར་གསལ།

6 བོད་འགྲུར་གྱི་ཤོ་ལོ་ཀ་བཙུ་ཅན་པ་དང་ཉེར་གསུམ་པ་གཉིས་སོ།

ཆད་བཀག་ཡོད་པ་སོགས་ལ་བསམ་ཏེ། འདིར་གཙོ་བོར་འགྲེལ་བ་གསུམ་བདམས་ཏེ་དེ་དག་གི་ཤོ་ལོ་
 ཀའི་གངས་ཀ་དང་གོ་རིམ་བཤད་རྒྱ་ཡིན། དེ་ཡང་འགྲེལ་བ་ཁག་ནི་རིམ་བཞེན། བསྐྱེད་པའི་⁷འགྲེལ་བ་
⁸དཀའ་འགྲེལ་བྱ་བ་དང་། མཁྲི་རྒྱ་ཐའི་⁹འགྲེལ་བ་¹⁰ཡང་དག་འཆོ་བྱེད་བྱ་བ། དེ་བཞིན་དཀྲི་རྒྱ་བརྟ་རྒྱ་ཐའི་
¹¹འགྲེལ་བ་¹²སྒྲིན་མ་བྱ་བ་གསུམ་མོ།

དེ་ཡང་བསྐྱེད་པའི་འགྲེལ་བ་ལྟར་ན། སྒྲིན་གྱི་ལོ་ཉར་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བརྟ་གཅིག་ཡོད་ལ། མཁྲི་རྒྱ་ཐའི་
 འགྲེལ་བར་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་ཉར་གཅིག་ཡོད། དེ་ཡང་སྒྲིན་སྐྱ་མར་ཤོ་ལོ་ཀ་བྱ་གཉིས་ཅེ་བདུན་དང་། སྒྲིན་
 བྱེ་མར་ཤོ་ལོ་ཀ་ལྔ་བརྟ་བཞི། བསྐྱེད་པའི་ཤོ་ལོ་ཀ་¹³ཡོད་ཅིང་། འགྲེལ་མཛད་མཁན་པོ་འདི་ནས་
 བརྒྱུད་ཏེ། སྒྲིན་གྱི་ལོ་ཉར་སྒྲིན་སྐྱ་མ་དང་སྒྲིན་བྱེ་མ་ཞེས་པའི་དབྱེ་བ་འདི་བྱེ་བའི་སྐོལ་ཐོག་མར་བྱུང་བར་
 བཤད་དོ། དེ་བཞིན་དཀྲི་རྒྱ་བརྟ་ཐའི་འགྲེལ་བ་ལ་ཤོ་ལོ་ཀ་བརྒྱ་དང་བརྟ་ཡོད་ལ། འོད་འགྱུར་གྱི་ཤོ་ལོ་ཀ་
 བདུན་མི་ཆང་བ་ཡིན།

ཤོ་ལོ་ཀའི་གོ་རིམ་གཤམ་བསྐྱར།

དེ་ཡང་ཤོ་ལོ་ཀའི་གོ་རིམ་ཅི་འདྲ་ཡོད་པ་རེ་འུ་མིག་ཏུ་བཀོད་ན་ལྟ་བུའི་བར་མཐོང་བས་གཤམ་གསལ་
 ལྟ།

7 ཉལ་ཆས་བསྐྱེད་པའི་སྒྲིན་གྱི་ལོ་ཉར་གྱི་ལོ་ཉར་བཞེད་ལྟར་ན། བསྐྱེད་པའི་འགྲེལ་བྱེད་མཁན་པོ་ཀའི་ཤོ་ལོ་ཀ་འགྲེལ་བ་འདི་
 སྒྲིན་གྱི་ལོ་ཉར་འགྲེལ་བ་རྒྱུད་ཤོས་སུ་གྲགས། འོད་དུས་རབས་བརྟ་བའི་སྐོད་ཙམ་དུ་འཆོ་བཞུགས་གནང་གྱིང་བར་བཤད་དོ།

8 E.Hultzs. Kalidasa's Meghaduta. Munshiram Manoharlal Pvt. Ltd., New Delhi, 1998

9 ཟེད་བའི་མགོན་པོ་ནི་དུས་རབས་བརྟ་བཞི་དང་བཙོ་ལྔའི་ནང་དུ་བྱོན་པའི་འགྲེལ་བྱེད་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། འོད་གསལ་སྒྲིན་གྱི་ལོ་ཉ་
 ཙམ་དུ་མ་ཟད། བྱེ་མ་མཛོན་པར་ཤེས་པའི་སྒྲིན་གང་དང་ཉི་མའི་གདུང་གཞིན་ཏུ་སྐྱོད་བསྐྱེད་བཞེད་པའི་འགྲེལ་བྱེད་ལྟར་བཤད་འཆོ་
 མེད་མཛོད་ལ་སོགས་པར་ཡང་འགྲེལ་བ་མཛད་ཡོད།

10 K.B. Pathak. Kalidasa's Meghaduta. Poona, 1916

11 དུས་རབས་བརྟ་གསུམ་པའི་ནང་དུ་བྱོན་པར་བཤད།

12 T.G. Sastri. The Meghasandesha of Kalidasa. Trivandrum, 1919

མོ་འཕྱོད་ཀྱི་	ལུས་ཀྱི་	མེ་འཕྱོད་ཀྱི་	དཀིན་པ་ཏར་ཀྱི་
༡	༡	༡	༡
༢	༢	༢	༢
༣	༣	༣	༣
༤	༤	༤	༤
༥	༥	༥	༥
༦	༦	༦	༦
༧	༧	༧	༧
༨	༨	༨	༨
༩	༩	༩	༩
༡༠	༡༠	༡༠	༡༠
༡༡	༡༡	༡༡	༡༡
༡༢	༡༢	༡༢	༡༢
༡༣	༡༣	༡༣	༡༣
༡༤	༡༤	༡༤	༡༤
༡༥	༡༥	༡༥	༡༥
༡༦	༡༦	༡༦	༡༦
༡༧	༡༧	༡༧	༡༧
༡༨	༡༨	༡༨	༡༨
༡༩	༡༩	༡༩	༡༩
༢༠	༢༠	༢༠	༢༠
༢༡	༢༡	༢༡	༢༡
༢༢	༢༢	༢༢	༢༢
༢༣	༢༣	༢༣	༢༣
༢༤	༢༤	༢༤	༢༤
༢༥	༢༥	༢༥	༢༥
༢༦	༢༦	༢༦	༢༦
༢༧	༢༧	༢༧	༢༧
༢༨	༢༨	༢༨	༢༨
༢༩	༢༩	༢༩	༢༩
༣༠	༣༠	༣༠	༣༠
༣༡	༣༡	༣༡	༣༡
༣༢	༣༢	༣༢	༣༢
༣༣	༣༣	༣༣	༣༣
༣༤	༣༤	༣༤	༣༤
༣༥	༣༥	༣༥	༣༥
༣༦	༣༦	༣༦	༣༦
༣༧	༣༧	༣༧	༣༧
༣༨	༣༨	༣༨	༣༨
༣༩	༣༩	༣༩	༣༩
༤༠	༤༠	༤༠	༤༠
༤༡	༤༡	༤༡	༤༡
༤༢	༤༢	༤༢	༤༢
༤༣	༤༣	༤༣	༤༣
༤༤	༤༤	༤༤	༤༤
༤༥	༤༥	༤༥	༤༥
༤༦	༤༦	༤༦	༤༦
༤༧	༤༧	༤༧	༤༧
༤༨	༤༨	༤༨	༤༨
༤༩	༤༩	༤༩	༤༩
༥༠	༥༠	༥༠	༥༠
༥༡	༥༡	༥༡	༥༡
༥༢	༥༢	༥༢	༥༢
༥༣	༥༣	༥༣	༥༣
༥༤	༥༤	༥༤	༥༤
༥༥	༥༥	༥༥	༥༥
༥༦	༥༦	༥༦	༥༦
༥༧	༥༧	༥༧	༥༧
༥༨	༥༨	༥༨	༥༨
༥༩	༥༩	༥༩	༥༩
༦༠	༦༠	༦༠	༦༠
༦༡	༦༡	༦༡	༦༡
༦༢	༦༢	༦༢	༦༢
༦༣	༦༣	༦༣	༦༣
༦༤	༦༤	༦༤	༦༤
༦༥	༦༥	༦༥	༦༥
༦༦	༦༦	༦༦	༦༦
༦༧	༦༧	༦༧	༦༧
༦༨	༦༨	༦༨	༦༨
༦༩	༦༩	༦༩	༦༩
༧༠	༧༠	༧༠	༧༠
༧༡	༧༡	༧༡	༧༡
༧༢	༧༢	༧༢	༧༢
༧༣	༧༣	༧༣	༧༣
༧༤	༧༤	༧༤	༧༤
༧༥	༧༥	༧༥	༧༥
༧༦	༧༦	༧༦	༧༦
༧༧	༧༧	༧༧	༧༧
༧༨	༧༨	༧༨	༧༨
༧༩	༧༩	༧༩	༧༩
༨༠	༨༠	༨༠	༨༠
༨༡	༨༡	༨༡	༨༡
༨༢	༨༢	༨༢	༨༢
༨༣	༨༣	༨༣	༨༣
༨༤	༨༤	༨༤	༨༤
༨༥	༨༥	༨༥	༨༥
༨༦	༨༦	༨༦	༨༦
༨༧	༨༧	༨༧	༨༧
༨༨	༨༨	༨༨	༨༨
༨༩	༨༩	༨༩	༨༩
༩༠	༩༠	༩༠	༩༠
༩༡	༩༡	༩༡	༩༡
༩༢	༩༢	༩༢	༩༢
༩༣	༩༣	༩༣	༩༣
༩༤	༩༤	༩༤	༩༤
༩༥	༩༥	༩༥	༩༥
༩༦	༩༦	༩༦	༩༦
༩༧	༩༧	༩༧	༩༧
༩༨	༩༨	༩༨	༩༨
༩༩	༩༩	༩༩	༩༩
༡༠༠	༡༠༠	༡༠༠	༡༠༠

༡	༢	༣	༤
༥	༦	༧	༨
༩	༡༠	༡༡	༡༢
༡༣	༡༤	༡༥	༡༦
༡༧	༡༨	༡༩	༢༠
༢༡	༢༢	༢༣	༢༤
༢༥	༢༦	༢༧	༢༨
༢༩	༣༠	༣༡	༣༢
༣༣	༣༤	༣༥	༣༦
༣༧	༣༨	༣༩	༤༠
༤༡	༤༢	༤༣	༤༤
༤༥	༤༦	༤༧	༤༨
༤༩	༥༠	༥༡	༥༢
༥༣	༥༤	༥༥	༥༦
༥༧	༥༨	༥༩	༦༠
༦༡	༦༢	༦༣	༦༤
༦༥	༦༦	༦༧	༦༨
༦༩	༧༠	༧༡	༧༢
༧༣	༧༤	༧༥	༧༦
༧༧	༧༨	༧༩	༨༠
༨༡	༨༢	༨༣	༨༤
༨༥	༨༦	༨༧	༨༨
༨༩	༩༠	༩༡	༩༢
༩༣	༩༤	༩༥	༩༦
༩༧	༩༨	༩༩	༡༠༠

ሂፍ	ሂፎ	ሂና	ሂፎ
ሂጋ	ሂሂ	ሂፈ	ሂሂ
ሂና	ሂፍ	ፍዐ	ሂፍ
ሂፈ	ሂጋ	ፍግ	ሂጋ
ፍዐ	ሂና	ፍጓ	ሂና
ፍግ	ሂፈ	ፍኋ	ሂፈ
ፍጓ	ፍዐ	ፍፎ	ፍዐ
ፍኋ	ፍግ	ፍሂ	ፍግ
ፍፎ	ፍጓ	ፍፍ	ፍጓ
ፍሂ	ፍኋ	ፍጋ	ፍኋ
ፍፍ	ፍፆ	ፍና	ፍፆ
ፍጋ	ፍሂ	ፍፈ	ፍሂ
ፍና	ፍፍ	ጋጓ	ፍፍ
ፍፆ	ጋዐ	ጋና	ዐ
ጋዐ	ፍፈ	ጋፎ	ፍጋ
ጋግ	ፍና	ጋሂ	ፍና
ጋጓ	ፍጋ	ጋፍ	ፍፈ
ጋኋ	ጋግ	ጋፈ	ጋዐ
ጋፆ	ጋጓ	ናግ	ጋግ
ጋሂ	ጋኋ	ናጓ	ጋጓ
ጋፍ	ጋፆ	ናኋ	ጋኋ
ጋጋ	ጋሂ	ናፎ	ጋፆ
ጋና	ጋፍ	ናሂ	ጋሂ
ጋፈ	ጋጋ	ናፍ	ጋፍ
ናዐ	ጋና	ናጋ	ጋጋ
ናግ	ጋፈ	ናና	ጋና
ናጓ	ናዐ	ናፈ	ጋፈ
ናፆ	ናግ	ፈዐ	ናዐ
ናፆ	ናጓ	ፈግ	ናግ

ናሂ	ናኋ	ፈጓ	ናጓ
ናፍ	ናፆ	ፈኋ	ናኋ
ናጋ	ናፍ	ፈፎ	ናፆ
ናና	ናጋ	ፈሂ	ናሂ
ናፈ	ናና	ፈጋ	ናፍ
ፈዐ	ናሂ	ፈና	ናጋ
ፈግ	ናፈ	ፈፍ	ናና
ፈጓ	ዐ	ዐ	ዐ
ፈኋ	ዐ	ዐ	ዐ
ፈፆ	ፈግ	ፈፈ	ናፈ
ፈሂ	ፈዐ	ግዐዐ	ፈዐ
ፈፍ	ፈጓ	ግዐግ	ፈግ
ፈጋ	ፈኋ	ግዐጓ	ፈጓ
ፈና	ፈፆ	ግዐኋ	ፈኋ
ፈፆ	ፈሂ	ግዐፎ	ፈፆ
ግዐዐ	ፈፍ	ግዐሂ	ፈሂ
ግዐግ	ፈጋ	ግዐፍ	ፈፍ
ግዐጓ	ፈና	ግዐጋ	ፈጋ
ግዐኋ	ፈፆ	ግዐና	ፈና
ግዐፆ	ግዐዐ	ግዐፈ	ፈፆ
ግዐሂ	ግዐግ	ግግዐ	ግዐዐ
ግዐፍ	ዐ	ዐ	ዐ
ግዐጋ	ግዐጓ	ግግግ	ግዐግ
ግዐና	ግዐኋ	ግግጓ	ግዐጓ
ግዐፈ	ግዐፆ	ግግኋ	ግዐኋ
ግግዐ	ግዐሂ	ግግፆ	ግዐፆ
ግግግ	ግዐፍ	ግግሂ	ግዐሂ
ግግጓ	ግዐጋ	ግግፍ	ግዐፍ
ግግኋ	ግዐና	ግግጋ	ግዐጋ

༡༡༩	༡༠༩	༡༡༩	༡༠༩
༡༡༩	༠	༠	༠
༡༡༩	༡༡༠	༡༢༠	༡༠༩
༡༡༩	༡༡༡	༡༢༡	༡༡༠

གོང་དུ་གསལ་བ་ལྟར། ཞིབ་ཀྱིས་བསྟར་བའི་ཆེ། བོད་འགྲུར་གྱི་ཤོ་ལོ་ཀའི་གོ་རིམ་དང་། རྒྱ་དཔེ་
 ཁག་གི་ཤོ་ལོ་ཀའི་གོ་རིམ་པལ་མོ་ཆེ་མི་འདྲ་བ་རེ་ལྟ་མིག་ཏུ་གཞིགས་པར་ཞིབ་ཏུ་རྟོགས་ཐུབ།
 དེ་ཡང་བོད་འགྲུར་གྱི་མ་ཡིག་ཨ་མ་དེ་དཔལ་ས་སྐྱའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་ཡོད་ངེས་ལ། བདག་
 གཉེར་གཙུག་ཡོད་བསམ་ནས་སེམས་ཁུལ་ཡང་ཉ་ཅང་ཆེ། དེ་ཡང་དབྱེད་རྩོམ་དག་ལས་སྤུན་
 གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གིས་དཔར་སྐྱོན་བྱས་པའི་དཔེ་དེབ་ཅིག་ཏུ་བོད་འགྲུར་དང་མཐུན་
 པར་ཤོ་ལོ་ཀའི་གངས་བརྒྱ་དང་བཅུ་བདུན་ཅན་ཞིག་ཡོད་པར་རྟོགས་ན་ཡང་། ཤོ་ལོ་ཀའི་གོ་རིམ་
 བོད་འགྲུར་དང་མཐུན་མིན་དཔར་མ་དེ་ལག་ཏུ་སོན་ན་མ་གཏོགས་མི་ཤེས་ཤིང་། གནས་སྐབས་
 དུལ་དུས་ཀྱི་དབང་གིས་ངེས་ལྟན་ཅད་འཛོལ་བྱས་ཀྱང་ལག་ཏུ་མ་ཆུད་པས་དབྱེད་ཐབས་མ་བྱུང་
 བཤང་། མ་འོངས་པར་ངེས་པར་ཆུད་ཐབས་བྱས་ནས་བརྒྱུད་ལམ་གཞན་ནས་སློབ་པ་པོ་དག་གི་
 སྤུན་ལམ་དུ་འབྲུལ་ངེས་ཡིན།

དགེ་ལེགས་འཕེལ།

དུས་རབས་ ༡༠ ནང་ལྷ་ལྷན་གཞུང་སར་སྐྱོད་མཁན་གྱི་

ཕྱི་རྒྱལ་བའི་སྐོར།

ཀུན་དགའ་བུམས་པ།

སྔན་མཛེད།

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་མཐུན་སྐོར་གྱི་སྤྱི་བོ་རྣམས་བོད་ནང་དུ་སྐྱེས་ལྷོ་ལ་བྱེད་པར་
དམ་བཅུ་ཆེན་པོ་བྱས་ཡོད། ཁོང་ཚོ་ནི་སངས་རྒྱུ་མ་བསྟན་པ་སྐུ་མ་མཁན་དང་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཉམས་
རྒྱུད་གཏོང་མཁན་ཞིག་ཏུ་ངོ་སྤྲོད་བྱས་ཡོད་པ་རེད། འོན་ཀྱང་ཉེ་རབས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཕྱི་མི་གི་
ཅིག་བཟུས་ན། དུས་རབས་བརྒྱ་དགུའི་སྤྱི་དུང་ཉི་ཤུ་བའི་ནང་རྒྱལ་ཁབ་འབྲེལ་མཉམ་གྱི་མི་སྣ་མང་དག་ཅིག་
བོད་ནང་སྐྱོད་ཐུབ་པ་བྱུང། དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ནས་ ༡༩༥༩ བར་གྱི་ལོ་ངོ་གཅིག་ནང་ཡོ་རོབ་
ཀྱི་མི་སྣ་ཉམས་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་གྱི་མོ་བར་བསྐྱེད་པས་ཡོད།¹ ལྷག་པར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ནས་ ༡༩༥༧ བར་ལྷ་
ལྷན་གཞུང་སར་དབྱིན་རི་ཁོ་ནའི་མི་སྣ་བཞི་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་དང། དེ་མིན་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ཉི་ཉོད་དང་ཨ་རི།
འཇར་མ་ནི། རྒྱ་རན་སི། སོག་པོ། ལུ་རུ་སྤྱ། ཨི་ཌ་ལི། ཨོ་སི་ཁྲི་ར་ཡ། རྒྱ་ནག་རྒྱ་གར་བཅས་ནས་ཀྱང་མི་
གངས་མི་ཉུང་བ་ཞིག་བསྐྱེད་པ།

ལ་རྒྱལ་དབང་སྐྱོ་བྱེད་བརྒྱ་གསུམ་པ་ཐུབ་བསྟན་རྒྱ་མཚོ་མཆོག་གི་སྐུ་རིང་ལ། བོད་འདི་བཞེན་དར་
རྒྱས་གོང་འཕེལ་ཡོང་བྱིར་དེར་རབས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་དང་མཐུན་པའི་ཆབ་དཔལ་རིག་གསུམ་ལ་
དོན་གཉེར་དང། ལས་འགུལ་མང་དག་ཅིག་སྤེལ། དེ་ཡང་ ༡༩༥༥ ལོར་འབྲས་ལྗོངས་སྤྱི་བྱེད་སྤེལ་
(F.M.Bailey) ལྷ་སར་སྐྱོད་སྐབས་ཁོང་གིས། “བོད་རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་བཅུན་གནས་རྒྱུ་དེར་རབས་ཅན་
དུ་སྐྱེར་བའི་བྱ་སྐྱོད་གང་མང་སྤེལ་དགོས་” ཞེས་བསམ་འཆར་ཞུས།² ཡིན་ནའང་སྐབས་དེར་བོད་ནང་
དེད་དུས་དང་མཐུན་པའི་ལམ་སྤོལ་ཐོག་ལས་གནས་སྐུ་མ་མཁན་གྱི་བོད་མི་ཤིན་ཏུ་དཀོན་སྟབས་

1 Alex Mckey, 2009, 106p.

2 Huge Richardson, 1984, 125p.

གཞུང་ཕྱོགས་ནས་ཕྱི་རྒྱལ་མི་སྣ་མི་ཁྱུང་ཙམ་གདན་འདྲེན་མི་ཞུ་མ་བྱ་མེད་བྱུང་སྟེ།³ ལ་ལར་གཞུང་སའི་
གོ་གནས་ཕྱལ་བ་དང། ལ་ལར་སྤྱི་ཡོད་(འབྲེལ་མེལ་)ལས་བྱེད་དུ་བསྐོས་གཞག་སྟེ།

དབྱུང་ཚུལ་འདིའི་ནང་དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་བོད་དུ་སྐྱོད་མཁན་གྱི་ཕྱི་རྒྱལ་བ་དང། དེ་དག་ཁོད་ནས་
གཞུང་སའི་གོ་གནས་ཡོད་མེད། དུག་ལས་ཅི་ཞིག་གནང་བའི་སྐོར་ལ་གང་རུས་ཤིག་གི་འཆར་ལགས་
ཀྱང། ཁོ་བོས་ད་པན་བརྗོད་གཞི་འདི་དང་ཐད་ཀར་འབྲེལ་བའི་བོད་ཡིག་དབྱུང་ཚུལ་མ་མཐོང་ཞིང། དབྱིན་
ཡིག་དཔེ་དེ་བ་མང་བོའི་ནང་དེ་སྐོར་གསལ་ཡང་དབྱུང་ཚུལ་དང། ཚན་བ། ལེའུ་སོགས་ལོགས་སུ་མེད་
སྟབས་ལྟ་བུ་དེ་བོ་དང་སྟོན་ཆོག་ཆོག་ཅིག་གཏན་ནས་མེད། དེར་བརྟེན་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་འཛོལ་སྟུབ་
དང། རང་ཉིད་ཀྱི་དབྱུང་དོན་སྟོང་པོ་རྣམས་ཁ་གསལ་གོ་བདེའི་ལམ་ནས་འགོད་འབུལ་ཞུས་ཡོད།

དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྟ་སར་སྐྱོད་མཁན་གྱི་ཕྱི་རྒྱལ་བ།

དབྱིན་ཇི།

དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྟ་སར་སྐྱོད་མཁན་གྱི་དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་སྐོར་མ་སྐྱེད་གོང་།
དང་ཐོག་དུས་རབས་ ༡༩ དང་ ༡༩ ནང་དབྱིན་བོད་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་སྐོར་ལ་མདོར་ཙམ་ཞིག་སྐྱེད་
དགོས་པ་གལ་ཆེན་དུ་མཐོང་། དེ་ཡང་ ༡༦༠༩ ལོར་དབྱིན་ཇིའི་རྒྱ་གར་ཤར་ཕྱོགས་ཆོང་པའི་ལས་
ཁུངས་ (British East India Company) གིས་ཆོང་འབྲེལ་དམིགས་ལུལ་ཐོག་རྒྱ་གར་དུ་
ཐོག་མར་སྐྱེབས་ཡོད་ཀྱང། དབྱིན་བོད་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་གྱི་འབྱུང་ཁུངས་ལ་བརྟགས་ན། ༡༧༥༧
ལོའི་མེ་ལ་མིའི་དམག་འཁྱུག་ (Battle of Plassay) རྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲེལ་མཐུད་བྱུང།
དེ་འདྲ་དམག་འཁྱུག་དེ་ནི་དབྱིན་ཇིའི་རྒྱ་གར་ཤར་ཕྱོགས་ཆོང་པའི་ལས་ཁུངས་ (British East
India Company) གིས་སྤྱོད་ལྟལ་ (Bengal) རྒྱལ་པོ་སྤེ་རཱ་ལུ་ཏུ་ལཱ་ (Siraj-ud-
daulah) དང་ཐུ་རན་མིའི་རྒྱ་གར་ཤར་ཕྱོགས་ཆོང་པའི་ལས་ཁུངས་ (France East India
Company) གཉིས་པམ་ཉེས་སུ་བཏང་རྗེས་རིམ་བསྐྱེད་ཀྱི་ས་ཆའི་བདག་དབང་ཐོབ་མ་ཐག་

3 Robert ford, 1990, 21p.

4 བོད་དང་བོད་བརྒྱུད་ཀྱི་ནག་དང་ཚོང་འབྲེལ་གྱི་རྒྱ་དེ་རེད།⁵ འོན་ཀྱང་བོད་དང་ཐད་ཀར་རམ་དངོས་སུ་
 འབྲེལ་བ་ནི་ཁུལ་ཆེ་སྤེལ་ (Cooch Behar) གྱི་དོན་རྒྱུ་ལ་ཐུག་ཡོད།⁶ ཁུལ་ཆེ་སྤེལ་ཟེར་བ་ནི་
 འབྲུག་དང་བརྒྱལ་གཉིས་ཀྱི་དབར་ལ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་མཚན་ཞིག་ཡིན་ལ། 1713 ལོར་འབྲུག་པས་བཙན་
 འཇུག་གེད་སྐབས་རྒྱལ་པོས་དབྱིན་ཇི་ལ་རོགས་རམ་གྱི་འབོད་སྒྲུལ་བྱས་ཏེ། དབྱིན་ཇིས་འབྲུག་དཔག་
 རྣམས་ཁུལ་ཆེ་སྤེལ་ནས་མཐར་སྐྱོད་བཏང་བ་མ་ཟད། འབྲུག་ནང་དུ་དཔག་འཇུག་གི་བཅའ་གསུམ་བྱུང་
 སྐབས་འབྲུག་རྒྱལ་པོས་ཡལ་ཆ་ཆེན་སྒྲིལ་བྱས་པ་དཔལ་ལྷན་ཡེ་ཤེས་ལ་སྐབས་འཇུག་ཁུས་པ་ལྟར།
 1717 ལོར་ཡལ་ཆ་ཆེན་གྱིས་རྒྱ་གར་ཉིན་དུའི་ཆོས་པ་བྱ་རང་ཕྱེར་ (Purangir) དང་བོད་པ་པཱ་
 (Paima)⁷ ཟེར་བ་གཉིས་ཀྱི་བརྒྱུད་དབྱིན་ཇིའི་སྤྱི་ཁབ་སྲིད་སྐྱོང་མེ་རིན་ཏེ་སི་ཌན་ (Governor
 general, Warren Hesting)⁸ ལ་དབྱིན་འབྲུག་དབར་ཞི་འཇགས་ཡོང་བའི་བར་འདུམ་ཕྱག་བྲིས་
 ཤིག་ཕུལ། 9 ཕྱག་བྲིས་དེ་ནི་དབྱིན་བོད་ཀྱི་ཐད་ཀར་འབྲེལ་བ་ཡོང་བའི་གཞི་རྩར་འགྱུར། (སྐབས་དེར་དབྱིན་
 བོད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཟེར་བ་ནི་རྒྱ་གར་གར་ཕྱོགས་ཚོང་པའི་དབྱིན་ཇི་དང་བཟུ་ཤིས་ལྷན་བོའི་དབར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་ལ་ངོས་འཛིན་
 དགོས་པ་ཡིན།)

དེ་ཡང་ཡལ་ཆ་ཆེན་གྱི་ཕྱག་བྲིས་འབྱོར་ཏེ་བདུན་པའི་བཞེ་ཅམ་ཇེས་སུ་མེ་རིན་ཏེ་སི་ཌན་གྱིས་བོད་དང་
 འབྲེལ་བ་འཇུགས་བྱེད། དབྱིན་ཇིའི་སྤྱི་ཁབ་ཐོང་སློབ་ལཱ་ (George Bogle) བོད་དུ་བཅུངས།¹⁰
 ཁོང་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྙེད་དབྱིན་ཇིའི་སྤྱི་ཁབ་བོད་ནང་སྐྱོད་མཁན་ཆེས་ཐོག་མ་དེ་ཡིན།¹¹ སྐབས་དེར་
 ཁོང་གི་ལས་རོགས་སྤན་པ་ཨེ་ཀ་ཤེན་ཌར་ཏེ་སྤི་ཌོན་ (Alexander Hamilton)¹² དང་མཉམ་
 དུ་བརྒྱལ་བརྒྱུད་ཁུལ་ཆེ་སྤེལ་དང་། དེ་ནས་འབྲུག་བརྒྱུད་རིམ་བཞིན་པག་རི་དང་། རྒྱལ་ཅེ། གཞིས་ཀ་

4 Kate Teltscher, 2006, 3p.
 5 Kate Teltscher, 2006, 110p.
 6 Kate Teltscher, 2006, 16p.
 7 Samuel Turner, 1971, 210p.
 8 མེ་རིན་ཏེ་སི་ཌན་གྱི་རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་ཁབ་སྲིད་སྐྱོང་ (Governor General) ཐོག་མ་དེ་ཡིན།
 9 Clements.R.Markham, 1971, 1p.
 10 Clements.R.Markham, 1971, 6p. / Kate Teltscher, 2006, 33p.
 11 Kate Teltscher, 2006, 20p.
 12 Clements.R.Markham, 1971, 7p./ Kate Teltscher, 2006, 21p.

ཅེར་བསྐྱོད། (Bogle's route from Bengal to Tibet, 5-1774 ཡི་ས་ཁྲར་གཞིགས་རོགས།)
 ཁོང་གཞིས་ཅེར་སྐྱོད་རིང་བོད་གཞུང་དང་འབྲེལ་བ་ཡོང་སྐྱོད་ཐབས་ཤེས་སྣ་མང་སྤྱད་ཀྱང་འབྲེལ་བ་
 ཅུ་བ་ནས་བཅུ་གསུམ་ཟུབ་མེད།¹³ གང་ལགས་ཞུས་ན། གཅིག་ནི། དུས་རབས་ཀྱི་འཛུལ་འཁྱེད་ཆོས་
 བ་འགའ་བོད་ནང་སླེབས་པ་དང་ལྷག་པར་ ༡༧༠༧ ལོར་ཡི་ཤུ་ཀེ་ཕུ་ཅིན་གྱི་ཆོས་པ་ (Capuchin
 Missionaries, 1745-1707) རྒྱ་ས་ལྷ་སར་སླེབས་ཏེ་བོད་པ་མི་ཉུང་ཙམ་ལ་ཡི་ཤུའི་ཆོས་སུ་
 ཁ་སྤྱོད་པ་བསྐྱར་ཏེ་དགོན་སྡེ་ཁག་ནས་རིམ་བཤམ་མི་དགའ་བ་བྱུང་བ་དང་།¹⁴ གཉིས་ནི། དུས་དེར་གོར་
 ཁས་བོད་པ་རྒྱ་ས་ལ་དབྱེན་རིེད་འབྲེལ་བ་མ་གྱུ་རྒྱུའི་ཉེན་བརྒྱུད་མེ་གཏོང་བཞིན་ཡོད།¹⁵ གསུམ་ནི།
 རྒྱ་ནག་ཨམ་བན་ཆོས་བོད་པར་དབྱེན་རིེན་བསྐྱར་བའི་དགའ་བོ་ཡིན་ཚུལ་གྱི་ངན་བསྐྱབ་རྒྱ་ག་བཞིན་ཡོད་
 པ་རེད།¹⁶

དེ་ནས་ ༡༨༤༣ ལོའི་ཁྲོ་འཛུལ་དབྱེན་རིེད་སྐྱོར་བཞིན་པ་སེ་སུལ་ཀར་ཅར་ (Samuel Turner)
 དང་སྐྱོན་པ་རོ་བཟ་ས་ཅཱ་ཅར་ (Dr.Robert Saunder) གཉིས་གཞིས་ཀ་ཅེར་བསྐྱོད་དེ་¹⁷ ལ་ཅ་
 ཆེན་གྱི་ཡང་སྤྱད་དང་རྒྱལ་ཆབ་ (བཟ་ཤེས་ལྷན་པོའི་རྒྱལ་ཆབ།) གཉིས་དང་མཇལ་འབྲུག་གནང་ཡོད་ཀྱང་།¹⁸
 དོན་དངོས་ལོ་དེར་མེ་རིན་ཏེ་སི་ཅན་གྱིས་རྒྱ་གར་ཤར་སྤྱོད་ཆོང་པའི་ལས་ཀྱི་དགས་པ་བོད་དུ་གཏོང་
 རྒྱར་གྱི་སྤྱོད་པ་ཡོད་ཀྱང་། སེ་སུལ་ཀེ་ཤེས་ (Samuel Davis) ལ་ཆོག་མཆན་ཐོབ་མེད།¹⁹ ཁོང་
 ཆོ་བོད་དུ་བསྐྱོད་ཡོད་ཀྱང་གོང་མཆུངས་གྲུབ་འབྲས་གང་ཡང་མ་མཛད།²⁰ དེ་བས་དུས་རབས་འདིའི་ནང་
 དབྱེན་རིེད་སྐྱོར་བོད་ནང་གོམ་པ་སློས་ཐུབ་ཡོད་ཀྱང་། བོད་གཞུང་དང་ཐད་ཀར་འབྲེལ་ལམ་བཅུ་གསུམ་
 ཟུབ་མེད། རིམ་བཤམ་དུས་རབས་བཅུ་དགུ་པའི་སྐད་ནས་བོད་འདི་དབྱེན་རིེད་ལུ་རུ་སུའི་ཅེད་འགན་
 ཆེན་མོའི་ (The great game) ཡོ་བྱད་ཅིག་ཏུ་གྱུར་ཏེ་སྤར་གྱི་ཆོང་འབྲེལ་དེ་བཞིན་ཆབ་སྤེད་གྱི་

13 Kate Teltscher, 2006, 131p.
 14 Kate Teltscher, 2006, 106p.
 15 Kate Teltscher, 2006, 153p.
 16 John MacGregor, 1970, 279p.
 17 Samuel Turner, 1971, 230p.
 18 Lungta, 1996, 4p.
 19 John MacGregor, 1970, 206p.
 20 John MacGregor, 1970, 125p.

ནས་པར་བསྐྱར་རྟེ།²¹ དབྱིན་གཞུང་ནས་བོད་ཀྱི་ས་ཆའི་ཆགས་ཚུལ་དང། གནས་བབ། རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ གྱི་དབང་འབྲུགས་སམ་འབྲུགས་རྒྱུ་ཡོད་མེད་འཆོལ་ཞིབ་ཐོག་དབྱིན་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་ས་ཞིབ་མཁས་ པ་སྟོ་མ་སི་རྩོམ་ཅི་མོན་ཏེ་གོ་མེ་ཅི་ (Thomas George Montgomerie) ཡི་བཀོད་རྩིས་འོག་ བོད་དུ་སོ་མ་མང་པོ་བརྒྱུད་ཤ། འགའ་ཞིག་ལྷ་ས་བར་བསྐྱོད་ཐུབ་པ་བྱུང་ཡོད་ཀྱང།²² ཁོང་ཆོ་ནི་དབྱིན་ ཅི་མོན་བར་རྒྱ་བོད་ས་མཆོམས་ཁག་གི་ཡུལ་མི་ལ་སྐྱག་ཡིན། རྒྱ་མཚན་དེའི་བྱིར་དུས་རབས་དེའི་ནང་ དུའང་དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་སྤྱུ་ཡང་ལྷ་སར་བསྐྱོད་ཐུབ་མེད། འོན་ཀྱང་ངེས་པར་དོ་སྣང་དགོས་པ་ཞིག་ ལ། བྱི་ལོ་ ༡༨༡༡ ཟླ་ ༡༩ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་དབྱིན་ཅི་བ་སོ་མ་སི་མེ་ནིང་ (Thomas Manning) སྒྲེང་ རོས་ལྷ་སར་སླེབས་ཏེ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱིང་ལྷ་སར་དབྱིན་ཅིའི་མི་རིགས་སླེབས་པ་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་པ་མ་ ཟད། བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་གཉིས་ཀྱི་དབྱུང་འབྱེད་ཡ་རྒྱལ་དབང་རིན་པོ་ཆེ་ (ཡ་སྐུ་ཐེང་དགུ་ལ་ལུང་རྟོགས་རྒྱ་མཚོ། སྐུ་བས་དེར་ཡ་ཁོང་ནི་དགུང་ལོ་བདུན་ཡིན།) དང་མཇུག་འབྲུང་ཀྱང་གཞན་ཡོད་པ་རེད།²³ ཁོང་ལྷ་སར་བསྐྱོད་ པ་ནི་བོད་ཀྱི་སྒྲོར་ལ་ཤེས་འདོད་ཡོད་པ་ཅམ་ལས་ (out of Curiosity and fascination) གཞུང་འབྲེལ་གྱི་གནད་དོན་གང་ཡང་མིན་པ་རེད། (ཁོང་གི་སྒྲོར་ལ་ཞིབ་ཆགས་ Clements.R.Markham ཡིས་བརྒྱམས་པའི་བྲག་དེབ་ Narratives of the Mission of George Bogle to Tibet and of the journey of Thomas Manning to Lhasa by རང་གཞིགས་པར་འཆོལ།)

དེ་ནས་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་ནང་དུའང་དབྱིན་གཞུང་ནས་བོད་གཞུང་དང་འབྲེལ་བ་བྱ་རྒྱུར་ཐབས་ ཤེས་བྱེད་ཐུས་ཀྱང། བོད་མིས་གནའ་སྤྱོད་ནས་སྤྱོད་མིག་སྤྱོད་ནམས་ལ་ལྷ་སྤངས་ཤིག་ཡོད་པ་དེར་ འགྱུར་བ་གང་ཡང་མ་བྱིན་པར། མཐའ་མཆོམས་ཁག་ཏུ་དོ་དམ་སྤངས་འཛིན་ཅི་ཆེའི་ཐོག་བྱི་རྒྱལ་བ་སྤྱི་ གང་བོད་ནང་གཏོང་གི་མེད། མཐར་དབྱིན་ཅིའི་རྒྱལ་མའི་སྐུ་ཆབ་ལོ་རྒྱུ་ར་ཚོན་ (Viceroy, Lord Curzon) གྱི་བཀའ་ཁྲབ་འོག་ ༡༩༠༤ ལོའི་ཟླ་ ༤ ཚེས་ ༣ ཉིན་དམག་དམོན་ཡང་ཉ་སི་སྤྱེད་ (Younghusband) ཡིས་བོད་ནང་ཆོང་དོན་སྐུ་ཆབ་གསར་འཛུགས་བྱ་རྒྱུ་དང། ལྷག་པར་བོད་ནང་ ལུ་རུ་སྤྱིའི་འབྲུགས་རྒྱུ་ཅི་ཆེར་འཕྲོ་བ་ཞིན་པའི་འཛིགས་སྤང་གིས། བོད་ནང་དམག་པོ་དམག་ཐབས་ཀྱི་

21 John MacGregor, 1970, 154p.
 22 John MacGregor, 1970, 251- 277p.
 23 Clements.R.Markham, 1971, 265p.

ལམ་ནས་སྐྱ་ས་བར་བརྟེན་(བཅན་འཛུལ་བྱས་)།²⁴ དེ་ནི་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་གོང་ནས་དབྱིན་ཇིས་བོད་དང་
འབྲེལ་བ་བཟུགས་འདོད་ཀྱི་བསམ་སྒྲོ་དངོས་སུ་དོན་འབྱོལ་བྱང་སྟེ། ཐད་ཀར་དབྱིན་ཇིས་ཤུགས་ཀྱིན་
ཐེབས་སུ་བ་བྱང། དཔེར་ན། ཡང་ཏ་སི་སྤྲུལ་ཡི་དམག་འགུལ་བོད་ནས་ཀྱ་གར་དུ་བྱིར་ལོག་བྱས་ཀྱང་
དབྱིན་ཇི་ཆོང་དོན་སྤྱི་ཚབ་ཨོ་སྟོ་ནན་ (O’ Connor) ལུ་མ་ཐུད་ཀྱིས་ཅེར་བསྐྱད་དེ། བོད་ནང་དབྱིན་
གཞུང་ལས་བྱེད་གཏན་སྟོན་བྱེད་མཁན་ཐོག་མ་དེར་འགྱུར་བ་རེད།²⁵ འོན་ཏེ། ༡༩༥༧ལོར་ཀྱ་གར་ནང་
བྱེན་ལོག་ཆེན་པོ་བྱུང་རྗེས་ (ཡོངས་གྲགས་སུ་དབྱིན་སྐད་ནང་ Revolt of 1857 ཞེས་བརྟེན།) ཀྱ་གར་
གཞུང་གི་སྤངས་འཛིན་ཏེ་དབྱིན་ཇིའི་ཀྱ་གར་ཤར་ཕྱོགས་ཆོང་པའི་ལས་ཁུངས་ནས་དབྱིན་ཇིའི་ཀྱི་
མའི་དབང་འོག་ཏུ་ཐད་ཀར་སླེབས་ཏེ་ཀྱ་གར་དབྱིན་གཞུང་ (British Raj/ Crown rule in India) ལ་
གྱུར་ཐིག་ཡོད་ཀྱང། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༥ ནས་བཟུང་སྟེ་ ༡༩༥༧ བར་ཀྱ་གར་དབྱིན་གཞུང་ནི་གཞུང་འབྲེལ་
ཐོག་དབྱིན་ཇིའི་ཁྲིམ་ཆོགས་ཀྱི་ཁྲབ་ཁོངས་སུ་འཕོ་འགྱུར་བྱིན་པ་མ་ཟད། ༡༩༠༥ ལོར་དབྱིན་ཇིའི་ཁྲིམ་
ཆོགས་སུ་གྲུ་ཡངས་ཤོག་ཁག་ (Liberal Party) ལ་ཀྱིས་ཁ་ཐོབ་ཡོད་པ་རེད། ཤོ་ཁག་དེ་ནི་ཀྱིས་
མའི་སྲིད་བྱས་དང་ཐ་དད་ཡིན་ཞིན། བཅན་ཀྱིས་ཅིང་ལུགས་པའི་འགལ་ཁྲའི་ཤོག་ཁག་ཞིག་ཀྱང་ཡིན་པ་
རེད།²⁶ དེ་བས་ལོ་ཏ་ཀར་ཚན་གྱིས་མཐའ་མཆམས་ཀྱི་སྲིད་བྱས་གཉིས་ལས་མདུན་ཕྱོགས་ཀྱི་སྲིད་བྱས་
(Forward Policy) ཐོག་བོད་འདི་བར་གནས་ (Buffer Zone) ཀྱིས་ཁབ་ཀྱི་ངོ་བོར་བསྐྱར་ཏེ།
བོད་ནང་དབྱིན་ཇིའི་ཤུགས་ཀྱིན་གྱི་ས་བོན་འདེབས་ཀྱི་དེ་ཡིན་ཡང། གྲུ་ཡངས་ཤོག་ཁག་གིས་སྤར་གྱི་
སྲིད་བྱས་ལས་ཐོག་སྟེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༦ ལོར་དབྱིན་ཀྱི་ཆེངས་ཡིག་དང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༧ ལོར་དབྱིན་ཇི་
དང་ལུ་རུ་སུ་དབར་གྱི་ཆེངས་ཡིག་ནང་བོད་འདི་ཀྱི་ནག་གི་མིང་ཙམ་གྱི་བདག་དབང་ (Suzerainty)
ཡིན་ཚུལ་གྱི་ངོས་ལེན་བྱས་ཡོད།²⁷ སྐབས་དེར་ཀྱ་གར་དུ་གནས་སྟོན་བྱེད་མཁན་དབྱིན་གཞུང་ལས་
བྱེད་ལ་ལས། ང་ཆོད་གཞུང་གིས་བོད་འདི་ཀྱི་ནག་ལ་བཙོང་བ་རེད་ཅེས་བརྟེན་ནས་སྒོ་པམ་བྱས་ཡོད།
དེ་བས་ཀྱ་གར་དབྱིན་གཞུང་གི་གནད་དོན་ཐོག་དབྱས་གཞུང་གི་སྤངས་འཛིན་ལ་འཕོ་འགྱུར་བྱིན་ཀྱིན།

24 ལྷ་སྐབས་དབང་སྤྱུག་བདེ་ལྷན། ༡༩༥༦། ཤོག་གངས་༡༩༣
25 Frederick O’Connor, 1931, 79p.
26 Alex Mckey, 2009, 15p.
27 Alex Mckey, 2009, 47p.

བོད་ལ་འཛིན་པའི་སྤྱི་དྲུས་འདིའི་ཐོག་ནས་དབུས་གཞུང་དང་ས་གནས་ས་ཐོག་གི་ལས་བྱེད་དབར་ཉེ་
 བག་ཆེན་པོར་འགྲུར་ཏེ། ཡང་བསྐྱར་ལོ་ངོ་འགའ་ཞིག་རིང་ལྷ་ས་ནི་སྤར་ལྷར་འགྲོ་སྐྱོད་མི་ཚོགས་པའི་རྒྱལ་
 སར་ (Forbidden City) གྲུབ། ཡིན་ཡང་ལོ་ངོ་བཅུ་ལྷག་དང་བྱེད་གྱི་མཆམས་ཏེ་བྱི་ལོ་ ༡༩༣༠
 ཟླ ༡༡ ཚེས་ ༡༧ ཉིན་རྒྱ་མཆམ་གཉིས་ཀྱི་ཐོག་ནས་སྤེལ་ས་ཉེབ་ (Sir Charles Bell) ལྷ་སར་
 བསྐྱོད་ཐུབ་པ་བྱུང་ཡོད།²⁸ དེ་འདྲ་དང་པོ་ནི་བོད་པས་ "བྱི་རྒྱལ་བ་དང་མཉམ་དུ་ཡོད་སྐབས་ང་ཚོ་བོད་པ་
 དང་ཁོང་ཚོ་བྱི་རྒྱལ་བ་ཡིན་བསམ་པའི་བསམ་སྒྲོ་ལྷགས་ཆེན་པོ་ཡོད་ཀྱང་སྤེལ་ས་ཉེབ་ང་ཚོའི་མཉམ་དུ་
 ཡོད་སྐབས་ང་ཚོ་ཆང་མ་བོད་པ་ཡིན་པའི་བསམ་སྒྲོ་ཡོད།"²⁹ ཅེས་དང། ལ་ལས་ཁོང་ཚོ་སྤྱི་བོད་པའི་
 སྤྱི་བ་ཡིན་པའི་ཞེས་པའི་འདོད་ཚུལ་ཡང་འདུག³⁰ གང་ལྷར་གོང་གི་བཤད་སྲོལ་དག་ལས་སྤེལ་ས་ཉེབ་
 བོ་བོད་པ་དང་ཐུགས་ཉེ་པོ་ཡོད་པ་གསལ་ལོ་རེད། གཉིས་པ་ནི། སྤར་བྱི་ལོ་ ༡༩༠༧ ལོར་དབྱིན་ཇི་དང་ཨུ་
 རུ་སུའི་དབར་ཆིངས་ཡིག་ནང་བོད་དུ་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་ཀྱི་ཐེ་བྱུས་མི་ཚོགས་པའི་རྩ་འཛིན་བཞག་ཡོད་ཀྱང།
 བྱི་ལོ་ ༡༩༡༧ ལོར་ཨུ་རུ་སུའི་ནང་གསར་བཞེ་ཆེན་པོ་བྱུང་སྟེ། ཨུ་རུ་སུའི་གཞུང་དེ་དམར་ཤོག་ཆོགས་
 པར་བདག་དབང་ཐོབ་མ་ཐག་དེ་སྡོན་ཨུ་རུ་སུའི་རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་ (Tsar) སྐབས་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་
 བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་མཐའ་དག་རྩ་མེད་ཡིན་ཚུལ་གསལ་བསྐྱགས་བྱས་ཏེ་དབྱིན་ཇི་བ་ནམས་ལ་ལྷ་
 སར་བསྐྱོད་ཆོག་པའི་གོ་སྐབས་གསར་བ་ཞིག་སྟེ།³¹ སྤེལ་ས་ཉེབ་ནི་བྱི་ལོ་ ༡༩༠༥ ལས་བཟུང་སྟེ་
 ལོ་ངོ་བཅུ་དྲུག་རིམ་སུ་ལྷ་ལྷན་གཞུང་སར་སྐྱོད་མཁན་གྱི་དབྱིན་ཇི་བ་གཉིས་པ་དེ་ཡིན། ལྷ་སར་ཁོང་མ་
 འབྱོར་གོང་གི་ཉིན་གངས་འགའ་ཞིག་སྤར་ལོ་ཉུ་དབྱིན་ཇི་ཏར་མཁན་རྒྱུ་མེར་ལེ་ (James Fairley)
 ལྷ་སར་འབྱོར། ཏར་མཁན་དེ་ནི་ལོ་འདིའི་ཟླ་ ༡༠ རང་ལྷ་སར་འབྱོར་ཡོད་ཀྱང་ཉིན་གངས་འགའ་ཞིག་ལས་
 བསྐྱད་མེད།³² འོན་ཀྱང་སྤེལ་ས་ཉེབ་ནི་རྒྱ་བ་བཅུ་ཙམ་ལྷ་སར་བསྐྱད་པ་དང་།³³ ལྷ་སར་སྐྱོད་རིང་བོད་
 གཞུང་ནས་ཁོང་ལ་ཀུན་བདེ་སྤྱིང་གི་གཞིས་ཀ་བདེ་སྤྱིང་སྤྱིང་ཁར་(དུས་དེ་ནས་བཟུང་སྟེ་བདེ་སྤྱིང་སྤྱིང་ཁ་ནི་ལྷ་

28 Fredeick O'connor, 1931, 72p.
 29 Alex Mckey, 2009, 83p.
 30 Charles Bell, 2000, 205.
 31 Alex Mckey, 2009, 72p.
 32 Alex Mckey, 2009, 75p.
 33 Charles bell, 2000, 178p.

སར་སྐྱོད་མཁན་གྱི་དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་ནམས་ཀྱི་གནས་སྐོད་བྱེད་སར་གྱུར།) གནས་སྐབས་སུ་ཕུལ།³⁴ སྐབས་
 དེར་ཁོང་གིས་དབྱིན་པོད་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་རྩེ་ཐབ་ཏུ་བཏང་སྟེ།³⁵ ཆེས་ཐོག་མ་ཡ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་
 གི་སྐུ་མདུན་ནས་ཕྱི་རྒྱལ་བ་ནམས་ཉེ་མ་ལ་ཡའི་རི་བརྒྱད་ཀྱི་རྟོག་ཞིབ་འབྲུལ་བཞུད་ཀྱི་ཆོག་མཆན་ཐོབ་
 བ་ཅམ་མ་ཟད།³⁶ ཁོང་གི་རྩེས་སུ་འབྲས་ལྗོངས་སྤྱི་བྱེད་ (གཤམ་དུ་འབྲས་སྤྱི་ཞེས་འབྲི་རྒྱ།) རིམ་བས་བོད་
 བ་ར་བསྐྱོད་ཐུབ་པའི་སློལ་ལྟ་བུའང་བསྐྱབ།³⁷ སྟེལ་ས་ཉེབ་ཀྱི་རྩེས་སུ་བོད་གཞུང་གིས་གདན་ཞུས་ལྟར་
 ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༠ ནང་ ༡༩༣༡ ལོར་འབྲས་སྤྱི་བྱེད་པ་མི་ར་ (J.L.R.weir) ལྟ་ལྟར་རྒྱལ་སར་བསྐྱོད་
 བ་དང།³⁸ ཐེངས་དང་པོར་བཟའ་རྒྱ་མི་ར་ (T.Weir) ནང། ཐེངས་གཉིས་པར་ཁོང་གི་བཟའ་རྒྱ་དང་
 ལོ་ན་བཅུ་དགུར་སོན་པའི་བུ་མོ་ཚོན་མེ་རི་ (John Mary) ནང་ལྟན་དུ་བསྐྱོད། དེ་བས་མོན་ནི་དབྱིན་
 གཞུང་ལས་བྱེད་ཀྱི་བཟའ་རྒྱ་ལྟ་ལྟར་རྒྱལ་སར་སྐྱོད་མཁན་ཐོག་མར་གྱུར།³⁹ སྤྱི་ར་ ༡༩༣༠ ལོའི་གོང་དུ་
 བོད་གཞུང་ནས་དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་ཀྱི་བཟའ་རྒྱ་ནམས་ལྟ་སར་མཉམ་སྐྱོད་མི་ཆོག་པའི་དགག་ཆ་ནན་
 བོར་བྱས་ཡོད། དཔེར་ན། ༡༩༣༠ ལོར་སྟེལ་ས་ཉེབ་⁴⁰དང་ཁོང་གི་སྐུན་པ་རོ་བཟ་ཀཱ་ཤི་ (Robert
 Kennedy)⁴¹ གཉིས་ལྟ་སར་སྐྱོད་སྐབས་བོད་གཞུང་ལ་བཟའ་རྒྱ་མཉམ་ཁྲིད་ཆོག་པའི་སྐུན་སེང་ཞུས་
 ཡོད་ཀྱང། ཆོག་མཆན་སྤྲད་མེད།⁴² ཡིན་ཡང་ ༡༩༣༠ ལོ་ ༩ ཆེས་ ༥ ཉིན་རྒྱ་ནག་མི་སེར་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་
 གཙོ་འཛིན་ཇང་ཅད་ཉེས་ (Chiang Kai-Shek) སྐུ་ཆབ་ཏུ་ལོ་ན་གཞོན་པའི་བུད་མེད་ཆིང་ལི་ཕུ་
 ལྷན་ (Liu Man-ching) ཟེར་བ་ཞིག་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྟ་སར་བསྐྱོད་དེ་ཡ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་དང་
 མཇུལ་འབྲུད་བྱུང་བ་ཅམ་མ་ཟད།⁴³ ཕྱི་ཡུལ་གྱི་བུད་མེད་ལྟ་ལྟར་གཞུང་སར་བསྐྱོད་ཆོག་པའི་ལམ་ལྟ་བུ་

34 Alex Mckey, 2009, 152p.
 35 Charles Bell, 2000, 207p.
 36 Peter Hopkirk, 1983, 209p.
 37 Huge Richardson, 1984,125p.
 38 Huge Richardson, 1984,133p./ Melvyn.C.Goldstein, 1989, 222p. / David Mac-
 donald, 2005, 74p.
 39 Peter Hopkirk, 1983, 234p.
 40 Alex Mckey, 2009, 134p.
 41 Goldstein, 1989, 95p.
 42 Alex Mckey, 2009, 77p.
 43 Goldstein, 1989, 214p.

བསྐྱོན་འདུགགང་ལགས་ཞུས་ན། ༡༩༣༠ ནས་ ༡༩༣༥ བར་དབྱིན་ཇིའི་བུད་མེད་ (བཟའ་རྒྱ་) ལྷ་དང་
 དེ་དག་གིས་ཁྱོན་བསྐྱོན་ལྷ་སར་ཐེངས་དགུ་བསྐྱོད།⁴⁴ དཔེར་ན། ༡༩༣༣ དང་ ༡༩༣༥ ལོར་འབྲས་
 གྱི་ཐེངས་བདུན་པ་མེ་བྱི་རིག་མི་ལེས་སན་ (Frederick Williamson) དང་བཟའ་རྒྱ་མར་ཟླ་
 རེ་ལྷ་ལེས་སན་ (Margaret Williamson) གཉིས་ལྷ་སར་མཉམ་བསྐྱོད་བྱས།⁴⁵ ཡིན་ཡང་
 ཁྱོ་པམ་པ་ཞིག་ལ་མེ་བྱི་རིག་མི་ལེས་སན་ཁྱོ་བུར་ནད་ཀྱིས་མཉམ་ནས་གནས་དེར་གྲོང་ས་སུ་བྱིན་ཏེ་སྤྱོད་
 ལུང་རྒྱང་ཅེར་སྤྱོད།⁴⁶ བྱིས་སུ་ ༡༩༤༧ ལོར་བཟའ་རྒྱ་དེས་བོད་ནང་དུ་སྤྱོད་རིང་གི་ཁྱོད་ཚར་རྣམས་
 དཔེ་དེབ་ཀྱི་གཞུགས་སུ་བསྐྱོན་ཏེ་བྱུག་དེབ་(Memoirs of a Political officer's Wife
 in Tibet, Sikkim and Bhutan) ཞེས་པ་བཅུ་མས། བྱི་ལོ་ ༡༩༣༦ ལོར་འབྲས་གྱི་བརྒྱད་
 པ་སིལ་གུ་ཏི་ (Sir. Basil Gould)ལྷ་སར་བསྐྱོད་དེ།⁴⁷ ལྷ་སར་དབྱིན་ཇིའི་གཏན་སྤྱོད་སྤྱོད་ཆ་
 (British Mission)⁴⁸ གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ། སྤྱོད་ཆ་ཁང་དེར་དབྱིན་གཞུང་སྤྱོད་ཆ་པ་རི་ཅར་
 སི་ཏུན་ (Huge Richardson) དང་ཏར་མཁན་ཏག་ (Dagg) གཉིས་གནས་སྤྱོད་བྱས། དུས་
 ཡུན་མི་རིང་ཅམ་ཟེས་ཏག་ཏུ་བྱིར་ལོག་བྱས་ཏེ་ཏར་མཁན་ལོ་སི་ (Raginald Fox) ཁོང་
 གི་ལས་ཆབ་ཏུ་ལྷ་སར་བསྐྱོད།⁴⁹ (ཁོང་བོད་གཞུང་གི་ལས་མི་བྱས་ཏེ་བོད་ནང་ལས་དོན་བསྐྱུབས་པ་གཤམ་དུ་བརྩོད་
 ི།)དུས་དེར་དབྱིན་གཞུང་སྤྱོད་ཆ་ལྷ་སར་གནས་སྤྱོད་བྱས་པ་ཅམ་མ་ཟད་ཁོང་ཚོའི་རྒྱུད་འཁྱིན་ཡང་བེད་
 སྤྱོད་བྱ་རྒྱུའི་ཆོག་མཆན་ཐོབ། དེ་བས་བྱི་ལོ་ ༡༩༣༧ ནས་བཟུང་སྟེ་ཏག་ཏུ་རང་བཅོན་མ་ཐོབ་པར་དབྱིན་
 གཞུང་ལས་བྱེད་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་གཏན་སྤྱོད་བྱས་པ་རེད། (སྐབས་དེར་དབྱིན་གཞུང་གིས་ལྷ་སར་སྤྱོད་ཆ་

44 དང་ལོ། འབྲས་གྱི་མི་རའི་བཟའ་རྒྱ་ཀྱི་མེ་ར་ (T.weir) ཞི་ལྷ་སར་བྱི་ལོ་ ༡༩༣༠ དང་ ༡༩༣༣
 གཉིས་པ། འབྲས་གྱི་མེ་བྱི་རིག་མི་ལེས་སན་གྱི་བཟའ་རྒྱ་མར་ཟླ་རེ་ལྷ་ལེས་སན་ལྷ་སར་བྱི་ལོ་ ༡༩༣༣ དང་ ༡༩༣༥
 གསུམ་པ། ལྷ་སའི་སྤྱོད་ཆ་པ་ལི་ཤིཔ་ (G.Sheriff) ཡི་བཟའ་རྒྱ་མི་ཤིཔ་ (B.Sheriff) ལྷ་སར་བྱི་ལོ་ ༡༩༣༣ དང་ ༡༩༣༤
 བཞི་པ། དབྱིན་གཞུང་སྤྱོད་ཆ་པ་ཏི་ས་ལོཔ་ (J.Hislop) ཡི་བཟའ་རྒྱ་ཏུ་ས་ལོཔ་ (Hislop) ལྷ་སར་བྱི་ལོ་ ༡༩༣༣
 ལྷ་པ། དབྱིན་གཞུང་སྤྱོད་ཆ་པ་གུ་ཐི་ལི་ཡི་བཟའ་རྒྱ་ཨར་གུ་ཐི་ལི་ཡ་ (R.Guthrie) ལྷ་སར་བྱི་ལོ་ ༡༩༣༥ དང་ ༡༩༣༧
 45 Margaret D.Williamson, 1987, 95p/ 201p.
 46 Margaret D.Williamson, 1987, 220p.
 47 Basil Gould, 1957, 201-208p.
 48 སྐབས་དེར་སྤྱོད་ཆ་པ་ཐེར་བཞི་མིང་ཅམ་ལས་དོན་དངོས་ཀྱི་སྤྱོད་ཆ་ཁང་ཞིག་མིན། དེའང་ Basil Gould ཡིས་དཔེ་དེབ་
 ནང་ Semi-Permanent Mission ཞེས་ཐ་སྐད་བེད་སྤྱོད་བྱས་ཡོད། / Peter Hopkirk, 234 , 1982p.
 49 Alex Mckey, 2009, 185p.

བཙུགས་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན་དང་དེ་སྐབས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་མ་ Melvyn. C. Goldstein གྱི་དེབ་དང་ལོ་
 དང་ Basil Gould ཡི་དེབ་ Jewel in the Lotus དང་ Richardson གྱི་དེབ་ Tibet and
 its history བར་གཞིགས་རོགས།) དེ་མིན་གྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་ལྷ་སར་དབྱིན་ཇིའི་སློབ་གྲྭ་འཇུགས་
 སྐབས། དབྱིན་ཇིའི་དགེ་ཀན་པར་ཀར་ (R.Parker) ལྷ་སར་ཆེ་བ་དྲུག་ཡས་མས་ཅམ་བསྟན། ⁵⁰ གྱི་
 ལོ་ ༡༩༠༩ ནས་ ༡༩༩༧ བར་ལྷ་ལྷན་གཞུང་སར་དབྱིན་ཇི་སློབ་མཁན་གྱི་གངས་འཁོར་གྱི་ཆ་ནས་
 བཤད་ན། ༡༩༠༩ ལོར་ཡང་ཉ་སེ་བརྒྱ་ཡི་དྲག་པོའི་དོན་གཅོད་པོད་ནང་སླེབས་པ་དང། དེ་རྗེས་ལོ་རྒྱུ་
 ༡༥ རིང་དབྱིན་ཇི་བ་གཅིག་ཀྱང་སླེབས་ཐུབ་མེད། ལོན་ཀྱང་ ༡༩༣༠ ལོར་སླེབ་ས་ཉེབ་ལྷ་སར་བསྟོད་
 པ་ནས་ ༡༩༣༩ ལོ་སྟེ་ལོ་རྒྱུ་ ༡༥ ཅམ་རྗེས་སྤྱི་ལོ་གྱི་ཡི་འགོ་འཁྲིད་འོག་དབྱིན་ཇིའི་སྤྱི་ཚབ་ལྷ་སར་
 གནས་སྟོན་གྱི་དེང་དབྱིན་ཇི་བ་ ༡༩ ཅམ་སླེབས། ༡༩༣༩ ལོར་སྤྱི་ལོ་གྱི་ཡི་ལྷ་སར་བསྟོད་པ་ནས་
 ༡༩༩༧ ལོ་སྟེ་རྒྱ་གར་རང་བཅན་མ་ཐོབ་པའི་བར་དབྱིན་ཇི་བ་གངས་ ༣༣ ཅམ་བོད་ནང་སླེབས་ཡོད། ⁵¹
 དབྱིན་ཇི་བ་དེ་དག་ཁོད་ཉར་མཁན་དང། སྤྱི་སྟོན། (Escort Commander) འབྲས་ལྗོངས་སྤྱི་ཁྱེད་
 སྤོང་པ། དགེ་ཀན། དམག་མི། བཟའ་ཆེ། དབྱིན་ཇིའི་ཆོད་དོན་སྤྱི་ཚབ། ལྷ་སའི་སྤྱི་ཚབ་སོགས་ཡོད་པ་དང།
 བལ་ཆེ་བས་ལྷ་སར་ཐེངས་གཅིག་ལས་མང་བ་བསྟོད་ཡོད།

རྒྱལ་ཁབ་གཞན།

དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་ལྷ་སར་གོ་མ་བ་དང་པོ་སློབ་མཁན་གྱི་རྒྱལ་བ་ནི་ཉི་རྟོང་གི་སེར་མོ་བ་ཨི་ཀཱའི་ཀཱ་ཤ་
 ལྷ་ཁྱི (Kawaguchi) རེད། ཁོང་གྱི་ལོ་ ༡༩༠༡ ལོ་ ༣ ཆོས་ ༣༡ ཉིན་ལྷ་སར་འབྱོར་ཏེ། ⁵²སེ་
 ར་དགོན་པར་སློབ་གཉེར་གནང། ⁵³ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བ་མང་པོས་ཁོང་ཉི་རྟོང་པའི་སོ་བར་དོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་
 ཀྱང། ཨ་རིའི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བ་གྲགས་ཆེན་པོལ་ཉེ་ཡར་ (Paul Hyer) གྱིས་ཁོང་གི་སློབ་ལ་ཉམས་
 ཞིབ་བསྟུན་མར་བྱས་རྗེས་མཐའ་དོན་སོ་བ་མིན་པའི་རློན་བྱས་པ་ཅམ་མ་ཟད། ཉི་རྟོང་བ་རྒྱ་རི་ཏུ་ཡུ་སྤྱི་
 ཉི་རུ་ (Narita Yasuteru) (ལྷ་སར་སྟོན་ཆོས། གྱི་ལོ་ ༡༩༠༡ ལོ་ ༣ ཆོས་ ༣༩) ཟེར་བ་ཉི་རྟོང་པའི་སོ་བ་

50 Kasho Jamyang Choegyal, 2015, 95p.

51 Alex McKey, 2009, 190p.

52 Ekai Kawaguchi, 1979, 285p.

53 Ekai Kawaguchi, 1979, 304p.

ཡིན་པའི་ར་སྤྱོད་བྱས་ཡོད། ⁵⁴ཕྱི་ལོ་༡༩༡༡ལྷ་མོ་ས་ལྷོ་ཉི་ཤེན་པའི་དམག་བྱར་ཡ་སུ་ཇི་ཏུ་ཡ་ཇི་
ས་ (Yasujiro Yajima) ལྷ་སར་བསྐྱོད་དེ་ལྷ་བཀའ་ཉལ་བསྐྱོད་རྩེ་ས་ཕྱིར་ལོག་བྱས། དེ་ནས་
ལོ་རྩེ་ས་མའི་ལྷ་མོ་ས་ལྷོ་ཉི་ཤེན་པའི་བསྐྱར་ལྷ་སར་བསྐྱོད་སྐབས་ལ་རྒྱལ་དབང་སྐྱེའི་བཅུ་གསུམ་པའི་
དགོངས་བཞེད་ལྷར་ཐོང་དུ་དེར་དུས་དང་མཐུན་པའི་དག་སྤྱོད་གི་ལས་གཞི་འགོ་འཛུགས་ཀྱི་དེ་བཞིན་
ཡོད་སྟབས། ཁོང་གིས་ཉི་ཤེན་དམག་སྤྱོད་ཏུ་ཁག་གི་དམག་དགའི་འགན་ཁུར་ཆངས། (དུས་དེར་གཞུང་ནས་
ཐོང་དམག་རྒྱུ་ས་ལ་དེ་བཞིན་དམག་དང་། ཉི་ཤེན་དམག་ལྷ་སའི་དམག་གི་སྤྱི་གཞུང་གསུམ་པའི་ཐོག་དམག་སྤྱོད་ཀྱི་དེ་
བཞིན་པའི་སྐབས་རེད།)འོན་ཀྱང་མཐར་ཐོང་གཞུང་ནས་དེ་བཞིན་ཐོང་དམག་སྤྱོད་ལ་དགའ་འདེམས་གིས་ཉི་
ཤེན་གི་དམག་སྤྱོད་ཐོང་མེད་དུ་བྱུང། དེར་བརྟེན་༡༩༡༥ལོར་ཁོང་རྒྱ་གར་བརྒྱུད་རང་ལྷ་སའི་ཕྱིར་ལོག་
བྱས། དུས་རབས་དེའི་ནང་ཉི་ཤེན་པའི་མི་སྣ་ཁོཅ་བསྐྱོད་ས་ལྷོ་ཉི་ཤེན་ལྷ་སར་སྐྱེའི་བས་ཡོད་པ་དང་། ཁོང་ཚོའི་
ཁོང་མེར་མོ་བ་དང་། དམག་མི། མོ་བ་བཅས་ཡོད།

དབྱིན་ཇི་དང་ཉི་ཏོང་པ་ལས་གཞན་པའི་ཕྱི་རྒྱལ་མི་སྣ་མང་པོ་ཞིག་ལྷ་སར་བསྐྱོད་ཡོད་པ་ནི། ཕྱི་
ལོ་ ༡༩༥༣ ལྷ་ ༩ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་ཨ་རི་བཟི་ཡིས་འོན་ཏེ་གོ་མེ་རི་མེག་གོ་མལ་ (William
Montgomery McGovern) དང་།⁵⁵ ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལྷ་ ༩ ཆེས་ ༢༩ ཉིན་ཟུར་ན་སི་གུད་མེད་
ཨེ་ལེག་ཟེན་ཏེ་མི་ཤི་ཞིལ་ (Alexandra David-Neel) ལྷ་ས་གཉིས་ཀྱིས་ཆོག་མཆན་མེད་
པར་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་ས་བར་བསྐྱོད། ⁵⁶ཨེ་ལེག་ཟེན་ཏེ་མི་ཤི་ཞིལ་མཆོན་ན་མོ་རང་བོད་སྐད་དང་
བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་སྐོར་ལ་གོ་རྟོགས་ཟབ་པོ་ཡོད་པ་ཙམ་མ་ཟད། མོས་སྤར་གྱི་ཐབས་ལས་མ་སྤུང་པར་
(དེ་སྔ་ཕྱི་རྒྱལ་བ་གཙོ་ཆེ་ཆོར་པ་ཡང་ན་ཆོས་པར་བརྩས་ཏེ་བོད་ནང་བསྐྱོད་རྒྱུར་ཐབས་ཤེས་བྱས་ཡོད།) བོད་པའི་སྤྱང་
འབྲས་ལ་བརྩས་ཏེ། ལོན་བཙོ་ལྷ་ཙན་གྱི་འབྲས་ལྷོངས་པའི་གྲ་ཡོན་ཏན་ (Yougden) ཟེར་བ་མེད་ཀྱི་
ཡིན་ཚུལ་བྱས་ཏེ་བོད་ནང་བསྐྱོད་དེ་ལྷ་སར་ལྷ་གཉིས་ཙམ་བསྤང། ⁵⁷མོ་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤེད་ལྷ་སར་

54 Peter Hopkirk, 1983, 150p.

55 David Mcdonld, 2005, 281p.

56 Sonam Wangfel Laden La, 2006, 40p. 41p./ David Mcdonald, 2005, 289p.

57 Alexandra David-Neel, , 258p./298p.

གློད་མཁན་གྱི་བྱ་བ་ཤོགས་པའི་བྱད་མེད་ཆེས་ཐོག་མ་ཡིན། ⁵⁸(དེ་ཐོན་མོས་བོད་དུ་ཐེངས་ལྔ་ཙམ་བསྐྱོད་ཀྱང་
 གཞིས་ཀ་ཅེ་མ་གཏོགས་ལྷ་སར་བསྐྱོད་ཐུབ་མེད།) ད་དུང་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལྷ་ ༡ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་ཨ་མི་རྟེན་ཡའི་
 སྲིད་དོན་བཙོན་པ་ཉེན་རིང་ཉེ་རར་ (Heinrich Harrer) དང་པེ་ཏར་ཨོམ་ཤི་ན་ཡ་ཏར་ (Peter
 Aufschnaiter) གཉིས་ཀྱང་ཆོག་མཆན་མེད་པར་རྒྱལ་ས་ལྷ་ས་བར་སླེབས་ཏེ། རིམ་བས་བོད་
 གཞུང་གི་ལས་མི་བྱས་ཏེ་ལྷ་སར་གནས་སྡོད་བྱས་པའི་སྐོར་གཤམ་དུ་བཞེད་རྒྱ་ཡིན། ༡༩༥༤ལོར་ཨུ་
 རུ་སུའི་མི་སྣ་གྲངས་ ༥༤ ལྷ་སར་བསྐྱོད་དེ་ཡ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་དང་མཇུག་ལོ་ལྷ་ས་ཉེ་དུས་ཡུན་རྒྱ་བ་
 གསུམ་ཙམ་བསྐྱད། ཁོང་ཆོ་བོད་ལ་གནས་མཇུག་དུ་བསྐྱོད་པ་ནི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གནད་དོན་ཡིན་པར་དབྱིན་
 ཇིས་དོགས་པ་བྱས་ཡོད། ⁵⁹དེ་ཡང་ཁོང་ཆོ་ནི་སྤུ་རེཌ་ (Buriats) མི་རིགས་ཡིན་པ་དང་། སྐབས་
 དེར་ལྷ་སར་ཡོད་པའི་སྤུ་རེཌ་མི་རིགས་རྗེ་ཆེ་ཨིམ་ (Dorjieff)⁶⁰ ཐེར་བ་ཨུ་རུ་སུའི་སོ་བ་ལྟེ་བ་ཞིག་
 ཏུ་དབྱིན་ནེས་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཁོང་ནི་ ༡༩༢༣ ལོར་དགྲུང་ལོ་བཅུ་དགུ་ཐོག་བོད་དུ་བསྐྱོད། ⁶¹
 བྱི་ལོ་ ༡༩༣༩ ལྷ་ ༡ ཆེས་ ༡༩ ཉིན་འཇར་མན་གྱི་མི་གྲངས་ ༥ ཙམ་གྱིས་བོད་དུ་ཨར་ཡན་ (Aryan)
 བརྒྱད་པ་འཆོལ་དུ་སླེབས། ཐོག་མར་གཞུང་ས་ནས་ཁོང་ཆོ་ལྷ་ལྷན་དུ་བདུན་པ་གཉིས་ཙམ་ལས་སྡོད་
 རྒྱུའི་ཆོག་མཆན་གནང་མེད་ཀྱང་། ཇིས་སུ་དུས་ཡུན་པར་འགྲངས་གནང་སྟེ་རྒྱ་གཉིས་ཙམ་བསྐྱད། སྐབས་
 དེར་ཁོང་ཆོ་དང་དབྱིན་ནེའི་དབར་མི་མཐུན་པ་མང་པོ་བྱུང་ཡོད། (དེ་སྐོར་ཞིབ་ཐ་ Christopher Hale
 གྱིས་བཙམས་པའི་དེབ་ The Nazi expedition to find the origin of the Aryan race
 ནང་གཟིགས་རོགས།) འཇར་མན་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་སྐབས་ཉེ་བྱི་ལོ་ ༡༩༤༣ ལྷ་ ༡༥ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་
 ཨ་རིའི་གནམ་གྲུ་ཞིག་མཁའ་ལམ་ནིར་ཉེ་བོད་དུ་ལྷུང་ཡང་། གནམ་དམག་ ༥ མ་ཤི་བར་རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་
 འབྱོར་ཡོད།⁶² གཞན་ཡང་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལྷ་ ༩ ཆེས་ ༢༩ ཉིན་ཨ་རི་བའི་གསར་འགོད་པ་པ་བྱ་གཉིས་

58 Peter Hopkirk, 1983, 220p.

59 David Mcdonlad, 2005, 99p.

60 Dorjieff ནི་རྩེད་དུས་ནས་བོད་དུ་བསླེབས་པ་དང་འབྲས་སྤངས་དགོན་པར་ལོ་ངོ་བཙོ་ལྔ་ཙམ་སློབ་གཉེར་གནང་སྟེ།
 བྱིས་སུ་ཡ་རྒྱལ་དབང་བཅུ་གསུམ་པའི་ཡོངས་འཛིན་གནང། དབྱིན་ནེས་ ༡༩༠༥ལོར་དབྱིན་དམག་བོད་ནང་བསྐྱོད་སྐབས་ཡ་རྒྱལ་དབང་
 མཆོག་བོད་ནས་སྤོས་དགོས་པའི་བརྒྱུད་སྐུལ་བྱེད་མཁན་དེ་ཁོང་ཡིན་པར་དབྱིན་གཞུང་ནས་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

61 John Snelling, 1993, 22p.

62 Peter Hopkirk, 1983, 237-245p. / Heinrich Harrer, 1954, 258p. / Alex Mckey, 2009,
 197p. / (གནམ་དམག་དེ་དག་ནི། R.Crozier, H.McCallum, W.Parram, K.Spencer, J.Huffman)

ལོ་ཐེལ་ཐོ་མས་ (Lowell Thomsa and Lowell Thomas Jr) ལྷ་སར་འབྱོར། དེ་མིན་གྱི་
 ལོ་༡༩༥༥ལོ་ཆེས་ ༣༠ཉིན་ཁོ་ན་ཏེ་གསར་འགོད་པ་སི་ཏེ་ལེ་ (A.Steele) དང། ཕྱི་ལོ་༡༩༥༧ལོ་
 ཆེས་༡༥ཉིན་ལྷ་རན་སི་ཏེ་གསར་འགོད་པ་ཨེ་རེན་ཁོ་ཏི་ (Amaury de Reincourt)⁶³ནས་
 གཉིས་ལྷ་སར་རིམ་བས་སྐྱོད་འབྱོར་བྱུང་ཡོད། གསར་འགོད་པ་དེ་དག་གིས་རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་རྒྱ་བ་གཅིག་
 ཅམ་བཟད། ཕྱི་ལོ་༡༩༥༩ལོ་པ་ཅམ་ནང་ཨེ་ཏེ་ལི་ཏེ་བོད་རིག་པའི་མཁས་དབང་གུ་ཅི་ (G.Tucci)
 ལྷ་སར་བསྐྱོད་དེ་རྒྱ་གཉིས་ཅམ་བཟད། སྤྱིར་ཁོང་བོད་དུ་ཐེངས་བདུན་ཅམ་སྐབས་ཀྱང་དེ་སྔོན་ལྷ་སར་
 སྐྱོད་སྤྱང་མེད། ⁶⁴ ཨ་རི་བ་སྟེ་ས་ (F.Bessac) དང་ལུ་ཅུ་ལུ་ལེ་མི་ (Vassilieff Zvonozov)
 རྣམ་གཉིས་རྒྱ་དམར་གྱི་འཛིན་བཟུང་ལས་ཐོས་ཐར་ཏེ་ཏུར་གི་སི་ཐན་ (Turkestan) བརྒྱད་གྱི་
 ལོ་༡༩༥༠ལོ་ཆེས་༡༡ཉིན་ལྷ་སར་འབྱོར། ⁶⁵ དེ་ལྷར་བོད་གྱི་ཉེ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ནང། ཕྱི་རྒྱལ་བ་གང་
 མང་ཞིག་ཆབ་སྲིད་དང། ཆོང་འབྲེལ། ཆོས་ལུགས། ས་ཁམས་རྟོག་ཞིབ་སོགས་དགོས་མཁོ་འདྲ་མིན་
 ལ་བཏེན་ནས་བོད་དུ་སྐབས་སྐོར་མདོར་ཅམ་བཞོད་ཡོད། གཤམ་དུ་བོད་གཞུང་གིས་དམིགས་བསལ་
 གནད་ཁྲིམས་ཕྱི་རྒྱལ་བ་འགའ་ཞིག་སྐོར་མདོར་ཅམ་འགོད་རྒྱ།

བོད་གཞུང་གི་དམིགས་བསལ་གདན་ཁུ་སོག་བོད་ནང་སྐྱོད་མཁན་གྱི་ཕྱི་རྒྱལ་བ།

དང་པོ། བསོད་ནམས་དབང་འཕེལ་ལེགས་ལྷན། (Sonam Wangfel Laden La,
 1876_1936)

ཁོང་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༤ ལོ་ ༢ པའི་ནང་རྫོང་སྤིང་འབྲས་ལྷོངས་པའི་བྱིམ་ཆང་ཞིག་ཏུ་སྐྱེས་པ་དང། རྒྱང་
 དུས་ནས་ས་མ་གཉིས་འདས་ཤོངས་སུ་གྱུར་སྐབས་པའི་གཙུང་མོ་ཆོས་སྤྱིད་ལགས་ཀྱིས་གསོ་སྐྱོང་བྱས།
⁶⁶ཨ་ལེ་ལགས་ནས་རྫོང་སྤིང་རྫོ་ཏེ་སྐྱོབ་ལྷན་ (Bhutia Boarding School)⁶⁷ བཏང་སྟེ་ནང་

63 Heinrich Harrer, 1954, 219p.
 64 Heinrich Harrer, 1954, 219p.
 65 Heinrich Harrer, 1954, 261, 262p.
 66 S.W.Laden La, 2006, 9p.
 67 སྐོབ་ལྷན་དེ་༡༩༣༥ལོར་དབྱིན་ཇིས་གསར་བཙུགས་གནང་བ་དང། དེའི་དམིགས་ལུལ་གཙོ་བོ་ནི་ས་གནས་དེའི་ལུལ་མི་
 རྣམས་ལ་བོད་སྐད་སྐོབ་ནས་ས་ཁོངས་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་གང་མང་མཁོ་སྐོབ་ཀྱི་རྒྱ་དེ་རེད།

ཆོས་དང། ཡང་ཅིས། དབྱིན་ཇི། གཞན་ཡང་སྐད་རིགས་མི་འདྲ་བ་མང་པོ་སྤངས། དེ་དག་ལས་བོད་ཡིག་
 དམིགས་བསལ་དོན་གཉེར་ཆེན་པོ་གནང་སྟེ་སྒྲ་མ་ཤེས་རབ་རྒྱ་མཆོ་ (འབྲས་ལྗོངས་སྒྲ་མ་) དགོ་གན་དུ་
 བསྟེན། ⁶⁸ཁོང་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༡ ༡༩༣༥ ༡༩༣༠ ལོའི་རྒྱ་བ་གཉིས་པ་དང་བརྒྱད་པ་བཅས་ལྷ་སར་
 དབྱིན་གཞུང་སྤྱི་ཚབ་ཀྱི་མིང་ཐོག་ནས་ཐེངས་བཞི་བསྟོད། ༡༩༩༩ ལོར་དབྱིན་བོད་དམག་འཁྲུག་སྐབས་
 ཁོང་གིས་དབྱིན་གཞུང་ངོས་ནས་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་བར་གྱི་སྐད་བསྐྱར་བྱས། དེ་ནས་རིམ་བས་དབྱིན་
 བོད་གཉིས་ཀྱི་ཉེ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་བྱ་གཞག་མང་དག་ཅིག་བསྐྱབས། དེ་ཡང་། ༡༩༠༥ལོར་ཡབ་ཆེན་
 སྤྱི་ཐེང་༩དང། ༡༩༡༠ ལོར་ཡ་རྒྱལ་དབང་སྤྱི་ཐེང་༡༣ནས་གཉིས་རྒྱ་གར་དུ་རིམ་བས་ཐེབས་སྐབས་སྐད་
 རྒྱར་གནང་བ་དང། ཡ་རྒྱལ་བཅའ་ཞུགས་རྒྱ་གར་གནས་མཇལ་སྐབས་ཀྱི་གོ་སྤྱི་དང་ལམ་སྟོན་ཟབ་
 རྒྱས་གནང་བར་བརྟེན། ༡༩༡༣ ལོར་ཡ་རྒྱལ་བ་ཐུབ་བསྟན་རྒྱ་མཆོ་མཆོག་བོད་དུ་ཕྱིར་ཐེབས་སྐབས་
 གཞེངས་བསྟོད་ཆེད་རིན་ཆེན་དང་པོ་གསེར་གྱི་རྟགས་མ་དང།⁶⁹ རིམ་བཞིའི་གནས་རིམ་ལུལ། ⁷⁰(ཁོང་
 གཞུང་ནས་ཞབས་ཏུ་ལེགས་སྤྱོད་གནང་མཁན་ཆོར་གསེར་གྱི་རྟགས་མ་ལུལ་སྟོན་ཡོད་པ་ནི། དེ་ཡང་༡༩༡༩ལོར་ཡ་རྒྱལ་
 དབང་མཆོག་བོད་དུ་ཕྱིར་ཐེབས་སྐབས་མེ་ཀ་ཾོ་ནལ་ (David McDonald) ལའང་གསེར་གྱི་རྟགས་མ་ལུལ་
 ཡོད།⁷¹) ༡༩༡༣ ལོར་བྱ་སྤྱོད་བཞི་དབྱིན་ཡུལ་དུ་སྟོད་སྐབས་དང། ༡༩༡༥ ལོར་སིམ་ལའི་ཆེངས་ཡིག་
 སྐབས་སྐད་བསྐྱར་བྱས། ༡༩༣༠ལོར་སྤེལ་ས་ཉེ་བ་ལྷ་སར་སྟོད་སྐབས་ཐོག་མའི་འཆར་ཁོང་གི་དུང་ཡིག་
 ཏུ་འབྲས་ལྗོངས་པ་ཨ་ལུག་ཆེ་རིང་ (Rai Bahadur Achuk Tsering) ཡིན་ཀྱང། ཁོང་སྟོན་བྱར་
 དུ་སྟོང་ནད་ཀྱིས་འདས་ཁྱོངས་སུ་ཕྱིན་ཆེན་ལེགས་ལྷན་ཁོང་གི་ལས་ཆབ་ཏུ་ལྷ་སར་ཐོག་མར་བསྟོད་ཐུབ་
 པ་སྤྱད། ⁷²

ཡ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་ནས་བོད་དུ་ཉིན་རྟག་པའི་སྤྱི་ག་འཇུགས་གསར་འཇུགས་དགོས་པ་གལ་གནད་དུ་
 གཞིགས་ནས། ༡༩༣༣ ལོར་ལས་དོན་དེའི་སྤྱད་ལེགས་ལྷན་བོད་དུ་གདན་འདྲེན་ཏུས། (སྐབས་དེར་ཁོང་

68 S.W.Laden La, 2006, 10p.
 69 Sarat Chandra Das, 1972, 38p. 39p.
 70 Sarat Chandra Das, 1972, 37p.
 71 David McDonald, 2005, 97p
 72 Charles Bell, 2000, 184p.

རྫོང་གི་ Additional Superintendent Police officer ཡིན།) སྤྱིར་ལས་དོན་དེ་ཐོག་
 མེད་ཀྱིས་ལྷ་མོ་དབང་མཆོག་ལ་ཁོང་གི་བུ་མོ་འཕེལ་ལྷ་མོ་འཕེལ་ལྷ་མོ་(Frank Perry)⁷³
 ལ་སྤུལ་བྱའི་མེ་བུ་ལོད་ཀྱང་། འབྲས་སྤྱི་སྤྱི་ལི་ཡིས་དེར་དགག་བྱ་བྱས། ⁷⁴ ལྷ་སར་ཐོག་མར་བསྐྱོད་
 སྐབས་བོད་གཞུང་ནས་ལེགས་ལྷན་ལ་ཇ་སྤྱི་གི་གནས་རིམ་སྤུལ། ཁོ་རང་ལ་དེ་ལྟ་བུའི་གནས་རིམ་
 དང་ཆེ་མཐོང་ཐོབ་པར་དགའ་སྟོབས་ཆེན་པོ་སྤྱིས་ཡོད་པ་ནི་ཁོང་རང་ཉིད་ཀྱི་བུ་བསོད་ནམས་སྟོབས་
 རྒྱལ་ལ་སྤྲོས་པའི་ཡི་གེ་ནང་གསལ་པོར་འཁོད་ཡོད།⁷⁵ ༡༩༥༣ ལོའི་ཟླ་ ༤ རྒྱུ་ཁོང་གིས་ལྷ་སར་
 ཉེན་རྟོག་པའི་ལས་ཁུངས་ཐོག་མ་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ།⁷⁶ ལོ་ངོ་ ༡ ཅམ་ནང་སྤྱི་གཞུང་གི་དེ་ཅིང་
 སྤྱད་དུ་བཅོས་ཡོད་པ་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོར་འབྲས་སྤྱི་སྤྱི་ལིས་ (F.M.Bailey) ལྷ་སར་ལྷ་སྟོར་
 བེབས་ཏེ་བོད་ཀྱི་ཉེན་རྟོག་པའི་སྤྱི་གཞུང་མཐོང་སྐབས་ལེགས་ལྷན་ལ་ཏ་ཅང་ཆོད་མཐོ་བའི་བསྐྱུགས་
 བརྗོད་བྱས་ཡོད།

འོན་ཏེ། བོད་ནང་རིམ་པས་དམག་མི་དང་ཉེན་རྟོག་པའི་བར་ཀྱི་འབྲལ་ཁྲོམ་ བསམ་སྟོན་གསར་རྒྱུ་གི་འགལ་
 ཁྲོམ་ ལྷག་པར་བོད་དམག་དང་བོད་གཞུང་དབང་དཀའ་སྟོན་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད་པ་སོགས་ལས་འཛོམས་
 ཏེ་ལེགས་ལྷན་སྟོར་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བའི་ནང་ཁུལ་གྱི་ཆེན་པོ་ཡོད། དེའང་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བ་རྩོམ་སེན་
 (Goldstein) དང་ཨེ་ལེག་མི་མེ་ཀེ་ (Alex Mckey) དག་གིས་དེབ་ནང་ལེགས་ལྷན་ལ་ནག་
 ཉེས་བཅོས་ཡོད་ཀྱང་། ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བ་ཉི་ལྔ་འཛིན་མེན་ (Huge Richardson) ཨ་ལས་ཀྱི་ལམ་
 (Alistair Lamb) སྐལ་བཟང་དོན་གྲུབ་ (K.Dhundup) སོགས་ཀྱི་ནག་ཉེས་གང་ཡང་བཅོས་
 མེད། (གནས་ཚུལ་དེའི་སྟོང་ཞིབ་ཆགས་ཁོང་ཆོས་བརྩམས་པའི་དཔེ་དེབ་ནང་ལྟ་སྟོན་ཡོད་པ་ཞུ།)གང་ལྟར་གནས་
 ཚུལ་དེའི་རྒྱུ་པས་ལེགས་ལྷན་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ཟླ་ ༡༡ རྒྱུ་གར་དུ་ཕྱིར་ལོག་གི་དགོས་བྱུང་། དེ་
 གས་རིམ་པས་བོད་ཀྱི་ཉེན་རྟོག་པའི་སྤྱི་གཞུང་ཐོག་ཉམས་ཀྱང་ཆེན་པོ་ཐེབས། ⁷⁷ ཁོང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠

73 He was former Gyantse Escort commander.
 74 Alex Mckey, 2009, 112p.
 75 S.W.Laden La, 2006, 38p.
 76 S.W.Laden La, 2006, 38p./ David Mcdonald, 2005, 298p.
 77 David Mcdonald, 2005, 298p. /Huge Richardson, 1984, 130p.

ཆཱ་ ༩ ཆེས་ ༡༦ ཉིན་གོང་བོད་དམག་འཁྲུག་དབར་ཞི་འགྲིག་ཡོང་སྐད་ལྟ་སར་དབྱིན་གཞུང་གི་ངོས་
ནས་གཞུང་འབྲེལ་ཐོག་བོད་ལ་མེད་པ་ཉེ། ⁷⁸ གོང་བོད་དབར་མ་ཐུན་ལས་བཟོ་ཐུབ་པ་དང། སྐབས་དེར་
ཡ་སྟུ་ཐོང་བ་ཅུ་གསུམ་པའི་མཇལ་ཁ་ཐོབ་སྐབས་ཉིན་དེ་བ་ནང། “ཆཱ་འདི་ཆེས་ ༩ ཉིན་རང་ཉིད་ཡ་སྟུ་ཐོང་
བ་ཅུ་གསུམ་དང་ཐུག་ཆོད་གསུམ་དང་སྐར་མ་ལྷ་ཙམ་བཀའ་མོལ་གནང་རྒྱུའི་སྐལ་བ་བྱུང་། “ཞེས་དགའ་
སྟོབས་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་མངོན་གསལ་རེད། མཐར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༦ ཆཱ་ ༡༩ དགུང་ལོ་བདུན་ཅུ་ཐོག་འདས་
གོངས་སུ་ཕྱིན། ⁷⁹

གཉིས་པ། རོར་བྱ་དོན་འབྲུག། (Rai Bahadur Norbu Dhundup, 1884- 1944)

ཁོང་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༤ ཟླ་གར་ཀ་ལི་སྤངས་སུ་སྟེམ། ༡༩༠༤ ལོར་ཡང་ཏ་སེ་སྐཏེར་ (Young
Husband) བླ་པོའི་དོན་གཙོད་བོད་དུ་སྦྱོད་སྐབས་སྐད་སྦྱར་དཔུས་མ་ཞིག་ཡིན་པ་དང། ལོ་དེར་
ཁྱལ་ཅེ་ཆོང་དོན་སྐྱ་ཆབ་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ་ཆོང་དོན་སྐྱ་ཆབ་པེ་རྟིག་ཨོ་སྟོན་ (Frederick
O’ Connor)⁸⁰ གྱི་བྱུང་ཡིག་བྲས།⁸¹ དེ་ནས་རིམ་པས་འབྲས་ལྗོངས་སྤྱི་ཁབ་པ་ནམས་ཀྱི་སྐད་
བསྐྱར་གཙོ་བོར་གྱུར། དེ་ཡང་སྤྲ་སིལ་གྱུ་ཉི་ཡིས། “རོར་བྱ་དོན་འབྲུག་ནི་བོད་དང་འབྲེལ་བ་བྱ་བར་
འབྲེལ་མ་ཐུད་པ་གཙོ་བོ་དེ་ཡིན། ” ཞེས་བཤད།⁸² སྤྱིར་ཁོང་ནང་བ་ཡིན་པའི་རྒྱ་མཆན་དུ་བྲས་ཉེ།
དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་ཡིད་ཆེས་འཕེར་བ་ཞིག་ཆགས་ཀྱི་ཡོད་མེད་ཐོག་དོགས་པ་ཆེན་པོ་བྲས་འདུག་
སྟེ། ཁོང་གི་འཛོན་ཐང་དང། ལྷག་པར་ལས་འགན་མཐའ་དག་བརྟན་པོ་འཁུར་ཐུབ་མཁན་ཞིག་ཡིན་པས།
དབྱིན་གཞུང་གི་དོགས་པ་ནམས་རིམ་པས་སེལ་ཐུབ་པ་ཙམ་མ་ཟད། ⁸³ ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༦ ཆཱ་ ༥ ནས་ཕྱི་
ལོ་ ༡༩༣༩ ཆཱ་ ༤ བར་གྲོ་མོར་ཆོང་དོན་སྐྱ་ཆབ་ཏུ་བསྟོན་གཞག་མཇུག་པ་དང་ལྟན་བྱ། ལྷ་སར་དབྱིན་
ཇི་སྐྱ་ཆབ་ (British Mission) ཀྱི་འགོ་འཛིན་དུ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༥ ཆཱ་ ༥ ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༩ ཆཱ་

78 S.W.Laden La, 2006, 52p
79 S.W.Laden La, 2006, 72p
80 Frederick O’Connor ནི་ཁྱལ་ཅེ་ཆོང་དོན་སྐྱ་ཆབ་ཐོག་མ་དེ་ཡིན།
81 David Mcdonald, 2005, 307p.
82 Basil Gould, 1957, 206p.
83 Alex Mckey, 2009, 142p

༡༠དང། གྲི་ལོ་ ༡༩༣༩ ཟླ་ ༡༠ ནས་གྲི་ལོ་ ༡༩༤༣ ཟླ་ ༤ བར་ཐེངས་གཉིས་གནང། དབྱིན་གཞུང་
 ནས་ས་མཆོམས་ཁག་གི་ལས་བྱེད་ལྟར་ལས་ལ་མ་གཏོགས་ཁོང་དང་མཉམ་པའི་ལས་གནས་ཡིན་ས་
 ཕུལ་སྤྱོད་མེད། དེ་བས་ཁོང་ལྟ་བུ་ལ་མཆོན་ན། གོ་གནས་དེ་དག་ཐོབ་པ་ནི་དབྱིན་ཇིས་ཁོང་གི་འཛོན་ཐང་
 ལ་ཆ་འཛོག་ཇི་ཙམ་བྱས་ཡོད་པ་དཔོག་ཐུབ། ཁོང་ལྟ་སར་ཁྱོན་བསྡོམས་ཐེངས་ ༡༦ ཙམ་བསྐྱོད་ཡོད་ལ།
 དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་གནང་སྟེ་ལྟ་སར་ཐེངས་མང་ཞོས་སྤྱོད་མཁན་གྱི་གཞུང་ཞབས་སུ་བྱུང། ⁸⁴བོད་
 དུ་སྤྱོད་རིང་བོད་གཞུང་ནས་མདའ་དཔོན་འབྲུ་བའི་རིམ་བཞིའི་གོ་གནས་ཕུལ་བ་དང། ཨེ་ལེག་སི་མེ་ཀའི་
 (Alex Mckey) དེབ་ནང་རྩ་སྐད་གི་གོ་གནས་ཕུལ་བ་གསལ་འདུག། ⁸⁵༡༩༣༥ལོར་རྒྱལ་ཚབ་རྩ་
 སྤྱོད་རིན་པོ་ཆའི་བྱུག་ནས་གསེར་གྱི་རྟགས་མའང་བཞེས་འདུག།⁸⁶མཐར་ ༡༩༤༤ལོར་དགྲུང་ལོ་ ༦༠ཟླ་
 འདས་གོངས་སུ་བྱིན།

གསུམ་པ། རོ་བཏ་ལོ་ (Robert Ford, 1923_2013)

ཁོང་ནི་གྲི་ལོ་ ༡༩༢༣ ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༢༥ ཉིན་དབྱིན་ཡུལ་གྱི་ཤར་ཁོས་ཀྱི་ཐོང་སྟེ་བྱར་ཤོན་ (Burton)
 དུ་སྐྱེས། ༡༩༤༥ དང་ ༡༩༤༨ ལོར་རིམ་བས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྟ་སར་བསྐྱོད་དེ། བོད་གཞུང་གི་
 གཞུང་ཞབས་གོ་གནས་ཐོབ་མཁན་གྱི་བྱ་བ་ཕྱོགས་པ་ཐོག་མ་དེ་ཡིན། ⁸⁷ རྒྱུ་དུས་དབྱིན་གཞུང་གནམ་
 དམག་ (Royal Air Force)⁸⁸ དུ་ཁག་ཏུ་སློབ་སྦྱོང་བྱས། དེ་ནས་ ༡༩༤༥ ལོར་རྒྱ་གར་ཉེ་རར་
 བཏེ་ (Hyderabad) དུ་ཏར་གྱི་སློབ་གྲུང་ (Radio School) སློབ་སྟོན་པའི་ལས་གནས་འཁུར་
 བཞིན་པའི་སྐབས་ཅིག་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྟ་སར་དབྱིན་ཇིའི་གཞུང་ཚབ་དུ་ཏར་གཏོང་མཁན་པོ་གཞི་ཁི་
 (Reginald Fox) ཟླ་གསུམ་རིང་སྤྱན་བཙུག་སྤྱོད་རྒྱ་གར་གྲུང་གསེར་བྱིན་སྐབས། ལས་ཚབ་དུ་ལྟ་

84 སྤྱ་སིལ་གྱི་ཁྱི་ཡིས་དཔེ་དེབ་ནང་ཁོང་ ༡༩༣༦ལོར་ལྟ་སར་ཞོན་བྱ་དོན་འབྲུབ་དང་མཉམ་སྤྱོད་སྐབས། རོར་བུ་དོན་འབྲུབ་
 ད་བར་ལྟ་སར་ཐེངས་ ༡༥ བསྐྱོད་ཆར་ཡོད་པ་རེད་ཅེས་བཤད་ཡོད་པ་ལ་ཆོད་དཔག་བྱེད་ན། གྲི་ལོ་ ༡༩༣༦ ནས་གྲི་ལོ་ ༡༩༤༣ བར་བོད་དུ་
 བཞུགས་ཡོད་པ་རེད་ལ། ༡༩༤༤ལོར་ཁོང་ཁོང་འདས་གོངས་སུ་བྱིན། དེ་བས་ ༡༩༣༦ལོར་ཁོང་ལྟ་སར་བསྐྱོད་པ་དེ་མཐའ་མ་དང་ཐེངས་བཅུ་
 བྱུག་པ་དེ་ཡིན་པ་རེད།

85 Alex Mckey, 2009, 142p.
 86 Rai Bahadur Norbu Dhundup Wikipedia.
 87 Robert Ford, 1990, 21p.
 88 Royal Air Force ཞི་འཛུལ་བྱ་སྤྱིང་ནང་གི་གནམ་དམག་སྤྱ་ཞོས་དེ་ཡིན།

ལྷན་གཞུང་སར་མོ་དེའི་ཆུ་ ༤ ཆེས་ ༡༩ ནས་ཆུ་ ༩ ཆེས་ ༡༩ བར་གནས།⁸⁹ དུས་དེར་བོད་ནང་དུ་བོད་
 སྲིད་བྱེད་བཞིན་པའི་རྒྱ་ལམ་འཕྲིན་འཕྲིན་གྱི་ (Radio Transmitters) གཉིས་ལས་མེད་པ་རེད།
 དེ་ནི་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་དབྱེན་གཞུང་གཉིས་ཡིན། (བོད་ནང་རྒྱ་ལམ་འཕྲིན་གྱི་རྒྱ་ལམ་འཕྲིན་འཕྲིན་
 ཡོད་པ་ Goldstein དེ་བ་དང་བོད་ཤོག་གྲངས་ ༡༡༩ ནས་ ༡༩༩ ནང་གཟིགས་རོགས།) འོན་ཀྱང་བོད་གཞུང་
 ནས་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་འཛུལ་སྒྲིལ་ཡོངས་ལ་བྱུང་སྒྲིལ་དགོས་ན་རྒྱ་ལམ་འཕྲིན་དགོས་པའི་ཡིན་པས།
 རྒྱ་ལམ་འཕྲིན་ལས་བྱེད་འདེམས་རྒྱུ་འདི་ལས་གཞི་སྒྲིལ་ཏེ། མོག་མར་སྒྲོག་ཁི་སི་ལ་རེ་སྒྲིལ་གནང་སྟེ་བོད་ལྷན་
 རྒྱལ་ལ་ཏར་གྱི་སྲོང་བཟར་སྒྲིལ་དུ་བཅུག་ཡིན་ཡང་བོད་ལྷན་རྒྱལ་ལ་མང་གཞིའི་སྒྲོང་སྲོང་གང་ཡང་
 མེད་པས་ལེགས་འགྲུབ་མ་བྱུང། དེ་ནས་བོད་གཞུང་ནས་དབྱེན་ཇི་བ་མ་ཡིན་པར་རྒྱ་བོད་ས་མཆམས་
 ཁག་གི་མི་སྣར་ལས་འཁུར་སྒྲིལ་རྒྱུ་འདི་འདྲོད་མོས་གནང་ཡང། བསྐྱར་དུ་ལས་དོན་དེར་འོས་པའི་རྒྱ་གར་
 བ་མི་མ་བརྟེན། མཐར་བོད་པས་འདྲོད་པ་མེད་བཞིན་དུ་དབྱེན་ཇི་བ་མོ་ཞིའི་ལས་གཞི་འདིའི་ཐོག་སྒྲིལ་
 ཞུ་སྒྲིལ་བ་དེར་མོས་མ་བྱུག་གནང་སྟེ་བོད་དུ་གདན་འདྲེན་ཞུས་ཏེ།⁹⁰ (གནས་ཚུལ་འདིའི་སྐད་ནས་བལྟས་ན་
 ཆོས་བོད་པས་དབྱེན་ཇི་བ་མོ་དང་དུ་གདན་ཞུ་གནང་རྒྱུ་འདྲོད་པ་ཡིན་མེད་པ་གསལ་པོ་རེད།) ༡༩༩༡ ལོའི་ཆུ་
 ༥པར་རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་འབྱོར། ཁོང་ཐོག་མ་ལ་སྒྲིལ་བའི་ ༡༩ པ་དང་མཇུག་འཕྲུལ་གནང་བ་དང་བོད་གཞུང་
 གི་བོ་གནས་སྒྲིལ།⁹¹ སྐབས་དེར་བོད་གཞུང་གི་གནས་ཅིམ་གང་སྒྲིལ་ཡོད་མེད་སྟོར་ཁ་གསལ་མི་འདུག་
 གྱུར། ཁོང་གི་དེབ་ (Captured in Tibet) ནང་དུ། “མོ་གསར་སྐབས་ལས་བྱེད་རྒྱལ་ས་ཀྱི་མདོ་
 སྒྲིལ་ (མདོ་སྒྲིལ་སྒྲིལ་) བེབས་བསྒྲིལ་གནང་སྐབས་གནས་ཅིམ་གཞི་བཟུང་བར་ཅིམ་སྒྲིག་དགོས་པར།
 དེར་ལས་བྱེད་ཉི་ཤུ་ཡོད་པ་ལས་ང་རང་བར་ཅིམ་བྱུག་པར་ལངས་ནས་ཡོད། ” ཅས་བརྗོད། དེ་ལས་ཁོང་
 གི་གནས་ཅིམ་ནི་མཐོ་ཅམ་ཡིན་པར་རྒྱུ་བྱུག་ ཁོང་གིས་ལྷ་སར་བོད་ཀྱི་རྒྱ་ལམ་འཕྲིན་གསར་འཛུགས་
 གནང་སྟེ། བོད་གཞུང་གི་བཀའ་ལྷན་ཆབ་མདོར་རྒྱ་ལམ་འཕྲིན་གསར་འཛུགས་སྒྲིལ་བ་བྱུང།⁹² སྐབས་དེར་
 བོད་རྒྱའི་ས་མཆམས་སྒྲིལ་བའི་ཆེ་ཆེ་སོང་རྒྱུ་ཆབ་མདོའི་ས་ཆའི་གནས་བབ་ནི་དེ་བས་ཀྱང་གལ་

89 Robert Ford, 1990, 20p.
 90 Robert ford, 1990, 21p.
 91 Robert ford, 1990, 21p.
 92 Robert ford, 1990, 22p.

ཆེན་པོ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བས། ས་མཆོམས་ཁག་གི་གནས་ཚུལ་དང་ས་གནས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ནམས་ལྷ་
 སར་དུས་ཐོག་བརྒྱད་སྟོང་བྱ་བར་རྒྱུད་འཕྲིན་ནི་མེད་དུ་མི་རུང་བ་ཡིན། དེ་ཡང་ཀ་ལི་མ་པོང་གི་ཐུག་པ་
 ལས་བཟོ་བ་ (The Noodle maker of Kalimpong) ཞེས་པའི་དེབ་ནང་སྤྱི་ལོ་གཅེན་པོ་རྒྱལ་
 ལོ་དོན་གྲུབ་ཀྱིས་ཆབ་མདོ་ནི་རྒྱ་མི་ལྷ་སར་ཡོང་བའི་རྒྱལ་སྤོ་ལྷ་བུ་ཡིན་ཞེས་གསུངས་ཡོད། ཐོ་ཤི་ཆབ་
 མདོ་བསྟོད་རྗེས་ཆབ་མདོར་རྒྱུད་འཕྲིན་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ། སྤར་ཆབ་མདོ་ནས་ལྷ་ས་དབར་གནས་
 ཚུལ་བརྒྱད་སྟོང་བྱེད་སྐབས་ཆེས་སྤར་ཤོས་དེ་འདྲིན་གྲངས་བདུན་ནས་བཅུ་བར་འགོར་གྱི་ཡོད་ཀྱང་།
 ད་ཆ་ལྷ་ས་ནས་ཆབ་མདོ་དབར་གྱི་གནས་ཚུལ་ནམས་དུས་ཐོག་གཏོང་ཐུབ་པ་བཟོས། ཁོང་ཆབ་མདོར་
 མདོ་སྤྱི་ལྷ་ཁྱུ་དང་ར་ཐོད་ལོག་རིམ་པས་ཞབས་ཁུ་བསྐྱབས།⁹³ དུས་དེར་ཏར་ཁང་གསར་འཛུགས་གནང་
 བ་དེ་གཞུང་འབྲེལ་ཅམ་མིན་པར། སྤར་གྱི་ཆོང་པ་དང་ནང་མི་པན་ཚུན་ཆབ་མདོ་ནས་ལྷ་ས་དང་ལྷ་ས་
 ལྷ་ས་ཆབ་མདོ་བར་འབྲེལ་བ་བྱེད་རྒྱུ་ལོ་སྐབས་ཀྱང་བསྐྱབ།⁹⁴ དེ་བས་མདོ་སྤྱི་ལྷ་ཁྱུས། "ཁྱེད་ཀྱིས་ཆབ་
 མདོར་རྒྱུད་འཕྲིན་བཅུགས་པར་རང་ཉིད་ནས་བསྐྱགས་བཞེད་དང་ཡིད་རངས་ཡོད།"⁹⁵ ཅེས་གསུངས།
 ཁོང་གི་རྒྱ་ཐོགས་ནི་བོད་པའི་ལས་བྱེད་དང་མི་འདྲ་བར་རྒྱ་རེར་རྒྱ་ཐོགས་གཏན་འཁེལ་ཡོད་པ་རེད།⁹⁶ རྒྱ་
 ཐོགས་གཞོན་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད་མེད་སྟོར་གསལ་པོ་འཁོད་མི་འདུག་ཀྱང་། རྒྱ་ཐོགས་དེ་འདོད་སྟོབས་པས་
 ཞིག་ཡོད་པ་ཁོང་རང་ཉིད་ནས་བཤད་ཡོད།⁹⁷ ཆབ་མདོའི་ལོ་གཉིས་ཀྱི་ཆོད་གན་དུས་ཡུན་ཚར་རྗེས།
 དབྱིན་པོད་གཉིས་ཀྱི་གཞུང་དང་ལྷག་པར་ཁོང་གི་མོས་མཐུན་ལོག་ལོ་ལྷའི་ཆོད་གན་པར་འགྱུར་བ་བྱས།
⁹⁸བོད་གཞུང་གི་རེ་འདོད་ལྟར་ཐོ་ཤི་ཡིས་རྒྱ་བོད་ས་མཆོམས་ཁག་ (ཀ་ལི་སྤངས། འབྲས་རྫོངས།)གི་ཐུ་གུ་
 བཞི་བདམས་ཏེ་ཆབ་མདོར་ཏར་འཕྲིན་སྟོབ་འབྲིད་བྱས།⁹⁹ ཁོང་ཆོ་སྟོབ་སྟོང་ཆར་རྗེས་འདན་ཁོག་ཏུ་ཏར་

93 ཐོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས་དེབ་ཐེང་བཅུ་དྲུག
 94 Robert ford, 1990, 68p
 95 Robert ford, 1990, 13p.
 96 Robert ford, 1990, 47p
 97 Robert ford, 1990, 37p
 98 Robert ford, 1990, 39p.
 99 (དེ་དག་ནི་བསོད་ནམས་རྗོལ། དབང་བདུན། མགོན་ཡེར་དང་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་བཅས་སོ།) Robert ford, 1990, 29p

འཕྲིན་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ།¹⁰⁰ བསོད་ནམས་རྡོ་རྗེ་དང་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་གཉིས་དེར་ལས་
 བྱེད་དུ་བསྐོས་གཞག་མཛད།¹⁰¹ འོན་ཀྱང་རིམ་བས་རྒྱ་ནག་ནང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འགྲུང་ཕྱོག་ཆེན་པོ་ཐེབས་
 ཤིང་། གྲུང་མཉམ་ཉེད་གིས་རྒྱ་གཞུང་གི་སྲིད་དབང་བཟུང་མ་ཐག་བོད་ནང་དུ་དམག་བཞུགས་ཏེ། བྱི་ལོ་
 ༡༩༥༠ ཟླ་ ༡༠ པའི་ནང་ཆབ་མདོར་དག་ཚོལ་བྱས་ཏེ་དབང་དུ་བསྐྱུས་སྐབས། མདོ་སྤྱི་ང་པོད་རི་བོ་ཆེ་
 བརྒྱད་ལྟ་སར་ཕྱོས་ཐབས་གནང་ཡོད་ཀྱང་། རི་བོ་ཆེར་རྒྱ་དམག་ལྷ་ས་ནས་བསྐྱེབས་ཟིན་སྐབས། མཐར་
 གུ་གུ་དགོན་པར་བཀའ་ཚོན་ང་པོ་ད་འཁོར་གཡོག་དང་བཅས་པ་རྒྱ་དམག་གིས་བཅན་བཟུང་བྱས་པ་
 དང་། མོ་ཉི་ཡང་རྒྱ་དམག་གི་འཕུ་བཟུང་འོག་ལོ་ལྷའི་རིང་བཅོན་བཟུག་བྱས་ཏེ། རྒྱ་དམག་གི་བཅོན་
 བཟུག་འོག་ལུས་སེམས་གཉིས་ཀའི་ཐོག་ནས་དཀའ་ངལ་ཚད་ལས་འདས་པ་སྤོང་ཡོད་པ་དང་། རམ་
 ཞིག་སྟོག་སྟོག་གཏང་ཡོང་བསམ་པའི་འདིགས་སྐྱག་ཡང་སེ་སྤྱེས་དགོས་བྱུང་། (ཁོང་བཅོན་ཁང་དུ་ཡོད་
 སྐབས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ནམས་ཁོང་ཉིད་ནས་བརྗེས་པའི་བྲག་དེབ་ Captured in Tibet བང་གཞིགས་རོགས།)
 ༡༩༥༥ ལོར་ཁོང་སྤོང་སྟོབ་ཐོབ་རྗེས་དབྱིན་ཇི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གལ་ཆེན་གནས་རིམ་མང་དག་ལ་བྱག་ལས་
 གནང་། བྱི་ལོ་ ༡༩༧༣ ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༡༣ ཉིན་བོད་པས་ཁོང་བོད་རང་བཅོན་མ་ཤོར་གོང་བོད་ནང་ལྷག་
 བསམ་ནམ་དག་གིས་བྱ་གཞག་བསྐྱབས་པ་ལ་ཆེ་བསྟོད་སྤྲད། (International Campaign for
 Tibet's Light of Truth Award) ཕུལ་བ་དང་། མཐར་བྱི་ལོ་ ༡༩༧༣ ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༢༠ ཉིན་
 དགྲུང་ལོ་དགུ་བཅུ་ཐོག་འདས་གོངས་སུ་བྱིན།

བཞི་པ། རེ་རི་ནལ་ཏ་ཕོ་ཁི་སི། (Reginald Fox, 1899- 1953)¹⁰²

བྱི་ལོ་ ༡༩༣༦ འབྲས་ལྗོངས་སྤྱི་ཁབ་ཐེངས་བརྒྱད་པ་སྤྱི་ལུ་ཉི་ (Basil Gould) བོད་དུ་
 བསྐྱོད་དེ། ཟླ་བ་ལྷ་ཡན་མན་ལྷ་སར་གནས་རྗེས་རྒྱ་གར་དུ་བྱིར་ལོག་གནང་ཡོད་ཀྱང་། དབྱིན་གཞུང་
 ལས་བྱེད་རི་རེ་ཏ་སན་ (Huge Richardson) བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་ནམས་དབྱིན་གཞུང་
 ལ་མཁོ་སྤྱབ་གནང་བྱིང་། དབྱིན་ཇི་བའི་སྤྱི་ཆབ་ཀྱི་རྒྱལ་དུ་ལྷ་སའི་ཉི་འདབས་སུ་ཡོད་པའི་བདེ་སྤྱིད་

100 ལྷན་ཁོག་གསལ་འདན་ཁོག་གི་ས་ཆའི་གནས་བབ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། དེར་རྒྱ་བོད་དབང་དམག་འཁྲུག་བྱུང་སྐབས་
 བོད་ལ་ལྷ་ལྷ་ཁ་ཐོབ།

101 Robert ford, 1990, 43p.

102 Robert Barnett, 182p.(Lhasa: streets with memories)

སྒྲིང་གར་ལུ་མཐུང་གནས།¹⁰³ སྐབས་དེར་དབྱིན་ཇིའི་སྤྱི་ཚབ་ཁང་དུ་ཏར་འཕྱིན་ལས་བྱེད་སྒྲོ་ཁི་སི་
 (Reginald Fox) བསྐོ་གཞག་གནང་སྟེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༧ ལོ་ནས་ ༡༩༥༠ དཔར་ལྷ་སར་གནས། ལྷ་སར་
 སྒྲིང་རིང་བོད་པའི་བྱང་མེད་དང་ཆང་ས་ཐེངས་གཉིས་བརྒྱབས་པ་དང། ཁྱོན་བསྐོས་སུ་གྱུ་བཞི་བྱང།
 ལྷ་སར་དབྱིན་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་གནང་ཞོར། བོད་གཞུང་ནས་མ་འོངས་བོད་དུ་རྒྱུང་འཕྱིན་ལས་བྱེད་
 གསོ་སྦྱོང་སྤང། ཁོང་གིས་རྒྱ་བོད་ས་མཆོམས་ཁག་གི་སྤྱིང་བྱང་ལྷན་པའི་སུ་གྱུ་དང་བོད་པའི་ཁ་ཆེ་སུ་གྱུ་
 ཁ་ལས་ལ་རྒྱུང་འཕྱིན་སྒྲོར་གྱི་སྦྱོང་བཅར་གནང། མ་ཟད་ཁོང་དང་ཨོ་སི་ཏེར་ཡའི་ཕེ་ཏར་གཉིས་ཀྱིས་ལྷ་
 སའི་སྤྱིད་རྒྱུར་རྒྱ་རགས་བརྒྱབ་རྒྱུའི་ལས་འགན་འཁུལ།¹⁰⁴ ༡༩༩༧ ལོར་རྒྱ་གར་རང་བཅན་ཐོབ་རྗེས་
 དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་ནས་དགོངས་པ་ཞུས་ཏེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོ་ནས་ ༡༩༥༠ བར་བོད་གཞུང་གི་ལས་
 བྱེད་ཁོངས་སུ་ཞུགས་ཤིང། ལྷ་སའི་རྒྱུང་འཕྱིན་ཁང་གི་ཏར་འཕྱིན་ལས་བྱེད་གནང། སྐབས་དེར་ལྷ་སའི་
 རྒྱུང་འཕྱིན་བརྒྱུད་བོད་ཀྱི་གསར་འགྱུར་ནམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་སྒྲོག་སྦྱོང་བྱ་རྒྱ་དང།¹⁰⁵ རྒྱུང་འཕྱིན་ཡོ་
 བྱང་ནམས་ལ་ནན་པོར་ལྷ་རྟོག་དང་སྒྲོག་རྩས་ནམས་དུས་ཐོག་སྒྲོག་གསོག་རྒྱ་སོགས་རེད།¹⁰⁶ ཕྱི་ལོ་
 ༡༩༥༠ ལྷ་ ༡༡ ཆེས་ ༡༧ ཉིན་ལྷུལ་བ་སྤྱི་ཕྱིང་བརྒྱབ་པའི་ལོ་ཆོས་སྤྱིད་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་བཞེས་
 སྐབས། སྒྲོ་ཁི་སི་དང་ཕེ་ཏར་གཉིས་ཀྱིས་རྒྱུང་འཕྱིན་བརྒྱུད་གསལ་བསྐྱབས་གནང་སྟེ་རྒྱལ་ཁབ་མང་པོར་
 ལྷུལ་བ་སྤྱི་ཕྱིང་བརྒྱབ་པའི་ཁྱོད་མཇེད་སྒྲོར་སྒྲོར་གོ་རྟོགས་སྤེལ་ཐུབ་པ་བྱུང།¹⁰⁷ འོན་ཀྱང་འོ་དེར་
 རྒྱ་དཔར་གྱིས་ཆབ་མདོར་དག་གཞོན་གྱི་ལས་འགོ་བཅུམས་ཀྱིན། སྒྲོ་ཁི་སི་དང་ཕེ་ཏར་གཉིས་ ༡༩༥༠
 ལོའི་ལྷ་ ༡༢ ཆེས་ ༢༠ ཕྱི་རྫོང་ཐུག་ཆོད་གསུམ་པའི་ཐོག་ལྷ་སའི་ཉེ་འདབས་སུ་ཡོད་པའི་སྤྱིད་རྒྱུན་
 འགོ་བཅུམས་ཏེ་རྒྱ་གར་དུ་ཐོན།¹⁰⁸ ཡུན་རིང་མ་སོང་བར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༣ ལོ་ལི་སྤྱིངས་སུ་འདས་གོངས་
 ལུ་བྱིན།¹⁰⁹

103 Huge Richardson, 1984, 147p./ Basil Gould, 1957, 208p.
 104 Peter Aufschnaiter, 2002, 112. Robert Ford, 1990, 22p.
 105 Robert Ford, 1990, 23p.
 106 Heinrich Harrar, 1954, 149p.
 107 Peter Aufschnaiter, 2002, 115
 108 Peter Aufschnaiter, 2002, 115p.. Alex McKey, 2009, 228p.
 109 Heinrich Harrar, 1954, 149p.

ཁོང་ལྟ་སར་ཁྱོད་བསྐྱེད་ལོ་རྒྱུ་ ༡༣ བཞུགས་ཤིང་། དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་ལྟ་སར་གནས་སྡོད་བྱེད་
མཁན་ཡུན་རིང་ཤོས་དེ་ཡིན། (བོད་ནང་དུ་དུས་ཡུན་རིང་ཤོས་གནས་སྡོད་བྱེད་མཁན་གྱི་དབྱིན་གཞུང་ལས་བྱེད་ནི་
ཁྱེད་ཅེས་ཏར་མཁན་ཉེན་རི་མར་གྱིན་ (Henry Martin) ཡིན། ཁོང་གི་ལོ་ ༡༩༠༩ ནས་ ༡༩༣༡ བར་ཁྱེད་ཅེས་
བཞུགས།) སྤྱི་ཁོང་གི་སྐོར་ལ་བོད་ཀྱི་ཉེ་རབས་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་དེབ་མང་པོའི་ནང་འཁོད་ཡོད་ཀྱང་། ཁྱོ་པམ་ས་
ཞིག་ལ་བོད་ནང་སྡོད་རིང་ཁོང་རང་ཉིད་ཀྱི་སྤྱིང་ཆོར་ནམས་དཔེ་དེབ་ཀྱི་གཟུགས་སུ་བསྐྱེད་མ་ཐུབ་པ་དེ།
དབྱིན་བོད་གཉིས་ཀྱི་ཉེ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཉམས་ཞིབ་གནང་མཁན་ཆོར་སྤོང་ཆ་ཆེན་པོ་ཞིག་རེད་སེམས་
བཞིན་ཡོད།

ལྷ་ལག་ཉེན་རིང་ཉེ་རལ་ (Heinrich Harrer, 1912-2006) **པི་ཏར་ཨོས་ཤི་ན་ཡ་**
ཏར་། (Peter Aufschnaiter, 1899-1973)

ཉེན་རིང་དང་པི་ཏར་གཉིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནི། ཁོང་ཆོར་རིང་བོད་དུ་སྡོད་སྐབས་ཀྱི་སྤྱིང་ཆོར་ལས་ཐོན་
པའི། དཔེ་དེབ་ “བོད་ནང་གི་ལོ་བདུན་” དང་། “བོད་ནང་གི་ལོ་བརྒྱད་” ཅེས་པའི་ནང་གསལ་པོར་འཁོད་
ཡོད་པ་ལས་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་ཚགས་འབྲི་རྒྱུར་དགོས་པ་གང་ཡང་མ་མཐོང་། འོན་ཀྱང་དབྱུང་རྩོམ་འདིའི་
བརྒྱུད་ནས་ཁོང་གཉིས་ལྟ་སར་གནས་སྐབས་བོད་གཞུང་གི་ལས་མི་བྱས་ཏེ། ལས་དོན་ཅི་ཞིག་བསྐྱབས་
ཡོད་མེད་སྐོར་ལ་བྲི་རྒྱུ་ཡིན། ཁོང་གཉིས་འཛུལ་སྤྱོད་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་སྐབས་དབྱིན་རིའི་ཆབ་
སྲིད་བཅོན་པ་ཡིན་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལྷ་ ༥ ཆེས་ ༡༩ ཉིན་རྒྱ་གར་ཕྱི་རྒྱུན་ (Dehradun)
བཅོན་ཁང་ནས་བྱོས་བྱོལ་ཐོག་བོད་དུ་བསྐྱེད་པས།¹¹⁰ སྐབས་དེར་བཅོན་ཁང་ནས་བྱོས་མཁན་བཅོན་པ་
བདུན་ཡོད་པ་ལས། གཉིས་ཉི་ཉོང་ཕྱོགས་སུ་ཁ་ཕྱོགས་པ་དང་། ལྷ་བོད་དུ་བསྐྱོད་རྒྱུར་ཐག་གཅོད་བྱས།
འོན་ཀྱང་ལམ་བར་གྱི་དཀའ་ངལ་དུ་མ་ལ་བརྟེན། བོད་དུ་ཐུ་མཐུད་མདུན་བསྐྱོད་བྱེད་མཁན་ཁོང་གཉིས་
ས་མ་ལུས།¹¹¹ མཐར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ལྷ་ ༡ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་ཆོག་མཆན་མེད་པར་
འབྱོར།¹¹² ལྟ་སར་གནས་སྡོད་བྱས་ཏེ་རྒྱ་བ་གཅིག་གི་ནང་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་མི་སྣ། ལྷ་ལྷ་ཡལ་གཞིས།

110 Peter Aufschnaiter, 2002, 21p.
111 Heinrich Harrer, 1954, 71p.
112 Peter Aufschnaiter, 2002, 70p.

བཀའ་སྒྲོན་བཞི་པོ། (ཟུང་ཁད། ཀ་ཤོད་པ། རམ་པ། ལུན་ཁད།) ཚ་རོང་ཁྱིམ་རྒྱུད་སོགས་དང་ཐུག་འབྲུང་
 བྱུང་ཞིང། ཅི་ནས་ཀྱང་དོ་སྣང་དགོས་པ་ཞིག་ལ་ཁོང་གཉིས་ཡིག་ཚང་ལས་ཁྲུངས་¹¹³ གི་བྱུང་ཡིག་ཆེན་
 མོ་ཞིག་དང་ལུན་ཁད་གི་བྱ་ལ་ཐུག་སྟེ། ཁོང་ཚོར་ཡོད་པའི་དེང་དུས་ཤེས་ཡོན་དེ་བོད་ནང་བེད་སྤྱོད་
 དགོས་ཚུལ་གྱི་བསམ་ཚུལ་བཏོན།¹¹⁴ འོན་ཀྱང་གོང་གི་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་དེ་དག་དང་མཇུག་འབྲུང་གནད་
 ཡང། བོད་ནང་ཐུ་མ་ཐུད་སྟོད་ཆོག་པའི་རེས་གཏན་དུང་ཡང་མ་བྱུང། དེ་ཡང་རྒྱ་ ༡ ཆེས་ ༡༩ ཉེན་བོད་
 གཞུང་གི་ཐག་གཅོད་འོག་དང་པོ་བཀའ་སྒྲོན་ཀ་ཤོད་པ་དང་དེ་ནས་ཕྱི་སྤྱི་ལས་ཁྲུངས་ལས་བྱེད་སྦྱོར་
 ཐུག་¹¹⁵ གིས་ཁོང་ཚོར་བོད་ནང་ཐུ་མ་ཐུད་གནས་མི་ཆོག་པའི་བཀའ་ཡིག་བྱུང།¹¹⁶ རྒྱ་ ༡ ཆེས་ ༢༡
 ཉེན་བོད་དམག་འགས་ཁོང་ཚོར་དེ་མ་ཐག་ལྟ་ས་ནས་ཐོན་དགོས་པའི་བཀའ་བཏང། ཡིན་ཡང་སྐབས་དེར་
 ཉེན་རིང་རྒྱ་པར་ནད་ཀྱིས་བྲག་པོ་མནར་ཏེ་འགྲོ་ཐབས་བྲལ་བས། རྒྱ་གར་དུ་ཕྱིར་ལོག་གནད་རྒྱུར་དུས་
 འགྲུངས་བྱས།¹¹⁷ བོ་ཏར་ནི་རི་ལ་འཛེགས་རྒྱུ་དང། སོ་ནམ་ཞིང་ལས། ས་ཁམས་ཚམ་རིག་ལ་མཁས་
 པ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཉེན་རི་ཡང་རི་ལ་འཛེགས་རྒྱུ་དང། ས་ཁམས་ཚམ་རིག་ཅེད་མའི་རིགས་ལ་མཁས་པ་
 ཞིག་ཡིན། ཁོང་ཚོར་གཏམ་བཟང་ཞིག་ལ་གནས་རིམ་མཐོ་བའི་སེར་མོ་བའི་ལས་བྱེད་ཅིག་གིས་བོ་ཏར་
 ལ་ཞིང་ཆུ་འབྲེན་སྐད་ལུང་བ་བཟོ་རྒྱུའི་ལས་འགན་བྱས།¹¹⁸ དེ་ནི་ཁོང་ཚོར་ལྟ་སར་ཐུ་མ་ཐུད་གནས་སྟོད་
 ཆོག་པའི་ཆོག་མཆན་ལྟ་བུ་ཡིན་པས། དེ་མ་ཐག་ཁས་ལེན་ཞུས། དེ་ཡང་བོ་ཏར་གྱིས་“རང་ཉིད་ཀྱིས་
 ལས་གནས་འདི་འཁུར་བ་ནས་བཟུང་སྟེ་བོད་གཞུང་ནས་ང་ཚོར་ཕྱིར་ལོག་དགོས་པའི་བཀའ་མ་བྱུང།”¹¹⁹
 ཞེས་བཤད། དེ་ནས་ཁོང་གིས་སྤར་བྱང་ངོས་པ་རིག་འཛིན་རྟོ་རྗེས་¹²⁰ སེར་དགོན་པའི་ཉེ་འདབས་སུ་
 ཡོད་པའི་དོག་བདེར་སྒོག་འབྲུལ་ལས་ཁང་ཉམས་གསོ་གནང་སྟེ། རྒྱ་སྦྱོད་བཏང་ཐུབ་མིན་དབྱེད་རྗེས།

113 བོད་གཞུང་གི་བཀའ་ཤག་འོག་ཅིས་ཁང་ལས་ཁྲུངས་དང་ཡིག་ཚང་ལས་ཁྲུངས་ཞེས་གཉིས་ཡོད། ཅིས་ཁང་ལས་ཁྲུངས་འོག་
 ཅིས་དཔོན་བཞི་དང་དེ་དག་ནི་མི་སྣ་ཁོན་དང། ཡིག་ཚང་ལས་ཁྲུངས་འོག་བྱུང་ཡིག་ཆེན་མོ་བཞི་དང་དེ་དག་ནི་སེར་མོ་བ་ཁོན་ཡིན།
 114 Heinrich Harrer, 1954, 150,151p.
 115 ༡༩༡༣ ལོར་དབྱིན་ཡུལ་དུ་སློབ་སྦྱོང་ལ་སྦྱོད་མཁན་གྱི་བྱ་ཐུག་བཞི་ནང་གི་གཅིག་ཡིན།
 116 Heinrich Harrer, 1954, 159,160p.
 117 Peter Aufschnaiter, 2002, 77p
 118 Peter Aufschnaiter, 2002, 77p
 119 Peter Aufschnaiter, 2002, 77p
 120 ༡༩༡༣ ལོར་དབྱིན་ཡུལ་དུ་སློབ་སྦྱོང་ལ་སྦྱོད་མཁན་གྱི་བྱ་ཐུག་བཞི་ནང་གི་གཅིག་ཡིན།

༡༩༩༡ ལོའི་ལྷ་ ༣ ཆེས་ ༩ ཆ་རོང་ལྷ་བཟང་དག་འདུལ་ལ་སྒྲན་ཐོ་ཕུལ་བའི་ནང་། “སྒྲོག་འབྲུལ་ལས་ཀྱི་ཁང་དེ་ས་ཆའི་གནས་བབ་ཀྱི་ཆ་ནས་རྒྱུ་དྲགས་འདུག་པར། ད་ཆ་འདྲིར་ལེགས་སྒྲུབ་བྱུང་ཡང་སྒྲུབ་ཀྱི་མ་གཏོགས་ས་ཆ་རྒྱ་ཆེ་ས་གཞན་ཞིག་ཏུ་གསར་བཅོམ་གྱིས་བཅུ་ལྷན་པའི་ས་གཏན་རེད། ” ཅས་ཞུས།¹²¹ དེར་བརྟེན་ཁོང་ཆོས་ལྷ་སའི་ཉེ་འདབས་སུ་ཡོད་པའི་སྤྱིད་རྒྱུར་རྒྱུ་རྒྱུ་གཏན་འཁེལ་བྱུང་འདུག་སྟེ། ལོ་རྒྱུ་འགའ་ཞིག་རྗེས་རྒྱ་ནག་གི་བོད་ནང་བཅོན་འཇུག་ལ་བརྟེན་ལས་དོན་དེ་དོན་འཁྲོལ་མ་བྱུང་། དེར་མ་ཟད། ༡༩༩༩ ལོའི་ལྷ་ ༩ ཅམ་ལ་ཁོང་གིས་ལྷ་སར་རིང་ཆད་ལེ་བར་བཞི་ཅན་གྱི་ཡུར་བ་བཅོས་རྗེས། བཀའ་འགན་དང་སྤྱི་ཁྲབ་མཁན་པོ་ནས་བསྐྱེད་གནང་ཡོད་ལ། ལས་དོན་དེ་སྒྲུབ་བཞིན་པའི་སྐབས་སུ། ས་འོག་ནས་བོད་ཀྱི་གནའ་རྗེས་དང་མིའི་མགོ་རྩས་འགའ་རྙེད་དེ། དངོས་རྗེས་དེ་དག་ལ་དོ་སྣང་ཆེན་པོ་གནང་སྟེ། ཁོང་དང་སྤྱི་རྒྱལ་མཁས་དབང་ལ་ལས་བརྟན་དབྱེད་ཞིབ་ཆགས་བྱས་རྗེས། མཐའ་དོན་གནའ་རྗེས་དེ་དག་ནི་བོད་དུ་ནང་པའི་བསྐྱེད་པ་མ་དང་གོང་གི་ཡིན་པ་དང་། མིའི་མགོ་རྩས་ལས་བོད་དང་རྒྱ་ནག་གཉིས་ཀྱི་མི་རིགས་ཐ་དད་ཡིན་པས་བྱུབ་དོན་བྱུང་།¹²² ༡༩༩༩ ལོར་བོད་ཀྱི་ཆོང་དོན་སྒྲུབ་ཆ་རྒྱུ་ལས་ཀྱི་རིང་སྤྱོད་སྐབས།¹²³ ཨ་རིའི་ས་བོན་འགའ་ཞིག་བོད་དུ་འབྱེད་ཡོད་པ་རྣམས་ལ། ཁོང་གིས་ས་བོན་དེ་དག་བོད་ཀྱི་གནམ་གཤིས་དང་ཁོང་ཡུག་ལ་སྤྱི་ཁྲབ་མིན་གྱི་བརྟན་དབྱེད་རིམ་བྱས་རྗེས། བོད་ནང་ས་བོན་དེ་དག་ལས་ཨ་ཕོ་མ། ཡུ་གྲ། ཡུངས་ནག་སོགས་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་ལེགས་པོ་བྱུང་། ཁོང་གཉིས་པོས་དེར་དུས་དང་མཐུན་པའི་ཡོ་བྱད་རྣམས་བེད་སྤྱོད་བྱས་ཏེ་ཆེས་ཐོག་མ་ལྷ་སའི་ས་ཁ་ཆད་ཐུན་ཐོས་སྐབས་བྱུང་། དེར་ལྷ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་ནས་བསྐྱེད་གནང་ཡོད་པ་མ་ཟད་ཉན་རིང་ཡིས་ཆ་རོང་གི་ལྷ་ས་རྩེ་ནང་ས་འོག་ནས་ནམ་མཁར་གྲིང་སྐབས་པའི་ཆུ་ (Jet water) བཅོས། དེ་ནི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི་མཐོང་བ་དང་པོ་ཡིན་པར་བརྟེན་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་མང་པོས་ཡིད་དབང་འཕྲོག་སྟེ། ཁོང་ཆོའི་ལྷ་ས་རྩེ་དེ་ལྷ་བྱ་བཅོ་བར་རེ་སྒྲུལ་ཞུས། དེ་དག་ལས་ཉིན་ཞིག་སྤྱི་ཁྲབ་མཁན་པོས་ཅེ་བྱུང་གི་ལྷ་ས་རྩེ་ལེགས་བཅོམ་བྱ་རྒྱུའི་ལས་འགན་ཕུལ་བ་དང་སྐྱབས།¹²⁴ རིམ་བས་ལྷ་རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆའི་ལྷ་ས་རྩེ་

121 Peter Aufschnaiter, 2002, 90p
 122 Peter Aufschnaiter, 2002, 99p
 123 Peter Aufschnaiter, 2002, 100p
 124 Heinrich Harrer, 1954, 180p

ལེགས་བཅོས་ལས་འགན་སྤུལ་རྒྱུ་ཡིན་ཞེས་ཞུས།¹²⁵ ༡༩༥༡ ལོར་ཉན་རིང་བོད་གཞུང་གི་སྤྱི་ཡོད་
 ལས་ཁུངས་ཀྱི་འདེམས་སྟོན་བྱེད་སྟེ། གཡོག་པོ་གཅིག་དང་བར་ཆེན་གཅིག་གི་མཐུན་ཆེན་སྤྱད།¹²⁶ རྒྱ་
 མར་ནོར་བུ་སྤྱི་ཁབ་ཁེ་ཉི་འདབས་སུ་རྒྱ་རགས་བརྒྱབས་ཏེ། རོར་བུ་སྤྱི་ཁབ་ཆར་ལུགས་ཀྱི་ཆེན་པས་
 རྒྱ་ལོག་གི་ཉན་ཁ་ལས་ཐོག་སྤུལ་བ་བྱུང་། དེ་ནས་ཁོང་དང་མི་ཉར་གཉིས་ཀྱིས་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་བཙོག་
 རྒྱུ་ལྟར་བ་དང་སློབ་འཁུལ་ལས་ཁང་གསར་བཞེངས་ཀྱི་ལས་འགན་བསྐྱབས། རོར་ལ་ཁོང་གིས་རྒྱལ་
 སྤྱིའི་གསར་འགྱུར་དང་གསར་འོག་ནམས་བོད་ཡིག་ཏུ་ཡིག་བསྐྱར་གནང་བ་དང་། བོད་ཀྱི་དུས་ཆེན་
 དང་མཛད་སློབ་སྐབས་སློབ་བཞུགས་རྒྱུ་དང་། ལྒྱལ་མཆོག་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོའི་དེ་ཉིན་རིང་སློབ་ཆེན་ཀྱི་
 རྒྱུ་བསྐྱེད་སློབ་དཔོན་ཡང་གནང་།¹²⁷ ཉན་རིང་བོད་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགན་སྐྱབས། སྤྱི་ལོ་གསར་ཅི་
 ཅམ་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད་མེད་སྟོར་གསལ་བ་འདྲ་དེ་ཅམ་མེད་ཀྱང་། སྤྱི་ལོ་གསར་ཅི་གསལ་བོ་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད་པ་མཛོན་
 གསལ་རེད། དེ་འདྲ་སྤར་ཉན་རིང་ཆ་རོང་བྱིས་བརྒྱུད་དུ་རིན་མེད་གནས་སྟོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་། ཕྱིས་
 སུ་རྒྱ་རེའི་སྤྱི་ལོ་གསར་ཅི་ལོ་རྒྱུད་ལྟར་ཁོང་གི་བྱིས་དུ་ཁང་སྤྱི་ལོ་གསར་ཅི་དེ་གནས་སྟོན་བྱས་ཡོད་པ་རེད།¹²⁸ བྱིས་
 གཞིས་དེ་ནི་ལྷ་སའི་ནང་གི་བྱིས་གཞིས་ཡག་ཤོས་གསུམ་ཅིག་རེད། ཡིན་ཡང་མི་ཉར་གཉིས་ཁོང་ལ་རྒྱ་རེ་སྤྱི་
 ལོ་གསར་ཅི་ཅམ་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད་པའི་སྟོར་ཁོང་གི་དེབ་ནང་གསལ་བོར་འཁོད་འདུག་དེ་འདྲ་ཁོང་གིས་ ༡༩༥༧
 ལོའི་རྒྱ་ ༤ ཆོས་ ༤ ཉིན་ཐོགས་པོར་ཡི་གེ་བཏང་བའི་ནང་ཁོང་ལ་རྒྱ་རེ་སྤྱི་ལོ་གསར་ཅི་རྒྱ་གར་སྟོར་མོ་ ༣༠༠
 ཐོབ་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། མ་ཟད་ཁོང་གིས་རྒྱ་སྤྱི་ལོ་གསར་ཅི་ཐོན་ཆེན་པོ་ཡིན་པ་དང་དེ་ནས་ཆ་འགས་ཅམ་ཟུར་དུ་
 གསལ་ག་སྤུལ་རྒྱུ་འདྲ་ཡོད་པ་རེད་ཅེས་བཏང་འདུག་¹²⁹ མཐར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ རྒྱ་ ༡༡ ནང་རྒྱ་དམར་ཟུག་
 པོའི་དམག་གིས་བོད་བཙན་འཛུལ་བྱེད་འགོ་བཙུགས་པས་རྒྱ་གར་དུ་སྐྱོད་ཕྱིན་པ་ཕྱིན། མི་ཉར་ནི་ཕྱི་
 ལོ་ ༡༩༥༣ ལོར་འདས་སྐྱོངས་སུ་འགྱུར་བ་དང་། ཉན་རིང་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༦ ལོར་འདས་སྐྱོངས་སུ་
 ཕྱིན། ཁོང་གི་དཔེ་དེབ་བོད་ནང་གི་ལོ་བདུན་ནང་ “ང་ནི་པོ་མུང་པོ་ཏ་ལ་དང་ནོར་བུ་སྤྱི་ཁབ་གནས་སྟོན་
 ཆོག་པའི་ཕྱི་རྒྱལ་བ་ཐོག་མ་དེ་ཡིན།” ཞེས་དང་། ཐེངས་གཅིག་ནོར་བུ་སྤྱི་ཁབ་ལྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་དང་

125 Heinrich Harrer, 1954, 181p
 126 Heinrich Harrer, 1954, 233p.
 127 Heinrich Harrer, 1954, 275p
 128 Heinrich Harrer, 1954, 238p.
 129 Peter Aufschnaiter, 2002, 92/ 93p

མཇུག་ལྟར་བྱུང་སྐབས། “ ང་རང་ལ་སྤྱི་མདུན་དང་ཕྱག་ཚོད་ལྟ་ཅུང་ཟག་འཕྲོལ་བྱུང། ” ཞེས་སློབས་པ་
 ཆེན་པོའི་ངང་བཤད་ཡོད།¹³⁰ སྤྱི་རེ་མི་སྣ་དེ་གཉིས་པོ་ནི་གོང་དུ་འཁོད་པའི་མི་སྣ་དེ་དག་དང་མི་འབྲེལ་བ་
 བོད་གཞུང་གི་གོ་ས་དང་གནས་རིམ་གང་ཡང་མེད་ཀྱང། བོད་གཞུང་གི་སྒྲ་ཡོད་ལས་བྱེད་གནང་སྟེ་ལྟ་
 སར་གནས་སྟོན་བྱས་ཡོད།

མཐུག་གཏམ།

གོང་དུ་ལྟ་སར་སྟོན་མཁན་གྱི་ཕྱི་རྒྱལ་བ་རྣམས་ལ་ཕྱི་མིག་ཅིག་བལྟས་ཡོང་དུས། ཁོང་ཚོར་བོད་དང་
 ལྷག་པར་དུ་ལྟ་སར་བསྟོན་པ་ནི་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ལ་ཐུག་ཡོད་པ་རེད། དང་པོ་ནི། བོད་འདི་འཇུག་གི་
 འདིའི་སྟེང་ས་ཆའི་ཆགས་ཚུལ་དང་གནས་བབ་ཀྱི་ཆ་ནས་དམིགས་བསལ་ཡིན་པས། དེར་དོ་སྣང་གསར་
 པ་ཞིག་དང་ཤེས་འདོད་གསར་པ་ (Out of Curiosity and out of fascination) ཞིག་གི་
 ཐོག་ནས་དང། གཉིས་པ་ནི། བོད་ནང་འབྲགས་རྒྱུན་ (Influence) སྤྱད་རྒྱ་དེ་རེད། འབྲགས་རྒྱུན་དེ་འང་
 གཙོ་བོ་ནི་ཆོས་ཕྱོགས་ཀྱི་འབྲགས་རྒྱུན་དང།¹³¹ ཆོང་གི་ངོས་ནས་འབྲགས་རྒྱུན། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ངོས་ནས་
 འབྲགས་རྒྱུན་བཅས་སོ། དེ་ནས་བོད་གཞུང་གི་གོ་གནས་ཐོབ་མཁན་གྱི་ཕྱི་རྒྱལ་བ་རྣམས་ལ་བལྟས་པ་
 བ། ལ་རྒྱལ་མཚོག་སྤྱི་མཐུན་བཅུ་གསུམ་དང། རྒྱལ་ཆབ་དུ་སྟེད། རྒྱལ་ཆབ་སྤྱད་ཐུག་སྐབས་སུ་བོད་པས་
 ཕྱི་རྒྱལ་བ་རིམ་པ་གང་ཞུ་གནང་སྟེ། བོད་ནང་གསར་གཏོད་ཀྱི་རྣམ་པ་མི་ཉུང་བ་ཞིག་ནང་འཕྲེལ་བྱས།
 དཔེར་ན། བོད་ནང་རྒྱང་འཕྲིན་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དང་འབྲེལ་བ་བྱ་རྒྱུའི་སྐོ་ཕྱེ་
 བ། ཉན་ཏྲོག་པའི་སྤྱི་ག་འཛུགས་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ་བོད་ནང་བདེ་འཇགས་བསྐྱུན་ཐུབ་པ། བོད་
 ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་སའི་ས་ཁ་ཚད་ལྡན་གྲིས་ཐུབ་པ་བྱུང་བ་སོགས་གསར་གཏོད་ཀྱི་རྣམ་པ་གང་མང་ཞིག་ནང་
 འཕྲེལ་བྱས་ཡོད། སྤྱིར་བོད་ནང་ཕྱི་རྒྱལ་བ་ཆོས་གསར་གཏོད་ཀྱི་ལས་རིམ་སྤྱི་བ་ཞིན་པའི་སྐབས་བོད་
 པ་ནང་ཁུལ་གྱི་དཀའ་ལྷོག་ལས་ཁོང་ཚོའི་ལས་དོན་ཐོག་མི་མཐུན་པ་ཐུན་བྱ་བྱུང་ཡོད་ལ། དེ་དག་གིས་
 ཁོང་ཚོའི་བྱ་གཞག་ལ་ཐད་ཀར་བར་ཆད་གང་ཡང་བཏང་མེད། འོན་ཀྱང་། 1950 ལོར་རྒྱ་དམར་གྱིས་
 ཆབ་མདོ་གཡུལ་སར་བསྐྱར་བཞུགས། ཁོང་ཚོ་པལ་མོ་ཆེ་མི་འདོད་བཞིན་དུ་རང་ཡུལ་དུ་ལོག་དགོས་པ་

130 Heinrich Harrer, 1954, 236p.

131 Kate Teltscher, 2006, 24p.

བྱང་ཏེ། བོད་དེང་རབས་ཅན་དུ་བསྐྱར་རྒྱུ་ལོན་པ་དེ་བཞག། །

དབྱུང་གཞི་ཡིག་ཆ་ཁག

ཞུ་སྒྲ་པ་དབང་ལྷུག་པ་དེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་མི་དཔོན་རྒྱལ་རབས། རྒྱེགས་བམ་གཉིས་པ། ཀའ་ལྷོན་ལྷུག་ཞུ་སྒྲ་པ་
འགག། ༢༠༡༢

Alex McKay, Tibet and the British Raj, Library of Tibetan Works and Archives,
2009

Alexandra David-Neel, My journey to Lhasa, Harper and Brothers, 1927

Basil.J.Gould, The Jewel in the Lotus, Oxford University Press, 1943

Charles Bell, Tibet Past and Present, Motilal Banarsidass, 2000

Christopher Hale, The Nazi Expedition to find the origins of the Aryan Race,
Castle Book, 2006

Clements. R. Markham, Narratives of the Mission of George Bogle to Tibet and
of the journey of Thomas Manning to Lhasa, Manjusri Publishing House, 1879

David Macdonald, Twenty years in Tibet, Pilgrims publishing, Varanasi, 2005

Ekai Kawaguchi, Three years in Tibet, Ratna Pustak Bhandar, 1979

Frederick O'Connor, On the frontier and beyond, John Murray, Albemarle Street,
1931

Heinrich Harrer, Seven Years in Tibet, E.P.Dutton and Company, new York, 1954

Hugh.E.Richardson, Tibet and its History, Shambhala, 1984

John MacGregor, Tibet : A Chronicle of Exploration, Routledge & Kegan Paul,

London, 1970

John Snelling, Buddhism in Russia, Element, 1993

Kasho Jamyang Choegyal, In the service of the 13th and 14th Dalai Lama, Tibet-haus (Germany), 2015

Kate Teltscher, The High Road to China, Bloomsbury, 2006

Lungta, Amnye Machen Institute, 1996 Winter, vol.10

Margaret D. Williamson, Memoirs of a Political officer's Wife in Tibet, Sikkim and Bhutan, Wisdom Publications : London, 1987

Melvyn.C.Goldstein, A History of Modern Tibet Vol.1, University of California Press, 1989

Peter Aufschnaiter, Peter Aufschnaiter's Eight Years in Tibet, Orchid Press, Bangkok, 2002

Peter Hopkirk, Trespassers on the roof of the world, Oxford University Press, 1983

Robert Ford, Captured in Tibet, Oxford University press, 1990

Sarat Chandra Das, An Introduction to the Grammar of the Tibetan Language, Motilal Banarsidass, 1915

Samuel Turner, An Account of an Embassy to the court of the Teshoo Lama in Tibet, Manjusri Publishing House, 1971

Nicholas Rhodes and Deki Rhodes, A Man of the Frontier: S.W.Laden La, Kolkata, 2006

བཅན་པོ་ལུའི་དུན་བརྟན་ནམ་གླུ་དར་མས་དམ་ཚོས་བསྐྱབས་མིན་ཐད་ཀྱི་ རྟོག་ཞིབ།

མི་ཐང་ངག་དབང་དབྱིག་གཉིན།

[ནང་དོན་གནས་བསྐྱུས།]

དབྱུང་ཚུལ་འདིར་ཁོ་པོས་པོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་མཐའ་མ་ལྷ་སྤྱོད་ལུའི་དུན་བརྟན་ནམ་
གླུ་དར་མའི་མཚན་དོན་དང་། ལོ་ཆོག་སྤྱོད་ལ་འཕྲོས་ཏེ་གཙོ་བོ་གནད་དམ་ཚོས་བསྐྱབས་མིན་
ཐད་ལ་དུས་རབས་བརྒྱ་དྲུག་ཡན་གྱི་ཡིག་རྩིང་འགའ་ལ་བརྟེན་ཁུངས་གཙོ་བོ་བཀྲིས་ཏེ་རྟོག་ཞིབ་
ཅུང་ཙམ་བྱས་པ་ཡིན།

[བརྗོད་གཙོ་བོ།]

ལྷ་སྤྱོད་དར་མ། ཁྱི་དར་མ། ལུའི་དུན་བརྟན། ལུའི་དུམ་བརྟན། ལོ་ཆོག་སྤྱོད། དམ་ཚོས། རྟོག་
ཞིབ། ཚོས་བསྐྱབས་ཚུལ། དམ་ཚོས་བསྐྱབས་མིན། གླུ་དར་མ།

སྒྲིག་ཀྱི་མཆིད།

དེ་ཡང་འདིར་རྒྱངས་དཔལ་གྱི་སངས་པའི་ཞལ་ནས། “ལར་སྤྱོད་པའི་མིས་རང་གི་སྤྱོད་རྒྱུན་མ་
ཤེས་ན།། ཉག་སྤྱོད་པའི་སྤྱོད་ལྟུང་།། མི་རང་གི་ཆོ་འབྲང་མ་ཤེས་ན།། གཤམ་འབྲུག་ཆོལ་མ་
འདྲ།། ཡབ་མེས་ཀྱི་ཆེད་དགོད་ཡིག་ཆང་མ་ཤེས་ན།། མོན་སྤྱོད་ཡལ་པོར་དང་འདྲ།། ” ཞེས་
གསུངས་པས། འདི་གཉིད་འདིའི་སྤྱོད་འགྲོ་སྤྱོད་ཞིག་ཡིན་ཡང་རང་གི་སྤྱོད་སྤྱོད་ལྟུང་དང་། མི་རང་
ཉིད་ཀྱི་ཆོ་འབྲང་། དེ་བཞིན་ཡབ་མེས་ཀྱི་ཆེད་དགོད་ཡིག་ཆང་མེད་པས་ཤེས་དགོས་རྒྱུ་ནི་
ཅང་གལ་ཆེན་ཡིན་པར་བསྟན་ཡོད། དེ་ལས་ཡང་དག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཆོག་སྤྱོད་དེ་དག་ཡི་གེར་
བསྐྱབས་ཏེ། ཕྱི་རབས་པར་བྱལ་རྟེན་དུ་འཛོག་པ་དང་། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བསྐྱབས་བྱ་ལེན་པར་བསྐྱུལ་

རྒྱ་དེ་ཉིད་གལ་ཆེ་བ་ཡིན་མོད། རེད་དེ། འགྲོ་བ་མི་རིགས་ལ་དུས་འཁུག་གི་བཅན་གཞོན་
 དང་། ཤེས་རིག་གི་དར་རྒྱུ། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འགྱུར་བཀའ་སློབ་ཀྱི་སྒྲིལ་བུ་སྒྲིལ་གང་མང་གི་
 བརྒྱུ་གསལ་གྲོལ་དུ་འདས་ཐུང་རྗེས་པར་གསལ་བའི་ཡིག་ཆ་མང་པོ་ཅ་སྟོང་དང་ཉམས་དམས་
 སུ་བྲིན་པ་དང་། འགའ་ཞིག་ལྷག་པ་ལ་འདྲ་ཆོས་པ་པོ་རང་རང་གི་རིག་གནས་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་དང་དང་།
 བསམ་བཤེས་ཀྱི། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དགོས་མཁོ་སོགས་ལས་ཐ་ན་མིན་པ་ལ་ཡིན་པར་བྱས་པའི་
 ལུ་ཆུགས་དང་སྒོ་བཅས། མེད་པ་ལ་ཡོད་པར་བསྟན་པའི་བཅན་ཤེད་དང་སྒོ་འདོགས་སོགས་
 ཀྱི་ཆའང་སྐབས་མང་དུ་འཁུལ་བ་བཞིན་བོད་རྒྱལ་བཅན་པོ་ཁྱིམ་མ་ཁུའི་དུམ་བཅན་གྱི་སྒྲོར་
 ཡང་རྩི་བ་འདི་ལས་མ་འདས་པར་སྟུག། དེ་བས། ཁོ་པོས་སྤྱིར་བཏོན་པའི་སྐྱེ་ཆེད་མཛད་པ་
 དང་། ལྷག་ཏུ་ཁྱིམ་མས་དམ་ཆོས་བསྐྱབས་མིན་གྱི་ཐད་ལ། ༡༩༧༤ ལོ་ནས་བཅན་པོ་འདི་
 པའི་སྒྲོར་ནས་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་གསལ་སྤྲོད་ལྷན་ཁྲུང་གི་ཡུལ་ནས་སྤྲོད་པའི་ < < ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་
 རྒྱུ་ > > དང་། དེ་དང་ཉེ་བའི་ཡིག་ཆ་གསལ་བཅན་པོ་ཁྱིམ་མེད་བཅན་དང་མཁན་པོ་སྒྲོབ་དཔོན་
 པ་ལྷའི་དུས་མདོ་ལྷགས་སོ་སོར་མཛད་པའི་ < < སྤྱི་བཞེད་ཞབས་བཏགས་མ་ > >། རྒྱ་ནག་གི་
 ཡིག་ཆ་མང་པོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་དང་དུས་མཉམ་པར་ < < ཐང་ཡིག་གསར་རྒྱུ་ > >། དུས་
 རབས་བཅུ་གཉིས་པའི་ནང་དུ་མཁས་པ་ལྷེ་ལུས་མཛད་པའི་ < < རྒྱ་བོད་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་རྒྱ་ས་
 པ་ > >། དེ་བཞིན། དུས་རབས་བཅུ་གཉིས་པའི་ནང་ཉང་རལ་ཉི་མ་འོད་ཟེར་གྱིས་མཛད་པའི་
 < < ཆོས་འབྱུང་མེ་ཏོག་སྤྱིར་བཏོད་སྤྱིར་བཏུང་ > >། དུས་རབས་བཅུ་དྲུག་ལས་མས་སུ་
 དཔའ་བོ་གཙུག་ལག་སྤངས་པའི་མཛད་པའི་སྒོ་བྲག་ཆོས་འབྱུང་རམ་ < < ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་
 དགའ་སྟོན་ > >། དེ་བཞིན་བསྟན་པ་བྲི་དར་གྱི་ཆོས་འབྱུང་དང་ལོ་རྒྱུས་པལ་ཆེར་བར་ཞིབ་ཏུ་
 བསྟན་ཤིང་། རང་གིས་ཅི་ལྟར་གྱིས་བཅན་པོ་འདི་པའི་མཆན་དོན་དང་། ལོ་ཆོགས། གཅན་
 གཙུང་། དེ་བཞིན་སྐབས་བབས་ཀྱི་དབྱེད་གཞི་གཙོ་བོ་དམ་ཆོས་བསྐྱབས་མིན་ཐད་ཀྱི་ཏོག་ཞིབ་
 འགའ་བཀྱིས་འབྲས་སུ་ཅུང་ཅམ་ཞུས་ན།

[1] བཅོན་པོ་ཁྱིའི་མཆོད་དོན་ཅན་གྱི་རྟོག་ཞིག་

ཁྱིའི་མཆོད་དོན་ལ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་རྙིང་གསུམ་ཉེ། རྟོན་རྟོང་ཡིག་རྙིང་ལས་འཁོད་པ་ལྟར་
ན། “བཅོན་པོ་ལྷའི་དུམ་བཟླ་”ཞེས་བྱུང་བ་དང་། <<སྤྱི་བཞེད་ཞབས་བཏགས་མ>> ལས།
“དེའི་སྤྱི་བཟླ་ལྷེ། ཁྱིའི་གཙུག་ལྷེ་བཅོན། ལྷ་སྤྱི་བཟླ་མཁའ་མ། ཁྱིའི་མ་ལུ་དུམ་བཟླ་། ལྷ་རྩེ། ལྷ་
ཆེན་གྲུབ། “ཞེས་གསལ་བས་སྟོན་གྱི་ཡིག་རྙིང་རྟོན་རྟོང་དང་། སྤྱི་བཞེད་གཙོ་སྤྱི་ཡིག་ཆ་
རྙིང་གསུམ་དག་གི་ནང་དུ་བཅོན་པོ་ལྷའི་དུམ་བཟླ་དང་། ལྷ་སྤྱི་བཟླ་མ། ཁྱིའི་མ་ལུ་དུམ་བཟླ་
ཞེས་བྱུང་བ་མ་གཏོགས། “སྤྱི་དར་མ” ཞེས་པའི་མིང་འདི་ཙམ་ནས་མི་གསལ་བ་ལྟར་ན།
“སྤྱི་དར་མ” ཞེས་པའི་མིང་འདི་བྱིས་སྤྱི་ཆོས་ལུགས་མི་སྤྱི་ཁྱིའི་མ་ལུ་དུམ་བཟླ་པོ་བཟོ་བའི་ཆེད་
གསུམ་དུ་བཟོས་པ་ཞིག་མིན་ནམ་སྟེ། <<ཆོས་འབྱུང་མཁའ་སྤྱི་དག་འཕྱོང་>> ལས། “ཆུ་
མོ་ལུག་ལ་ཁྱིའི་མ་ལུ་དར་བཅོན་འབྱུངས། བ་ལང་གི་ལ་ཆུགས་འབྱུང་ཞིང་མཁའ་བ་ཆུང་ལ་
ཆུད་གྲོང་བས་འབངས་རྣམས་ཀྱིས་སྤྱི་དར་མར་བཏགས་”ཞེས་དང་། <<འཇམ་དཔལ་ཙམ་
ཆུད>> ལས། ས་སྤྱི་དར་མ་ལྷེ་ལུ་དར་ཞེས་པ་དང་། ཡང་<<དེ་བཟེང་དམར་པོ་གསུམ་
མ>> ལས། “འདི་ནས་བཟུང་སྟེ་སྟེ་འགྲོ་རྣམས་ཀྱིས་བཅོན་པོ་ལ་སྤྱི་ཁྱིའི་དུམ་བཟླ་པོ་ལྷའི་མིང་
ནས་འཁོད་པ་སྟེ་འོས་པ་ཉིད་དོ།” ཞེས་དང་། ཡང་ལྷུ་རྩེ་རྩེ་སྤྱི་<<ཆོས་འབྱུང་བཟླ་པའི་
རྒྱལ་མཆོད>> ལས། “ནག་པོའི་ཕྱོགས་ཅན་དར་མ་ལུག་ལོ་ལ་འོན་ཅང་དོར་བཟླས་ཉེ་སྟོན་
གཞོད་སྟོན་སྟོན་བཞེ་ལས་ཆེ་འཕོས་པ་རྒྱལ་པོ་མིང་གའི་མགོ་ཅན་སྤྱི་དར་མ། “ཞེས་སོགས་
འབྱུང་བས། འདིར་སྟོན་གྱི་ཡིག་ཆ་རྙིང་གསུམ་དག་ཏུ་ཁྱིའི་མ་ལུ་དུམ་བཟླ་དང་། བཅོན་
པོ་ལྷའི་དུམ་བཟླ་། དར་མ་ཞེས་པ་ཙམ་ལས་སྤྱི་དར་ཞེས་པ་འདི་ཉིད་ལར་ནས་མི་གསལ་བར་
བཟླ། “སྤྱི་དར་མ” ཞེས་པའི་མིང་འདི་བཟླ་བ་བྱི་དར་གྱི་ཆོས་འབྱུང་སོགས་ལས་གཞི་ནས་
བྱུང་བར་རྩེ་ཁྱིའི་སྤྱི་བཟླ་པའི་ཡིག་ཆ་དུ་<<མདའ་དང་འཕང>> ལས། དེ་ལ་“སྤྱི་
དར་མ”ཟེང་བའི་མིང་འདི་བྱིས་བྱུང་གི་ཆོས་འབྱུང་རྣམས་སྤྱི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དུས་རབས་
བཟུ་གཅིག་པའི་སྟོན་དུ་བྱུང་བའི་ཡིག་ཆ་དུ་པན་མཐོང་བ་རྣམས་སྤྱི་མི་འདུག་ལ། ཡིག་རྙིང་

བེད་སྤྱད་ནས་རྒྱས་པར་འབྲི་མ་མོད་དོ། " ཞེས་པ་སོགས་མང་དུ་འབྱུང་བ་ཡིན། དེ་ལྟར་རེད་
 གྲང་། ཞིབ་འཇུག་དང་། དབྱུང་བ་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདི་དག་ནི་གཉིང་ཟབ་ཅིང་། རྒྱ་ཆེ་བ་ཞིག་
 ཡིན་པས། བདག་གིས་ཀྱང་དེས་བཅན་པོ་འདིའི་འཁྲུངས་གསལ་གསུངས་ཀྱི་ལོ་ཆོག་ས་ནི་དམ་ཆོས་
 བསྐྱབ་མིན་དང་འབྲེལ་བ་ཆེན་པོ་ཡོད་སྟབས། རང་སློས་གང་སྟོགས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་གནང་བོད་དོ་
 རིང་གི་ཡིག་ཆ་དང་། དེ་བཞིན་རང་རེའི་ཡིག་རྩིང་དུ་གྲགས་པའི་ཏུན་ཉོང་གི་ཡིག་ཆ། རྒྱ་ནག་
 གི་ཡིག་ཆ་དང་དུ་གསལ་བའི་ཐང་རྩུལ་གསར་རྩིང་། འདི་དང་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་ཡིག་རྩིང་། དེའི་རྩིས་
 སུ་བྱུང་བའི་རྣམ་ཐར་དང་ཆོས་འབྱུང་། དེ་ཡོད་ཀྱི་མིས་ཞིབ་འཇུག་གི་ལམ་ནས་བྲིས་པའི་འབྲེལ་
 ཡོད་ཡིག་ཆ་བདོག་ཆད་ལ་རང་གིས་མིག་རྒྱང་ཆེས་ཆེར་བསྐྱེད་དེ་ཅུང་ཙམ་དབྱུང་འདོད་ཀྱི་
 འདུན་པ་བྲག་ཏུ་བྱུང་།

1] དར་མ་ཁྲི་རལ་གྱི་གཅེན་གཟུང་གང་ཡིན་གྱི་སྟེང་ནས་ལོ་ཆོག་ལ་དབྱུང་བ།

ཐོག་མར་ལྷ་སྤྲུལ་དར་མའི་དུས་རབས་སམ་ལོ་ཆོག་ས་ཐག་གཅོད་བྱ་བ་ལ། བཅན་པོ་འདི་
 ཉིད་ས་དན་ལེགས་ཁུ་བའི་སྤྲུལ་གྱི་ནང་ཆོན། ཁྲི་རལ་གྱི་གཅེན་གཟུང་གང་ཡིན་གྱི་སྟེང་
 རས་ཞིབ་འཇུག་བྱ་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། གནད་དོན་དེ་ཁྲུངས་སྟེལ་བྲུས་པའི་རྩིས་སུ་
 ད་གཞོད་འདི་པའི་ལོ་ཆོག་ས་ཀྱི་ཐད་ནས་བསམ་གཞིགས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཤིག་བྱ་བ་ཏུ་བ་
 ཡིན། དེར་བརྟེན། དེའི་སློང་ནས་ཅུང་ཙམ་དབྱུང་ན་འདི་ལྟར་ཏེ། ཏུན་ཉོང་གི་ཡིག་ཆ་ལས།
 (D T H .p.82.33.-35)“ རྩེ་སློང་བཅན་དང་། འཕྲོ་ཟ་ལྷ་རྒྱལ་མོ་མོ་རྩེར་བཞོས་
 པའི་སྤྲུལ། ཁྲི་གཙུག་རྩེ་བཅན་དང་། འཁྲུང་དམ་བཅན། ” ཞེས་དང་། རྒྱ་ནག་གི་རྒྱལ་
 རབས་ཐང་རྩུལ་གཟུང་དར་མ་ཁྲི་གསོལ་བྲུས་ཞེས་དང་། < <ཐ་བཞེད་ཞབས་བཏགས་
 མ>> ལས།⁴” བཅན་པོ་ཁྲི་དར་མ་གཅིག་དུ་མ་ལོ་དགྲུ་ལ་དབང་བསྐྱར་ནས་ཆབ་སྲིད་
 གཏང་། དེ་ནས་སློན་པོ་ཀུན་གྱིས་ཆོས་ཁྲིམས་དང་འགལ་བ་མང་དུ་བྲུས། ལོ་ཙ་བས་རྩེ་
 མངའ་བདག་རལ་བ་ཅན་གྱིས་འབངས་ཀྱི་ཆོས་མཛད་པ་འདི་ལྟར་ལགས་ཞེས་ཞིབ་དུ་གསོལ་

4 < <ཐ་བཞེད་ཞབས་བཏགས་མ།>> མཛད་པ་ལོ། རྒྱ་གསལ་སྤྱང་། ཤེས་རིག་དཔལ་ཁང་། ༡༩༩༩ ལོའི་དཔལ་མ།
 ཤོག་ངོས། ༡༣༩ མཐའ་ནས་ཡར་བཅོས་པའི་ཡིག་རྩིང་གསུམ་པའི་ནང་དུ་གསལ།

བས། བཅན་པོས་ཆོས་ཁྲིམས་བཞིན་དུ་མ་བྱུང་། དེར་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ཀུན་གྱིས་མངའ་
 བདག་རལ་བ་ཅན་ལ་སྤྲས་མི་མངའ་གཙུང་སྤྱོད་ན་མ་སོན་བས་ཆོས་ཁྲིམས་སུ་ཉེ། " ཞེས་བ་
 དང་། <<བྱ་སྟོན་ཆོས་འབྱུང་>>ལས།⁵ "དེ་ནས་བཅན་པོ་སྤང་དར་མ་ལུ་བཅན་ལ་ཆབ་སྲིད་
 གཏང་། ཐེའུ་རང་དབལ་རྒྱལ་ཏེ་རེ་ནང་སྟོན་དུ་བསྟོས། རྟོ་སྤྲན་རྒྱ་ཆ་ཁྲི་གསུམ་ལ་སོགས་
 གྱིས་ཆོས་ཁྲིམས་དང་འགལ་བ་མང་དུ་བྱས། ལོ་པཎ་གྱིས་ཆོས་བསྐྱར་བའི་བྲ་བཞིག་སྟེ་སྐྱར་
 འཕྲོ་ལ་ལུས། ལུ་ཤང་རྡོ་ལ་རབ་གནས་མ་གྲུབ་པར་ལུས་སོ། དེ་ནས་བཅན་པོ་ནར་སོན་བ་དང་
 ཐུགས་སུ་གདོན་གསོལ་ཏེ་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ཀུན་པལ། " ཅེས་དང་། <<རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་
 མེ་ལོང་>>ལས།⁶ "གཙང་མ་ནི་ཆོས་ལ་དགའ་སྟེ་རབ་ཏུ་བྱུང་། དར་མ་ནི་སྤྲིག་ལས་ལ་དགའ་
 སྟེ་རྗེའི་འོས་མིན། བར་བ་རལ་བ་ཅན་ལ་སྲིད་གཏང་དོ། " ཞེས་གསལ་བ་བཞིན་འདི་ལྟར་བསམ་
 བ་ཁྲི་རལ་གཅེན་དང་སྤྱ་སྤྲས་དར་མ་གཙུང་ཡིན་པ་ནི་རྒྱལ་ཁྲིར་འཁོད་རིམ་སོགས་ཐུགས་གང་
 ས་ནས་མ་བཅོས་རང་བབ་ཏུ་གནས་ཀྱང་། ས་སྐྱ་བ་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པའི་<<བོད་ཀྱི་རྒྱལ་
 རབས་>>ལས། རལ་བ་ཅན་གྱི་གཅེན་པོ་སྤང་དར་མ་རྩ་མོ་ལུག་ལ་སྟེས། སུམ་ཅུ་ཅ་དགུ་
 ལུགས་མོ་བྱེ་ལོ་བཞུགས་ལ་རྒྱལ་སར་བཏོན། རྩ་བ་དུག་ཚུལ་བཞིན་དུ་རྒྱལ་པོ་བྱས། དེ་
 ནས་རྩ་བ་བྱེད་བདུན་དུ་སྤྲིག་རྒྱལ་བྱས། སྤྱིར་བཙུངས་པས་ལོ་གཅིག་དང་རྩ་བ་བྱེད་རྒྱལ་པོ་
 བྱས་ནས་རྩ་མོ་ཁྲིའི་ལོ་ལ་བསད། ཅེས་དང་། དེའི་རྗེས་སུ་འབྲངས་བ་པོ་ཆལ་པའི་<<དེ་བ་
 དམར་>>ལས།⁷ "གཅེན་པོ་སྤང་དར་མ་རྒྱལ་སར་བསྟོས་ཏེ་རེ་ཞིག་རྒྱལ་པོ་ཆུལ་བཞིན་དུ་
 བྱས་ཀྱང་སྟོན་པོ་སྤྲིག་ལ་དགའ་བ་ནམས་གྱིས་བསྐྱར་བ་དང་། སྤར་བུ་བོ་ལ་རྒྱལ་སྲིད་བསྟོས་
 པའི་སྤྲིང་ནད་ལ་བོད་དུ་སངས་ཀྱི་བསྟན་པ་བསྐྱབས་སོ། དེའི་ཆེ་རྒྱལ་པོ་འང་ལྷ་ལྷང་དཔལ་གྱི་
 རྩ་རྗེས་མངའ་བརྒྱབ་ནས་བསད་དེ་མདོ་ཁམས་སུ་བྲོས།" ཞེས་གསལ་བ་སོགས་མི་མཐུན་པ་

5 <<བྱ་སྟོན་ཆོས་འབྱུང་>> མཛད་པ་ལོ། བྱ་སྟོན་རིན་ཆེན་བྲག་ འབས་སྤངས་རྟོགས་ལ་སྤྱིང་དཔེ་མཛད་ཁང་། ༡༩༩༡ ལོའི་དཔར་
 ར། འོག་དོས། ༡༩༡ མཐའ་ནས་ཡར་བཅིས་པའི་ཡིག་ཐེང་དགུ་པའི་ནང་དུ་གསལ།
 6 <<རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་>> མཛད་པ་ལོ། ས་སྐྱ་བསྟན་ནམས་རྒྱལ་མཆན། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༡ ལོའི་
 དཔར་མ། འོག་དོས། ༡༩༡ དུ་བྲ་གསལ།
 7 <<དེ་བ་ཐེང་དམར་ལོ་>> མཛད་པ་ལོ། ཆལ་བ་ཀུན་དགའ་རྩེ་རྩེ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༡ ལོའི་དཔར་མ། འོག་དོས།
 ༤༠ རོས་སུ་གསལ།

འགའ་བྱུང་མོད། གོང་གི་དེ་དག་བསམ་ཞིབ་ནོན་པོར་བགྱིས་ཆེ། གྱིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱོད་པ་ཀྱུན་གྱིས་སྒྲུང་དར་གཅེན་དང་ཁྲི་རལ་གཙུང་ཡིན་པར་ཐག་བཅད་ནས་སྤྱོད་པ་ཡིན་སྐད་དོ།

2] ཏུན་ཏྲོང་དང་ཐང་རྩུའུར་གཉིས་སུ་གསལ་བའི་བཅན་པོ་འདིའི་ལོ་ཆིགས་ལ་དབྱེད་པ།

ཡང་འདིར་བཅན་པོ་ལྷ་སྤྱོད་པ་དར་མཁམ་ཡོངས་གྲགས་ལ་སྒྲུང་དར་མའི་འབྲུངས་འདས་ཀྱི་ལོ་ཆིགས་ཁ་གསལ་ཞིག་རྟེན་དགོས་ཆེ། ད་ལྟའི་བོད་རིག་པའི་མཁས་དབང་རྣམས་ཀྱིས་ཆོད་འཛིན་བྱེད་ཀྱིན་པའི་ཡིག་ཆ་གོང་དུ་ཞུས་པའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་རྟེན་གྲས་ཏུན་ཏྲོང་གི་ཡིག་དང་། དེ་བཞིན་རྒྱ་ནག་གི་ཐང་རྩུའུར་གསལ་རྟེན་གྱི་ལོ་རྒྱུས། གཉིས་ནི་ཉ་ཅང་གི་རྒྱ་ཆ་གསལ་ཆེན་ཀྱི་ཕྱོགས་ཤིག་ཡིན་པ་རེད། དེ་བས་ཡར་མར་ཅུང་ཅམ་བཅའ་བའི་མཐུག་འབྲས་ལྟ་བུ་ཅུང་ཟད་ཅིག་ཞུས་ན་འདི་ལྟར་ཉ།

དང་པོ། ང་ཆོས་རྒྱ་ཤི་ཅུའམ་དེང་སང་ཡོངས་གྲགས་སུ་ཏུན་ཏྲོང་ཞེས་འབོད་པའི་ཡུལ་དེ་ནས་ཐོན་པའི་བོད་ཀྱི་བཅན་པོ་རྣམས་ཀྱི་འབྲུངས་འདས་ཀྱི་ལོ་ཆིགས་(བོད་ལོ་བཅུ་ལྔ་ལ་གོ་དགོས་པ་ཡིན།)འཁོད་པའི་བདུན་རྟེན་ཡིག་ཆ་རྣམས་དང་། རྒྱ་ནག་གི་ཐང་རྩུའུར་གསལ་རྟེན་དུ་འཁོད་པའི་བཅན་པོ་རྣམས་ཀྱི་འབྲུངས་འདས་ཀྱི་ལོ་ཆིགས་དག་ལ་དབྱེད་བསྐྱར་ཞིག་བྱས་ཆེ། ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་རྟེན་འདི་ཉིད་རྒྱ་ནག་གི་ཡིག་ཆ་ལས་ལོ་གཅིག་ཅམ་ཀྱི་ཕྱོན་དུ་འགྲོ་བ་མ་གཏོགས་ཅ་བའི་རྒྱལ་ཁྲིམས་མངའ་གསོལ་བྱས་པ་དང་། ག་ཤེགས་ལོ་གཉིས་ལ་ལྷ་ལ་ལྷ་བཞག་པ་ལྟར་མ་ཐུན་པར་བརྟེན། སོམ་ཉིའི་བྲ་བ་ཡོངས་སུ་ཆོད་ནས་ཏུན་ཏྲོང་གི་ཡིག་རྟེན་སོར་བཞག་བྱས་ཏེ་བྲིས་ན་འགྲིག་པ་ཡིན། འོན་ཏང་འདིའི་ཡིག་ཆ་ད་དུང་རང་གིས་གསལ་བོ་མ་མཐོང་བས་རྩི་བཞིན་དུ་བཤད་ཐབས་མ་བྱུང་། ཐང་རྩུའུར་རམ་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་ངས་ནང་ལ་ལོ་གཅིག་གི་རྩིས་སུ་བྱུང་བའི་རྒྱ་མཆན་ནི་བོད་ནས་རྒྱ་ནག་བར་པོ་ཉ་འགྲོ་དགོས་སྐབས་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཆའི་ནང་པོ་ཉ་འགྲོར་བའི་ལོ་དེར་བཀོད་པར་མིན་ནས་སྤྲོས་པ་ཞིག་འདུག། ཏུན་ཏྲོང་ནང་དུ་བཅན་པོ་འདིའི་ལོ་ཆིགས་སྐོར་ནས་དམིགས་ཀྱིས་མི་གསལ་ལ་ཡང་། རོན་དུ་བོད་ལོ་ཆི་སྟངས་ལྟར་བགྱིས་ན་པལ་ཆེར་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དུ་འཁོད་པའི་ལོ་དག་དང་འབྲེ་བ་འདུག་པས་ག་ཤིས་ནས་ས་བཅད་གཉིས་པའི་ནང་ནས་

འཆད་ཀྱི་ཡིན། (ཡི་གེ་འདི་ཉིད་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་ད་དུང་གསལ་ཁ་མ་རྟེན།)

གཉིས་པ། རྒྱ་ནག་གི་ཡིག་ཆ་ངས་སམ་ཐང་རྩུ་ནང་དུ་གསལ་བ་ནི། མེ་མོ་ལུག་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧
)ལ་ལུ་རྩུང་གི་བྲ་གཉིས་པ་ལུ་(ལུན་)རྩུང་[མཆན། ཐང་ལུ་རྩུང་གི་རྩིས་ལུ་ཐང་རིང་རྩུང་གིས་
སྤྱིད་དབང་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧ ནས་ ༡༩༧བར་བརྩུང་བར་བཤད་པ་སྐབས་འདིར་ལུ་རྩུང་དང་ལུན་
རྩུང་གཉིས་ཀྱི་བར་ན་རིང་རྩུང་ཆད་སྒྲོན་ཡོད་པར་སྤང་ངོ་] བསྐྱོས། མེ་མོ་འབྲུག་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧)
ལ་ཐོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་འདས། འོ་དེ་ཉིད་ལ་གཙུང་པོ་ཐ་ལུ་[མཆན། དར་མ་ལུ་དུམ་བཙན་ལ་ཟེར།]
ཞེས་བ་རྒྱལ་སར་བསྐྱོས། དེ་ཆང་ལ་དགའ་ཞིང་སྤྱིད་པ་ངན་པས་ཐོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཁམས་ཐམས་ཅད་
འབྲུགས། སི་ཏུ་ཅེ་ལུ་ལ་ཐོད་དབང་བའི་རི་བཙུགས་ཡོད་པ་འབྱེལ། ལྷ་རྩ་ཞག་གསུམ་གྱེན་ལ་
ལོག ལྷས་ངན་འབྱུང་ཞིང་རྒྱལ་ཁམས་ཞིག་པ་ཡིན་ནོ།། སེ་མོ་ལུག་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧)ལོ་ཡན་ཆོད་
ལ། འོ་ཉིས་བརྒྱ་དང་བརྒྱད་སོང་། [མཆན། སྤོང་བཙན་སྐམ་པོས་ས་སྐང་སྟེ་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧)
ལ་རྒྱལ་སར་བསྐྱོས་པའི་ལུགས་ལྷར་རྩིས་ན་ལོ་གཅིག་མ་གཏོགས་ཏག་ཏག་འདུག དེས་ན་སྤོང་
བཙན་གྱིས་སྤྱིད་དབང་བཞེས་པ་ནས་རྩིས་པ་སྤང་ངོ་། འཕོས་འོའ་དེ་བ་སྤོན་དུ་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧
)འདི་སྐང་དར་མས་རྒྱལ་སྤྱིད་བྱས་ནས་ལོ་བཞི་ལོན་པའི་སེ་མོ་ལུག་དེ་ཡིན་ནོ།། དེའི་རྩིས་ལུ་
ལུགས་ལུགས་པོ་སྤྱེ་ལུ་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧)དང་། ལུགས་མོ་བྲ་ཡའི་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧)བར་དུ་ཡང་རྒྱལ་
པོ་བྲས། ལུགས་བྲ་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧)དེ་ལ་ཆོས་བསྐྱབས་ཤིང་། དེ་མ་ཐག་ཁོ་རང་དཔལ་གྱི་རྩོ་
རྩིས་བསད་དོ།། དེས་ན་མཁས་པ་རྣམས་ཆོས་བསྐྱབས་ནས་ལོ་རིམ་ལོན་པ་ནི་ལུགས་བྲ་དེ་
ནས་འཕོ་འཛིན་པ་ཡིན་ནོ།། ཐང་ཀུ་རྩུང་གིས་སེ་མོ་ལུག་(སྤྱི་ལོ་ ༡༩༧) ལ་རྒྱལ་ཁམས་སྐང་ས་
པ་དེ། སྤོང་བཙན་སྐམ་པོའི་ལོ་ལྷ་བཙུ་བ་ལ་ཡིན་པས། དེའི་གོང་གི་ལོ་བཞི་བཙུ་རྩ་དགུ་པོ་
བསྐྱར་ཏེ། སྤོང་བཙན་འབྲུངས་ནས་ལོ་ཉིས་བརྒྱ་དང་བདུན་རྩ་རྩ་གཅིག་སེ་མོ་ལུག་ཡན་ལ་སོང་
ངོ་།། རེ་ལ་པའི་ཆོས་འབྱུང་དུ་སེ་མོ་ལུག་ལ་དམ་པའི་ཆོས་བསྐྱབས་པར་བཤད་དེ། ལོ་གཉིས་
གྱིས་མང་བཙམ་སོ།། ཞེས་མཆན་བྲ་བཏབ་ཡོད།] ལུན་རྩུང་རྒྱལ་པོས་ལོ་བཙུ་གཉིས་སྤྱིད་
བརྩུང་ནས། དགུང་ལོ་སུམ་རྩ་བ་ཤིང་པོ་འབྲུག་[མཆན། འདིར་བཤད་པ་ལྷར་ན་ཤིང་འབྲུག་ནི་

གྱི་ལོ་ ༡༣༧ འཁེལ། འོན་ཀྱང་ཞིབ་ཏུ་རྩིས་ན་ལུགས་སྒྲེལ་ཏེ་གྱི་ལོ་ ༡༧༠ ཡིན་དགོས་པར་སྒྲུབ་
 །]ལ་འདས། ལོ་དེ་ལ་ལྷ་རྩུང་གི་བུ་ལྷ་པ་ལྷ་རྩུང་བསྐྱོས། ལོ་དྲུག་པ་སྤེད་བསྐྱུངས། དགུང་ལོ་སུམ་
 ཅུ་སོ་བཞི་པ་ཤིང་སོ་སྤྱང་(གྱི་ལོ་ ༡༧༥) ལ་འདས། མེ་ལོ་སྤྲལ་(གྱི་ལོ་ ༡༧༦)ལ་ཉོན་རྩུང་གི་བུ་
 གསུམ་པ། རྩོན་རྩུང་བསྐྱོས། དེ་ནས་བོད་ཀྱི་ས་ཆ་ཐམས་ཅད་པལ་ཆེར་རྒྱས་སྤྱངས། དང་པོ་ཐང་
 གི་རྒྱལ་ཁམས་ཀིན་ངང་ཏུ་ནས་བོད་ཀྱི་བར་ལ་ས་ལེ་བར་སྤྱོད་ཆོ་དགུ་དང་དགུ་བརྒྱ་ཡོད། གྱིས་
 རྩུང་རྩུང་ནས་བཟུང་སྟེ་བོད་ལ་མཁར་དམིགས་གསུམ་བརྒྱ་ཡོད། གྱིས་ཐང་གི་ཐམས་ཅད་ཐོབ།
 རྩོན་རྩུང་ལོ་བཅུ་བཞི་སྤེད་བཟུང། ལོ་ལྷ་བཅུ་པ་ས་མོ་ཡོས་(གྱི་ལོ་ ༡༥༩) ལ་འདས། ལུགས་
 མོ་འབྲུག་(གྱི་ལོ་ ༡༦༠) ལ་དེའི་བུ་ཆེ་བ་སྟེ་རྩུང་བསྐྱོས། དེ་གྱིན་ཆད་བོད་དང་འབྲེལ་ཆད། དེ་
 ལྷར་ཐང་གི་རྒྱལ་པོ་ཀའུ་རྩུང་ནས་འདི་ཡན་ཆད་ལ་ལོ་ཉིས་བརྒྱ་སུམ་ཅུ་སོ་དགུ་སོང། ཞེས་
 གསལ་བ་དང་། ཡང་ཐང་ཡིག་གསར་མ་ལས། ཉོས་ཁྲང་ཁྱི་ལོ་གཉིས་པར།(གྱི་ལོ་ ༡༧༣ ལུ་
 ཁྱི།) བཅན་པོ་བཀོངས། རྩོན་བཅན་བཞེར་སོགས་གོང་མར་སྟུན་སེང་ཁུ་བར་སྒྲེབས། ཞེས་
 དང་། སྤེད་སྤྱོད་མེ་ལོང་དུ། ཞེ་ཞིན་ལོ་གསུམ་པ། (གྱི་ལོ་ ༡༣༩ ལ།)སྤྱིད་རྟག་བཅན་པོ་འདས།
 གཞུང་དར་མ་ཁྱིར་འཁོད་ཅེས་དང་། ཉོས་ཁྲང་གཉིས་(གྱི་ལོ་ ༡༧༣)ལུ་ཁྱི་པའི་རྩྭ་བ་བཅུ་གཉིས་
 པར་བོད་ནས་རྩོན་བཅན་བཞེར་མངགས་ནས་དར་མ་འདས་པའི་བར་རྩོན་ཞེས་པའི་གཤམ་གྱི་
 ཡིག་རྒྱུང་དུ། སྤྱིད་རྟག་བཅན་པོ་ནི་ཡོན་ཏྲོ་ཁྱི་ལོ་བཅུ་གཅིག་(གྱི་ལོ་ ༡༡༦)ལེ་སྒྲེལ་ལ་སྤེད་
 བསྐྱུངས་ནས་ད་ལྟའི་བར་(གྱི་ལོ་ ༡༧༣)ལོ་ཉེར་བདུན་སོང་བ་ཡིན་འདུག་གོ།

3] ལྷ་གྱི་བར་གསུམ་གྱི་མཁས་པ་སོ་སོས་བཅན་པོ་འདི་པའི་ལོ་ཆི་ལྷ་སྤྱི་སྤྱི་མ་འཛོག་ཚུལ་ལ་ དབྱེད་པ།

ཡང་འདིར་མཁས་པ་སོ་སོས་བཅན་པོ་འདིའི་ལོ་ཆིགས་ལ་སྤྱིར་སྤྱི་མ་འཛོག་ཚུལ་ཐད་ནས་རྩུང་
 ཅམ་ཁུས་ན་འདི་ལྟར་ཏེ།

01] གཅེན་གཙུང་གི་བཞེད་པ།

མཁས་པ་ལྗེ་འུ་དང་། ལྗེ་འུ་ཇོ་སྤྲུལ། ཉང་རལ་ཉི་མ་འོད་ཟེར། འུ་སྟོན་ཐམས་ཅད་མཐུན་པ།
སོགས་ཀྱིས་ཁྱི་གཙུག་ལྗེ་རལ་པ་ཅན། གཅང་མ། ཁྱི་དར་མ་འུ་དུམ་བཅན་པོ་ལོ། ས་ཆེན་གྲགས་
པ་རྒྱལ་མཆན། བེ་འུ་པ་ཐྱི་ཏ། ཆལ་པ་ཀུན་དགའ་ཇོ་ཇེ། སྤྲུལ་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། པཌ་
ཆེན་བསོད་ནམས་གྲགས་པ། མང་ཐོས་སྒྲ་སྒྲུབ་རྒྱལ་མཆན། རྒྱལ་དབང་ལྗེ་པ་ཆེན་པོ་བཅས་
ཀྱིས་གོ་རིམ་ལ། གཅང་མ། དར་མ། རལ་པ་ཅན་ལོ། ས་སྒྲིའི་སྒྲ་མ་བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཆན།
དཔལ་པོ་གཙུག་ལག་སྤེང་བ། བཅས་ཀྱིས་གཅང་མ། རལ་པ་ཅན། དར་མ་ལོ། ཇོ་ཆེན་དཀོན་
མཆོག་སྐུན་གྲུབ། ཀུན་ཐོག་ཆེད་བར་ནོར་བྲ། ཀོང་སྤྲུལ་ཡོན་ཏན་རྒྱ་མཆོ་བཅས་ཀྱིས་དར་མ་
འུ་དུམ་བཅན་པོ་ནི་རལ་པ་ཅན་གྱི་གཙུང་པོར་ཇོས་འཛིན་པ་བཅས་ཡིན། སྤྱིར་ན་གནའ་དུས་
ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་དུ་རྒྱལ་རྒྱུད་ཁྱི་འདོན་གྱི་སྤྱི་སྒོལ་ལ་བརྟགས་ན་ཁྱི་རལ་སྤྲུལ་བསྐྱེས་པ་ཡིན་
དགོས་མོད། འོན་ཀྱང་འདིར་ཁ་ཅིག་གིས་དར་མ་གཅེན་དུ་འདོད་པའི་སྤྲུབ་བྱེད་དུ་རྒྱལ་སར་
སྟོན་ལ་མི་བསྐྱོ་བ་ནི་ཁོང་གི་ལ་དགའ་ཞིང་ཆོས་ལ་མི་དགའ་བས་ཇི་འདྲི་འོས་སུ་མ་བབས་པས་
སོ། ཞེས་སྤངས་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་དེ་ནི་མི་འཐད་དེ། << ཏུན་ཏོང་གི་གཏེར་ཡིག >> ལས། བཅན་
པོ་སྤྲུལ་འུ་འུ་དུན་བརྟན་གྱི་སྤྲུལ་ཡོན་དུ་བསྐྱོ་བའི་སྟོན་ལས་དུ་གསོལ་བ། ཆགས་ཆབ་འོག་
འབངས་ལས་མཆོད་པའི་གནས་སུ་གནང་སྟེ། རང་དབང་བསྐྱར་ན་ས་སྤྱི་མང་པོ་ཐར་པར་བརྟེ་
ཡང་གོལ། ཐར་པའི་སྟོན་དུ་འབྱུང་ཞིང་། འགྲོ་བ་མང་པོ་ལ་པན་པ་དང་། བདེ་བའི་དོན་བྱེད་པ་
གྱུར་ཅིག་བར་ཆད་ཀྱི་བགོགས་དང་བལ་ཏེ། ཆེ་ལ་དབང་ཐོབ་པར་སྟོན་ནོ། ཞེས་སོགས་མང་དུ་
འབྱུང་བའི་བྱིར་རོ།

02] དར་མ་འུ་དུམ་བཅན་པོ་འབྲུངས་པའི་ལོ་ཆིགས།

མཁས་པ་ལྗེ་འུ་དང་། ལྗེ་འུ་ཇོ་སྤྲུལ། ས་ཆེན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཆན། བེ་འུ་པ་ཐྱི། ཇོ་པོ་ཤུག་རིན་
ཆེན། སྤྲུལ་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། པཌ་ཆེན་བསོད་ནམས་གྲགས་པ། མང་ཐོས་སྒྲ་སྒྲུབ་རྒྱ་
མཆོ། དཔལ་པོ་གཙུག་ལག་སྤེང་བ་བཅས་ཀྱིས་དར་མ་འུ་དུམ་བཅན་པོའི་འབྲུངས་ལོ་ནི་ཚུ་མོ་

ལུག་སྟེ་སྤྱི་ལོ་ ༡༠༣ ལ་བཞེས་པ་དང་། ཉང་རལ་ཉི་མ་འོད་ཟེར་གྱིས་སྤྲིན་བསྐྱངས་ལོ་གསུངས་
 པའི་ལོ་ནས་རིག་འདེད་བྱས་ན་འབྱུངས་ལོ་ཚུ་མོ་ཡོས་སྤྱི་ལོ་ ༡༣༣ ལོར་བབས་པ་ཡིན། ས་སྤྱི་
 བ་བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཆན་གྱིས་འབྱུངས་ལོ་སྤང་ཞེས་པ་ས་སྤང་སྤྱི་ལོ་ ༡༠༩ ལོར་བབས་པ་
 ཡིན། གཞོག་ཆེ་དབང་འོར་བུའི་བཞེད་པ་ལྟར་ན་ཤིང་མོ་ལུག་ལོ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་ ༡༡༥ ལོར་བབས་པ་
 ཡིན།

03] དར་མ་ལྟ་དུམ་བཙན་པོས་སྤྲིན་དབང་ལོ་རྒྱུ་རྒྱུ་ཅམ་བསྐྱངས་པ།

མཁས་པ་ལྟེ་ལྟ་དང་། རེ་ལྟ་བཞི། ས་ཆེན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཆན། མང་ཐོས་སྤྱི་སྤྱི་བ་རྒྱ་མཚོ།
 བཅས་གྱིས་སྤྲིན་དབང་ལོ་གཅིག་དང་རྒྱ་སྤྲིན་བཟུང་བར་བཞེད། ལྟེ་ལྟ་རྒྱ་སྤྲིན་གྱིས་སྤྲིན་དབང་
 ལོ་གཅིག་དང་རྒྱ་བ་གཅིག་བཟུང་བར་བཞེད། ཉང་རལ་ཉི་མ་འོད་ཟེར་གྱིས་སྤྲིན་དབང་ལོ་རྒྱ་
 གསུམ་ལ་རྒྱ་བ་བཙན་བཟུང་ཡིན་པར་བཞེད། གཞོག་ཆེ་དབང་འོར་བུས་སྤྲིན་ལོ་གསུམ་བཟུང་
 བར་བཞེད། ༡ རྒྱལ་དབང་ལྟ་བ་ཆེན་པོས་ལྷགས་བྱ་སྤྲིན་བཟུང་ཞེས་པ་ལས་ལོ་དུས་ངེས་
 གསལ་མ་མཛད་ཀྱང་འདུལ་ཁའི་སྤྱི་སྤྲིན་ལ་གཞིགས་ན་སྤྲིན་ལོ་གསུམ་ལ་བཞེད་པ་ཡིན། ས་
 སྤྱི་བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཆན་དང་། བཟུང་བསོད་ནམས་གྲགས་པ་གཉིས་གྱིས་སྤྲིན་ལོ་ལྟ་
 བཟུང་བར་བཞེད། ལྟ་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ་དང་། དཔལ་བོ་གཙུག་ལག་སྤྲིན་བཟུང་བ། ལྟ་
 པ་ལེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར་བཅས་གྱིས་སྤྲིན་ལོ་དུག་བསྐྱངས་པར་བཞེད།

04] དར་མ་ལྟ་དུམ་བཙན་གཤེགས་ལོ།

མཁས་པ་ལྟེ་ལྟ་ཡིས་ལོ་སོ་གཉིས་པ་ཚུ་སྤྱི་ལོ་ ༡༣༣ ལ་བཙན་པོ་སྤྱི་གཤེགས་པར་བཞེད།
 ས་ཆེན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཆན་དང་། རེ་ལྟ་བཞི། མང་ཐོས་སྤྱི་སྤྱི་བ་རྒྱ་མཚོ། བཅས་གྱིས་ལྟ་བྱི་
 སྤྱི་ལོ་ ༡༤༣ ལོར་བཙན་པོ་སྤྱི་གཤེགས་པར་བཞེད། ཉང་རལ་ཉི་མ་འོད་ཟེར། གཞོག་ཆེ་དབང་
 འོར་བུ་གཉིས་གྱིས་ལྟ་བཟུང་སྤྱི་ལོ་ ༡༤༣ ལོར་བཙན་པོ་སྤྱི་གཤེགས་པར་བཞེད། བཟུང་བསོད་
 ལྟ་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ་དང་། དཔལ་བོ་གཙུག་ལག་སྤྲིན་བཟུང་བ། ལྟ་
 པ་ལེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར་བཅས་གྱིས་སྤྲིན་ལོ་དུག་བསྐྱངས་པར་བཞེད། ས་སྤྱི་

བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཆོན་དང་། སྐྱབ་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། དཔལ་བོ་གཙུག་ལག་ཐེང་བ་
 བཅས་ཀྱིས་མེ་སྐྱབ་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་བཅན་པོ་སྐྱབ་གཤེགས་པར་བཞེད་པ་བཅས་འདོད་ཚུལ་
 འདྲ་མིན་ཏུ་ཅང་མང་ཡང་། ཁོ་བོས་ཞིབ་ཏུ་བཤམ་ན་ ༡༩༩༩ ལོ་འདི་འཐད་པར་སྐྱབ་ཡང་དབྱེད་
 དགོས་སོ།།

[3] བཅན་པོ་ཁྱིམ་དཔལ་ཆོས་བསྐྱབས་པའི་ལྷ་སྐྱབས་ཐད་ཀྱི་རྟོག་ཞིབ།

སྐབས་བབས་ཀྱི་བརྗོད་དོན་གཙོ་བོ་ཁྱིམ་པ་ལྷ་སྐྱབ་བཅན་གྱིས་དཔལ་ཆོས་བསྐྱབས་པའི་ལྷ་
 སྐྱབས་ཐད་ལ་རྟོག་ཞིབ་ཅུང་ཙམ་བགྱིས་ན། དེ་ཡང་དུས་རབས་བདུན་པའི་ནང་དུ་ཆོས་རྒྱལ་
 མེས་དཔེན་ཅན་གྱི་ཡ་གྲལ་སྲོང་བཅན་སྐྱམ་པོས་མཛད་པར་གྲགས་ཤིང་། སྤྱིས་སུ་རྩོ་བོ་རྩེ་
 ཡིས་གཏེར་ནས་བཏོན་པའི་ < <བཀའ་ཆེན་པོ་བཀའ་ཁོ་> > མ་ལས་ལུང་སྟོན་གྱི་ཚུལ་དུ་བྱུང་
 བ་བཤད་པ་ལ། ⁸ "དེ་ནས་མི་རབས་བྱེད་གསུམ་ནས། རྒྱལ་པོ་བྱུང་སྲོང་མིང་ཅན་འབྱུང་།
 དཔལ་ཆོས་མ་ལུས་ལུ་བར་བྱེད། བསྐྱབ་པ་ཉམས་ཤིང་གྲུང་པར་འབྱུང་། དེ་ཡི་དུས་ཀྱི་བསྐྱལ་
 བ་ལ། རྒྱལ་པོ་དེ་ཡིས་། སྐྱབ་དཔལ་ཆོས་ཀྱི་གཙོ་བྱས་པའི། བོད་ཀྱིས་སེམས་ཅན་མི་
 ཅན་ས་ཀྱུན། ཐ་མ་མཐར་མེད་དཔལ་བར་འགྲོ། ལོ་ནི་བརྒྱ་ཅུ་ལྷག་ཙམ་ན། དཔལ་པའི་ཆོས་
 ཀྱི་སྤྱི་མི་གྲགས། བོད་ཡུལ་སྐྱབ་པ་གནག་པར་འབྱུང་། གཤུང་རབས་ལྷ་ཙམ་དེ་ལྟར་འབྱུང་།
 "ཞེས་དང་། ཡང་ < <སྐུ་བཞེད་> > ལས།⁹ བོད་འབངས་ཆོས་ལ་གནག་པ་ཀུན་གྱི་སྤྱི་རྒྱལ་ཐོ་
 རེ་ཆོས་ལ་གནག་པས་སྟོན་པོར་བསྐྱོས་ནས། བཅན་པོ་ཁྱིམ་པ་གཅིག་དུ་མ་ལོ་དགུ་ལ་དབང་
 བསྐྱར་ནས་ཆབ་སྲིད་གཏང་། དེ་ནས་སྟོན་པོ་ཀུན་གྱིས་ཆོས་ཁྲིམས་དང་འགལ་བ་མང་དུ་བྱས།
 "ཞེས་དང་། < <ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་> > ལས།¹⁰ དར་མ་ལྷ་དུམ་བཅན་ལ་

8 < <བཀའ་ཆེན་པོ་བཀའ་ཁོ་> > གཏེར་བཏོན་པ། མཉམ་མེད་རྩོ་བོ་རྩེ། ཀན་སུ་འུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱབ་ཁང་། ༡༩༩༩ ལོའི་དཔར་
 རལ། འོག་དོས། ༩༥ རྩེ་དུ་གསལ།
 9 < <སྐུ་བཞེད་ཞབས་བརྟགས་ལ། > > མཛད་པ་པོ། སྐུ་གསལ་སྤྱང་སོགས། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱབ་ཁང་། ༢༠༠༩ ལོའི་དཔར་ལ། འོག་
 དོས། ༩༥ རྩེ་དུ་གསལ།
 10 < <ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་> > མཛད་པ་པོ། དཔལ་བོ་གཙུག་ལག་ཐེང་ག། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱབ་ཁང་། ༡༩༩༩
 ལོའི་དཔར་ལ། འོག་དོས། ༩༩ རྩེ་དུ་གསལ།

རྒྱལ་སྤྱི་དགའ་དུ། ལོ་གཉིས་འདས་ནས་ཐུགས་སུ་གདོན་གསོལ་རྟེ། སངས་རྒྱས་བསྐྱེད་པ་
 མ་ལུས་འཛིག་པར་བཅུམས། ། རོ་བོ་རྣམ་གཉིས་བྱམས་པ་ཆོས་འཁོར་བཅས། རྒྱ་བོར་འདོར་
 བཅུམས་སློན་པོས་ཐབས་ཀྱིས་སྤྲུལ། ར་སའི་སློ་སྤྱང་ཕྱག་དོར་གཞིག་པའི་ཕྱིར། མགུལ་ལ་
 ཐག་པ་བཏགས་པས་འདོགས་མཁན་དེ། ཁྲག་བསྐྱུགས་གྲུམ་པས་སྤྲུག་སྟེ་འཛིག་འཕྲོ་བཅད།
 ར་ས་འཛིག་པ་ལན་རེ་བསྐྱབས་པའི་ཕྱིར། སློ་སྤྱང་འདི་གཉིས་ཀྱིན་རྒྱལ་སྤྲུག་པར་ཆེ། བསམ་
 ཡས་གཞིག་ཕྱིར་མཆོད་རྟེན་རྒྱུ་དུ་ཞིག། བཞིག་པའི་མོད་ལ་ཐོག་བབ་འཛིག་མཁན་ལི། སྤྲུག་
 སྟེ་ལྷག་མ་མ་བཞིག་ལུས་པར་གྱུར། ར་ས་བསམ་ཡས་མཆོད་སྤྱང་ཆོར་བཅས། སྤྲུག་སྤྱང་
 ཐུགས་རྟེན་ལྷ་ཁང་མང་དུ་བཞིག། གསུང་རབ་པལ་ཆེར་མེར་བསྟེགས་རྒྱ་ལ་བསྐྱུར། ཆོས་
 པ་རབ་བསད་འབྱིང་སྤྲུགས་ཐ་མ་བཀོལ། བཅུན་པ་རྩ་གཤམ་བསྐྱར་ནས་ཡིངས་ལ་གཏོང།
 ལ་ལ་རྟ་ཡི་ཞོན་སྟེགས་འབབ་སྟེགས་ཀྱིང། དེ་ཆོད་ཀར་ཕྱོགས་སྤང་མ་གུན་ཁྲིས་རྟེ། བོད་རྒྱའི་
 མཆོམས་སུ་བོད་ཀྱི་སྒྲ་རི་འབྱེད། " ཞེས་དང་། ཡང་ < <སྤྱུ་ཆོས་འབྱུང་> > ལས།¹¹ དེའི་
 འོག་དུ་བོད་ལུལ་དུ་རྒྱལ་པོ་སེང་གའི་མགོ་ཅན་སྤང་དར་མ་དང་། སློན་པོ་ཐེ་རང་གི་སྤྲུལ་པ་སྟེ་
 མགོ་ཅན་སྤྲུལ་རྒྱལ་ཏི་རེ་སྤྲུག་སྤང་དང་། ཞང་སློན་ཁའི་མགོ་ཅན་སྤྲུལ་རྒྱལ་མཆོན་ཁྲི་གསུམ་
 རེ་སྤྲུག་སྤང་གིས་ཆོས་བསྐྱུལ། བོད་ ༡༠༥༩ རྟེ་སྤྲུལ་ཐུན་ལས་ཀྱི་བསོད་ནམས་སོས་ཀའི་
 འབྲུགས་རོམ་བཞིན་དུ་བཞུ། མི་རྩེ་ལྷའི་བསོད་ནམས་མཆོ་སྤྲུལ་པའི་གཉེར་མ་བཞིན་དུ་ཡལ།
 བོད་ཁམས་ཡོངས་ལ་བཅས་པའི་རྒྱལ་ཁྲིམས་ནི་ནམ་ཞོད་ཆེ་བའི་རྩིག་པ་བཞིན་དུ་ཞིག སེར་
 ཆགས་ཡོངས་ལ་བཅས་པའི་འདུལ་ཁྲིམས་ནི། ཀས་གུད་འཛོམས་པའི་ཤེས་པ་བཞིན་དུ་ཉམས།
 བཟང་བྱེད་ལེགས་པའི་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་དགོང་ཀའི་ཉི་མ་བཞིན་བྱལ། རྒྱལ་སློན་རྣམས་
 ཀྱི་ཐུགས་སུ་གདོན་གསོལ་རྟེ། མངའ་རིས་རྒྱུ་པོ་ལ་ཕྱོགས་རིས་དུམ་བུར་ཆད། འབངས་
 ཀྱིས་དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་ཞབས་འོག་ནས་ལོག། ཕྱོག་རོ་ལེགས་པའི་གདོང་ཅན་དང་། སྤྲུལ་
 རྒྱལ་ཏི་རེ་སྤྲུག་སྤང་སོགས་པས་དུས་ངན་པ་ལ་ཁུང་སྤྱང་ནས། བྲན་ཀ་དཔལ་གྱི་ཡོན་ཏན་དང་།
 སློན་ཆེན་ཁྲི་རྩེ་སྤྲུག་སྤང་ལ་སོགས་པ་ལ་མ་ཉེས་པའི་སློན་པའ་ནས། ཁྱོད་ལ་གཏུགས་པ་

11 < <རྒྱ་བོད་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་རྒྱུ་ལ་> > མཛོད་པ་ལོ། མཁས་པ་ལྷེ་ལྷ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༢༠༡༡ ལོའི་དཔལ་ལ། ཤོག་
 རོས། ༢༥༩ ནང་དུ་གསལ།

དང་། དགོན་ཅག་རིན་པོ་ཆེ་ལ་རྒྱལ་གཏང་པའི་སྒྲིན་གྱིས། ཁང་སྒོན་བཞི་ཡི་དབུས་ཀྱི་མདུན་
 ས་ཞིག། ས་སྡེ་གསུམ་གྱི་མཐའི་སོ་ཁ་ཤོད། རན་བྱེད་བཅུ་ཡི་དབུས་ཀྱི་གསང་བཅད། སྡེ་ཁུ་
 སྡེ་བཞིས་སྒྲོར་༼དགོར་༽གྱི་འཕྲོ་བཅད། བོད་ཐམས་ཅད་བྱ་བྱེད་རྒྱན་ཆད་པ་བཞིན་དུ་སོང་
 བས། བྱ་གཡང་སྤྱིར་ཉམས་པ་ལགས། " ཞེས་དང་། ཡང་དེ་ཉིད་ལས། "དར་མ་ནི་སྒྲིན་གྱི་
 ཡལ་མེས་བཞིན་དུ་མ་སོང་། གཞོད་སྤྱིན་དང་སྤྱིན་པོའི་སྤྱལ་པར་སོང་བས་ལུ་༼ ༣༠༥ ༽ བོའི་
 རྒྱལ་ས་སྒོགས་ཏེ། གཅེན་པོ་རལ་ཅན་ལ་བཅུ་གསུམ་ལ་འབངས་ཀྱིས་བཀོངས་བཅུག ཡལ་
 མེས་ཀྱིས་སྒོལ་བོར་ཏེ། ཆོས་འཁོར་ཐམས་ཅད་ཉམས་དམས་སྣ་ས་རྩུས་བཞིག དཀར་རྩུང་
 མེས་ཆོག བསམ་ཡལ་བྱེ་མས་བཞིག དེ་དྲགས་ཀྱི་ཆང་བཅས། གླེགས་བམ་པལ་ཆེར་
 གཏེར་དུ་སྤྲས། བསྐབ་པའི་ཆོས་གྲ་རྣམས་ལ་སྒྲིན་པ་བ་སྡེ་བ་ལྟགས་སོ། " ཞེས་དང་། དེ་
 ཡང་< <བྱ་སྒྲིན་ཆོས་འབྱུང>> ལས། དེ་ནས་བཅན་པོ་སྤང་དར་མ་ལུ་དུས་བཅན་ལ་ཆབ་
 སྤེད་གཏང་། ཐེའུ་རང་དབང་རྒྱལ་ཏེ་རེ་ནང་སྒོན་དུ་བསྐྱོས། སྒོན་སྣ་ནམ་རྒྱ་ཆ་ཆ་ཁྲི་གསུམ་ལ་
 སོགས་ཀྱིས་ཆོས་ཁྲིམས་དང་འགལ་བ་མང་དུ་བྱས། ལོ་བཅ་གཉིས་ཀྱིས་ཆོས་བསྐྱར་བའི་བྲ་
 བཞིག་སྡེ་བསྐྱར་འཕྲོ་ལ་ལུས། དུ་ཤང་རྩོལ་རབ་གནས་མ་བྱུབ་པར་ལུས་སོ། དེ་ནས་བཅན་
 པོ་ནང་སོན་པ་དང་ཐུགས་སུ་གདོན་གསོལ་ཏེ་རབ་དུ་བྱུང་བ་ཀུན་པལ། བཅུན་པའི་རྟགས་འཁོར་
 དུ་མ་འདོད་པ་ཀུན་མདའ་གཞུང་གཞུང་བསྐྱར་ནས་རྩོན་པ་ལ་བཏང་། མི་ཉན་པ་རྣམས་བསད་
 དོ། ། ལྷ་ཤྲུག་ལུ་ཞི་བསྐྱལ་མ་ལུས་པར་བྱེ་ཐེམ་དུ་བཅུག་སྡེ་སྤྲས། སྒོ་བཅིགས་ཏེ་ཞལ་ཞལ་བྲས་
 བས་བཅུན་པ་ཆང་འཐུང་བའི་རི་མོ་བྲིས་ཏེ་བཞག་གོ། བསམ་ཡལ་དང་ར་མོ་ཆེའི་སྒོ་ལ་འདག་
 ཞལ་བྲས། བོ་ཏི་པལ་ཆེར་སྣ་པའི་བྲག་ལ་སྤྲས་སོ། ཞེས་པ་དང་། << ཆོས་ལ་འཐུག་པའི་
 སྒོ>> ལས། " སྤང་དར་མ་ཞེས་བྲ་ཞིག་བྱུང་སྟེ། དེའི་ཐུགས་སྒོན་མི་དགེ་བ་ལ་གོམས་པའི་
 སྒོ་བས་ཀྱིས་སངས་རྒྱུ་ཀྱི་བསྟན་པ་ཞེ་སྤང་བར་གྱུར་ཏེ། དགོན་མཆོག་གི་དབུ་འཕང་སྤྲད་དེ་
 བསྟན་པ་བསྐབས་སོ། " ཞེས་དང་། ཡང་རྩིང་མ་པའི་མཁས་པ་བདུད་འཛོམས་རིན་པོ་ཆེའི་
 <<གངས་ཅན་བོད་ཆེན་པོའི་རྒྱལ་རབས་འདུས་གསལ་དུ་བཀོད་པ་སྒོན་མེད་དུངས་ཤེལ་
 འཕྲུལ་གྱི་མེ་ལོང>> ལས། "གཙུག་ལག་ཁང་རྣམས་བཞིག་པའི་ཐོག་མ་འཕྲུལ་སྤང་ནས་བྲ་

བར་བརྟམས་ཏེ། ལྷ་སའི་མར་མེ་མཛད་ཀྱི་སྒོ་སྤང་གི་ཕྱག་རྒྱ་དོར་ཀྱི་མགུལ་ལ་ཐག་བ་བཏགས་
 བས། དེ་མ་ཐག་འདོགས་མཁན་དེ་ཁ་ནས་ཁག་སྐྱུགས་ཏེ་དེ་གར་ཤི་བས་བཤེག་མ་རུས། དེས་
 ན་སྒྲེ་བཅེགས་དང་འདི་གཉིས་ཀྱིས་ལྷ་ས་འཛིག་ཐེངས་དེ་བསྐྱབས་བས་བྱིན་རྒྱབས་ལྷག་བར་
 ཆེད། ཡང་རྫོང་པོ་རྣམ་གཉིས་དང་བྱམས་པ་ཆོས་འཁོར་རྒྱ་སྤྱང་ཅིག་ཟེར་བ་ལ། རྫོན་པོ་ཆོས་
 ལ་དགའ་བ་འགས་བསྐྱར་ཐེན་པ་སྐྱད་བྱས་ནས་སོ་སོའི་ཁྱིའོག་ཏུ་སྤྱས་ཤིང་། གཙང་ཁང་གི་སྒོ་
 བཅེགས་ནས་བཅུན་བ་ཆང་འཐུང་བའི་རི་མོ་བྲིས་ཏེ་བཞག། བསམ་ཡས་བཤེག་བར་བསྐྱོས་
 ནས། ཁམས་གསུམ་དང་དབྱ་ཅེའི་བར་ན་མཆོད་རྟེན་ནག་པོ་རྒྱང་དུ་ཞིག་ཡོད་ཀྱང་ཟེར་མཆོད་
 རྟེན་འོད་འབར་ཡིན་ཡང་ཟེར་ཏེ། དེ་བཤེག་པས་ཐོག་བབས་ནས་བཤེག་མཁན་རྣམས་ཤི་བས་
 བཤེག་འཕྲོ་བཅད། ལྷ་ས་བསམ་ཡས་གཉིས་ཀ་དང་པོ་བཤེག་ཁང་བྱས། བྲིས་ཐ་ཆང་དང་
 སྤྱང་ཆང་བཅས། གཞན་ཡང་ལྷ་ཁང་མང་དུ་བཤེགས། གསུང་རབ་གང་རྟེན་ཐེར་བསྐྱེགས། ལ་
 ལ་རྒྱར་བསྐྱར། ལ་ལ་སའི་འོག་ཏུ་སྤྱས། ལོ་བཤ་པལ་ཆེར་ཡུལ་གཞན་དུ་བྲོས་ཤིང་། མ་ཐར་
 བ་རྣམས་ཁྲིམ་པར་བལ། མ་ཉན་བ་རྣམས་བསད། ལ་ལ་ཁྲིད་ནས་རྒྱལ་རྣམས་ཀྱིས་རྟ་བབས་
 འཛིག་གི་ཆེ་སྤྱང་དུ་བཅུག་ནས་སྟེགས་བྱེད། ལ་ལ་མདའ་གཞུ་བསྐྱར་ཏེ་རྫོན་པ་བྱེད་དུ་བཅུག
 འདི་སྐྱབས་ར་རྒྱའི་མཁན་བླ་སྤར་ཤྱུ་ལྟེ། གཡོ་དགེ་འབྱུང་། གཙང་རབ་གསལ་གསུམ་
 ཀྱིས་འདུལ་བ་བྲེལ་ཁལ་གཅིག་བཀལ་ནས་ཁམས་སྤྱོགས་སུ་བྲོས་ནས་བྲོན། དེར་རྒྱལ་པོས་ད་
 བེ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ངས་གཞུབས་སོ་ཞེས་ང་རྒྱལ་དུ་སྤྱུ་ཅོར་སྤྱས་པས། "ཞེས་དང་། ཡང་ < <རྒྱ་
 བོད་ཡིག་ཆང་ཆེན་མོ> > ལས། "གཅེན་པོ་སྤྱང་དར་མ། རྒྱ་མོ་ལྷག་ལོ་པ་ཡིན། སོ་དགུ་ལོན་
 པའི་དུས་ན། ༡༧༩༧ རྟེན་ཁལ་གྲོངས་ནས། ཁོང་གིས་རྒྱལ་སྤྱིད་བཟུང་། ལོ་གཉིས། རྒྱལ་
 པོ་རྒྱལ་བཞིན་བྱས། རྒྱ་མོ་པག་གི་ལོ་བཞུགས་ནས། ཐུགས་ལ་གདོན་གསོལ་བ་དང་། རྫོན་
 པོ་རྒྱལ་ཏེ་རེ་སྟག་ཅན་ལ་སོགས། སྟེག་པས་ལ་དགའ་བ་རྣམས་ཀྱིས་བསྐྱར་ནས། སྤར་རུ་པོ་
 ལ་རྒྱལ་སྤྱིད་བསྐྱོས་པའི་སྤྱིང་ནད་བྱས། བོད་དུ་སངས་རྒྱལ་གྱི་བསྟན་པ་སྤུབས། "ཞེས་ཆོས་
 ལུགས་ཀྱི་འན་ཐེབས་པའི་ཆོས་འབྱུང་དང་། ལོ་རྒྱུས་ཆང་མའི་ནད་དུ་ཁྲིད་པ་ལྟའི་དུན་བཟོན་
 བེ་ནག་པོ་ནག་རྒྱང་ཞིག་ཏུ་བཟོས་འདུག་གོ།

[4] བཅན་པོ་ཁྱིམ་མས་དམ་ཆོས་བསྐྱབ་མིན་ཐད་ཀྱི་རྟོག་ཞིབ།

དེ་ཡང་ཡོངས་གྲགས་སུ་ཁྱིམ་མས་དམ་ཆོས་བསྐྱབས་པ་བཤད་ཀྱང་། བསྐྱབ་མིན་གྱི་
 ཐད་ལ་ང་ཆོས་བསམ་གཞིག་བྱ་ས་མང་པོ་ཞིག་ལུས་ཡོད། འདི་ནས་བརྗེས་པའི་མོ་ངོ་
 ཆེག་སྟོང་ཉིས་བརྒྱ་ལྷག་གི་སྡོན་གྱི་ཡིག་ཆ་སྟེ། < < ཏུན་ཉིང་ཡིག་རྟེན > > 'དུ་གསལ་བ་
 བློ་< < བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས > > 'ལས་བྲངས་པར། བཅན་པོ་ཕྱི་དྲན་བརྟན་ནས་
 གླུང་དར་མའི་སྟོན་ལས་གྱི་མ་ཡིག་ངོ་འདྲ་ལས།¹² "བཅན་པོ་ཕྱི་དྲན་བརྟན་གྱི་སྐྱེ་ཡོན་དུ་
 བསྐྱེ་སྟེ། ཆགས་འོག་གི་འབངས་ལས་མཆོད་པའི་གནས་སུ་གནང་སྟེ། རང་དབང་བསྐྱར་
 བ་ནས། མི་མང་པོ་ཐར་བར་༼ བར་༽ བཀྱེ་ཡང་གོ་ལ། ཐར་པའི་སྟོན་དུ་འགྱུར་ཞིང་། འགྲོ་
 བ་མང་པོ་ལ་ཕན་པ་དང་། བདེ་བའི་དོན་བྱེད་པར་གྱུར་ཅིག "ཅེས་པའི་ལུང་ལས་གསལ་
 བ་ལྟར་ན། མཆོད་པའི་གནས་གནང་སྟེ་ཞེས་དང་། རང་དབང་བསྐྱར་ཞེས་པ་དང་། ཐར་
 པའི་སྟོན་དུ་འགྱུར་ཞིང་ཞེས་དང་། འགྲོ་བ་མང་པོ་ལ་ཕན་པ་དང་བདེ་བའི་དོན་བྱེད་པར་གྱུར་
 ཅིག་ཅེས་པར་གཞིགས་ན། ཁོང་ཉིད་ནི་དགོན་མཆོག་ལ་མཆོད་པ་ལུས་བས་དང་པ་བཤོག་པ་
 དང་། རང་དབང་ལ་དགའ་ཞིང་། འགྲོ་བ་རྣམས་ཐར་པ་འཕྲོ་བའི་ཆེད་དུ་འབད་མཁན་ཞིག་
 དང་། འགྲོ་བ་ལ་ཕན་པ་ལས་གཞོད་པ་མི་བྱེད་པ་དང་། བདེ་བའི་དོན་གྱི་སྟོན་དུ་འབད་མཁན་
 ཞིག་ཡིན་པ་གོ་བྱུང་བ་མ་ཟད། ཡང་དེ་ཉིད་ལས།¹³ "བཅན་པོ་ཕྱི་དྲན་བརྟན་གྱི་ཞལ་སྤྲུལ་
 ཀྱང་། འགྲོ་བའི་སྤྲུལ་མང་པོས་བཀྱར་བའི་གནས་ཐོབ་པར་སྟོན་ནོ། དགོན་མཆོག་གསུམ་ལ་
 མར་མེ་ཁ་མང་པོ་ལུས་བཤད་། ཀོང་བུ་ནི་སྟོན་གྱི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཅམ་དུ་གྱུར། མར་ནི་མཆོ་
 ཅམ་དུ་གྱུར། སྟོང་པོ་ནི་རི་རབ་ཅམ་དུ་གྱུར། འོད་གྱིས་སྟོན་པའི་ཅེ་མོ་མན་ཅད་༼ ཆད་༽
 སྤང་བས་བྱུང་བར་གྱུར་བས། འཕགས་པ་ཐམས་ཅད་ལ་མཆོད་པར་གྱུར་ཅིག " ཅེས་པས་
 རྒྱུན་པར་དགོན་མཆོག་ལ་དད་པ་ཅེ་གཅིག་ཏུ་ཡོད་མཁན་ཞིག་མིན་ནམ་སྟེ། ཡང་དེ་ཉིད་

12 < < བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས > > སྤྱི་གཞི་ལ། འགྲོ་བུ་འཕྱུགས་མགོན་ཆེ་ཆེད་། སྟོང་བཅན་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༢༠༡༥
 མོའི་དབང་མ། འོག་ངོས། ༥༢༥ རྫོང་དུ་གསལ།
 13 < < བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས > > སྤྱི་གཞི་ལ། འགྲོ་བུ་འཕྱུགས་མགོན་ཆེ་ཆེད་། སྟོང་བཅན་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༢༠༡༥
 མོའི་དབང་མ། འོག་ངོས། ༥༢༥ རྫོང་དུ་གསལ།

ལས།¹⁴” བཅན་པོ་འཁྲུག་བརྟན་གྱི་ཞལ་སྤྲུལ་ནས་ཀྱང་། ཆོའི་བར་ཆད་ཀྱི་བགོགས་དང་
 བལ་ཏེ། ཆེ་ལ་དབང་ཐོབ་པར་སྒོམ་ནས། གཙུག་ལག་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་གསར་དུ་བཅེགས་
 བཤེད་། རྟེན་བཅོས་པ་ཡང་ལྷ་དང་མིའི་མཆོད་པའི་རྟེན། བས་ཉི་མ་དང་ཟླ་བ་ཡོད་ཀྱི་བར་དུ།
 དམ་པའི་ཆོས་མི་འདིག་ཅིང་གནས་པར་གྱུར་ལ། འགྲོ་བ་མང་པོའི་བསོད་ནམས་ཀྱི་གཞིར་གྱུར་
 ཅིག” ཅས་པས་གཙུག་ལག་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་གསར་དུ་བཅེགས་ཞེས་གསུངས་པས་གཙུག་
 ལག་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་མཁེགས་སོགས་ཟེར་བ་ནི་ཆེས་མ་དག་པ་ཡིན་ནམ་སྟེ། ཡང་དེ་ཉིད་
 ལས།¹⁵” དེ་ལྟར་བཅན་པོ་འཁྲུག་བརྟན་གྱི་སྒྲིལ་ནས་དུ་བསྐྱོད་ཀྱི། དགོ་བའི་ཕྱོགས་སུ་གྱུར་བ་
 ལྟར་བཀྲིས་པ་དང་། ད་ལྟར་གྱིད་པ་དང་། ཕྱིས་བཀྲིད་པར་འགྱུར་བ་ཅི་མཆིས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་
 མཐུ་སྟོབས་དང་། འཕགས་པ་ཀུན་གྱི་བྱིན་རྒྱལ་དང་། ཆོས་ཉིན་ཉིད་ཀྱི་རྟེན་པར་དག་པའི་
 མཐུས། “ཞེས་པ་འདིས་ཁྲི་དར་མའི་འདས་མ་འོངས་ད་ལྟ་དུས་གསུམ་གྱི་འཆར་གཞི་མཆོན་པའི་
 དབང་དུ་བཏང་ན། དགོ་བའི་ཕྱོགས་སུ་འབད་མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་བསྟན་ཡོད། མཁས་དབང་
 མཁར་མེ་འུ་བསམ་གཏན་རྒྱལ་མཆོན་གྱི་ < <མདའ་དང་འཕང་> > ལས་བྲངས་པར། (ཡི་གེ་
 འདི་ཏུན་ཏོང་ཡིག་རྒྱུ་གི་གསུམ་ནས་༡༩༧༩ལོར་ཁོང་གིས་རྟེན།)¹⁶ དུལ་མཐོ་ས་གཅིང་བོད་ཀྱི་
 དུལ་། གངས་རི་མཐོ་ཆོང་ཀྱི་གཅིང་ཀྱི་གཉལ། རྩ་བོ་སྤྲུང་ཡས་ཀུན་གྱི་མགོ། ལྷ་གཉན་
 དུལ་དབྱིངས་དཀྱིལ་འདི་ན། རྒྱལ་པོ་ཅ་ཞེས་བྲ་བ་དེ། ལྷའི་རིགས་ལ་བྲང་རྒྱུ་སེམས་
 པའི་རྒྱ་རྒྱུད་། ལྷ་སྤྲུལ་ཁྲི་སྤོང་ལྷེ་བཅན་གྱིས། དམ་ཆོས་སྟོབ་དཔོན་རྒྱ་གར་དུལ་ནས་
 སྤྱོད་བྲངས་ཏེ། ལུན་ནག་དཀྱིལ་དུ་སྟོན་བཏེག་བཞེན། རྒྱལ་ཁབ་ཕྱོགས་ཀྱང་སྤྱོད་པར་
 གནང་། བྲང་རྒྱུང་མཆོག་གི་ལམ་ལ་བཀོད། ལྷ་སྤྲུལ་ལྷ་ཡི་རིན་རེ་ཆེ། བཀའ་ལྷུང་གཞུང་
 དང་འཐུན་ཀྱི་མཐུན་ཀྱི་པའི་ཆེ། ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀྱི་སྟོབ་དཔོན་དང་། ལས་ཀྱི་རྩོམ་མཁས་པ་

14 < <བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས། > > སྤྱི་གཞི་ལྷ་ས། འཁྲུག་པོ་སྤྲུལ་མགོན་ཆེ་ཆོད། སྤོང་བཅན་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༢༠༡༥
 མའི་དབང་ལ། འོག་ངོས། ༥༧༥ རྟེན་དུ་གསལ།
 15 < <བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས། > > སྤྱི་གཞི་ལྷ་ས། འཁྲུག་པོ་སྤྲུལ་མགོན་ཆེ་ཆོད། སྤོང་བཅན་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༢༠༡༥
 མའི་དབང་ལ། འོག་ངོས། ༥༧༩ རྟེན་དུ་གསལ།
 16 < <བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས། > > སྤྱི་གཞི་ལྷ་ས། འཁྲུག་པོ་སྤྲུལ་མགོན་ཆེ་ཆོད། སྤོང་བཅན་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༢༠༡༥
 མའི་དབང་ལ། འོག་ངོས། ༥༨༡ རྟེན་དུ་གསལ།

གསུམ། མ་འབྲེས་སྤྱོད་ལམ་འདི་ལྟ་བུ། མཁས་བཙུན་སྤྱོད་ལ་འཁུག་པ་མེད། བོད་ཁམས་
 གུན་ཀྱང་བདེ་ཞིང་སྤྱིད། ལྷ་སྤྱོད་དར་མ་མན་ཅད་ཀྱི་ཆད་ཀྱི་དང་། འོད་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་དཔོན་
 སྤྱོད་མན་ཀྱི་ཡན་ཀྱི་ཆད་བུ། སྤྱི་ནི་དར་ཅིང་རྒྱས་ཅེས་ཀྱི་ཆེས་ཀྱི་བས། སྤྱིར་སྤྱོད་ཀྱི་ཀྱང་
 འགྲུབ་པར་བཞེད། ཞེས་དང་། འདིར་མན་བསམ་གཏོང་ས་ཞིག་ཡོད་པ་ནི། སྤྱི་དར་མ་མན་
 ད་དང་། དེའི་སྤྱོད་འོད་སྤྱོད་ཡན་ཆད་ཀྱི་སྤྱིར་ན་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་དར་ཞིང་རྒྱས་ཆེས་
 བས་ཞེས་གསུངས་པས་བསྟན་པ་བསྟན་པའི་ལོ་རྒྱུས་མེད་པ་འདི་ཡིན། ཡང་བོན་གྱི་ཡིག་ཆ་
 རྟོང་གས་ཏེ་ཁོད་པོ་སྤྱོད་ཐོས་ཞུས་བས་གཏོར་ནས་བཏོན་པར་གསུགས་པའི་ < <སྤྱི་པ་རྒྱུད་ཀྱི་
 ཁ་བྱང་> > ལས།¹⁷ “ད་ཡང་གཙུག་ལག་ཁང་འདི་རྣམས་ནི་བོད་མོངས་ཅུ་ཡིན་པས་བཞེགས་
 དགོས་ཟེད། བན་རྟེན་དགེ་འདུན་རྣམས་ལ་ཆད་པ་བཅད་དགོས་ཟེད། སྤྱི་པའི་ལྷ་རྟོན་གཉན་
 པོ་རྣམས་ལ་བཀྲ་ཤིས་བོན་པོའི་རྟེན་བཙུགས་དགོས་ཟེད། དེར་རྒྱལ་བོ་ཡབ་སྤྱོད་ཀྱི་ཅང་
 སྤྱོད་མ་བདེ་སྟེ། ལྷ་ཁང་བཞེགས་པ་ཡང་ཡབ་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་དམ་ཡིན་པས།” ཞེས་དང་།
 ཡང་དེ་ཉིད་ལས།¹⁸ “ཆོས་ཀྱི་ལྷ་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་ལ་ཡང་། མངན་སྤྱོད་བཟང་བ་ལས། ཡབ་
 སྤྱོད་རྣམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་དམ་ཡིན་པས། ལྷ་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་ནི་མ་བཞེགས་པའོ།” ཞེས་
 དང་། དེ་བཞིན་ < <རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆ་ཅང་མཁས་པ་དག་འབྲེད་> > ལས་ཀྱང་། གཅེན་དར་མས་
 འབྲེ་ལྷ་ཁང་དང་། དེའི་བཅན་མོ་བཅན་མོ་འཕམ་གྱིས། ཡར་ལུང་དཔག་བསམ་ལྟོན་ཤིང་
 དང་། སྤྱོད་མོ་ཆེ་ལྷ་ཁང་བཞེངས་ཞེས་སོགས་ལུང་རིགས་དུ་མ་ཞིག་གི་སྤྱོད་པ་བསམ་གཞིགས་
 ཞིབ་ཆགས་བགྱིས་ཆེ། སྤྱི་དར་མས་དམ་ཆོས་བསྟན་པས་ཞེས་པ་ལས་ལྟོགས་སྟེ། ཆོས་སྤྱོད་ཀྱི་
 འཁྲུ་མ་ཐེབས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་རྟོང་གས་ཏུན་ཏོང་ཡིག་རྟོང་གཅོས་པའི་ཡིག་ཆགས་ཆད་
 ལྷན་མང་པོའི་ནང་དུ་ཁོང་གིས་དམ་ཆོས་བསྟན་པའི་ལོ་རྒྱུས་མེད་པར་མ་ཟེད། དཀོན་མཆོག་
 ལ་དད་པ་ཅེ་གཅིག་ཏུ་མཆོད་པ་དང་། འབངས་ཀྱི་བདེ་སྤྱོད་ལ་སྤྱོད་པ་ཁུར་ཞིབ་མོར་བགྱིས་པ།

17 < <སྤྱི་པ་རྒྱུད་ཀྱི་ཁ་བྱང་> > གཏོར་བཏོན་པ། ཁོད་པོ་སྤྱོད་ཐོས་ཐོགས་མེད། ཅང་ཏའོ་སྤྱོད་རྒྱལ་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། ༢༠༡༡
 མོད་དཔར་མ། འོག་ངོས། ༡༣༧ དཔྱད་ནས་གསུམ།
 18 < <སྤྱི་པ་རྒྱུད་ཀྱི་ཁ་བྱང་> > གཏོར་བཏོན་པ། ཁོད་པོ་སྤྱོད་ཐོས་ཐོགས་མེད། ཅང་ཏའོ་སྤྱོད་རྒྱལ་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། ༢༠༡༡
 མོད་དཔར་མ། འོག་ངོས། ༡༣༩ མཐུག་ཏུ་གསུམ།

གཙུག་ལག་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་མང་པོ་ཞིག་གསར་དུ་བརྟེན་པ་སོགས་ལ་གཞིགས་ན། ད་
བཅོད་དམ་ཚུས་བསྐྱབས་མིན་གྱི་གནད་ཅིག་གསལ་པོ་ཞེས་ངེས་སྟུང་མོད། འོན་ཏང་ད་དུང་
ཞིབ་ཚགས་ངང་དབྱད་དགོས་པར་འདུག་སྟུང་མོ།

མཇུག་གི་གཏམ།

ཁོ་བོས་འདིར་བསམ་གཞིགས་ནས་དུ་པལ་ནས། བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལྷ་སྤྲུལ་ཉུང་
བཅན་པོའི་རྟོག་ནས་དུས་ལྷན་རིང་ཅམ་ལ། བཅན་པོ་འདི་བས་དམ་ཚུས་བསྐྱབས་མིན་ཐད་ནས་
རྟོག་ཞིབ་བྱས་ཁུལ་བགྱིས་མོད། ད་དུང་རང་ལ་འདི་དང་དེ་འོ་བསམ་པའི་གཤེད་ངེས་པ་ཞིག་
མ་རྟོག་སྟབས། སྤྱི་མཐུད་དེ་ཞིབ་འཇུག་བགྱིད་འཆར་ཡིན། དེ་བས་དབྱད་ཚུལ་འདིར་གཞན་
ཀྱི་བསམ་ཚོད་ལྟར་ན། བཅན་པོ་འདིའི་མཆན་དོན་དང་། ལོ་ཚིགས་སོགས་ནི་སྐབས་བབས་
ཀྱི་བརྗོད་གཞི་དང་འབྲེལ་བ་མེད་པའི་ཆོད་དུ་སྤང་ཡང་། རང་གི་བསམ་འདུན་ནི་ད་སྔ་པན་ཆད་
ནས་འདིའི་རྟོག་དཔེ་དེ་བ་བསྒྲགས་པ་ཡོད་དོ་ཅིག་ནས་བཅན་པོ་འདིའི་མཆན་དོན་དང་། གཅན་
གཙུང་གི་བཞེད་པ་སོགས་འབྲེལ་བ་ངེས་གཏན་ཡོད་པའི་ཆ་ནས་ངལ་བ་དང་དུ་སྒྲངས་ནས་འདིར་
བྲིས་པ་ཡིན། དེ་བས་དམ་ཚུས་བསྐྱབས་མིན་གྱི་ཐད་ནས་གོང་དུ་ཞུས་པ་བཞིན། སྔོན་གྱི་
ཡིག་ཆ་གསལ་རྟོག་པའི་གསུམ་སྤྱི་མཐོང་དཀའ་བ་མ་ཟད། ཐ་ན་“སྤང་དར་མ”ཞེས་པའི་མིང་ཡང་མི་
གསལ་བས་འདི་ཉིད་དབྱད་གཞི་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ཞིག་རེད་འདོད། འོན་ཏང་དུས་རབས་བཅུ་གཉིས་
པ་ནས་མཁས་པ་ལྷེ་ལུས་མཇུག་པའི་རྒྱ་བོད་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་རྒྱས་པ་དང་། དེ་བཞིན་ཉང་རལ་ཉི་
མ་འོད་ཟེར་གྱིས་མཇུག་པའི་ཆོས་འབྱུང་མེ་རྟོག་སྤྱིང་པོའི་སྤང་རྩེའི་བཅུད་བཅས་ཀྱི་ནང་དུ་སྤང་
དར་མ་ཞེས་པའི་མིང་བྱུང་བ་མ་ཟད། ནང་པའི་བསྟན་པའི་དངོས་གཞི་སོ་ཐར་གྱི་འདུལ་ཁྲིམས་
བཞེགས་པ་སོགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཤིན་ཏུ་མང་བར་བྱུང་བ་ཡིན། དེས་རྒྱན་པས་བྲིས་བྱུང་གི་ཆོས་
འབྱུང་ལོ་རྒྱུས་པལ་ཆེ་བའི་ནང་དུ་སྤང་དར་མས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་བསྐྱབས་ཞེས་པའི་ལོ་
རྒྱུས་རྒྱན་འབྲམས་སྤྱི་མོང་བར་མིན་གྲང་། མདོར་ན། ཁོ་བོ་མི་སྤེར་ཞིག་ངོས་ནས་དམིགས་
ཀྱིས་བཅན་པོ་འདི་པར་ཞིབ་འཇུག་བགྱིས་ཏེ་རྒྱལ་ཁ་འཐོབ་རྒྱ་ཅི་ཡང་ཡོད་པ་མ་རེད། འོན་ཀྱང་།

བོད་མི་རིགས་ཤིག་གི་རིས་ནས་ཆ་བཞག་ནས་བཤད་ན། དཀར་ནག་གི་འཐབ་མའི་ཁྲོད་ནས་
 འད་གི་པ་མེས་ཡབ་མེས་ཚོ་འཇ། མེས་པ་དམ་པ་དག་གི་དདུལ་ཁྲག་ལས་བྱལ་ཅིང་། འལ་བ་
 ཚོད་མེད་པར་དང་བཅས་གིས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཤོག་སྟེ་རེ་ཡིན་ཡང་ངེས་ཤེས་བརྟན་པོ་དགོས་
 རྒྱུ་ནི་ཤིན་ཏུ་གསལ་ཆེ་བ་ཞིག་ཡིན་པས། ཁོ་པོ་དང་ཁོ་པོ་ལྟ་བུའི་ན་གཞོན་ཚོས་ཞིབ་འཇུག་དང་
 རྒྱུས་ལོན་གཏིང་ཟབ་ཅིག་བྱ་རྒྱུ་ནི། ད་ལྟའི་དུས་འདིར་ཏ་ཅང་གསལ་ཆེ་བ་ཞིག་ཡིན་པར་སེམས་
 ལོ། །

ལི་ཐང་དབྱིག་གཉེན་གྱིས་ ༢༠༡༤/༤/༢༠ ཉིན་རེ་ཞིག་མཇུག་རྫོགས་པར་བྱས།

[དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་གཙོ་བློ་]

- 1] < < ཏུན་ཏོང་ཡིག་རྩིང་། > > ཏུན་ཏོང་པོད་ཀྱི་ཡིག་རྩིང་ལས་བྱུང་བ།
- 2] < < སྤ་བཞེད་ཞབས་བཏགས་ལ། > > སྤ་གསལ་སྤྱང་པོགས།
- 3] < < ཐང་ཡིག་གསར་རྩིང་། > > རྩ་ནག་གི་ཡིག་ཆ་དུ་བྱུང་བ།
- 4] < < རྩ་པོད་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་རྩ་ས་བ། > > བཀས་པ་མེའུས་མཛད་བ།
- 5] < < ཆོས་འབྱུང་མེ་ཏོག་སྤིང་པོའི་སྤྱང་ཅིའི་བཅུད། > > ཉང་རལ་ཉི་མ་པོད་ཟེར་གྱིས་མཛད་བ།
- 6] < < ཆོས་འབྱུང་མཀས་པའི་དགའ་སྟོན། > > དཔའ་པོ་གཙུག་ལག་སྤེང་བས་མཛད་བ།
- 7] < < མིད་པ་རྒྱད་ཀྱི་ཁ་བྱང་། > > (པོན་གྱི་ཡིག་ཆགས་རྩིང་གས།) ཁེད་པོ་རྩོ་ཁྲིས་གྱིས་གཏེར་ནས་བཏོན།

༼ བོད་སྐད་ཡིག་དང་དེའི་བྱ་བ་ཁོངས་སྒྲིལ་པ་དབྱེ་བ༽

ཤེས་རབ་ཆོས་འཕེལ།

དབྱེ་ཚུལ་སྒྲིལ་བ་སྤྱད།

དབྱེ་ཚུལ་འདི་ཉིད་འབྲི་བའི་རྒྱ་ཆ་གཙོ་ཆེ་བ་སྐད་བརྗེ་རིག་པའི་བྱ་བ་ཁོངས་ནས་བོད་སྐད་
ཡིག་ལ་དབྱེ་ཚུལ་སྐད་ཐོག་གིས་ཟིན་པའི་དབྱེ་ཚུལ་དང་དཔེ་དེབ་ཁག་ཡིན། དེ་བཞིན་བོད་
ཀྱི་སྐད་བརྗེ་རིག་པ་བ་དང་བརྗེ་སྐྱོད་མཁན་པོ་དག་གི་གསུང་ལས་ཀྱང་ཉིད་བརྟུན་སྒྲུངས་
ཡོད། དབྱེ་ཚུལ་འདིར་རྩ་བའི་ས་བཅད་བྱུག་སྟེ། ༡) སྐད་ཡིག་གི་གལ་ཆེན་རང་བཞིན་
སྒྱིར་བཤད་བ། ༢) ཐ་སྙད་ལག་འདྲེལ་བ། ༣) སྐད་ཡིག་དང་ཡུལ་སྐད་ཀྱི་བྱ་བ་འབྲེད་
ཚུལ། ༤) རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་ཀྱི་དབྲེ་བ། ༥) བོད་འབར་སྐད་རིགས་ཀྱི་དབྲེ་བ། ༦) བོད་ཀྱི་
སྐད་ལག་གི་དབྲེ་བ་བཅས་ཡོད། ས་བཅད་འདི་དག་ལ་ཞིབ་འཇུག་ལ་རྩལ་སྤྲོགས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་
པ་རྣམས་ཀྱིས་ཤིན་ཏུ་སྤྲ་བའི་དུས་ནས་ཉམས་ཞིབ་བྱེད་འགོ་བརྩམས་འདུག་པ་དང་སྤྱི་ཡོངས་
ཀྱི་ཆ་ནས་ཁོང་ཚོའི་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་ཅང་གསལ་ཁ་ལྡན་པ་དང་ཐག་གཅོད་རང་བཞིན་ཡིན། ལྷག་
པར་བོད་ཀྱི་སྐད་རྒྱུད་དང་སྐད་ལག་བཅས་ལ་ཉམས་ཞིབ་བྱས་པ་བྱངས་ཤིན་ཏུ་མང་བ་མ་
ཟད། དེ་དག་གི་སྤྱི་ཆ་དང་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་ལེགས། དཔེར་ན། རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་
མཁན་ཀྱི་མཁས་པ་པོ་ལ་སྤྱི་ཁྱེད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ (Paul K. Benedict, 1912-1997) དང་འཛུལ་
སི་ལཱ་ཀྱི་སོ་ཁྱེད་ (James Matisoff, 1937-) དེ་ནས་བོད་སྐད་དང་བོད་ཀྱི་སྐད་ལག་དག་ལ་
ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་མཁས་པ་འཛོལ་ཐོག་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ (Goerge van Driem), དང་ཁྲ་ཐོ་
ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ (David Bradley), དང་ཁྱེད་ཏུ་ཐུར་ཁྱེད་ཀྱི་ (Graham Thurgood)
ལ་སོགས་པ་ཡོད། སྤྱིར་སྐད་ཡིག་དང་སྐད་རྒྱུད་འདིའི་བྱ་བ་ཁོངས་དང་དབྲེ་བ་སོགས་བརྗོད་
སྐབས་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱི་དགོངས་པ་མ་སྤྲོད་ཐབས་མེད་པ་ལྟར་གྱུར་འདུག་པ་དང་། ལྷག་
པར་སྐད་ཁྱེད་དང་སྐད་ལག་གི་དབྲེ་བ་སྤྱི་ཁྱེད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ལས་བ་དང་མཁས་པ་དག་གི་དགོངས་

བ་མ་ཐུན་ཐབས་བྲལ། འདི་ནི་སྐད་བརྗེ་རིག་པའི་དཀའ་རྒྱ་ཞིག་ཆགས་ཡོད་ལ། དཀའ་རྒྱ་ག་
འདི་སྐད་རྒྱུད་གཞན་ལ་འདྲ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན། དབྱེད་ཚུལ་འདིས་དཀའ་རྒྱ་ག་འདི་རིག་ས་མེད་
ཐབས་ཀྱི་ཕྱོགས་གཙོ་འཛིན་བྱས་མེད། གང་བརྗེད་པར་བྱ་བ་ནི་སྤྱིར་སྐད་ཡིག་གི་རིན་ཐང་ལ་
དེང་རབས་ཆོན་རིག་པས་བསྐྱེམས་ཆོག་བཀོད་ཚུལ་དང་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཚུལ། དེ་བཞིན་བརྗེ་
རིག་ས་པས་ལྟ་ཚུལ་རག་བསྐྱེད་དང་། རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་དང་བོད་འབར་སྐད་རྒྱུད་ཀྱི་དབྱེ་བ་བྱེ་
ཚུལ་ཀྱི་སྤྱི་འགྲོམ་ཙམ་དང་། དེ་དག་གི་བྱུང་ཁོངས་ཆེ་ཆུང་ལ་དབྱེ་ཞིབ་ཐོན་བྱ། བོད་ཀྱི་སྐད་
ལག་རྒྱུ་མཐུག་ཀྱི་དབྱེ་བ་དང་ནང་གསེས་ཀྱི་གངས་འབྲེན་སོགས་མདོར་བསྐྱེད་ཙམ་ཞུ་རྒྱུ་དེ་ཡིན།

སྐད་ཡིག་གི་གཤམ་ཆེན་རང་བཞིན་སྤྱིར་བཤད་པ། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ལོའི་ཟླ་ ༡༢ ཚེས་ ༡༩ ཉིན་
ལ་དྲགས་ཀྱི་རྒྱལ་ས་སྤེ་རུ་མི་མང་གིས་ལ་དྲགས་ཀྱི་རྩོམ་ཞེས་སྐད་ཡིག་གསལ་བོད་སྐད་ཉིད་རྒྱ་
གར་གཞུང་གིས་ངོས་འཛིན་གནང་དགོས་པའི་ངོ་རྒོམ་ལས་འགུལ་སྐབས་ཀྱི་འབོད་བྱང་ཞིག་ལ་
“སྐད་ཡིག་ར་ཞེས་ངོ་རྒྱགས་ཡིན།”¹ ཞེས་ཡིག་ཆེན་གསལ་ལྟར་ངེར་བྱིས་འདུག་པ་དང་དེའི་ནང་
དོན་ལ་བསམ་གཞིགས་བྱེད་སྐབས་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་སྤྱད་སྤྱོད་པ་སྐད་ཡིག་གི་གཤམ་ཆེན་རང་
བཞིན་གསལ་ལེར་མཆོན་བྱུང་བ་ཡིན། དགེ་ཆེན་ཆེན་མོ་ལྷགས་ཐར་རྒྱལ་གྱིས། “སྐད་ཆ་ནི་
མི་རིགས་ཤིག་གི་བསམ་བློའི་རྒྱུ་ཞིག་དང་། ཡི་གེ་ནི་མི་རིགས་དེ་ཉིད་ཡུན་རིང་དུ་གནས་བྱུང་
མིན་ཀྱི་སྒྲིག་རྩལ་གྲུབ་གཤེས་……” དང་ཡང་ཁོང་གིས། “སྐད་ཆ་ནི་མི་རིགས་ཤིག་གི་སྤྱི་མ་ཐུན་
ཀྱི་མོས་པ་དང་བག་ལ་ཉལ་སོགས་ཀྱི་རྒྱུ་སྤྱོད་ཆོག་པའི་རྒྱུ་ཞིག་ཉག་གཅིག་ཏུ་སྤྱད་ཕྱིར་……”
“² ཞེས་གསུངས་འདུག་པ་དང་དགེ་ཆེན་ཆེན་མོ་རྣོ་མ་ཆོས་སི་ཁི་ཡིས་ (Noam Chomsky)
“ སྐད་ཡིག་ནི་ཐ་སྙད་རྒྱུད་བ་ཙམ་གཏན་ནས་མ་ཡིན། དེ་ནི་རིག་གནས་ཀྱི་ལོ་ཞིག་དང་སྒོལ་
རྒྱུ་ཆ་ཆང་ཞིག་ མ་ཐད་སྤྱི་ཆོག་སེམས་ཤིག་གཅིག་གྱུར་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་སྤྱི་ཆོག་སེམས་དེའི་ལོ་རྒྱུས་

1 <https://www.rfa.org/tibetan/sargyur/protest-in-leh-for-bodhi-recognition-12192014133422.html>

2 ཆོས་པ་པོའི་ < < བོད་ཀྱི་བརྗེད་སྤྱི་རྒྱུ་རིག་འཕུལ་སྤྱད་མཛོད་ > > རྒྱུང་གཞི་སོག་གངས་ ༡༩༩༩ ན་ལ་ལག་ཁྱུ་ཕུ་མི་རིགས་
དཔེ་སྤྱད་ཁང་། ༢༠༠༠ ལོ། LTWA 007930

སྐད་ཡིག་སྒྲ་ཆོག་ས་དར་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གྱིས་རྩ་ས་བ་འདི་དག་མེད་པ་ནས་ཡོད་པར་གྱུར།⁶ ཞེས་
 སྐད་ཡིག་ནི་མིའི་རིགས་ཀྱི་མ་ཐུན་མེན་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་རིག་གནས་ཀྱི་བྲག་ཞིག་ཡིན་པ་
 དང་དེས་མིའི་རིགས་ལ་ཤེས་རབ་སྦྲུལ་ཡོད་པ་བདེན་དཔང་ར་སྟོན་གནང་འདུག རང་ཅག་
 བོད་ཀྱི་མཁས་པའི་ཁྱོད་དུ་འང་ལྟ་ཆུང་ལ་འདི་རིགས་དགོངས་གནང་མཁན་ཡོད་དེ། དགོ་ཆུན་
 ཆེན་མོ་དཔའ་རིས་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ཀྱང་། “སྐད་ཆས་མིའི་རིགས་དུད་འགྲོའི་གལ་ནས་བྱུང་།
 ཡི་གས་རིག་གནས་སྒྲེལ་ནས་ཡོངས་སྟོན་རྒྱས། སྐད་དང་ཡི་གས་མི་རིགས་རང་ཉིད་ཀྱི། རིན་
 ཆེན་ལྷ་མེད་ཡིན་པས་མིག་ལྟར་གཅུངས།”⁷ མདོར་ན། སྐད་ཡིག་ནི་མི་རིགས་ཤིག་གི་ལྷ་སྟོན་
 རོ་མ་དེ་ཡིན་ལ། མིའི་རིགས་ཀྱི་ཁྱད་ལོར་གཙོ་བོ་དེ་འདྲ་ཡིན། སྐད་ཡིག་གི་བྲག་ཉམས་པས་མི་
 རིགས་དེའི་རོ་བོ་བརྒྱགས་པ་དང་། འཛམ་བུ་གླིང་ཤེས་རིག་གི་འཕེལ་ཕྱོགས་ལ་འདར་གནོད་སྟོན་
 འཕྲོག་པར་དེས།

ཐ་སྙད་འགའ་དགོལ་བ། སྤྱིར་སྐད་བརྟེན་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཁྲབ་ཁོངས་ནས་སྐད་ཡིག་གྲུབ་
 ལ་སྐད་ཡིག་དེའི་རྩ་བའི་སྐད་ཁྱད་ས་འེ་ཡོད་པ་དང་སྐད་ཁྱད་ས་དེར་རྒྱ་སྐད་དུ་(语系)ཞེས་
 བརྗོད་པ་དང་བོད་སྐད་དུ་སྐད་རྒྱུད་ཅེས་བརྗོད་ན་འོས་འཚམ་ཡིན། དེ་བཞིན་སྐད་རྒྱུད་གཅིག་
 ཡིན་པ་ལ་འདར་སྐད་རིགས་དུ་མ་འཛོམས་པས་ན་སྐད་རིགས་དེ་དག་ལ་རྒྱ་སྐད་དུ་(语族)ཞེས་
 པ་དང་བོད་སྐད་དུ་བསྐྱར་ན་སྐད་རིགས་ཞེས་པར་འགྱུར། སྐད་རིགས་གཅིག་ལ་འདར་བྱེ་བྲག་
 གི་དབྱེ་བ་བྱེ་ཆོག་པས་དེ་དག་ལ་རྒྱ་སྐད་དུ་(语之)ཞེས་པ་དང་བོད་སྐད་དུ་སྐད་ལག་ཅེས་
 བརྗོད་གོང་གི་འགྱུར་ནམས་ནི་དགོ་ཆུན་ཆེན་མོ་རྒྱ་ཡི་བཟུང་ལྟར་ཤིག་ཀྱིས་ ༡༩༡༡ ལོར་མི་
 རིགས་རིག་གནས་དང་སྟོབ་གསོ་ཞེས་པའི་གཏམ་བཤད་སྐབས་གསལ་བཤད་གནང་
 བ་གཞིར་བཞག་བྱས་པའོ། སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་བརྟེན་ཆ་དཔྱད་པས་ལ་བ་འདི་དག་
 ནི་སྐད་བརྟེན་རིག་པའི་ཁྲབ་ཁོངས་ནས་ཐོན་པའི་ཆེད་སྟོན་ཐ་སྙད་ཤིག་སྟེ་ཡིན་པ་དང་གོ་བ་
 མོགས་ལ་འགྲེལ་ཆུང་ལ་མི་མ་ཐུན་པ་མང་ཙམ་འདུག འོན་ཀྱང་། རྩ་བའི་ཆ་ནས་བཀོལ་སྟོན་

6 Lera Boroditsky, <<How Language Shapes Thoughts>>, Scientific America, 2011,
 7 <<དག་ཡིག་བག་པ་མདོན་བྱུང་>> >ཤོག་གྲངས་ ༡། མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་བསྐྱར་ཁང་། ༡༩༠༠ལོ།

བྱེད་ཚོགས་གཅིག་མཐུན་ཡིན་པ་དང་སྐད་བརྒྱུད་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་ཁོད་ཐ་སྙད་འདི་དག་
 ཉ་ཅང་རྒྱ་ལྡན་དུ་གྱུར་ཟིན་པ་ཡིན། སྐད་བརྒྱུད་རིག་པའི་ཁོངས་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་ཆ་
 བཞག་ན། དེའི་སྐད་ཁུངས་རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་(Sino-Tibetan)དང་སྐད་རིགས་བོད་འབར་
 སྐད་རིགས་(Tibeto-Burman)སུ་གཏོགས། དེ་བཞིན་ནང་གསེས་སུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ལག་
 (Bodic, Bodish/Tibetic) ཅེས་བརྗོད་ཀྱིན་ཡོད། འོན་ཀྱང་། ཐ་སྙད་འདི་དག་ཅོད་མེད་
 ཡོངས་གྲགས་ཀྱང་མ་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན། ཐོག་མར་ཐ་སྙད་བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་ཆ་ནས་མི་མཐུན་པ་
 ཡོད་དེ། རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་ཟེར་བ་ལས་བོད་འབར་སྐད་རྒྱུད་ཅེས་བརྗོད་པ་འོས་འཆམ་ཆེ་བར་
 ཅི་མཁན་ཡོད། སྐད་ཡིག་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་ཆ་ནས་མི་མཐུན་པ་ཤིན་ཏུ་མང་། ལྷག་པར་ཉམས་
 ཞེབ་པ་དང་མཁས་པའི་ཁོད་བོད་ཀྱི་སྐད་ལག་རྣམས་ལ་དབྱེ་ཚུལ་འདྲ་མིན་སྒྲ་ཆོགས་ཡིན།
 རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་(Sino-Tibetan)ཅེས་པའི་ཐ་སྙད་ཀྱི་ཐོག་མའི་འབྲུང་ཁུངས་ནི། བྱེ་ལོ་
 1808 ལོར་ལེ་ཤིན་ (Leyden, John 1775–1811) ཀྱིས་བོད་འབར་རྒྱ་གསུམ་སོགས་
 ཀྱི་སྐད་རིགས་རྣམས་ལ་སྤྱི་མིང་དུ་ Indo-Chinese ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས།⁸ བྱེ་
 ལོ་ 1823 ལོར་ཁི་ལ་ཁ་འོ་ཐི་ (Julius Heinrich Klaproth, 1783 –1835) ཡིས་བོད་
 འབར་སྐད་རིགས་སམ་ Tibeto-Burman ཀྱི་ཁོངས་སུ་རྒྱ་ནག་སྐད་ཀྱང་ཚུད་པར་བྱས་
 ཡོད་པ་དང་། བྱེ་ལོ་1855ལོར་མོས་ལིར་(Max Muller, 1823-1900)ཀྱིས་སྐད་རིགས་
 དེ་དག་ལ་ Turanic Theory (ཏུས་ར་ནིན་སྐད་རིགས་)ཟེར་བའི་ཐ་སྙད་བེད་སྤྱོད་བྱས། བྱེ་
 ལོ་ 1924 ལོར་ཟླེ་རན་སིའི་སྐད་བརྒྱུད་རིག་པ་བཞེན་ཕུར་ཟེ་ལོ་སི་ཁི་ (Jean Przyluski,
 1885-1944) ཡིས་ <<འཛམ་གླིང་གི་སྐད་ཡིག་རྣམས་>> (Languages of The
 World/Les langues du monde) ཞེས་པར་འཁོད་པའི་རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་ཁྱབ་ཁོངས་
 ཀྱི་སྐད་ཡིག་རྣམས་སྡེ་ཆན་གསུམ་དུ་བྱས་ཤིང་ཁོང་གི་ཚོམ་ཡིག་དེའི་ཁ་བྱང་ལ་ཟླ་རན་སིའི་ཡི་
 གེར་ sino-tibétain ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ཐོག་མར་བཀོལ་བ་དང་དེའི་རྗེས་བྱེ་ལོ་ 1939 ལོར་ལོ་
 སི་ (Gordon Hannington Luce, 1889-1979) ཡིས་ཚོམ་ཡིག་དེའི་ཟླ་སྐད་ཚོམ་བྱང་

8 <<Dissertation on the Languages and Literature of the Indo-Chinese Nations>>, Calcutta, 1808.

sino-tibétain དབྱིན་སྐད་ཏུ་བསྐྱར་བས་ Sino-Tibetan ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ཐོག་མར་བྱུང་།
 འབར་བོད་སྐད་རིགས་ (Tibeto-Burman) ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ཀྱི་ཐོག་མའི་འབྱུང་ཁུངས་
 བོ་ཕྱི་ལོ་1823 ལོར་ཁེ་ལའ་ལོ་ཐེ་ (Julius Heinrich Klaproth, 1783–1835)
 ཡིས་འཇར་མན་སྐད་ཏུ་ཐོག་མར་བོད་འབར་སྐད་རིགས་སམ་ Tibeto-Burman ཞེས་པའི་
 ཐ་སྙད་དངོས་སུ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་པ་ཡིན། 9 ཕྱི་ལོ་1856 ལོར་ལྷོ་གན་ (James Richard-
 son Logan, 1800-1894) གྱིས་ཐོག་མར་སྐད་རིགས་དེ་དག་ལ་འབར་བོད་སྐད་རིགས་
 སམ་ Tibeto-Burman ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་དབྱིན་སྐད་ཏུ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་པར་སྒྲུ།¹⁰ ཕྱི་
 ལོ་ 1894 ལོར་གླིང་མེན་(Goerge Abraham Grierson, 1851-1941) གྱིས་འགོ་
 ཁྲིད་ཐོག་ ༼ རྒྱ་གར་སྐད་བརྒྱུད་རིག་པའི་ཉམས་ཞིབ་ ༽ ཅེས་པའི་ལས་གཞི་ཞིག་འགོ་བཙུགས་
 ཏེ་ལོ་རྒྱུ་མཉམ་བཅུའི་རིང་འཛོལ་ཞིབ་བྱས་པའི་སྐད་ཡིག་སྒྲོར་གྱི་དཔེ་ཐེང་བཅུ་གཅིག་དཔར་
 སྐྱབ་བྱས་པ་དང་དེ་བཞག་སུམ་པར་བོད་འབར་སྐད་ཡིག་གི་སྒྲོར་འཁོད་འདུག་པས་དེར་བོད་
 འབར་སྐད་རིགས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ཡོངས་གྲགས་སུ་སྤྱད།¹¹ བོད་ཀྱི་སྐད་ལག་ (Bodic/
 Bodish/Tibetic dialects) ཅེས་པའི་ཐ་སྙད་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་ནི། ཕྱི་ལོ་1955 ལོར་
 འཇ་ཇེར་ (Robert Shafer) གྱིས་ཐོག་མར་ Bodic/Bodish languages ཞེས་པའི་
 ཐ་སྙད་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་པར་གསལ།¹² ཕྱི་ལོ་ 2002 ལོར་པེ་ཁི་ཕེ་ཐེ་ (Christopher I.
 Beckwith,) ཡིས་ Tibetic ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས།¹³ ཕྱི་ལོ་ 2003 ལོར་ལྷ་
 རེ་སོ་ཇེ་ (James Matisoff, 1937-) ཡིས་ Tibetic ཞེས་ཐ་སྙད་སྐར་ཏུ་བཀོལ་སྤྱོད་
 བྱས་པར་གསལ།¹⁴ ཕྱི་ལོ་ 2013 ལོར་ནི་ཁོ་ལ་སི་ (Nicolas Tournadre, 1950-) ཡིས་
 Tibetic ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ལ་གསར་ཉོགས་དང་དབྱེད་བརྗོད་བྱས།¹⁵ སྐད་ཡིག་དང་

9 <<Asia Polyglotta>>, Paris, 1823

10 https://en.wikipedia.org/wiki/Tibeto-Burman_languages

11 <<Linguistic Survey of India>> Vol 3, 3 Parts, Motilal Banarsitass, 1908

12 <<Classifications of Sino-Tibetan Languages>>, 1955

13 <<Medieval Tibeto-Burman Languages: PIATS 2000>>, 2002

14 <<Handbook of Proto-Sino-Tibetan>>, 2003

15 <<Tibetic Languages and Their Classification>>, 2013

ཡུལ་སྐད་ཀྱི་ཁྱད་པར་འབྱེད་ཚུལ། སྤུ་ཁུ་སི་ཟེན་རི་ཆི་ (Max Weinreich) ཡི་སྐད་ཆ་གིན་
 ཏུ་སྟོན་བྲག་ས་ཆེ་བ་ཞིག་ནི་ཁོང་གིས་སྐད་ཡིག་དང་ཡུལ་སྐད་ཀྱི་ཚོད་པར་ཕུལ་བའི་བསྐྱེད་སྤྱོད་
 ཆོག་སྟེ། དཔལ་ག་གི་སྟོབས་འབྱོར་ལྟན་ན་ཡུལ་སྐད་ཀྱང་སྐད་ཡིག་ཆེན་མོར་བསྐྱར་བྱུང་།¹⁶ ཞེས་
 བ་ཡིན། སྐད་བཟང་རིག་པ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ངེས་པར་གཤོང་ལེན་བྱེད་དགོས་པའི་གནད་དོན་ལྟེན་
 སོ་དང་ཆབས་ཆེན་ཞིག་ནི་སྐད་ཡིག་དང་ཡུལ་སྐད་ཀྱི་དབྱེ་མཆའ་ས་སྟོར་གྱི་སྟོན་འཛིང་དེ་
 ཡིན། དེ་ནི་ཆབ་སྲིད་དང་ཏུ་ཅང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་གནད་དོན་ཞིག་ཡིན་པས་ཞིབ་འཇུག་པ་
 རྣམས་ལ་འདུག་པ་འཇུག་པ་མེད་པར་ལུས་ཡོད། དཔེར་ན་སྐད་ཡིག་དུ་མ་ཡུལ་སྐད་དུ་བརྗོད་
 བ་ལ་རྒྱ་མིའི་སྐད་ཡིག་ལྟ་བུ་སྟེ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་རྒྱ་སྐད་དུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་ Canton-
 ese Chinese དང་ Mandarin Chinese ལྟ་བུ་ཆ་མཚོན་ན་ཐད་དེ་སྐད་ཡིག་ཐ་དད་པ་
 གཉིས་ཡིན་ཡང་སྲིད་ཀྱི་དབང་གིས་སྐད་ཡིག་གཅིག་དུ་ངོས་འཛིན་མི་བྱེད་ཐབས་གྱུར་ཡོད་
 བ། ཡང་སྐད་ཡིག་གཅིག་ཡིན་ན་རྒྱལ་ཁོངས་གཅིག་དང་ལུང་ཆོན་གཅིག་ཡིན་པས་མ་བྱུང་སྟེ་
 དཔེར་ན་དབྱིན་རི་སྐད་ལྟ་བུ་སྐད་ཡིག་གྲེ་བྲག་རེ་རེ་ལ་དེ་བཞེད་སྟོན་བྱེད་མཁན་གྱི་མི་འབོར་
 མང་ཅུང་དང་ས་ཁོངས་ཆེ་རྒྱུད་སོགས་ཀྱིས་དེ་དག་གི་སྐད་ཡིག་དང་ཡུལ་སྐད་ཀྱི་དབྱེ་བར་
 རྒྱགས་སྟེན་མེད་པ། སྐད་ལག་གཅིག་ཡིན་ཡང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་གིས་སྐད་ཡིག་སོ་སོར་
 གནས་དགོས་པ་འདུག་དེ། དཔེར་ན་སི་པེན་སྐད་(Spanish)དང་པོ་ཆི་གེ་སི་ (Portu-
 guese)། རྩི་རན་ཆི་(French)ལྟ་བུ་ལོ།

རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་ཀྱི་དབྱེ་བ་ཕྱེ་ཚུལ།

རྒྱ་ནག་གི་སྐད་བཟང་རིག་པ་བ་ལི་ཟེང་ཁེ་ (Li Fang-Kuei, 1902-1987)ཡིས་རྒྱ་བོད་
 སྐད་རྒྱུད་ (Indo-Chinese/Sino-Tibetan) ཀྱི་དབྱེ་བ་ཕྱེ་ཚུལ་ནི།

༡) རྒྱ་མི་སྐད་རིག་སྤྲེལ་ (Chinese)

16 “A language is a dialect with an army and a navy, Yidish linguist Max Weinreich <<The YIVO and the problems of our time>>, 1944

१) ཐེ་སྐད་རིགས། (Tai)

२) མེའོ་ཡའོ་སྐད་རིགས། (Miao–Yao)

༤) བོད་འབར་སྐད་རིགས། (Tibeto-Burman) བཅས་དབྱེ་བ་ཆེན་པོ་བཞིར་བྱས།¹⁷

ཕྱི་ལོ་ 1942 ཨོར་པོ་ལི་སྐ་ནེ་ཤིག་ཤི་(Paul K. Benedict, 1912-1997)ཡིས་དབྱེ་
ཚུལ་གསར་བ་ཞིག་བཏོན་ཏེ།མེ་ཐེ་ནམ་སྐད་རིགས་དང་མེའོ་ཡའོ་སྐད་རིགས།ཐེ་སྐད་རིགས་
སོགས་ཨོ་སི་ཤོ་ཐེ་སྐད་རྒྱུད་(Austro-Tai)ཀྱི་ཁོངས་སུ་བྱས་ཏེ་རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་ཀྱི་སྐད་
རིགས་རྣམས་དབྱེ་ཆེན་བཞིར་བྲེས་བཞི།

१) རྒྱ་མིའི་སྐད་རིགས། (Chinese)

१) བོད་ཀྲ་རེན་གྱི་སྐད་རིགས། (Tibeto-Karen)

२) ཀྲ་རེན་སྐད་རིགས། (Karen)

༤) བོད་འབར་སྐད་རིགས། (Tibeto-Burman) བཅས་ཡིན། ལར་ཡང་ཕྱི་ལོ་1978 ཨོར་
འཛེས་སི་མཱ་ཤི་སོ་ཟླེ་ (James Matisoff, 1937-) ཡིས་པ་ནེ་ཤིག་ཁི་ཤིའི་དབྱེ་བ་བྱེད་
ཚུལ་སྤངས་ཏེ་རང་ཉིད་ཀྱི་དབྱེ་ཚུལ་གསར་བ་བཀོལ་དེ་ནི་དབྱེ་བ་གསུམ་དུ་བྲེས་བཞི་དབྱེ་
ཚུལ་ཞིག་སྟེ།

१) རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད། (Sino-Tibetan)

१) རྒྱ་མིའི་སྐད་རིགས། (Chinese)

२) བོད་འབར་སྐད་རིགས། (Tibeto-Burman) བཅས་སོ།། ཕྱི་ལོ་2007ཨོར་ཕན་ཤི་
རིམ་ (Goerge van Driem) ཀྱིས་རྒྱ་མིའི་སྐད་རིགས་དང་དེ་མིན་གྱི་བོད་འབར་སྐད་

17 1937 ཨོའི་ཀྲུང་གོའི་ལོ་དཔ་(Chinese Yearbook)ཀྱི་ཉམས་ཞིབ་ཚུལ་ཡིག

རིགས་གཉིས་ཐ་དད་དུ་དབྱེ་བ་འབྱེད་ཚུལ་ལ་དགག་གཞག་བྱས། ཁོང་གི་འདོད་ཚུལ་ལ་རྒྱ་མིའི་
 སྐད་རིགས་བོད་འབར་སྐད་རིགས་ལས་མཆེད་བ་སྐད་བརྩ་རིག་པས་དབང་ཉགས་བྱེད་ཐུབ་
 པར་བརྟུན། ཁོང་གིས་རྒྱ་བོད་སྐད་རྒྱུད་འདིར་བོད་འབར་སྐད་རྒྱུད་ཅེས་ཐ་སྙད་བཞག་སྟེ་བྱེད་
 བཞིན་ཡོད། ཁོང་གིས་སྐད་རྒྱུད་འདིའི་དབྱེ་ཚུལ་ནི། བོད་འབར་སྐད་རྒྱུད་དེ་ཙ་བའི་ས་བཅད་དུ་
 བྱས་ནས་དེར་དབྱེ་བ་འགའ་ཞིག་བྱས་ཡོད།

༡) ཏུབ་རྒྱུད་སྐད་རིགས་ Western (Baric, Brahmaputran, or Sal): Dhi-
 mal, Bodo–Garo, Konyak, Kachin–Luic

༢) འར་རྒྱུད་ཀྱི་སྐད་རིགས། (Eastern)

༣) བྱང་རྒྱུད་ཀྱི་སྐད་རིགས། (Northern) རྒྱ་བོད་སྐད་རིགས།

༤) ལྗོ་རྒྱུད་ཀྱི་སྐད་རིགས། (Southern)

༥) ལྗོ་འར་སྐད་རིགས། Southeastern: Qiangic, Jiarongic

དབྱེ་ཚུལ་འདི་དག་ནི་ཡོངས་གྲགས་ཅན་གྱི་དབྱེ་ཚུལ་འགའ་ཞིག་ཡིན་པ་ཙམ་ལས་དབྱེ་ཚུལ་
 འདི་རིགས་ཁུངས་ལྡན་ཡང་དག་ཡིན་པའི་ཁྱབ་བ་ཙ་ནས་མེད། དེར་གི་སྐབས་སུ་འང་ཉམས་
 ཞིབ་བ་དང་ཞིབ་འཇུག་བ་ནམས་ཀྱིས་སུ་མ་ཐུང་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སུས་ཡིན།

བོད་འབར་སྐད་རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བ། བོད་འབར་སྐད་རིགས་ཁྱིམ་རྒྱུད་ལ་བྱང་ཆོས་ཆེན་པོ་བཞི་
 ཡོད་དེ། དང་པོ་སྐད་རིགས་སྣ་མང་གི་རིན་ཐང་། (སྐད་རིགས་འདྲ་མིན་༢༠༠ལྷག་ཡོད་པར་
 བརྟུན) གཉིས་པ་མི་རིགས་སྣ་འཛོམས་ཀྱི་བྱང་ཆོས་། གསུམ་པ་སྐད་རིགས་འབྲེལ་འབྲིས་ཀྱི་
 མ་ཐུན་ཆེན་པོ་ཞི་བ་སྐད་རིགས་གཅིག་སྐྱར་ཁོར་ཡུག་མ་གྲུབ་པ། (རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གི་དབང་
 བསྐྱར་མ་ཚུད་པ།) བོད་འབར་སྐད་རིགས་ཁྱིམ་རྒྱུད་ལ་ཙཱ་བོ་ཆེན་པོ་གསུམ་ཡོད་དེ། དང་པོ་
 བོད་འབར་སྐད་ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཁོངས་གཏོགས་རྒྱ་བོད་སྐད་ཡིག་འབྲེལ་ཡོད་དུ་ཅི་

མཁན་ཕྱོགས་གཅིག (Benedict & Matisoff) གཉིས་པ་བོད་འབར་སྐད་ཁྱིམ་རྒྱ་མིའི་སྐད་
 རིགས་དང་འབྲེལ་བ་ཅན་མེད་པར་སྐད་ཁྱིམ་རང་ཚུགས་པ་ཞིག་ཡིན་པར་སྤྱི་མཁན་ཕྱོགས་
 གཅིག (Christopher & Miller) གསུམ་པ་བོད་འབར་རྒྱ་གསུམ་གྱི་སྐད་རིགས་རྣམས་
 རྒྱད་གཅིག་ལས་བྱུང་བ་འདོད་ན་ཡང་། འདིའི་འགོ་ཁྲུངས་བོད་འབར་སྐད་རྒྱད་ཡིན་དགོས་པ་
 དང་རྒྱ་མིའི་སྐད་རིགས་དེའི་ཡན་ལག་ཏུ་འདོད་པའི་ཕྱོགས་ཁག་གཅིག་བཅས་གསུམ། (Go-
 erge van Driem ཟློལ་ཏམ་ཐུར་ལྷོ་མ་ལེ་ (Graham Thurgood, 1900-) ཡིས་བོད་
 འབར་སྐད་རིགས་ཀྱི་དབྱེ་ཚུལ་ནི། ༡) མོ་མོ་དང་འབར་མའི་སྐད་ལག ༢) བོད་ཀྱི་སྐད་ལག ༣)
 སལ་གྱི་སྐད་ལག ༤) གུ་ཀི་དང་ཆེན་ལྷ་གའི་སྐད་ལག ༥) རོངས་ཀྱི་སྐད་ལག ༦) གུ་རེན་གྱི་
 སྐད་ལག ༧) སྐད་ལག་རྒྱུད་ཁག་འགའ། ༨) སྐད་ལག་ཏུ་དབྱེ་བ་བྱས་མེད་པའི་སྤེ་ཆོན།¹⁸ ར་ལྷེ་
 རི་སྤེ་རི་ལི་ (David Bradley) ཡིས་བྱེ་ལོ་ ༡༠༠༠ མོར་བྱས་པའི་རྩོམ་ཡིག་ཞིག་ཏུ་བོད་
 འབར་སྐད་རིགས་ཀྱི་དབྱེ་ཚུལ་འདི་ལྟར་བྱས་ཡོད། ༡) ལུ་བ་རྒྱུད་སྐད་རིགས། (Bodic) བོད་
 དང་ཀའོ་རི། ཉི་མ་ལ་ཡའི་སྐད་རིགས་ཁག ༢) སྤལ་སྐད་རིགས། (Sal) གུ་ཀི་དང་ཆེན་ལ་
 སོགས་ལ། (Kuki-Chin) ༣) དབུས་ཀྱི་སྐད་རིགས། རྩ་བ་དང་ལེ་བ་ཅ་སོགས། ༤) བྱང་
 འལ་གྱི་སྐད་རིགས། མི་ཉག་དང་རྩ་བ་སོགས། ༥) ལྷོ་འལ་གྱི་སྐད་རིགས། འབར་སྐད་དང་གུ་རེན།
 བོད་ཀྱི་སྐད་ལག་གི་དབྱེ་བ། བོད་ཀྱི་སྐད་ལག་ཅས་པར་ཐ་སྙད་བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་གནད་དོན་འགའ་
 ཞིག་ཡོད་དེ། དེར་སྐབས་སྐད་བཟད་རིག་པའི་མཁས་དབང་རྣམས་ཀྱི་ཁྱོད་བོད་སྐད་ཡིག་ལ་མིང་
 བཟད་མི་འདྲ་བ་གསུམ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་པ་ནི། Bodic དང་ Bodish དང་ Tibetic
 བཅས་ཡིན། ཐ་སྙད་འདི་གསུམ་པའི་གོ་དོན་གྱི་ཆ་ནས་བོད་སྐད་ཅས་པའི་གོ་དོན་ལས་གཏན་
 ཅས་བཞུལ་མེད་པ་ཞིག་རེད་མོད། བཀོལ་སྤྱོད་སྐབས་སུ་ཁྱབ་རྒྱ་ཆེ་ཆུང་ཡོད། སྤྱིར་མཁས་པ་
 རྣམས་ཀྱིས་གོ་བ་ལེན་སྟངས་མི་འདྲ་ཡོད་མོད། རྒྱུད་ཡོངས་གྲགས་ཆེ་བ་ནི། Bodic ཁྱབ་རྒྱ་
 ཆེ་དང་གཞན་གཉིས་བོད་སྐད་ཀྱི་ཡུལ་སྐད་ཁག་ལ་གོ་དགོས་པ་ལྟར་ཆགས་ཡོད། དེ་བཞིན་སྐད་
 བཟད་རིག་པའི་གནད་དོན་འགའ་ཡང་ཡོད་དེ། སྤྱིར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཞིབ་འཇུག་གི་གལ་ཆེན་

18 <<The Sino-Tibetan Languages>>, Edited by Graham Thurgood and Randy J. LaPolla,
 By Routledge, 2003

རང་བཞིན་ལ། དགེ་ཆུང་ཆེན་མོ་ནི་ཁོ་ལ་སེས་(Nicolas Tournadre, 1950 born)
གཤེད་འཛིག་གྲེད་ཚུལ་ནི།སྐད་བརྗེ་རིག་པའི་ཁྲོད་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གྲང་ལ་ཉིན་དང་འཇར་
མན་སྐད་ཡིག་སོགས་སྐད་རྒྱུད་ཆེན་མོ་དག་དང་དབྱུང་པ་མཉམ་གཤིབ་ཀྱིས་འགྲོ་ཐུབ་ཅེས་
གསུང་འདུག་པ་དང་། སྐད་བརྗེ་རིག་པའི་ཆེད་མཁས་སྤྱི་ཞབས་ཀོས་ཡམ་ཞེ་ཁི་ (Guillau-
me Jacques, 1979 born) ལགས་ཀྱིས་གྲང་།བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ནི་སྐད་ཡིག་སྤྱིའི་འཕེལ་
འགྱུར་ཁྲོད་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་ལྟ་བུར་གྱུར་འདུག་པས།འདི་ནི་རྒྱ་བོད་སྐད་རིག་པ་རིག་གནས་ཀྱི་
གཅེས་འོར་ཙམ་དུ་མ་ཟད་འཛམ་གླིང་ཕྱི་ལ་བོད་སྐད་ཡིག་རིག་གནས་ཉམས་ཞིབ་ལ་གནད་ཆེ་
བ་ཞིག་གྲང་ཡིན་ཞེས་གསུང་འདུག།

རྫོ་སྤར་ཏི་ཤུ་མེར་ (Robert Shafer, 1955) ཡིས་ཐོག་མར་ Bodic ཞེས་པའི་ཐ་སྟད་
བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་ཏེ་དེར་དབྲེ་ཚུལ་འདི་ལྟར་བྱས།

༡) Bodish (བོད་རྒྱུད་སྐད་རིག་པ།) Gurung (དགུ་རོང་སྐད། Tshangla(ཚངས་ལྷའི་
སྐད།) Gyarong (རྒྱལ་རོང་སྐད།) Tibetic (བོད་སྐད།)

༢) West Himalayish (བྱབ་ཉི་མ་ལ་ཡའི་སྐད་རིག་པ།)Thangmi (ཐང་མིའི་སྐད།)
Baram (བླ་རམ་སྐད།) Raji–Raute (རྩ་རིའི་སྐད།)

༣) West Central Himalayish (བྱབ་དབས་ཉི་མ་ལ་ཡའི་སྐད་རིག་པ།Magar (མ་
གར་སྐད།) Chepang (ཆེ་པངས་སྐད།) Hayu (ཏ་ཡུའི་སྐད།)

༤) East Himalayish (ཤར་ཉི་མ་ལ་ཡའི་སྐད་རིག་པ།)

༥) Newarish (ནི་ཨར་སྐད།)

༦) Digarish (དི་ག་སྐད།)

༧) Midzuish (མི་ཚོ་སྐད།)

༩) Hruish (རྫོས་སྐད།)

༩) Dhimalish (ཁྱི་མཁ་སྐད།)

༡༠) Miśingish (མི་སང་སྐད།)

༡༡) Dzorgaish (རྫོར་གྲར་སྐད།) བཅས་ཡིན། བོད་དུ་ཞུས་ཟིན་པ་ལྟར་དབྱེ་ཚུལ་འདི་དག་
ནི་རྫོས་སྐད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་བཀོད་པ་ལས་ཁུངས་ལྡན་ཡང་དག་ཏུ་འཛིན་པར་མི་རུང་། སྐད་ཡིག་གི་
དབྱེ་ཚུལ་ནི་ཤིན་ཏུ་སྟོན་འཛིང་ཆེ་བ་དང་ཉ་ཅང་གསལ་བོ་ཞིག་སུ་ལའང་དབྱེ་བ་འབྱེད་ཐབས་
བྲལ་བ་ཞིག་ཡིན། དེའི་ཕྱིར་སྐད་བརྒྱུད་རིག་པའི་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་རང་རང་སོ་སོའི་
འདོད་ཚུལ་རྣམས་བརྗོད་པ་ལས་ཐག་ཆོད་རང་བཞིན་གྱི་བརྗོད་ཆོག་ལུལ་དཀའ་བར་ལུས། རང་
ཉིད་ཀྱང་ཤེས་ཆད་དང་མཐོང་རྒྱ་སོགས་གང་ཅིའི་ཐད་ཞིབ་འཇུག་འདིའི་རིགས་ལ་དགོས་ངེས་
ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་གང་ཡང་ཆང་མེད་པས་ནོར་འཁྲལ་ལུང་ཐོར་གྱུར་བའི་དབྱེད་ཚུལ་འདིར་མཁས་པ་
རྣམས་ཀྱིས་དགོངས་ཚུལ་དང་དག་བཅོས་གནང་བར་གསོལ་བ་འདེབས།

བོད་ཀྱི་སྲིད་བླ་ས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གི་བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཉམས་ཞིབ་པའི་ཆོག་ལ་འདུ་ཐེངས་བཞི་
པའི་དབྱེད་ཚུལ་ཀྱི་ཚུལ་དུ་ཤེས་རབ་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ལོའི་ཟླ་༡༠ཆེས་༢་ཉིན་གྱིས་
བ་དགོ་བར་སློན།

འབྲས་ལྗོངས་ནང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་བབ།

བསོད་ནམས་དབང་རྒྱལ།

གླེང་གཞི།¹

འཛམ་གླིང་ཆེན་པོ་འདིའི་སྤྱི་ལོ་རྒྱུ་ཀྱི་བྱུང་བ་སྔ་བའི་རྒྱལ་ཁབ་མང་ཆེ་བར་སྐད་དང་
ཡི་གེ་གཉིས་ཡོད་པ་ལྟར། བོད་ལ་ཡང་རང་གི་པ་མེས་ནས་བརྒྱད་པའི་སྐད་དང་ཡི་གེ་ཡོད།
སྐད་ཡིག་ནི་མི་རིགས་ཀྱི་དོ་བོ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་རང་དབང་ལྡན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་
ཆོས་རང་གི་སྐད་ཡིག་དར་སྤེལ་གྱི་ཤུགས་སྟོན་རྒྱག་བཞིན་པར་རང་དབང་སྤར་གསལ་འཐབ་
ཅོད་ནང་ཞུགས་པའི་མི་རིགས་ཤིག་སྟོན་ཡངས་བྱེད་ཐབས་མེད། བརྒྱ་ཕྱག་བདུན་པའི་ནང་
བོད་ཡིག་གསར་གཏོད་མཛད་པ་ནས་བརྒྱ་ཕྱག་ཉི་ཤུ་པའི་དུས་དཀྱིལ་རྒྱ་དམར་གྱིས་བོད་ས་
ཡོངས་རྫོགས་བཅན་འཕྲོག་མ་བྱས་ཀྱི་བར་དུ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིང་མོའི་ནང་སྤྱི་དབང་དར་
རྒྱུད་དང་ཆབ་སྲིད་འགྱུར་ལྡོག་སྐྱོད་ཆོག་པ་ཞིག་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་འཆིགས་མོན་
ཀྱི་མཆོམས་ལ་ཐུག་པ་ད་ལྟའི་དུས་སྐབས་ལྟ་བུ་ཅ་བ་ནས་བྱུང་སྤོང་མེད། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་
དངོས་ཡོད་གནས་བབ་ཤེས་པར་བོད་མི་གནས་སྡོད་ས་གནས་སོ་སོའི་གནས་སྡངས་ཉོགས་
དགོས་པར་བརྟེན་གུས་པ་རང་ཉིད་ཀྱི་གནས་ལུལ་འབྲས་ལྗོངས་སྤང་ཉོག་ཁུལ་གྱི་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་གི་གནས་བབ་ཅུང་ཟད་གླེང་བར་འདོད།

སྟོན་ཆད་འབྲས་བོད་གཉིས་ཀྱི་ཆོས་རིག་གི་འབྲེལ་ལམ། བོད་མི་ལྔ་སྟོང་ལ་ཉེ་བ་² དང་བོད་
རིགས་སོན་ཆེ་གནས་ལུལ་འབྲས་ལྗོངས་ནང་གི་ད་ལྟའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་བབ་གླེང་

1 ལྟ་གྱི་ཆོས་ཉོག་འདི་ལ་གཞིགས་ཞིབ་དང་མཛུབ་སྟོན་གནད་མཁན་གུས་པར་འོས་པའི་མཁས་དབང་རྩོ་སུས་བཀའ་ཤིས་ཆེ་རིང་མཆོག་
དང་། ལས་རིགས་ལྷན་ཅུ་རྒྱུ་ཁྲིམས་རྒྱ་མཚོ་གཉིས་ལ་ཐུགས་རྩེ་ཆེ་ཞུ་རྒྱུ་ཡིན། འདིར་ནོར་འཛོལ་ཅི་བྱུང་རང་ཉིད་ཁོན་ལས་གཞན་
སུ་ལའང་ལན་ཁག་མེད།

2 གཞུང་འབྲེལ་གྲངས་ཐོན་དུ་འབྲས་ལྗོངས་སྤང་ཉོག་ས་གནས་འགོ་འཛིན་ཁོངས་སུ་བོད་མི་སུམ་སྟོང་སུམ་བརྒྱ་དང་འབྲས་ལྗོངས་ར་
མང་ལའི་ས་གནས་འགོ་འཛིན་ཁོངས་སུ་བོད་མི་ཆེག་སྟོང་ཆེག་བརྒྱ་ཡོད།

བ་ལ་ཐོག་མར་ཡུལ་འདིའི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱུ་ཙམ་ཞིག་འཆད་པར་བྱ། དེ་ཡང་དུས་རབས་བརྒྱད་
 པའི་ནང་སློབ་དཔོན་པལ་འབྲུང་གནས་ཞབས་ཀྱིས་བཅགས་ཤིང་བྱིན་གྱིས་བརྒྱབས་པ་དང་
 གཏེར་སྟོན་མཁས་བྱུང་དུ་མ་ཞབས་སོར་འཁོད་པའི་གནས་མཆོག་སྤྲས་ཡུལ་འབྲས་མོ་ལྗོངས་
 འདིར་དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་པའི་ནང་བྱོན་པའི་ཁམས་མི་ཉག་གི་རྒྱལ་སྤྲས་མཆོན་ལ་གྲད་
 འབྲས་བསགས་ཞུ་བའི་སྤྱི་རྒྱུད་ལྔ་པ་ཕུན་ཆོགས་རྣམ་རྒྱལ་(1604-1669)ཡོངས་གྲགས་སུ་
 སྤྱི་ལོ་༡༦༤༩ ལོར་³ རྒྱལ་སྤྱིད་ཀྱི་ཁྱི་འཕང་མཐོན་སོར་མངའ་སྟོལ་མཛད་པས་འབྲས་ལྗོངས་
 སྤྱི་ལ་དབང་བའི་རྒྱལ་པོ་ཐོག་མ་བྱུང་། སྤྲས་དེར་བོད་ནས་བྱོན་པའི་རྒྱལ་བ་ལྷ་བཙུན་ནམ་
 མཁའ་འཛིགས་མཛད་(1597-1652)ཞབས་དང་། ཀའོག་ཀུན་ཏུ་བཟང་པོ། མངའ་བདག་
 སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་(1592-1656)རྣམ་གསུམ་གྱིས་ཆོས་རྒྱལ་ཕུན་ཆོགས་རྣམ་རྒྱལ་
 འབྲས་ལྗོངས་ཀྱི་ཆོས་བདག་ཏུ་བཀུར་ཞིང་སྤྱི་སློབ་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བས་འབྲས་ལྗོངས་
 ཀྱི་རྣལ་འབྱོར་མཆོད་བཞི་གྲགས། སྤྲས་དེའི་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྤྱིད་ཀྱི་མངའ་བདག་ལ་རྒྱལ་
 དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་(1617-1682)མཆོག་དང་ཐུགས་འབྲེལ་བྱུང་བས་མཆོན་ལ་རྒྱལ་དབང་
 སྤྱི་ཐེང་ན་རིམ་དང་འབྲས་ལྗོངས་ཆོས་རྒྱལ་རིམ་བྱོན་དབང་ཆོས་རིག་ཆབ་སྤྱིད་དང་བཅས་
 པའི་འབྲེལ་ལམ་ཐུགས་སྣང་དམ་ཟབ་བྱུང་།⁴ སྤྱི་ལོ་ ༡༧༠༡ ལོར་ལུབ་འབྲས་ལྗོངས་སུ་བྱག་
 བཏབ་པའི་སྤྱབ་སྤེ་དགོན་ནི་ཡུལ་འདིའི་ནང་པའི་དགོན་པ་ཐོག་མར་བཟང་ཞིང་གསང་སྤྲགས་
 ཆོས་སྤྱིད་དགོན་དང་། གསང་ཆེན་པལ་ཡང་ཅེ་དགོན། བཟ་ཤིས་སྤྱིད་ཆོས་རྒྱལ་ལྷ་ཁང་
 སོགས་ནི་དུས་རབས་བཙུ་བརྒྱད་པའི་འགོ་སྟོན་དུ་བཞེངས་པའི་རྟེན་མའི་ཆོས་བརྒྱད་འཛིན་
 པའི་དགོན་པ་སྤྱི་བའི་གྲས་ཡིན། ལ་རྒྱལ་དབང་ཀམ་པ་སྤྱི་ཐེང་བཙུ་གཉིས་པ་བྱང་ཚུབ་རྩོུའི་

3 ཆོས་རྒྱལ་ཐུབ་སྟོབས་རྣམ་རྒྱལ་དང་བཙུན་སོ་ཡེ་ཤེས་སྟོལ་མས་མཛད་པའི་འབྲས་ལྗོངས་རྒྱལ་རབས་གཙོས་པའི་ཡིག་ཆ་མང་ཆེ་བར་
 ལོ་དེ་རང་འཁོད་ཡོད། འོན་ཀྱང་འབྲས་གཞུང་རྟེན་མའི་བཤད་གྲུ་འོ་སྤྱི་སྤྱི་མཁས་དབང་མཁན་པོ་ལྷ་ཆེ་རིང་གིས་མཆོག་གིས་ལོ་ཆོགས་
 བཤེལ་བསྐྱར་མཛད་དེ་རྣལ་འབྱོར་མཆོད་བཞི་མངའ་འཛོམས་ཀྱིས་ཆོས་རྒྱལ་གསེར་ཁྱི་མངའ་གསོལ་མཛད་པའི་ལོ་དེ་༡༦༤༦ཡིན་པར་
 བསྐྱབས་ཡོད།

4 རྫོ་བཟང་ལྷ་སྤྱི། ལ་རྒྱལ་བ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་སྤྱི་ཐེང་རིམ་བྱོན་དང་སྤྲས་ཡུལ་ཀུན་གྱི་རྒྱལ་པོ་མཁའ་སྟོན་འབྲས་མོ་ལྗོངས། དུས་
 རབས་༡༧ཉན་༢༠བར། ཤོག་གྲངས་༥༣ནས་༤༩། ཉི་མ་ལ་ཡའི་ནང་པ་སངས་རྒྱུ་པའི་ཆོས་དང་རྒྱལ་རབས། རིག་གཞུང་ཞིབ་
 འཇུག་དེབ་ཐེང་གསུམ་པ། རྣམ་རྒྱལ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། ༢༠༡༡

(1703-1732)ཞབས་དང་འབྲས་ལྗོངས་ཆོས་རྒྱལ་བཞི་པ་འགྱུར་མེད་རྣམ་རྒྱལ་(1707-1733)རྣམ་གཉིས་མཆོད་ཡོན་དུ་གྱུར་ནས་ར་ལང་ཀམ་རབ་བརྟན་གླིང་དང་། རོ་ལྗང་ཀམ་བག་ཤེས་ཆོས་གླིང་། རུམ་བཏེག་ཀམ་ཐུབ་བསྟན་ཆོས་འཁོར་གླིང་བཅས་ཐུག་བཏབ་པ་⁵ དེས་འབྲས་ལྗོངས་ནང་བཀའ་བརྒྱུད་ཀྱི་བསྟན་པ་འཕེལ་བའི་དབུ་ཚུགས། མདོར་ན་ཡུལ་འདིའི་གནས་སྤོ་ཕྱེ་བ་ནས་བོད་ལ་དུས་འགྱུར་ཆེན་མོ་མ་གྱུར་བའི་བར་བོད་ཀྱི་སླ་མ་མཁས་གྲུབ་མང་དག་ཅིག་ཡུལ་འདིར་གནས་མཇུག་དང་འགྲོ་དོན་ཆེད་དུ་ཞབས་བཅགས་ཤིང་། ཡུལ་འདིའི་སེར་སྐྱ་ཀན་གཞོན་དུ་མ་ཡང་གནས་སྤོར་རྒྱ་འབྲུལ་ཙམ་མིན་པར་བཅུ་ལྷག་རིག་པའི་གནས་སྤྱི་དང་གར་ཐེག་རུལ་ཆོན་དབྱངས་རྟ་སོགས་མཐོང་བ་བརྒྱུད་པའི་ཐུག་ལེན་ཚུན་གསན་སྦྱོར་སྦྱོར་གཉེར་གྱི་ཆེད་བོད་དུ་ཐེབས་བཞུགས་གནང་བ་ལ་བརྟེན་སྦྱོར་ཆད་ནང་པའི་ཡུལ་གྱ་འདིའི་ནང་ཉམས་རྟོགས་མཐར་སོན་པའི་སླ་མ་དང་མཁན་པོ་མཆོམས་པ་སྤོམ་ཆེན་ཇི་སྟེད་གྲུང་སྦྱོར་བའི་ཁར་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་མཁྱེན་རྒྱ་ཡངས་པའི་མཁས་པ་མང་པོ་གྲུང་ཡོད། དེ་ལྟར་ཆོས་སྤྱི་དེག་གནས་དང་བཅས་ལ་བོད་དང་འབྲེལ་ཆེ་བའི་ཆ་ནས་སྦྱོར་ཆད་འབྲས་ལྗོངས་ཀྱི་གཞུང་ཡིག་གཙོ་བོ་བོད་ཡིག་ཡིན་པ་དེ་ཡང་ད་ཆ་རྣམ་རྒྱལ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་ཉམས་ཞིབ་ཁང་དུ་གཅེས་ཉར་མཛད་པའི་འབྲས་ལྗོངས་སྤང་རྟོག་པོ་བྱང་གི་ཡིག་ཆ་⁶ རྣམས་དང་། འབྲས་ལྗོངས་ཆོས་རྒྱལ་དགྲུ་པ་མཐུ་སྟོབས་རྣམ་རྒྱལ་(1860-1914)མཆོག་དང་བཙུན་མོ་ལྷ་ལྷིང་ཡེ་ཤེས་སྦྱོལ་མ་(1867-1910)རྣམ་གཉིས་ཀྱིས་སྤྱི་ལོ་༡༩༠༩ལོར་མཛད་པའི་<མཁའ་སྟོན་འབྲས་མོ་ལྗོངས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་གསལ་བར་བཀོད་པ་དྲངས་ཤིང་མེ་ལོང་>⁷ ཞེས་པ་སོགས་བོད་ཡིག་ནང་བཞུགས་པ་འདི་ལས་མཁྱེན་ཐུབ་ངེས་ཡིན།

5 རྫོ་སྤམ་བག་ཤེས་ཆེ་རིང་། གླེང་བཞིན། ཤོག་གངས་༡༡ནས་༩༥། འབྲས་ལྗོངས་ནང་དགོན་ལྷེ་ཁག་གཅིག་གི་ཆགས་རབས་ཡིག་ཆ་བཞུགས། རྣམ་རྒྱལ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་ཉམས་ཞིབ་ཁང་དང་། ཨ་ཁྱེས་མ་ཆེན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཁང་བྱང་ནས་སྤར་སྤྱོད་ཞུས་པའོ། ། ༢༠༠༩

6 ཡིག་ཆའི་ཁོངས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲལ་དང་། འབབ་སྟོ། དམ་འབྲུལ། གན་རྒྱ། ལྷན་ལྷ། ཞིམས་ཡིག། འུ་ལོན། བཀའ་ཤོག། ལྷན་སེང་། ལོ་རྒྱུས། འདོན་ཆ། ལམ་ཡིག། རྩོད་གཞི་སོགས་བཞིན་བྲ་སྟོང་བཞུགས། Saul Mullard and Hisser Wongchuk, Royal Records: A catalogue of the Sikkimese Palace Archive, 2010, IITBS

7 Tashi Tsering, A short communication about the 1980 ‘Bras ljongs rgyal rabs, pp. 33-60, Bulletin of Tibetology, Volume 48, Number 1, 2012

ལྷ་མོ་འབྲས་ལྗོངས་ནང་གི་བོད་ཡིག་གི་འཁོར་ལུག་ སྤྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ལོའི་དུས་འགྱུར་གྱི་
 རྒྱུན་པས་བོད་མི་མང་པོ་མི་འདོད་བཞིན་དུ་རང་ལུལ་དང་བྲལ་དགོས་བྱུང་བར་བོད་ཀྱི་སྐ་
 སྤྱུལ་མཁས་དབང་⁸ མང་པོ་ལུལ་འདིར་སྤོན་ཏེ་ནང་པའི་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་སྐད་ཡིག་དང་
 བཅས་པའི་འགྲོ་དོན་ཆེན་པོ་བསྐྱབས་ཡོད། འབྲས་ལྗོངས་བཙུང་བ་སྤེལ་སྤྱོད་སྤུལ་སྤྱོད་(1879-
 1914)མཆོག་གིས་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར་ཕུག་བཏབ་པའི་འབྲས་གཞུང་དབེན་ཅན་སློབ་
 བྲས་འབྲས་ལྗོངས་སྤྱི་ཆོག་ས་ནང་བོད་ཀྱི་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་སྐད་ཡིག་རིག་གནས་དང་
 བཅས་པ་རྒྱན་འཛིན་དར་སྤེལ་གྱི་པན་རྒྱབས་ཆེན་པོ་བསྐྱབས་ཡོད། སློབ་ཁྱུང་ཉིད་དང་
 ཐོག་ནས་བོད་ཡིག་སློབ་ཁྱུང་མེན་མེན་ཞེས་ཀྱང་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༢༣ ལོར་འབྲས་ལྗོངས་གཞུང་
 ཞེས་ཡོན་ལས་ཁུངས་ནས་དཔར་སྐྱོན་གནང་བའི་བོད་ཡིག་སློབ་དཔལ་གསུམ་པའི་⁹ སློན་
 བཞིན་ནང་དབེན་ཅན་བོད་ཡིག་སློབ་ཁྱུང་ཞེས་དང་སྐབས་དེའི་སློབ་ཁྱུང་ལག་འཁྱེར་སྤྱི་ལོ་
 “༢༡༥༥ འབྲས་ལྗོངས་དགོན་གནས་བོད་ཡིག་སློབ་ཁྱུང་ལག་འཁྱེར། དབེན་ཅན། ”
 ཞེས་གསལ་པོ་འཁོད་འདུག སྐབས་དེ་ཅན་སློབ་ཁྱུང་ཉིད་བོད་ཡིག་གཙོ་བོ་འཁྱེར་གྱི་སློབ་ཁྱུང་
 ཞེས་ཡིན་པ་དང་དེའི་ནང་ཞུགས་མཁན་གྱི་སློབ་ཁྱུང་ཆང་མས་བོད་ཡིག་སློབ་ཆུང་རྣམས་
 སྐད་ཡིག་དང་པོ་བཅུས་ཏེ་དེས་པར་དུ་སྤྱོད་དགོས་པ་དང་། དེ་ཡང་ཀ་ཁ་ཁ་སྤྱོད་སློབ་ཁྱུང་
 འགོ་བཙུགས་ཏེ་སྤྱད་པ་ཞིང་སྤྱི་ལོ་ཉིད་ལྟུགས་འབྲི་རྒྱས་མཆོན་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་
 མང་གཞི་བཟོན་པོ་ཆུགས་ཤིང་རྒྱུལ་རབས་དང་། ཆོས་འབྱུང་། སྤྱད་པ་སུ་ཉམས་པ་ བད་
 སྤྱོད་། མཛོད་ལུགས་ཀྱི་འཛིན་ཏེན་ཆགས་རབས། མིང་གི་མཛོན་བཞིན། ལུགས་ཀྱི་བཟོན་
 བཅོས། ས་སྤྱོད་ལུགས་བཤད། སྐར་ཅིས་སློན་འགྲོ་དང་། འབྱུང་ཅིས་ལས་སྤྱོད་ཅིས་དང་། བག་

8 ལྷ་རྩུ་ཆུ་ལུ་ཁེམས་རྒྱ་མཆོས་སྤོགས་སྤྱིག་གནང་བའི་སྤུལ་ལུལ་འབྲས་མོ་ལྗོངས་སུ་དེང་རབས་རིས་མེད་རྒྱ་ས་སྤྱོད་ཆེན་དམ་པ་
 རྣམས་ཀྱིས་མཛོད་པ་ཕུག་རིས་མེ་བསྐྱབས་ཀྱི་རྣམ་ཐར་ཤིན་ཏུ་བསྐྱས་པ་སྤོགས་ར་བསྤོ་འཛུལ་པའི་ཉི་མེར་ཅེས་བྲ་བ་བཞུགས་པོ་ཞེས་
 པའི་ཤོག་གངས་པ་ལྟེ་སྤྱོད་ཀྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ལོར་རང་རིས་བཞིན་སྤུལ་ལུལ་འབྲས་མོ་ལྗོངས་འདིར་གངས་ལྗོངས་ཀྱི་བསྐྱན་འཛིན་སྤྱོད་
 ཆེན་དམ་པ་མེ་སྤྱོད་ཅིག་སྤོན་པ་དེ་དག་གི་མཆོན་གཞུང་ཞེས་པའི་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་སྤྱུལ་དང་མཁས་པ་ ༡༩༡ ཀྱི་མཆོན་བཀོད་འདུག
 9 ཤོག་གངས་ ༤༡ ཡོད་པའི་སློབ་དཔལ་འདི་ཉིད་ཆོས་རྒྱལ་བཟུང་གིས་རྣམ་རྒྱལ་མཆོག་དང་རྒྱལ་སྤུལ་དཔལ་ལྷན་དོན་གྲུབ་རྣམས་རྒྱལ་མཆོག་
 གི་བཀའ་སློབ་གཞིར་བཟུང་ཆོས་རྒྱལ་རྣམས་མཁའ་མེད་ལྷ་ས་ཆོས་སྤྱིག་གནང་བ་དང་། འབྲས་གཞུང་དུ་ཆེ་ཡང་པ་ཞེས་རབ་རྒྱལ་མཆོན་
 ཀྱིས་ཞུ་དག་དང་། དབེན་ཅན་བོད་ཡིག་སློབ་དགོ་སྤུལ་བསྐྱན་བསྐྱན་འཛིན་ནས་དབུ་མེད་དང་། འགོ་ལོག་སྤུལ་སྤྱོད་དོན་མཆོག་སྤྱན་གསུམ་
 རྣམ་དབུ་ཅན། ལྷ་མིས་དག་འཕྲན་ནས་རི་མོ་ཁག་མིས་ཞེས་དེ་བཞིན་སྤོན་བཞིན་དུ་འཁོད་འདུག

ཅིས། ཆོ་རབས་ལས་ཅིས། ཡིག་བསྐྱར་ནས་གཞག་ རི་མོའི་སྐུ་ཙམ། ལྷ་བྲིས། རྫོང་གར་ལྷ་
 མོའི་འཁྲབ་གཞུང་བཅས་གོ་ལོ་ཐོས་ལོ་ཙམ་མེན་པར་མཐར་ཕྱིན་པར་བསྐྱབས་པ་¹⁰ དང་།
 བོད་ཡིག་སློབ་ཁྱིད་གནང་མཁན་དགེ་ཆུན་ཁོངས་སུ་བོད་ལ་དུས་འགྱུར་མ་བྱུང་
 གོང་ནས་འབྲས་ལྗོངས་སུ་ཕེབས་པའི་ཞབས་སྡོད་སྐུ་ངོ་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་འཛིན་
 མཆོག་¹¹ དང་། དུས་འགྱུར་རྗེས་སུ་ཕེབས་པའི་སྐུ་ངོ་བར་ཞི་ཕུན་ཆོག་གས་དབང་རྒྱལ་
 (1914-1983)མཆོག་དང་། མཁས་དབང་མཁའིན་རབ་ཞོར་བུའི་(1883-1962)དངོས་
 སློབ་སྟན་ཅིས་ཆུན་དཔལ་ལྷན་རྒྱལ་མཆོན་(?-1962)མཆོག། བལ་ཡུལ་ནས་ཕེབས་པའི་
 བཀའ་བྱུང་ལྷུ་ར་ར་བའི་སྐུ་ཞབས། བསམ་གྲུབ་པོ་བྲང་རིན་པོ་ཆེ། དགེ་བཤེས་དག་
 དབང་གྲགས་པ་སོགས་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་སྤྱི་ལ་མཁའིན་རྒྱ་ཡངས་པའི་མཁས་པ་རྣམས་
 བཞུགས་ཤིང་། སློབ་དཔེ་ཁོངས་སུ་བོད་ཡིག་སློབ་དཔེ་དང་པོ། གཉིས་པ། གསུམ་པ་དང་།
 ལྷ་ཀ་ར་ཏ་ལྷ་ལ་སུམ་ཅུ་པ་དང་རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པ་ཞེས་བྲ་བ།¹² རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པའི་སྟོང་
 པོ་མདོ་ཙམ་བརྗོད་པ་དཀའ་གནད་གསལ་བའི་མེ་ལོང་དང་རྟགས་འཇུག་གི་ས་བཅད་ཆོགས་
 སུ་བཅད་པ་བཅས་བཞུགས་སོ།¹³ སྐུ་ངོ་བར་ཞིས་བཅའ་མས་པའི་¹⁴ རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པའི་

10 བཀའ་ཤེས་བསྟན་འཛིན། ལ་མི་དབང་འབྲས་ལྗོངས་ཆོས་རྒྱལ་ཁྱི་ཐོག་བཅུ་པ་སྤེད་སྐྱོང་སྐུལ་སྐུ་མཆོག་ལ་བཀའ་བྱིན་མངོན་བཞུགས། ལྷང་
 རྟག་དཔེ་ན་ཆ་སློབ་བྲུ་དབུ་བརྟེས་ནས་ལོ་ངོ་བཟུ་ལྷག་འཁོར་བའི་བྱུང་རབས། ཤོག་གྲངས། ༩༩-༡༠

11 ཁོང་ནི་འཕན་པོ་ཁང་གསར་བའི་ཁྱིམ་དུ་འཁྲུངས་ཤིང་བོད་དུ་ཆེ་བྱུང་གི་གོ་གནས་བཞེས། ༡༩༡༩གོང་དུ་ཀ་སྐྱུག་ཏུ་ཡོད་པའི་བོད་
 གཞུང་གི་ཆོང་སྤྱིའི་བྲག་རོགས་སུ་བསྐོ་བཞག་གནང་། ༡༩༡༧ནས་༡༩༢༠སྐུ་ཆའི་འཕེན་པ་མ་རྗེས་བར་འབྲས་ལྗོངས་དགོན་གནས་
 དཔེན་ཅན་བོད་ཡིག་སློབ་བྲུའི་བོད་དགེ་གནང་ཁྱིམ་དུ་གཙོ་སྡེ་Head Masterམཛད་འགན་ཡང་བཞེས་འདུག། ལོ་རྒྱུས་ཐུང་དུ་འདི་
 ཞབས་སྡོད་སྐུ་ངོའི་སྐུ་རྒྱ་ཆུ་ཆེ་དབང་རྟ་མགྱིན་ལགས་ནས་གནང་བྱུང་།

12 ཤིང་པར་དུ་བརྟན་པའི་དཔེ་ཆ་འདིའི་མཇུག་ཏུ་སུམ་ཅུ་པ་དང་རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པའི་ཅ་བ་དང་སྟོང་པོ་དཀའ་གནད་ས་བཅད་དང་
 བཅས་པ་འབྲས་ལྗོངས་གཞུང་ནས་པར་དུ་བཞེངས་ཏེ་དགོན་གནས་བོད་ཡིག་སློབ་བྲུ་ཁང་དུ་བཞུགས་ཞེས་གསལ། དེ་བའི་སྐུ་ཞབས་
 བཀའ་ཤེས་བསྟན་འཛིན་ལགས་ཀྱིས་རྒྱུ་སྟོན་གནང་བྱུང་།

13 ཤིང་པར་དུ་བརྟན་པའི་དཔེ་ཆ་འདིའི་མཇུག་ཏུ་འདི་ཡང་སྟོན་གསར་དག་གི་ཆེད། ། འབྲས་གཞུང་སློབ་བྲུ་ཁང་ནས་བྲིས། ། ཞེས་གསལ།
 དེ་བའི་སྐུ་ཞབས་བཀའ་ཤེས་བསྟན་འཛིན་ལགས་ཀྱིས་རྒྱུ་སྟོན་གནང་བྱུང་།

14 སྐུ་ངོ་བར་ཞི་མཆོག་གིས་མཛད་ཅིང་འབྲས་ལྗོངས་ནང་པར་དུ་བརྟན་པའི་དཔེ་ཆ་ཁག་གཅིག་ནི། སྟན་ངག་མེ་ལོང་གི་དཔེར་བརྗོད་
 མེ་པམ་དགོངས་རྒྱན་ལས་མཛད་པའི་སྟོར་བཞུགས་སོ་ཞེས་ཤོག་ལྷེ་བ་བཅུ་གཅིག་བཞུགས་པ་ཞེས་དང་། སྟན་ངག་མེ་ལོང་གི་དཔེར་
 བརྗོད་མེ་པམ་དགོངས་རྒྱན་ལས་ལེ་ཏུ་གསུམ་པའི་སྟོར་བཞུགས་སོ་ཞེས་པ་ཤོག་ལྷེ་བ་ཉེར་གཅིག་ཅན་དང་། ས་སྐུ་རི་ཁྱད་སྐུལ་སྐུའི་དཔེ་
 གཟིགས་ཆེད་མཛད་པའི་ལེགས་པ་འབྱེད་ལྗོན་དབང་རི་ཏུ་(རི་ཏུ་) མིག་ཏུ་གསལ་བསྟན་བཞུགས་ཞེས་པ་ཤོག་ལྷེ་བ་བཞེ་བཞུགས་པ་བཅས།
 དཔེ་ཆ་འདི་དག་སྐུ་ཞབས་བཀའ་ཤེས་བསྟན་འཛིན་ལགས་ཀྱིས་རྒྱུ་སྟོན་གནང་བྱུང་།

དཔེར་བརྗོད་རིུ་(རིུ་)མིག་གསར་བུའི་གཅེས་ཞོར་ཞེས་བྲ་བ།¹⁵ དག་ཡིག་དག་སྟོན་གྱི་
 ཅ་འབྲེལ།¹⁶ ཀན་དཔལ་ལྷན་རྒྱལ་མཆོན་གྱིས་བཅུམས་པའི་འབྲས་གཞུང་དགོན་གནས་པོད་
 ཡིག་སྟོབ་བུའི་ཆོས་ཆེག་རྒྱུང་གསར་དཔེ་རྒྱུང་དང་པོ་དང་། སུམ་རྟགས་གྱི་ས་བཅད་རིན་ཆེན་
 རྒྱུ་མིག་སོགས་བཞུགས། དགོ་ཀན་མཁས་པ་མང་པོ་བཞུགས་པའི་སྟོབ་བྲ་འདི་ནས་ཐོན་
 མཁན་སྟོབ་མ་རྣམས་པོད་ཡིག་གནས་ཆད་ཡག་པོ་ཡོད་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་
 སྐར་རྟག་དཔལ་འབྱོར་རྣམ་རྒྱལ་བུ་མའི་སྟོབ་བྲ་དང་བཟ་ཤིས་རྣམ་རྒྱལ་བུའི་སྟོབ་བྲ་སོགས་
 འབྲས་གཞུང་གི་སྟོབ་བྲ་མང་ཆེ་བའི་ནང་པོད་ཡིག་སྟོབ་ཆན་ཡོད་ཐོག་པོད་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆད་མཐོ་
 པོ་ཡོད་པའི་དགོ་ཀན་¹⁷ ཡང་བྱུང་འདུག། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༥ ཅམ་ལ་དབུས་འབྲིང་རིམ་སྟོབ་བྲའི་
 ལྷན་ཆོགས་(CBSE)སུ་པོད་གྱི་སྐད་ཡིག་གདམ་ག་ཅན་གྱི་སྟོབ་ཆན་དུ་གསར་འཇུག་གནང་
 བས་འབྲས་གཞུང་ཤེས་རིག་སྟོབ་དེ་བཙོན་སྤྱི་ཁབ་ནས་འཛིན་བྲ་དང་པོ་ནས་བརྒྱུད་པ་བར་
 གྱི་པོད་ཡིག་སྟོབ་དེ་བ་<ཤེས་རབ་ལམ་སྟོན>གྱི་དེ་བ་སྤེང་ཁག་དང་། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་
 འཛིན་བྲ་དབུ་བ་དང་བཅུ་པའི་སྟོབ་དེ་བ་<ཐ་སྙད་ཀུན་གསལ>¹⁸ ཞེས་བྲ་བཙོན་སྤྱི་ཁབ་
 དཔར་སྐྱོན་འབྲེམས་སྤེལ་གནང་འདུག འབྲས་སྟོངས་ཆོས་རྒྱལ་བཅུ་གཉིས་པ་ལ་མི་དབང་
 དཔལ་ལྷན་དོན་གྲུབ་རྣམ་རྒྱལ་(1923-1982)མཆོག་གི་སྤང་བྱུང་ཐུགས་བསྐྱེད་ཟབ་མོ་ལས་
 བྱུང་བའི་རྣམ་རྒྱལ་པོད་གྱི་ཤེས་རིག་ཉམས་ཞིབ་ཁང་འདི་ཉིད་ལ་རྒྱལ་དབང་སྐྱ་སྤེང་བཅུ་བཞི་པ་
 ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལྷ་ ༩ ཆོས་ ༡༠ ཉིན་ས་འདུལ་བྱིན་འབེབས་དང་ཐུགས་
 སྟོན་མཆམས་སྟོར་གྱིས་སྤང་རྟོ་འཛོག་གནང་མཛད་ཅིང་ “བྲག་དཔེ་དང་སྐྱ་གསུང་ཐུགས་རྟོན་
 དགོན་རིགས་སྟོར་ཉིས་འབུམ་ཅམ་རི་བ་ཞལ་འདེབས་སུ་སྦྱལ་”¹⁹ བའི་བཀའ་ངོན་སོགས་

15 ཤིང་པར་དུ་བརྐོས་པའི་དཔེ་ཆ་འདི་སྤྱི་ཞབས་བཟ་ཤིས་བསྟན་འཛིན་ལགས་གྱིས་རྒྱ་སྟོན་གནང་བྱུང་།
 16 པོད་གྱི་བརྗོད་དག་སྟོན་གྱི་འབྲེལ་པ་ཆེག་གསལ་ཞེས་བྲ་བ་བཞུགས་སོ་ཞེས་འཁོད་པའི་ཤིང་པར་དཔེ་བཀུགས་བྲ་བཞི་ཅན་ཤོག་
 གངས་༡༥༠ལྷན་ཅམ་ཡོད་པ་ཞིག་དཔེ་ཆ་འདི་ཡང་སྤྱི་ཞབས་བཟ་ཤིས་བསྟན་འཛིན་ལགས་གྱིས་རྒྱ་སྟོན་གནང་བྱུང་།
 17 གྲུང་རྟོ་མེ། སྐར་རྟག་དཔལ་འབྱོར་རྣམ་རྒྱལ་སྟོབ་བྲའི་པོད་དགོ་རྒྱུར་བ། དག་ཡིག་གསལ་པའི་སྟོན་མི་བཞུགས་སོ། ། ༡༩༤༠སྐར་རྟག་
 འབྲས་གཞུང་ཆེན་མའི་པར་འབྲེམས་ལས་ཁུངས་སུ་པར་བསྐྱོན་བཞགྱིས། ཤོག་གངས། ༩༥དེ་བའི་འབྲས་གཞུང་སྟོབ་བྲའི་པོད་དགོ་རྒྱུར་
 པ་སྤྱི་ཞབས་ལྷ་ཤོད་ལྷ་མས་རྒྱ་སྟོན་གནང་བྱུང་།
 18 དེ་བའི་ཨུ་ཏུ་ཅ་ཅུ་ལ་ཁྲིམས་རྒྱ་མཆོ་ལགས་གྱིས་རྒྱ་སྟོན་གནང་བྱུང་།
 19 སྐར་རྟག་འབྲས་སྤྱི་སྟོན་ཆེན་ཡིག་ཆད་ནས་འབྲེམ་སྤེལ་བཞགྱིས་པའི་ཡང་རྒྱས་པོད་འབེལ། སྤྱི་ལོ་༡༩༤༥ལྷ་༡ནས་༣།

ལ་བརྟེན་ནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་འདི་ནས་ཐོག་མའི་དམིགས་ཡུལ་བཞིན་²⁰ བང་པའི་ཆོས་དང་
 བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་རྒྱ་ནག་འཛིན་གོང་སླེལ་གྱི་མཛད་བཟང་བསྐྱེད་སྤྲུངས་དང་སྤྱོད་སྤྲུངས་ལགས། འབྲས་
 སྤྱོདས་ནང་གཞུང་སླེར་ཆོག་པ་ལག་གིས་བོད་ཡིག་དཔེ་ཆ་དང་གསུང་ཚིམ་དཔར་སྐྱུན་ཞུས་
 པ་མང་ཞིང་། འདིར་སྤྱི་ཆོག་པ་དང་འབྲེལ་ཆེ་ཞིང་སྤྱོད་པའི་ཤེས་རིག་གནས་སུ་བཟང་འོས་པའི་དུས་
 དེབ་དང་གསར་ཤོག་ཁག་གཅིག་གི་མིང་ཙམ་སྟོས་ན། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༦༣ ཙམ་ནས་ <ཡར་རྒྱས་
 གོང་འཕེལ> ²¹ ཟེར་བའི་བོད་ཡིག་རྒྱ་གསུམ་དུས་དེབ་ཅིག་བཏོན་པ་འདི་ནི་འབྲས་སྤྱོདས་ནང་
 གི་བོད་ཡིག་དུས་དེབ་སྔ་ཤོས་གསུམ་ཤིག་ཡིན། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༦༣ ཙམ་ནས་ <གསར་འགྱུར་མདོར་
 བསྐྱུས། རྒྱ་གར་གྱི་གསར་སླེལ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་གསར་ཤོག> ཅེས་པ་ཤོག་སྟེ་གཅིག་ཡོད་པའི་
 བོད་ཡིག་གསར་ཤོག་ཤིག་འབྲས་སྤྱི་ཁོན་ཆེན་ཡིག་ཆ་དང་ནས་བཏོན་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༦༥
 ཙམ་ནས་འབྲས་སྤྱོདས་པོ་བྱང་ཆེན་པོའི་སྤྱང་ཏོག་པར་ཁང་ནས་ <འབྲས་སྤྱོདས་བྱ་མ་རྟ། འབྲས་
 གཞུང་མཆོག་གི་གསར་ཤོག> ཅེས་པ་རྒྱ་གསུམ་དུས་དེབ་ཤོག་གངས་ཉི་ཤུ་ལྷག་ཡོད་པ་ཞིག་
 ལོ་ལས་རིང་བཏོན་ཇེས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༦༩ ལོ་ནས་སྔར་གྱི་དུས་དེབ་ཀྱི་རྣམ་པ་འགྱུར་ཏེ་ <འབྲས་
 སྤྱོདས་བྱ་མ་རྟ> ²² ཞུ་བ་ཤོག་སྟེ་གཅིག་ཡོད་པའི་གསར་ཤོག་ཐོན་ཞིང་བར་སྐབས་ལོ་ལས་

20 སྤྱང་ཏོག་འབྲས་གཞུང་ཆེན་པོའི་པར་ཁང་ནས་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལྷ་མཚོས་འཛིན་དཔར་སྐྱུན་མཛད་པའི་ SIKKIM DARBAR
 GAZETTE ཞེས་པའི་ནང་ལས་ཁུངས་འདིའི་དམིགས་ཡུལ་དང་ཤེད་ཕྱོགས་འཁོད་པའི་དོན་ཆེན་ཁག་གཅིག་ནི། (༡) བོད་ཡིག་དུ་
 པར་བསྐྱུན་བཀྲིས་ཟེན་པའི་བཀའ་བསྟན་པར་མ་ཁག་དང་། གིས་མའི་བསྟན་བཅོས་རྣམས་ལག་གིས་ཞལ་ཐང་། པར་ཆས་ཀྱིས་སྒྲངས་པའི་
 མིང་ཤོག་མོག་མའི་ཐོབ་བསྐྱུབ་གསོག་བྱ་རྒྱ། (༢) ཆོས་ཀྱི་སྟོར་ཉམས་ཞིབ་གོང་འཕེལ་དང་འབྲེལ་གྱིས་རིག་དང་། སྤྱད་རིགས་སྤྱོད་ཆོག་སྤྱོད་
 གསོ་བ་རིག་པ། ཅིས་རིག་ཀྱི་ལ་རབས། འཛམ་གླིང་རྒྱས་བཤད་དམ་ཆགས་ཚུལ་མོགས་ཀྱང་ཉམས་ཞིབ་བྱ་རྒྱ། (༣) བོད་ཀྱི་སྤྱད་ཡིག་
 དུ་པར་འདེབས་མ་ཐུབ་པའི་བསྟན་བཅོས་རྣམས་པར་འདེབས་པམ་འགྲེམས་སླེལ་བྱ་རྒྱ། (༤) བོད་ཀྱི་སྤྱད་ཡིག་དང་། བོད་དང་། རྒྱ་གར་
 བཅས་ཀྱི་འཛིན་ཏེན་གྱི་བྱ་ལག་སྟོར་། ཤེས་རིག་སྤྱོད་ཆོག་སྤྱོད་ཆོས་དང་མཐུན་པའི་གིས་རིས་དང་། གཞན་ཡང་རིམ་མོ་སྤྱོད་ཆོག་སྤྱོད་ཆོས་ཀྱི་
 ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་དང་། དེ་དང་མཐུན་པའི་ཆོས་ལུགས་མོགས་སྟོབ་སྟོན་བྱེད་རྒྱུའི་གོ་སྟོན་བྱ་རྒྱ། (༥) བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་སྟོར་ཕྱན་
 རྒྱས་ཚུགས་དགོས་རིགས་སྐབས་མཆོམས་སུ་ཚུགས་རྒྱུའི་གོ་སྟོན་བྱ་རྒྱ།

21 སྤྱ་ཞབས་ལུ་རྒྱ་རྩ་བུ་སྟེ་ཡོངས་གྲགས་སུ་ U.D. Lama ཞུ་བ་ཙམ་སྤྱིག་པ་གཙོ་བོ་དང་། དུག་རྟོགས་ཁོངས་སུ་སྤྱ་ཞབས་རིག་
 འཛིན་རྩ་བུ་དང་། སྤྱ་ཞབས་སྟེན་པ་དོན་གྲུག་ ལུ་རྩ་རྒྱ་མ་མོགས་ཡོད་འདུག།

22 བླ་ཀྱི་ཆོས་ཡིག་ <འབྲས་སྤྱོདས་བྱ་མ་རྟ། འབྲས་གཞུང་ནས་བཏོན་པའི་བོད་ཡིག་གསར་ཤོག་གི་བརྒྱུད་རིམ་དང་རིན་ཐང་གྲེང་བ་
 > ཞེས་པ་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ལྷ་མཚོས་ ༣ - ༢ པར་ར་གི་ཡའི་གྲོང་ཁྱེར་མེན་ལི་ཏས་ལྷག་དུ་འཛོགས་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ན་གཞིན་བོད་རིག་པའི་
 གོས་ཆོག་མེད་པ་ལུ་པར་སྤྱོད་སྤྲུང་བྱས།

ད་ལྟའི་འབྲས་ལྗོངས་ནང་གི་ཐོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་བབ། སྤྱི་ནོར་ལ་གོང་ས་ལ་སྐབས་
མགོན་པོ་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་སྐད་ཏོག་ཏུ་སྐུལ་བའི་བཀའ་སློབ་ནང་'''ལྷག་
བར་དུ་འབྲས་ལྗོངས་ནང་སྔོན་མཁའ་ཐོད་བ་ཆོ། འབྲས་ལྗོངས་ཀྱི་གཞི་རྩའི་ཤེས་རིག་དང་ཆོས་
ནི་ར་ཆོ་གཅིག་གྱུར་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་ཁྱེད་རང་ཆོ་གཞན་དག་ལས་གོ་སྐབས་ལེགས་པ་དང་།
གནས་སྐངས་ལེགས་པ་ཆགས་བསྐྱད་ཡོད། སྤྱིར་བཏང་ར་རང་ཆོ་ཐོད་པའི་ཤེས་རིག་དང་
གོམས་གཤིས་མ་སྐྱུན་བསྐྱད་ཡོད་དུས་དེའི་ཆ་ནས་ཁྱེད་རང་ཆོར་མ་སྐྱུན་སྐྱེན་ཞིག་ཡོད་རེད།'''²⁴
ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་ཐོད་དང་འབྲས་ལྗོངས་ནི་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་སྐད་ཡིག་དང་བཅས་པ་
འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད་པའི་ཆ་ནས་དང་། ཐོད་སྐད་ཁོན་ལས་མི་ཤེས་པའི་འབྲས་ལྗོངས་ནང་
གི་ཐོད་མི་བཅུན་སྐྱོལ་བའི་མི་རབས་དང་ཐོད་སྐྱོའི་ལ་བརྟེན་ནས་མི་རབས་གཉིས་པ་དང་།

24 ཡིད་ཞིའི་ནམ་འདྲན་ལགོད་ས་ལ་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ནས་བྱ་ཆེད་བོད་མིའི་མེད་སྐྱེ་མང་ཆོག་པ་ལ་གྲུབ་དོན་གྱི་དྲུང་མེད་སྐོང་སྐུལ་འདེམ་བཀའ་སློབ་ཀྱི་ལྟ་ས་བསྐྱེད་པ་བཞུགས་སོ། །བོད་གཞིས་ལ། ༡༩༩༡ ལོ། ༡༩ཉིན་རྒྱ་རྟོག་ཏུ་མི་མང་ལ་སྐུལ་འདེམ་བཀའ་སློབ་ཀྱི་ལྟ་ས་བསྐྱེད་པ་བཞུགས་སོ། །

གསུམ་པར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གོམས་གཤིས་གང་འཆམ་བརྒྱད་སྟོད་ཐུབ་པ་བྱུང་ཡོད། དེ་ལྟར་
 ཡང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འགྲུར་འགྲོས་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དགོས་མཁོའི་དབང་གིས་ད་ཆ་བོད་རིགས་
 སུ་གཏོགས་པའི་འབྲས་ལྗོངས་པ་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐད་དང་གོམས་གཤིས་ལ་འདར་ཉེན་ཁ་ཆེན་པོ་ཞིག་
 འཕྲད་བཞིན་པ་དང་། འབྲས་ལྗོངས་ནང་འཆར་ལོངས་འབྱུང་བཞིན་པའི་བོད་སྤྱག་མི་རབས་
 བཞི་པ་ནམས་ནི་བོད་ཡིག་མེད་པའི་སྟོབ་གྲ་ཞིག་དང་བོད་སྐད་མི་རྒྱལ་པའི་འཁོར་ཡུག་གཅིག་
 ནང་ཉིན་རེའི་མི་ཆེ་འཕུལ་དགོས་དུས་ཁོ་ཆོས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རྒྱན་འཛིན་དང་སྤྱད་སྟོབ་ལ་
 རྒྱས་པ་གཞོན་ཅིག་འདོན་ཐུབ་རྒྱ་རེད། བར་ལམ་གྲུས་པས་འབྲས་ལྗོངས་སྐད་ཏོག་ཁུལ་དུ་
 རྒྱན་བཞུགས་བོད་མི་མཁྱེན་ལྡན་མི་ཉུང་བ་ཞིག་དང་གཞུང་སྐྱེར་ཆོགས་པ་ཁག་གི་ལས་ཀྱི་སྒྲེ་
 བོ་མ་ཁག་གཅིག་ལ་སྤྱག་གིས་སྤུལ་ཏེ་ས་གནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་བབ་དང་འབྲེལ་
 བའི་བཀའ་འདི་རྒྱས་པར་ཁོང་ནམ་པས་ཞལ་གཅིག་གྲགས་ཀྱི་ཐོག་ནས་འབྲས་ལྗོངས་ནང་བོད་
 ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་བབ་ནི་ཞན་པོ་ཡིན་པའི་ངོས་འཛིན་གནང་ཐོག་བོད་སྤྱག་ཆོས་བོད་སྐད་
 ཤེས་པའི་ཐབས་ལམ་ཡག་ཤོས་རང་རང་གི་བྱིས་ནང་བོད་སྐད་གཙང་མ་ཤོད་རྒྱ་དེ་རེད་ཅེས་
 དགོངས་ཚུལ་བཏོན་གནང་བྱུང་། ས་སྤྱ་མཁན་པོ་དག་དབང་འབྱོར་ལྡན་མཆོག་གིས་ “བོད་
 སྤྱག་ཆོས་དབྱེན་ཇིའི་སྐད་ཡིག་ལ་བཅི་མཐོང་ཆེན་པོ་བྱེད་པའི་རྒྱ་མཆོན་ནི་སྐད་ཡིག་དེའི་ཐོག་
 ནས་འབྲིང་རིམ་གོང་མ་ཐོན་ཇེས་མཐོ་སྟོབ་དང་གཙུག་ལག་སྟོབ་ཆེན་དུ་འཇུག་ཞུགས་བྱེད་ཐུབ་
 པས་ཡིན། གནས་སྤངས་འདི་ཡིས་སྟོབ་མ་ཆོར་དབྱེན་ཇིའི་སྐད་ཡིག་ཆད་དང་ལྡན་པ་སྟོང་བའི་
 འདུན་པ་ཐག་པོ་སྤྱི་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེའི་ཤུགས་ལ་ཁོང་ཆོར་བན་ལན་གཅིག་སྟོད་བཞིན་པ་
 བྱི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བེད་སྟོད་མེད་པ་དེ་རེད། རང་ཉིད་ཀྱི་པ་སྐད་ལ་སྟོང་བ་དམན་ཀྱང་རུང་།
 (དབྱེན་ཡིག་ཐོག་)ཉེ་བའི་གཙུག་ལག་རབ་འབྱམས་དང་། གཙུག་ལག་རབ་འབྱམས་ཀྱི་ལག་
 འཁྱར་ཡོད་ཆེ་རང་གི་མདུན་ལམ་བསྐྱོན་བཞིན་པ་ཡིན།”²⁵ ཞེས་གསུངས་པའི་རྒྱ་མཆོན་གྱིས་

25 Ngawang Jorden, The Education of Tibetan Refugee Children in Exile, pp.5-30, 21st Century Tibet Issue, Symposium on Contemporary Tibetan Studies, དེང་དུས་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་འདུ། Collected Papers, Organized by Mongolian and Tibetan Affairs Commission, p.20

ཡིན་ནམ་གང་ལྟར་སྐད་ཏྲུག་ལྷོ་མ་འོ་ཅ་ན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་ནང་ཆོས་དང་སྐད་
ཡིག་གི་འཛིན་གྲུབ་དང་། རྣམ་རྒྱལ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གི་ཆེན་པོ་བོད་ཡིག་འཛིན་
གྲུའི་ནང་དུ་བོད་མི་གཞོན་སྐྱེས་ཏེ་ལས་མཐོང་རྒྱ་མཉམ་། རྣམ་རྒྱུན་བོད་མིའི་དུས་དྲན་མཛད་སློ་
དང་འདུ་འཛོམས། ཟབ་སྦྱོང་། ལས་འགུལ་ཁག་ནང་དུ་འང་ས་གནས་བོད་མི་གཞོན་སྐྱེས་མཉམ་
ཞུགས་ཀྱི་དུས་མཐའ་སྟོན་འཛོགས་གིས་ཉུང་ཉུང་རེད། ལོ་ཤས་གོང་དུ་སྐད་ཏྲུག་བོད་མི་གཞོན་སྐྱེས་
ཁག་གཅིག་གིས་མ་བསྐྱལ་དང་དུ་སྒྲུབ་ཏེ་བོད་ཀྱི་འདབ་གཤོག་“Wings of Tibet”ཟེར་
བའི་ཆོག་མཐོང་པ་ཞིག་བཅུགས་ཏེ་མཁས་པའི་གསུང་བཤད་གོ་སྐྱེག་ཞུ་བ་དང་མཛད་སློ་ཁག་ལ་
གཞས་སྒྲ་འབྲེལ་སྟོན་ཀྱི་དུས་མོགས་གཞོན་སྐྱེས་རང་ངོས་ནས་འགུལ་བསྐྱོད་ཀྱི་དུས་འཁེབས་པ་
བཟང་པོ་ཞིག་མཛོད་ཀྱང་དེ་ཡང་ད་ཆ་གྲགས་འགུལ་མེད་པ་ལྟར་གྱུར་འདུག།

བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྐྱེད་སྒྲུབ་ལ་དམིགས་བའི་ས་གནས་ཀྱི་བྱ་འགུལ་གསར་བ་ཁག་གཅིག

བོད་སྐད་དང་བོད་ཡིག་མཁུན་མཁན་དག་འདུན་པ་ཆུན་གསུམ་མང་པོ་ཡོད་པའི་འབྲས་ལྗོངས་ནང་
གི་དགོན་སྡེ་གྲུ་ཆོང་ཁག་ཏུ་སྐད་སྐྱུག་ཆོས་བོད་སྐད་མི་ཤེས་པའི་དཀའ་ངལ་འབྲས་མི་དགོས་པ་
ལྟ་བུ་ཡིན་ཡང་དོན་དུ་བོད་སྐད་འཆད་མཁན་ཉུང་ཉུང་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་ཁོང་ཆོར་བོད་སྐད་དང་
བོད་ཡིག་བསྐྱབ་པར་འབད་བཅོམ་མི་ཀྱེད་ཐབས་མེད་ཆགས་ཡོད། གདན་ས་རུམ་བུ་གཉིས་ལྟ་
བུར་མཆོན་ན་གྲུ་ཆོང་ཆོས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་མི་ཤེས་པའི་དཀའ་ངལ་མེད་ཐབས་ལ་དམིགས་
ཏེ་དགོན་པའི་གྲུ་ཆོང་སྐྱོར་ཞིག་རྩ་སྟེང་བོད་སྐྱུག་ཁྱིམ་སྡེ་དང་སྐུ་རྩ་བོད་སྐྱུག་ཁྱིམ་སྡེར་འཇུག་
སྐྱས་དང་། དགོན་པ་ཁག་གཅིག་ནས་དགོན་སྡེ་ནས་གདན་འདྲེན་ཞུས་ཏེ་དགོན་པའི་གྲུ་བ་
ཆོར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་ཏུ་འཇུག་གི་ཡོད། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༠ ལོར་ལྷོ་མ་འོ་ཅ་ན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་
སློབ་གཉེར་ཁང་ཞེས་པ་ལས་ཞོར་སློབ་གྲུ་ཞིག་བཅུགས་ཏེ་ནང་པའི་ཆོས་དང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་
སློབ་ཁྱིད་གནང་བཞིན་པ་འདིས་དོན་གཉེར་ཅན་གྱི་ཡུལ་མི་མང་པོ་ཞིག་ལ་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་
འབྱུང་བཞིན་པ་དང་། གཟུང་ཉི་མའི་སློབ་གྲུ་ཉེ་འཁོར་གྱི་བོད་སྐྱུག་ཆོར་གཞས་དང་ཅིང་མོ་
སོགས་ཀྱི་ལས་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་བཞིན་པར་བོད་མི་མང་པོས་དགའ་མོས་ཀྱི་དུས་འཁེབས་

འདུག གླུ་ལོ་ ༡༠༡༩ ཟླ་ ༤ ཚེས་ ༡༤ ཉིན་མདོ་ཁམས་ཚུ་བཞི་སྐར་དུག་བསྟན་སྤང་དང་སྤང་
 དམག་དབུ་བརྟེན་ནས་མི་ལོ་ ༤༠ འཁོར་བའི་རྗེས་བློ་ཉིན་འབྲས་སྤྲོངས་མདོ་ཁམས་ཚུ་སྐར་
 གིས་འདི་ལོ་ནས་བཟུང་ཨ་འབྲུག་མགོན་པོ་བཟུ་ཤིས་མཆོག་གི་རྗེས་བློ་གསེར་གྱི་རྟགས་མ་
 རྟུ་བ་འཛིན་བྲུ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་རྒྱལ་ཡོངས་ཡིག་རྒྱུགས་ཁོང་དུ་འབྲས་སྤྲོངས་ནས་བོད་སྤྱུག་བརྒྱ་
 ཆ་མཐོ་ཤོས་ལོན་མཁན་ལ་རྟགས་མ་དང་གཟེངས་བསྟོད་ཕྱག་འཁེར་དང་ཕྱག་དབུལ་འབྲུལ་
 བའི་འགོ་བཅུ་གསུམ། འདི་ནི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཁོ་ན་ལ་དགོངས་པ་ཞིག་མིན་ཀྱང་ཤེས་ཡོན་ལ་
 སྐུལ་འདེད་བྱེད་པའི་བྱ་འགྲུལ་ཞིག་ཡིན་པས་མི་མང་གི་དགའ་བསུ་ཆེན་པོ་ཐོབ་སོང་།

གླུ་ལོ་ ༡༠༡༩ ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༤ ཉིན་བཀའ་འོས་སྤང་ཉོག་བོད་མིའི་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་
 གཙོ་དང་སྤང་ཉོག་ཚོགས་པ་ཁག་གི་ཚོགས་གཙོ་རྣམ་པ་འབྲས་སྤྲོངས་མངའ་སྡེའི་སློན་གཙོ་
 མཆོག་དང་མཇུག་འཛུལ་འཛུལ་གནང་སྟེ་འབྲས་སྤྲོངས་ནང་གི་སྐད་ཡིག་གཞན་ལྟར་དབུས་འབྲིང་
 དེམ་སློབ་གྲུའི་ལྷན་ཚོགས་(CBSE)ཀྱི་བོད་ཡིག་གི་འབྲེལ་མཐུད་པ་ཞིག་བསྟོར་བཞག་དང་།
 སློབ་ཕྲུག་པོ་མོ་གཉིས་ཀ་ཡོད་པའི་འབྲས་གཞུང་གི་སློབ་གྲྭ་ཞིག་ཏུ་འཛིན་བྲུ་དང་བོད་དང་བཅུ་
 གཉིས་བར་བོད་ཡིག་སློབ་ཆེན་འཛོམས་ཀྱི་ཆེ་བའི་རེ་འདུན་དོན་ཆེན་གཉིས་འཁོད་པའི་ཕྱག་
 བྲིས་²⁶ཞིག་སྤུལ་བར་སློན་གཙོ་མཆོག་ནས་ཞལ་བཞེས་གནང་འདུག།

འདི་ལོའི་ཟླ་ ༤ ཚེས་ ༣ ཉིན་གླུ་ལོར་ཡུ་གོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ལ་ཀ་དོར་སྤང་
 གསུམ་དང་། ར་མང་ལ་ཀུན་པན་གྲིང་། བསུན་མདའ་བཟུ་ཤིས་གྲིང་སོགས་སུ་གནས་འཁོད་
 བོད་མི་སྤུན་མོང་ནས་བརྟན་བཞགས་བསྟར་འབྲུལ་ཞུ་གཏན་འཁེལ་ཅིང་ཉིན་དེར་མཇུག་རྟེན་
 གསུམ་དང་པཌ་ཐུབ་བཅུ་བདུན་གྱི་ཞལ་ཐང་ཆེན་མོ་ཞིག་འདེགས་འབྲུལ་ལྷན་དུ་ས་གནས་དེ་
 དག་གི་བོད་མི་ཚོས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཅེས་འཛིན་བྱ་རྒྱུའི་དམ་བཅའ་ཞིག་འབྲུལ་འཆར་ཡོད་
 རྒྱུར་འདི་ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༣ རེས་གཟའ་ཉི་མར་སྤང་ཉོག་མི་མང་འདུ་འཛོམས་ཐོག་གསལ་
 བཤད་གནང་བ་དང་། མང་ཚོགས་ཀྱིས་དེ་ལ་བསྐྱབས་བརྟེན་དང་འབྲེལ་ཀ་དོར་སྤང་གསུམ་དུ་

26 ཤོག་དོས་གཉིས་ཡོད་པའི་དབྱིན་ཡིག་གི་སྟུན་ཞུའི་འདུ་བསྐྱེས་ཤིག་སྤང་ཉོག་ས་གནས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གཙོ་སྐུ་ཞབས་པོ་ན་
 ཆེན་ལགས་ཀྱིས་གུས་པར་གནང་བུང་།

ཡོད་པའི་བོད་པའི་ཟ་ཁང་དང་། མགོན་ཁང་། ཆོང་ཁང་སོགས་ཀྱི་སྐོར་བྱེད་བོད་ཡིག་བཞོན་
 ཐུབ་པ་ཡིན་ན་''སྐོག་མ་ཤེས་རུང་བལྟ་ཤེས་''པའི་རྒྱ་མཚན་གྱིས་རྒྱན་དུ་བོད་ཡིག་མཐོང་
 ཐུབ་པའི་མན་ཐོག་ཆེན་པོ་ཡོད་པའི་སྐོར་ཁུ་མཁན་བྱུང་། འབྲས་ལྗོངས་སྐང་ཉིག་ཁུལ་གྱི་བོད་
 མི་རྒྱལ་སྤྱི་མཉམ་འདུས་གཞིས་ཆགས་ལྟ་བུའི་འཁོར་ཡུག་ནང་མེད་ལ་བོད་ཡིག་གཙོ་ཁྲིད་ཀྱི་
 སློབ་གྲྭ་མེད་པའི་སྐང་སྐད་ཡིག་གཞན་གྱི་ཤུགས་རྒྱུ་ཆེ་བས་བོད་མི་ཆོས་རང་གི་སྐད་ཡིག་
 གཉིས་པོར་གཞན་ལས་ལྷག་པའི་ཤུགས་སློབ་རྒྱ་དགོས་ཤིང་། གལ་ཏེ་རང་ཉིད་བོད་མི་ཡིན་
 པ་རོ་ཆོ་རུ་བཅི་བའམ་ཡུལ་མིར་བརྟུན་པའི་ཁེ་མན་དུ་ཆོས་ནས་བོད་མིའི་སྤྱི་ཆོགས་ནང་ལྷག་
 ཁུང་ཙམ་ཡང་མི་སྟོན་པའི་རིགས་དང་། རང་གི་ཤལ་མཆེད་པའི་རྒྱད་གཙང་གི་བུ་རྒྱད་ཆོར་
 སྐད་ཡིག་དང་གོམས་གཤེས་རྣམས་འགྱུར་གང་ཐད་ནས་ཕྱི་མིར་འགྱུར་དུ་འཇུག་པ་དང་། ཡང་
 བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱངས་ན་མདུན་ལམ་མེད། དེ་ལས་མི་ཆེ་སྤྱིད་པོ་དང་མཐུན་རྒྱུ་འདྲིམས་
 པོ་ཞིག་བྱུང་ན་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་མ་ཤེས་ཀྱང་ཁྱད་པར་མེད་པའི་ལྟ་ཚུལ་དངོས་ཤུགས་སུ་ཡོད་
 མཁན་ཇི་ཙམ་མང་བ་འབྱུང་བ་དེའི་ཆོད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་ཉེན་ཁ་ཉ་ཅང་ཆེ་ཞིང་། ས་
 གནས་ཀྱི་གཞུང་འབྲེལ་དང་གཞུང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཆོགས་པ་ཁག་གིས་ལོ་གཅིག་ལ་མང་ད་སྐོ་
 ཁ་ཤས་འཆོགས་ཏེ་བོད་སྐད་ནང་གཏམ་བཤད་རིང་པོ་གནང་བ་ཙམ་གྱིས་ཕྱོགས་ཡོངས་ཀྱི་
 གནས་སྤངས་ཇི་ལོགས་སུ་གཏོང་བའི་རུས་པ་ཐོན་མི་ཐུབ་ལ། དེ་སྲུང་ལོ་ངོ་བཅུ་གྲག་ཁ་ཤས་
 ཕྱིན་ན་ཡུལ་འདི་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱོད་མཁན་ཉ་ལམ་མེད་པར་འགྱུར་རེས་སྟེ། དེ་ལས་
 སྤོག་སྟེ་གཞུང་སྐེར་གྱི་ཆོགས་པ་སྤྱི་གཞུགས་ཁག་གི་ལས་ཀྱི་སྟེ་མོ་བ་རྣམས་ནས་བསམ་རྒྱ་
 ཆེ་རུ་བསྐྱེད། མིག་རྒྱུང་རིང་དུ་བསྐྱེད་སྟེ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རྒྱན་གནས་ཐུབ་ཐབས་སུ་བོད་མི་
 ཆོར་རིགས་ཀྱི་སློབས་པ་དང་སྐད་ཡིག་ལ་དགའ་ཞེན་གྱི་ཆོར་བ་བསྐྱུན་པ་དང་། བོད་མི་ཆོས་
 ཤུགས་རྒྱུང་རིང་པོ་དགོངས་པ་བཞེས་ཏེ་རང་ཉིད་ཀྱི་སྤྱ་གུ་བོད་ཡིག་མེད་པའི་ཉེ་འཁོར་གྱི་སློབ་
 གྲྭ་ཞིག་ནང་མི་འཇུག་པར་མེས་དཔོན་གཙུག་ལག་དཔེ་སྟོན་སློབ་གྲྭ་དང་། སྤྱི་ཆོ་ཁ་བོད་གཞུང་
 སློབ་གྲྭ། བོད་ཁྱིམ་སློབ་གྲྭ། ཡང་ན་ཆོས་བརྒྱུད་རིས་སུ་མ་ཆད་པའི་དགོན་སྡེའི་སློབ་གྲྭ་ཁག་དུ་
 ཇི་ཙམ་མང་བ་འཇུག་ཐུབ་ཆེ་དེའི་ཆོད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རྒྱན་འདྲིན་ལ་རུས་པ་ཆེན་པོ་

ཐོན་ཐུབ། དེའི་ཐོག་ནས་སྤྲས་ཡུལ་འབྲས་མོ་ལྗོངས་འདིར་རྒྱལ་བའི་བསྟན་པ་རིན་པོ་ཆེ་ཡུན་དུ་
བརྟན་པའི་མ་ཐུན་རྒྱུན་དང་བོད་རིགས་སུ་གཏོགས་པའི་སྤུན་རྒླེམ་མི་རིགས་ནམས་ཀྱི་ཅ་ཆེའི་སྐད་
དང་གོམས་གཤིས་ཡུན་གནས་ཐུབ་པའི་མ་ཐུན་གྲོགས་འབའ་ཞིག་ལས་འགལ་རྒྱུན་དུ་ནམ་ཡང་
འགྱུར་བ་མིན་པ་མཐུན་ངེས་ལགས་སོ། དགེ་ལེགས་འཕེལ། །

རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་བཅད་བགོས་བྱས་པའི་སྲིད་བླུས་ལ་ བསྐྱར་ཞིབ།

Review on the PRC's new division of Tibetan territory

རྒྱ་སྟོན་བསྐྱར་འཛིན་དགེ་རྒྱལ།¹

[ནང་དོན་གནད་བསྐུས།] རྒྱ་ནག་གིས་བོད་ས་བཅན་བཟུང་བྱས་ཐེས་པོད་ནང་ཁུལ་སྲིད་འཛིན་ས་ཁུལ་བགོ་འགྲེམས་བྱེད་ཚུལ་སྟོན་གྱི་ལམ་སྟོལ་དང་མི་མཐུན་པར་དུས་བྱ་མང་པོ་བཅོས་པའི་སྲིད་བླུས་གཙོ་བོ་ནི། བོད་རིགས་གོང་བྱ་གཅིག་གླུར་གྱི་སྟོབས་ཤུགས་མེད་པ་བྱ་རྒྱུ་དང་། ལོ་རྒྱུས་ལ་འཁྲོག་བཤའ་གྱིས་བོད་ཀྱི་ཤར་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་ནམས་རྒྱ་ནག་གི་དབང་ལོག་ཏུ་བཅན་བཟུང་བྱ་རྒྱུ། དེ་བཞིན་བོད་རིགས་ནམས་རྒྱ་རིགས་དང་མཉམ་བཞེས་བྱེད་དུ་བཅུག་སྟེ་མི་རིགས་རྩ་མེད་བཅོ་རྒྱུ་བཅས་ཀྱི་སྲིད་བླུས་འཛིན་པའི་སྐོར་བསྐྱར་ཞིབ་བྱས་ཡོད།

མིང་བདག་གཙོ་པོ། རྒྱ་ནག་གཞུང་། ས་ཁུལ་བཅད་བགོས། སྲིད་བླུས། ཞིང་ཆེན། ས་ཁུལ། དང་པོ། མཆའ་ས་སྟོར་སྟོན་སྟེང་། བོད་ཡུལ་ནི་གླིང་ཆེན་ཨེ་ཤ་ཡའི་ཤར་དབུས། ཉི་མ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་ཁུབ་ངོས་སུ་ཆགས་ཡོད། ལོ་རྒྱུས་ཡུན་རིང་དང་ཐུན་པའི་འཛམ་གླིང་ཡང་ཅེའི་ཡུལ་བྱ་ཆེན་པོ་འདིའི་ཁྲིམ་མཆེས་རྒྱལ་ཁབ་ཁོངས་སུ། ཤར་ཕྱོགས་སུ་རྒྱ་ནག་དང་། སྟོར་རྒྱ་གར། ཁུབ་ཏུ་བ་ཀི་སི་ཐན། བྱང་ཕྱོགས་ལི་ཡུལ་བཅས་ཀྱི་ས་མཆའ་ས་འབྲེལ་ཡོད། བོད་འདི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ནས་བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་ཀྱི་ཡར་སྟོན་དུ་ས་ཁུལ་སོ་སོའི་ཁྲིམ་གཞི་སོ་སོར་ཆགས་ནས་རང་དབང་དུ་གནས་ཏེ་རྒྱལ་ཕྲན་ཆེ་ཆུང་མང་པོའི་ངོ་བོར་གནས་ཤིང་། མཐར་བོད་ཀྱི་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཐོག་སོ་གཉིས་བ་གནས་རི་སྟོང་བཅན་ནས་འགོ་བཙམས་ཏེ་རྒྱལ་ཐོག་སོ་གསུམ་བ་ཆོས་རྒྱལ་སྟོང་བཅན་སྐམ་པོའི་སྐབས་སུ་བོད་རིགས་ས་ཁུལ་ཡོངས་རྫོགས་དབང་དུ་

1 gyatontenge@gmail.com

བསྐྱུ་ས་ནས་མངའ་ཐང་དར་ཞིང་རྒྱས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་སྟོབས་ཆེན་ཞིག་ཏུ་སྒྱུར་ཅིང་། དེའི་ཁྱབ་
 ཁོངས་སུ་སྟོང་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ། བར་དབྱས་གཙང་རུ་བཞི། སྤང་མདོ་ཁམས་སྤང་བྱག་
 ཅེས་གྲགས་ཤིང་། སིལ་བྱ་མ་ཐོར་བར་བོད་རིགས་གཅིག་གྱུར་གྱིས་སྟོབས་ཤུགས་སྤྲུལ་བརྟན་ཏུ་
 གནས་ཡོད། རྒྱ་གཞུང་གིས་བཙན་འཛུལ་མ་བྱུང་གོང་བོད་འདི་རང་དབང་རང་བཙན་གྱི་རྒྱལ་
 ཁབ་ཞིག་ཡིན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆེན་བཅུ་བདུན་ཟེར་བ་བཙན་དབང་གིས་
 མིང་ཉགས་འཁོད་དགོས་བྱུང་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་ནག་གིས་བཙན་འཛུལ་གྱི་རྒྱུང་
 འཚུབ་བྱག་པོས་རང་ལུལ་མི་ལ་ཤོར་བའི་ལུལ་གྱར་བ་ཞིག་དང་། གཞིས་བཞུགས་བོད་རིགས་
 སྤུན་རྒྱ་རྒྱལ་རང་དབང་མེད་པའི་བཙན་གཞོན་གྱི་དབང་ལོག་ཏུ་གནས་དགོས་གྱུར།

༡༡ རྒྱ་སྤྱོད་པོད་ཀྱི་ས་ཁམས་དབྱེ་ཚུལ་དང་རྒྱ་བསྐྱོངས་ལོ་རྒྱུས།

༡༡.༡ བོད་བཙན་པོའི་སྐབས་ཀྱི་སྤྱི་དངོས་ས་ཁུལ་དབྱེ་ཚུལ།

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བྱུང་རིམ་ལ་བལྟས་ན་བོད་བཙན་པོའི་རྒྱལ་རྒྱུད་མ་བྱུང་བའི་ཡར་ཐོན་
 ཏུ་རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མའི་ངོ་བོར་གནས་ཤིང་། མངའ་མཛད་བཅུ་དང་། རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་གཉིས།
 སིལ་མ་བཞི་བཅུས་དབང་བྱས་པར་བཤད། བོད་ཀྱི་བཙན་པོའི་རྒྱལ་ཐོག་སོ་གསུམ་བ་
 ཆོས་རྒྱལ་སྤོང་བཙན་སྐམ་པོས་བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་མཛད། སྐབས་དེར་བོད་ལུལ་རུ་
 ཆེན་ལུའམ་བྱག་དང་། དེ་ལ་འང་ཆོད་ཀྱི་སྤེ་བྱག་ཅུ་ཅ་གཅིག་ཏུ་ཕྱེ་ནས་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྤིང་
 བཙན་པོ་རིམ་བྱོན་གྱིས་བོད་སིལ་བྱར་མ་ཐོར་བར་བསྐྱུངས། དེ་ནས་སྤྱོད་པོད་ཀྱི་ལོ་
 རྒྱུས་ནང་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་ལྟར་ན་བོད་ཀྱི་ས་ཁམས་དབྱེ་ཚུལ་ནི་སྟོང་མངའ་རིས་སྐྱོར་
 གསུམ། མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་ཅིས་རྒྱལ་མི་མཚུངས་པ་མང་དག་གཅིག་མཛོན།² བར་
 དབྱས་གཙང་རུ་བཞི། སྤང་མདོ་ཁམས་སྤང་བྱག་བཙས་དང་། སྤང་བྱག་ལ་བོད་རྒྱ་ཆིག་

2 བོད་སྤྱི་བཤད་ལས། འོག་201༡ 2008༡ སྟོང་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ། འདི་ནི་སྟོང་ཕྱགས་ཀྱི་སྤྱི་ཅེང་དང་མང་ལུལ་(ལ་བྲགས་གྱང་
 འདུ། ཟངས་དཀར་གསུམ་བཙས་སྐྱོར་གཅིག་དང་། ཞང་ཞུང་དང་ཁྱི་སྤེ་སྟོང་སྤང་བཙས་སྐྱོར་གཅིག་ལུལ་(ཞིན་ཅང་དང་ཀན་སུ་འུ་ཏུན་
 རྟོང་བཙས་འདུ) དང་བྱ་གསུལ་ཉི་བཙས་སྐྱོར་གཅིག་ལ་ཟེར་ཞིང་། ད་ལྟ་སྐྱོར་གསུམ་ལས་འགའ་ཞིག་ལུལ་ལུང་གཞན་གྱི་ཁོངས་སུ་
 གཏོགས་ཞེས་བཤད།

མཛོད་ཆེན་མོ་³ དང་། གྲུང་དཀར་ཆོག་མཛོད་⁴ ལྟ་སྒྲུབ་ལོ་རྒྱུས་⁵ ཆབ་མདོའི་ཡིག་ཆར་⁶ བཅས་སུ་བཅི་ཚུལ་མ་འདྲ་བ་འདུག་པའི་རྒྱུ་ཆོག་མཐའ་བས་རྒྱས་བཤད་མི་བྱ། ཞབས་མཆན་དེ་བ་ཐེར་ཁག་ལ་གཞིགས་པར་འཆོལ། ཡང་ས་སྐྱ་བས་བོད་ཀྱི་སྲིད་དབང་བཟུང་བ་ནས་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཞེས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་ཡོངས་སུ་གྲགས། དེ་མཚུངས་ས་སྐྱའི་སྐབས་དབུས་གཙང་ཁུལ་དུ་ཁྲི་སྟོར་བཅུ་གསུམ་སོགས་སུ་དབྱེ་སྟོང་ཡང་བྱུང་ཡོད། དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་སྤྱི་རབས་ལོ་རྒྱུས་དེ་བ་ཐེར་ཁག་ཏུ། སྟོད་མངའ་རིས་སྟོར་གསུམ་རྒྱུ་དང་འདྲ། བར་དབུས་གཙང་དུ་བཞི་ཡུལ་བ་འདྲ། སྤང་མདོ་ཁམས་སྤང་དུ་གྱུར་ཞིང་དང་འདྲ་ཞེས་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ལྗོངས་ཀྱི་བཀོད་བ་མཆོན་པའི་སྟེན་ཆོག་འདི་ལྟར་བཀོད་ཡོད།

༡༥ ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་བྱུང་རིམ་འོ་སྟོན།

འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པས་སེ་ཆེན་རྒྱལ་པོར་དབང་བསྐྱར་གནང་བ་ལ་དབང་ཡོན་དུ་དང་པོར་བོད་ཁྲི་སྟོར་བཅུ་གསུམ་དང་ཉི་ལྗེ་ཞེས་རྒྱལ་པོའི་དབུ་མའི་མཆན་གསེལ། དེའི་ཕྱི་ལོར། བན་དེ་ཤེད་སྟེད་ཀྱི་འཇམ་ས་བོད་ཡིག་མ་ཕུལ། དབང་ཡོན་གཉིས་པར། ལྷགས་སྟེལ། ༡༢༩༠ ལོར།⁷ ཆོས་གྲུང་དཀར་པོ་རྒྱུང་གསུམ་དང་། བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཕུལ་ཏེ། བོད་ཀྱི་སྲིད་དབང་ཡོངས་རྒྱུས་ཀྱི་བདག་པོར་མངའ་གསེལ། དེ་ནས་ས་སྐྱ་བས་བོད་ཀྱི་སྲིད་དབང་བཟུང་བའི་འགོ་ཚུགས་པ་དང་བོད་ལ་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཞེས་པའི་མིང་དེ་ཡང་སྤྱི་ལོར་གསུམ་བུར་བར་གྲགས།

༡༦ བོད་ཀྱི་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཀྱི་ས་མཆམས་དབྱེ་ཚུལ།

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་ཡོངས་སུ་གྲགས་པར་ལྟར། དབུས་གཙང་ཆོས་ཀྱི་ཆོལ་ཁ། མདོ་སྟོད་

3 རྒྱ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་༡༠༡།

4 གྲུང་དཀར་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ། ཤོག་༡༩༡།

5 རྒྱ་སྒྲུབ་ལོ་རྒྱུས་དེ་བ་ཐེར་དང་པོ། ༩༣-༩༥། ༢༠༠༡།

6 ཆབ་མདོའི་ཡིག་ཆར་རིན་ཆེན་སྐུངས་ལ། དེ་བ་ཐེར་དང་པོ། ༢༡༣། དང་། ༢༡༣། ༢༠༠༦།

7 བོད་རྒྱ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ། ཤོག་༢༡༣༡དང་རྒྱ་སྒྲུབ་ལོ་རྒྱུས་དེ་བ་ཐེར་དང་པོ། ཤོག་༡༩སོགས་བཤད་ཚུལ་མ་ཕུལ།

མིའི་ཚོལ་ཁ། མདོ་སྨད་རྟའི་ཚོལ་ཁ་ཞེས་ཚོལ་ཁ་གསུམ་གྱི་ས་མཚམས་དབྱེ་ཚུལ་ནི་མངའ་
 རིས་གྲང་ཐང་ནས་སོག་ལ་སྐྱུ་བོ་ཡན་དབུས་གཙང་ཚོས་གྱི་ཚོས་ཁ་དང་། སོག་ལ་སྐྱུ་བོ་ནས་
 མ་ཚུ་ཁྲག་པ་ཡན་མདོ་སྨད་མིའི་ཚོལ་ཁ། དེ་ནས་མ་ཚུ་ཁྲག་པ་ནས་རྒྱའི་མཚོད་རྟེན་དཀར་པོ་
 ཡན་ཆད་ལ་མདོ་སྨད་རྟའི་ཚོལ་ཁ་ཞེས་སྡེ་རབས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་པལ་མོ་ཆེ་བར་བྲགས་ཀྱང་
 འདིའི་ནང་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་སོགས་བོད་ས་ཆ་ཚང་ཚུད་མེད་པའི་སྐྱོར་དེར་སང་དོགས་
 གཙོད་བྱེད་མཁན་ཡང་ཡོད། དེར་སང་ང་ཚོའི་ངོས་ནས་དོ་སྨྲ་དེས་པར་དུ་བྱེད་དགོས་པའི་
 གནད་དོན་གལ་ཆེ་ཤོས་གཅིག་ནི་བོད་ཀྱི་སྡེ་སྲོལ་ས་ཁུལ་རེ་རེ་བཞིན་ཚོལ་ཁ་གསུམ་གང་དུ་
 གཏོགས་ཚུལ་དང་། ལྷག་པར་དུ་དེར་སྐབས་རྒྱ་གཞུང་གིས་བཅད་བགོས་བྱས་ནས་ཐ་སྦད་
 གསར་པ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་པའི་ས་མིང་རྣམས་སྡེ་སྲོལ་ས་མིང་གང་ཞིག་འབོད་སྲོལ་
 ཡོད་མེད་ཞིབ་འཇུག་དང་རྒྱུས་ལོན་ཡོང་བར་བྱ་རྒྱུ་ཤིན་ཏུ་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན་པ་མ་ཟད། མ་
 འོངས་མི་རབས་མེས་མའི་གོ་རྟོགས་ཆེད་དེ་བ་ཐེར་ནང་འགོད་རྒྱུ་ནི་དེ་བས་ཀྱང་གལ་ཆེ། དེ་
 ཡང་ད་ལྟའི་ས་བབ་ཀྱི་ངོས་ནས་མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་དུ་བཤད་ལ། མདོ་ནི་ཨ་མདོ་སྤེ་ཨ་
 ཆེན་གངས་རྒྱལ་ནས་མདོ་ལ་རིང་མོའི་བར་གྱི་ས་ཁུལ་རྣམས་ཡིན། དེར་གཙོ་བོ་མ་ཚུ་གཡས་
 གཡོན་རྒྱུད་ཀྱི་ས་ཁུལ་དག་ཡིན། དབུས་གཙང་གཉིས་ནི་ཡར་ཁྱུང་གཙང་པོའི་གཡས་གཡོན་
 གྱི་ས་ཁུལ་དག་ཡིན་ལ། ཁམས་ནི་འབྲི་རྒྱ་གཡས་གཡོན་རྒྱུད་ཀྱི་ས་ཁུལ་དག་ལ་ངོས་འཛིན་
 བྱེད་དགོས།

༤༽ གཞུང་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་སྐབས་སུ་བོད་ཀྱི་ས་མཚམས་གནས་སྐབས།

ཕྱི་ལོ་༡༩༥༩ལོར་གཞུང་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་བཅུགས་པ་ནས། ཤར་དར་ཅེ་མདོ་ནས་ལུ་
 ལ་དྲགས་ཚུན་གྱི་བོད་རིགས་ཡོངས་ཚྗགས་གཞུང་གནས་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་གི་མངའ་
 འོག་ཏུ་ཚུད་ཅིང་། ཁལ་འཇལ་ཁྲིམས་ཁུར་གྱི་སྤྱི་གཞི་བཙུགས་པའི་ཆབ་སྲིད་

8 འབྲི་གྲང་ར་སེ་དགོན་མཚོག་རྒྱ་མཚོ། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་རིག་གནས་བྱུང་འབེལ་ཞེས་འཇུག་གི་དབྱེད་ཅོམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། ལྷོད་ཆ།
 བོད་ཚོལ་ཁ་གསུམ་ཞེས་པ་དེ་ནི་བོད་ཀྱི་ས་ཁོངས་མངའ་ཐང་ཕྱིལ་པོ་མཚོན་པའི་སྤྱི་མིང་མེན་པའི་སྐྱོར་བྱེད་ག། ཤོག་༡-༡༥། ཕྱི་ལོར་ཆ་
 མན་ཏུར་པོར་སེ་ཁང་ནས་དཔར་དུ་བསྐྲུན།

དང་ཡུག་དཀར་པོ་གཅིག་གིས་ཡོངས་སུ་བྱུང་བ་ལྟར་ཀྱང་།⁹ རོན་གྱང་བོང་ས་ལྷ་པ་
 ཆེན་པོ་ཞི་བར་གཤེགས་པའི་རྗེས་ནས་རྒྱ་སོག་གི་དག་དམག་དང་རྒྱ་དངོས་རྒྱང་འབྲེལ་
 གྱིས་རྒྱ་ནག་དང་འདབས་འབྲེལ་ཁམས་རིགས་ཚོར་བཟོད་གསན་མི་རྒྱབ་པའི་དཀའ་
 འལ་རིམ་པས་ཐོད་མཐའ་ནས་ཐོས། དཀྱིལ་ནས་སྐྱག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་སྐྱོ་གར་ཤིན་ཏུ་
 རིང་ཡང་། ས་མག་དུས་འགྱུར་མ་རྒྱང་བར་དུ་ཁམས་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་དང་མདོ་སྐྱད་
 བཅས་པ་གནས་བབ་ཀྱི་རྒྱུན་པས་ཐོད་རྒྱའི་ཆབ་འོག་ཆ་བཞོས།¹⁰ ལ་འཛོར་དུ་སོང་
 བའང་། ཚོས་རིག་དང་། ཡུལ་སྐོལ་གོམས་གཤིས། ཤེས་བྱ་དུས་རྒྱུད་གཅིག་པའི་ལ་
 ཞེན་མ་ཉམས་པར་གནས། སྐབས་དེ་དག་ཏུ་ཁམས་ཀྱི་ས་རིས་སྡེ་གསུམ་པལ་ཆེ་བ་ནི་
 ལྷ་དཔོན་རྒྱང་འབྲེལ་གྱིས་བརྒྱད་། དེ་ནས་དུས་རབས་རིམ་པའི་ནང་ཐོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
 གནས་སྐྱདས་དང་རྒྱད་སྡོམ་ཚོགས་ཤིག་བྱུང་ཡང་། ལྔ་ཀྱུལ་དབང་སྐྱོ་སྒྲེང་བཅུ་གསུམ་པ་
 ཆེན་པོས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་ཐོད་དེ་རང་བཅན་གཙང་མའི་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་ཡིན་པར་
 ཡོངས་བྱུང་གནང་བྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུས་འདྲམ་སྒྲིང་ཡོངས་སུ་གྲགས་ཡོད།

[illegible]

གིས་དར་ཅེ་མདོ་རུ་བྱུང་ཁམས་ཞིང་ཆེན་གསར་དུ་བཅུགས་ཤིང་། དཀར་མཛེས་སྲིད་
འཛིན་ས་ཁུལ་དང་ཡི་ཐང་སྲིད་འཛིན་ས་ཁུལ། ཞིང་ཆེན་ཁོངས་གཏོགས་སྲིད་འཛིན་
ས་ཁུལ་བཅས་གསུམ་དུ་བགོས། དེ་དག་གི་མངའ་ཁོངས་སུ་རྫོང་ ༤༩ དང་གི་རྩུ་ ༤
ཡོད་པ་དང་། དེར་གི་ཡུན་ནན་བདེ་ཆེན་དང་མཚོ་སྤོན་གྱི་ཡུལ་ཤུལ་སོགས་ཀྱང་འདིའི་
ཁོངས་སུ་འདུ་བར་བཤད། “སྐབས་དེར་དེ་ལྟར་བཤད་མོད། དེ་དག་ལས་མང་ཆེ་བ་ཉམ་
བཤད་ཡིན། བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁག་བཅད་བགོས་ཀྱི་འགོ་འཇུགས་མཁན་ནི་མན་རྩའི་གོང་
མ་ཁང་ནི་ཡིན་ཞིང་། དེ་ནས་རིམ་བར་བགོ་འགྲེམ་ཁ་ཤས་བྱས་སྤྱོད་ཡོད། ལྷག་པར་
རྒྱ་ནག་གི་དབྱེད་སྲིད་གཞུང་སྐབས་སུ་ཤིང་སྟག་སིམ་ལའི་ཆེངས་ཡིག་བཞག་པ་ཡིན་
ཞིང་། སྐབས་དེར་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ནི་བོད་བྱི་མ་དང་ནང་མ། བྱི་ནང་གང་གི་ཁོངས་སུ་
མི་གཏོགས་པ་བཅས་ས་ཁུལ་ཆེན་པོ་གསུམ་དུ་བགོས་ཡོད། དེ་ཡང་བྱི་ལོ་ ༡༩༡༤ ལོ་
ཤིང་སྟག་སིམ་ལའི་ཆེངས་ཡིག་¹¹ སྐབས་བོད་བྱི་མ་དང་ནང་མའི་དབྱེ་བ་བྱི་སྟེ་བོད་ནང་
མའི་བདག་དབང་རྒྱ་ནག་ལ་ཡོད་ཚུལ་བཤད་ཀྱང་གཏན་འབེབས་བྱས་མ་ཐུག། དེ་ནས་
བྱི་ལོ་ ༡༩༡༩¹² ལོར་ཆབ་མདོར་རྒྱ་བོད་དབྱིན་གསུམ་གྱིས་གནས་སྐབས་རིང་མདོ་
ཁམས་ས་ཁུལ་ཁག་ཅིག་ལ་དབང་ཆད་ཁག་བགོས་ལྟ་བུའི་ཆེངས་ཡིག་གཅིག་བཞག་
པ་རེད། དམངས་ཁྲིད་དུ་སྐབས་དེར་འབྲི་ཚུའི་ཤར་རྒྱུད་རྣམས་རྒྱ་ཁོངས་དང་བྱུང་རྒྱུད་
རྣམས་བོད་ཁོངས་བྱས་པས་རྒྱ་སྟེ་དང་བོད་སྟེ་ཞེས་འབོད་སྲོལ་བྱུང་ཡོད།

བྱིར་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སུ་ཡོན་དང་ཉ་མིང་། མན་རྩུ་གསུམ་གྱི་དུས་སུ་རྒྱ་བོད་ཀྱི་
འབྲེལ་བ་དེ་མཚོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་གཙང་མ་ཞིག་ལས་པན་ཚུན་བདག་དབང་གི་གནད་

11 ཞུསྐབས་དབང་རྒྱུག་བདེ་ལྷན་གྱིས་བཙུམས་པའི་བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་རྒྱལ་རབས། དེའི་ཐེངས་གཉིས་པ། ༡༩༤༣། འོག་པ་༣་པ་ལས།
རྒྱ་བོད་སྐྱེ་ཆབ་གཉིས་ཀས་འབྲིགས་ཐབས་མེད་པའི་བཀའ་མོ་རིང་པོ་གསུངས་པ་དེ་ལ་བྱི་རྒྱལ་ཚོན་ཆེན་མེག་མོ་རྟོན་ནས། ཤིང་
སྟག་༡༩༡༤ལོ་རྒྱ་རྒྱ་མཆོས་༣་པ་ཉིན་བསམ་འཆར་ཞིག་གསུངས་པ། ཆོད་གཞི་ཅན་གྱི་ས་ཆའི་སྐོར་ལ་བོད་བྱི་མ་དང་། ནང་མ་ཞེས་བཟོ་རྒྱ་
དང་། བོད་རྒྱ་མའི་མིང་ཙམ་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་(སུ་རྩ་རྟེན་)ཞེས་པ་བཟོ་རྒྱ་ཡིན་ཚུལ་གསུངས་པར། བོད་ཕྱོགས་ནས་མིང་ཙམ་གྱི་
རྒྱ་ཁོངས་ཟེར་བ་དེ་དང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་བོད་བྱི་ནང་ཟེར་བ་དེ་ལ་ཉན་འདོད་མེད་ཀྱང་། བྱིན་ཆད་གཏན་ཆེངས་ཞི་བདེའི་འབྲིགས་འཇགས་
ཆེད་མཐའ་མ་ཉན་འདོད་མེད་བཞིན་དུ་རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀས་མེག་མོ་རྟོན་གྱི་བསམ་འཆར་དེ་ལ་ཁས་ལེན་བྱས་པ་རེད།

12 ཞུསྐབས་དབང་རྒྱུག་བདེ་ལྷན་གྱིས་བཙུམས་པའི་བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་རྒྱལ་རབས། དེའི་ཐེངས་གཉིས་པ། འོག་པ་༤༩། ༡༩༤༣།

དོན་ཞིག་པལ་ཆེར་བྱང་མེད་ན་ཡང་། ཕྱིས་སུ་རྒྱ་ནག་གི་དབྱང་སྤྱི་དགུང་དང་མི་མེར་
 རྒྱལ་ཁབ། དེ་བཞིན་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་དམར་ཤོག་སྤྱི་དགུང་
 བཅས་ཀྱི་དུས་སུ་སྤར་ཡོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་བསྐྱེད་ལྷན་དང་། ལོག་འགྲེལ་བྱེད་བ་དང་།
 དོན་དངོས་ལ་ལོག་བཤད་ཀྱིས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་སློབ་གསོ་སྤེལ་ནས། བོད་དང་རྒྱ་སོག་མན་
 ཅུ་གསུམ་གྱི་མཆོད་ཡོན་དམ་ཆོག་གི་གསེར་ཟམ་ལ་བསྐྱེད་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་བ་
 འདིར་ཡོད་མི་སྤྱོད་མཁན་གྱི་ཤེས་ལྡན་སུ་ཞིག་ཡོད།¹³ ཡིད་ཉོན་མི་རུང་ངོ་།

གཉིས་པ། ཁ་༽ དུས་འགྱུར་རྗེས་སུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཡུལ་ས་ཁམས་བཅད་བགོས་ཅི་ ལྟར་བྱས་ཚུལ།

རྒྱ་ནག་གོ་མིན་ཏང་སྤྱི་དགུང་དང་རྒྱ་ནག་གྲུང་ཁོན་ཏང་སྤྱི་དགུང་གཉིས་ཀྱིས་བོད་བཅོན་
 འཛུལ་བྱ་རྒྱུའི་ཉམས་སེམས་གཅིག་མཚུངས་བཅངས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་ནག་གི་
 དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་དགུང་དབུ་བརྟེན་པའི་གསལ་བསྐྱབས་བྱས་ནས་ཅུང་མ་
 འགོར་བར་བོད་དུ་དབང་བསྐྱར་བྱ་རྒྱུའི་ལས་འགུལ་སྤེལ་ཏེ་བོད་ཤར་ཕྱོགས་ནས་རིམ་བཞིན་
 བཅོན་འཛུལ་བྱེད་འགོ་བཙུགས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆེན་བཙུ་བདུན་ཟེར་བ་
 བཅོན་དབང་གིས་མིང་ཉགས་འགོད་དགོས་བྱུང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ཅམ་ནས་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་
 ཆོགས་བས་མི་རིགས་དབྱེ་འབྱེད་དང་མཐའ་མཆོམས་བསྐྱར་བགོས་ཀྱི་སྤྱི་བྱས་སྤེལ་ཏེ་རང་
 སྲོང་ལྗོངས་དང་རང་སྲོང་ཁུལ་ཟེར་བའི་འཛིན་སྲོང་ས་ཁུལ་བཅད་བགོས་མང་དག་བྱས། དུས་
 འགྱུར་རྗེས་སུ་བོད་ལ་འདར་རྒྱ་ནག་གྲུང་ཁོན་ཏང་སྤྱི་དགུང་གིས་བོད་ནང་དུ་སྤྱི་ཁག་འདྲ་མིན་
 ཀྱི་བར་དུ་སྤར་གྱི་ལུགས་སློལ་དང་ཡོངས་སུ་མི་མཐུན་པའི་ས་བགོས་མང་པོ་བརྒྱབ་སྤྱོད་
 དེ་ལྗོངས་གཅིག་དང་ཞིང་ཆེན་ཆེ་ཁག་བཞི་རུ་བགོས་ཡོད། དེ་དག་ནི་བོད་རང་སྲོང་ལྗོངས་
 དང་། སི་ཁོན་ཞིང་ཆེན། ཡུན་ནན་ཞིང་ཆེན། མཆོ་སྤོན་ཞིང་ཆེན། ཀན་སུ་ཞིང་ཆེན་བཅས་
 སོ། དེའི་རྒྱ་མཚན་གྱིས་སྤར་སློལ་བོད་ཀྱི་ཡུལ་མིང་དེ་དག་ཅ་བརྒྱལ་ཏུ་འགྲོ་ཉན་མ་ཟད་བོད་མི་

13 བོད་དང་། མན་ཅུའི་འགྲེལ་བར་དབྱེད་པའི་གཏམ། བོད་གཞུང་བདེ་སྤང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩། ཤོག་ ༤༦ - ༤༧།

ནང་ཁུལ་དུ་ས་ཚོད་ཚུ་ཚོད་ཀྱི་རྟོག་གཞི་འབྱུང་བཞིན་ཡོད། སྤར་ལུགས་དང་མི་མཐུན་པའི་ས་
བགོས་བྱེད་སྐྱེད་སྤྱོད་ཀྱི་ཐོན་པོ་འཕུག་ཚོད་ཀྱི་གཞི་མར་གྱུར།

༡༥ རྒྱ་ས་རོས་འཛིན་བྱེད་པའི་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པའི་བོད་ཀྱི་
ས་ཁུལ་ཁག

བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས། བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ནི་སྤིང་འཛིན་ས་ཁུལ་དུ་གྲག་དང་། ས་ཁུལ་རིམ་པའི་
བྱོང་ཁྲེར་གཅིག་ལ་དབྱེ་ཡོད། ལྷ་ས་ <ས་ཁུལ་རིམ་པ>དང་། གཞིས་ཀ་ཅེ། <རྫོང་རིམ་
པ>བཅས་བྱོང་ཁྲེར་གཉིས་དང་རྫོང་༥༡བཅས་ཡོད། གཙུག་བོད་བྱོང་བཅའ་ཁོངས་ལྷ་ས་བྱོང་
ཁྲེར་དང་། བྱོང་ཁྲེར་གཉིས་པ་གཞིས་ཀ་ཅེ་ལུང་། མངའ་རིས་ས་ཁུལ། ལྷོ་ཁ་ས་ཁུལ། ཉག་ཚུ་
ས་ཁུལ། ཉིང་ཁྲི་ས་ཁུལ། ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་བཅས་ས་ཁུལ་ཁག་ཡོད། <<གྲང་རྩ་མི་དམངས་
མྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་མཆོམས་སྟེར་མདོར་བསྟུས་>>¹⁴ལ་
བཀོད་པར་གཞིགས་ན་མྱི་འེ་མི་གངས་ཁྲི་༥༠ཡོད་པ་དང་། མི་རིགས་ནི། བོད་རིགས། རྒྱ་
རིགས། མོན་པ་རིགས། ལྷོ་པ་རིགས། རྩེ་རིགས་བཅས་མི་རིགས་སྣ་ཆོགས་འཛོམས་པའི་ས་
ཁུལ་ཞིག་བསྐྱར་འདུག

དང་པོ། ལྷ་ས་ཁུལ། དེར་དུས་རྒྱུ་འེ་མི་འཛིན་ས་ཁུལ་ཀྱི་སྤྱི་གཞི་ལྟར་བོད་ལྗོངས་ཡོངས་ལ་
ས་ཁུལ་དུ་གྲུ་བྱེ་ཡོད། བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་ས་ནི་ས་ཁུལ་རིམ་པའི་བྱོང་ཁྲེར་ཞིག་ཡིན། ༡༩༥༡
ལོ་ནས་བཟུང་ལྷ་ས་བྱོང་ཁྲེར་ནང་ཁུལ་དང་ལྷ་སའི་ཉེ་འཁོར་དུ་གནས་པའི་རྫོང་གཞིས་སུ་མ་
ཅུ་སྟོར་ཞིག་རིམ་གྱིས་གཅིག་སྒྲིལ་བྱས་པ་ལས། ༡༩༦༠ ལོར་»བྱོང་ཁྲེར་ལྷ་ས«ཞེས་མིང་
བཏགས་ཤིང་དེ་ཁོངས་སུ་རྫོང་ཁག་བདུན་བཅོས་ཡོད། ༡༩༩༣ ལོར་ཉིང་ཁྲི་ས་ཁུལ་ཁོངས་
ཀྱི་རྫོང་བཞི་»ལྷ་ས་ཁུལ«ལ་བསྐྱུན་པས་དེ་ཁོངས་སུ་རྫོང་ཁག་༡༡ ཡོད། ༡༩༩༩ ལོར་ཉིང་ཁྲི་
ས་ཁུལ་སྤར་གསོ་བྱས་པ་ནས་བཟུང་བྱོང་ཁྲེར་ལྷ་ས་ཁུལ་འདིར་ཁྲེར་གོན་ཚུས་གཅིག་དང་རྫོང་༥

14 ཉག་པ་སྐལ་བཟང་། གྲང་རྩ་མི་དམངས་མྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་མཆོམས་སྟེར་མདོར་བསྟུས་
>> ༥༠༡༡ ཞོག་༩༣།

ཁག ༥ བཅས་སྡེ་ཆེན ༩ ཡོད་པ་ད་བར་རང་སོར་གནས། <<གུང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་
 རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་མཆོམས་སྒྱོར་མདོར་བསྡུས་>> ཞེས་པ་ལས།
 "བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་བསྡུས་མིང་ལ་བོད་ཟེར་ཞིང་། སའི་རྒྱ་ཁྱོན་ལ་སྤྱི་ལེ་བྲུ་བཞི་མ་ཁི་
 ༡༥༠ལྷག་དང་། མི་གངས་ཁྲི་༥༠ལྷག་ཡོད། འདུས་སྡོད་བྱེད་པའི་མི་རིགས་ནི་བོད་རིགས་དང་
 རྒྱ་རིགས། མོན་པ་རིགས། ལྷོ་པ་རིགས། ཅུའེ་རིགས་བཅས་ཡིན།¹⁵" ཞེས་གསལ་བས་བོད་
 ཀྱི་ལྷོ་གནས་ལྷ་ས་ཤོང་ཁྲུང་ཁུལ་ལའང་རྒྱའི་མི་རིགས་སྣ་ཆོགས་འཛོམས་པའི་མི་སེར་སྤེལ་
 བའི་ཡུལ་ཞིག་བསྐྱར་ཟེན་པར་མངོན།

གཉིས་པ། ལྷོ་ཁ་ས་ཁུལ། ལྷོ་ཁ་ས་ཁུལ་ནི་བོད་བཅན་བའི་པ་ས་ཡིན་ཅིང་། ༡༩༡༩ ལོར་བོད་
 གཞུང་གིས་ལྷོ་ཁ་སྤྱི་ཁུབ་བཅུགས་པའང་རྫོང་ཁག ༡༥ ལ་དབང་བ་ཡིན། ༡༩༥༩ ལོ་ནས་
 བརྒུང་ལོ་མང་རིང་ལྷོ་ཁ་སུལ་དེ་དམག་དོན་གྱིས་དོ་གཉེར་བྱས་ཤིང་། ༡༩༩༩ ལོར་དེ་སྔ་
 རྒྱལ་ཅེ་ས་ཁུལ་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་སྟག་ལུང་རྫོང་དེ་སྔ་དཀར་ཅེ་རྫོང་ཁོངས་སུ་བཞག་ནས་ལྷོ་
 ཁ་སུལ་ནང་བཅུད། ༡༩༩༩ ནས་བརྒུང་»ལྷོ་ཁ་ས་ཁུལ་»བཅུགས་པ་ལ་རྫོང་ཁག ༡༥ ཡོད་པ་
 ད་བར་རང་སོར་གནས།

གསུམ་པ། གཞིས་ཀ་ཅེ། ༡༩༥༩ ལོར་གཞིས་ཅེ་ས་ཁུལ་བཅུགས་ཤིང་དེ་ལོག་རྫོང་ཁག་བཅུ་
 བཅུ་ཡོད། ༡༩༩༩ ལོར་འབྲོང་པ་རྫོང་གཞིས་ཅེ་ས་ཁུལ་གྱི་ཁོངས་སུ་བསྡུས། ༡༩༩༩
 ལོར་རྒྱལ་ཅེ་ས་ཁུལ་ཡང་ཆེ་སྤྱིལ་བཏང་ཞིང་དེ་རྗེས་རྫོང་ཁག་བཅོ་བརྒྱད་ཡོད། ༡༩༩༠ ལོར་
 གཞིས་ཅེ་ས་ཁུལ་ཞེས་མིང་བསྐྱར་བྱས། ༡༩༩༩ ལོ་ནས་རྒྱལ་ཅེ་ས་ཁུལ་སྤར་གསོ་བྱས་པར་
 དེ་ཁོངས་སུ་སྔ་དཀར་ཅེ་རྫོང་ཚུད་པས་རྫོང་བདུན་ཡོད། ༡༩༩༩ ལོར་རྒྱལ་ཅེ་ས་ཁུལ་སྤར་
 གཞིས་ཅེར་ཆེ་སྤྱིལ་ཞིང་གཞིས་ཅེ་ཤོང་ཁྲུང་གྱི་མིང་བཏགས། དེ་རྗེས་ད་བར་ས་ཁུལ་ཡོངས་
 ལ་ཤོང་ཁྲུང་གཅིག་དང་རྫོང་ཁག་བཅུ་བདུན་ཡོད། ༢༠༠༠ ལོ་བར་མི་འབོར་དྲུག་འབུམ་སུམ་
 ཁི་ལྷག་ཡོད་པར་གསལ། ༢༠༡༩ ལོ་ནས་བརྒུང་གཞིས་ཀ་ཅེ་ས་ཁུལ་དེ་» གཞིས་ཀ་ཅེ་ཤོང་

15 གུང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་མཆོམས་སྒྱོར་མདོར་བསྡུས། འོག་༩༥༥ ༢༠༡༡

ཁྱེར་» ཞེས་ས་ཁུལ་རིམ་པའི་གོང་ཁྱེར་ཞིག་ཏུ་སྤྱིད་འཛིན་ས་མིང་གི་ཆ་ནས་འཕྲུང་བཅོས་
བྱས་ཤིང་། «བསམ་བྱ་བ་ཅེ་ཁུལ་»གིས་དེ་སྤེའི་གོང་ཁྱེར་གྱི་ཆ་བ་བྱས།

བཞི་པ། རྒྱ་ཆུ་ས་ཁུལ། རྒྱ་ཆུ་ས་ཁུལ་ནི་མི་ལོ་ལྔ་བརྒྱ་ཡས་མས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་པའི་རྟོར་
ཆོ་བ་སོ་དགུ་དང་འདམ་གྱི་ས་ཁོངས་ཡིན་ལ། དེ་རྗེས་ ༡༩༡༩ ལོ་ནས་བཟུང་བཀའ་ཤག་གིས་
རྟོར་སྤྱི་བཅུགས་ནས་དོད་མ་བྱས་ཡོད། ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་ཆུ་སྤྱི་ཁབ་དོན་གཅོད་བཅུགས་
ཤིང་དེ་ཁོངས་སུ་རྫོང་ ༩ བཞག་ཡོད། ཕྱིས་ ༡༩༥༥ ལོ་ནས་ ༡༩༧༡ བར་ཉི་མ་རྫོང་གསར་དུ་
བསྐྱོན་པས་རྫོང་བཅུ་དང་རྫོང་རིམ་པའི་དམིགས་བསལ་དོན་གཅོད་ཁྱུ་གཅིག་བཅས་ནང་ཆོན་
༡༡ ཡོད། ༡༩༧༡ ལོ་ནས་བཟུང་མཆོག་ཉིས་རྫོང་གསར་དུ་བསྐྱོན་པས་ད་བར་རྫོང་ ༡༡ ཡོད་
དོ། །

ལྔ་པ། མངའ་རིས་ས་ཁུལ། མངའ་རིས་ས་ཁུལ་ནི་གནའ་དུས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཐུན་སིལ་མ་བཅུ་
གཉིས་ཀྱི་གས་ཤིག་ཡིན་ལ། སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་བཞི་བ་ལྔ་པའི་སྐབས་ཞང་ཁུང་རྒྱལ་པོས་
དབང་བསྐྱར་བྱས་ཤིང་། དེ་རྗེས་སྲོང་བཙན་གྱིས་བོད་ཡུལ་སྤྱི་དང་གཅིག་ཏུ་སྤྱིལ། ཡང་དུས་
རབས་བཅུ་གསུམ་བཅུ་བཞིའི་སྐབས་སུ་གུ་གེ་རྒྱལ་པོ་སོགས་རྒྱལ་ཐུན་དང་སྤྱི་དཔོན་བྱུང་
ནས་ཁ་འཁོར་དུ་གནས། ཕྱིས་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་ནས་མངའ་རིས་སྤྱི་ཁབ་དང་དེ་ལོག་རྫོང་ཁག་
བཅུགས། ༡༩༩༠ ལོར་མངའ་རིས་ས་ཁུལ་བཅུགས་ཤིང་དེ་ལོག་འབྲོང་བ་རྫོང་ཚུད་རྫོང་བདུན་
བཅུགས། ༡༩༩༡ ལོ་ནས་འབྲོང་བ་རྫོང་གཞིས་ཅེ་ས་ཁུལ་ཁོངས་བཞག་པས་རྫོང་དུག་ཡོད།
༡༩༩༠ ལོར་མངའ་རིས་ས་ཁུལ་ཞེས་མིང་བསྐྱར་བྱས་ཤིང་མཆོ་ཆེན་རྫོང་གསར་དུ་བསྐྱོན་
པས་རྫོང་བདུན་ཆགས། ༡༩༩༩ ལོར་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཁོངས་སུ་རང་འཇགས་བཞག་
༡༩༩༩ ལོ་ལ་མི་འབོར་ཁྲི་ཆོ་བརྒྱད་མ་ཐེན་ཅུ་ཡོད།

དྲུག་པ། ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ། ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་དུ་ ༡༩༥༩ ལོ་ནས་རྫོང་ཉེར་བརྒྱད་ཅུ་དང་། དེ་
རྗེས་ ༡༩༩༠ ལོར་»ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་«དང་། ༡༩༩༠ ལོར་»ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་«བཅུགས་
པ་ནས་བཟུང་རིམ་གྱིས་རྫོང་མིང་བཅུ་གཉིས་དང་བཅུ་གསུམ་ལ་ཁུ་བསྐྱས་བྱས་ཤིང་། དེ་

རྗེས ༡༩༤༦ ནས་བཟུང་»ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་»གྲི་ནང་ལ་རྫོང་མིང་བཙུག་སུམ་ལས་མེད་དོ།
 ༡༩༧༤ མོའི་མོ་མཚུག་ནས་བཟུང་ཆབ་མདོ་འདི་ཉིད་ས་ཁུལ་རིམ་པའི་གོང་ཁྲིར་དུ་མིང་འགྱུར་
 བྱས་ཟིན་མོད་དེ་འོག་ཁག་རྫོང་ཁག་གི་མིང་དང་ཁ་གྲངས་ལ་ནི་འགྱུར་བ་མི་སྤང་།

བདུན་པ། ཉིང་ཁྲི་ས་ཁུལ། ཉིང་ཁྲི་ས་ཁུལ་ནི་སྤྱིར་བཏང་གོང་ཡུལ་དུ་གྲགས་ལ། བོད་རྒྱལ་
 གཉའ་ཁྲི་བཙན་པོའི་འཁྲུངས་ཡུལ་ཡིན། ཁུལ་དེར་ ༡༩༣༡ ལོར་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་
 སློ་སྟོད་སློ་སྟོད་རྫོང་གཉིས་དང་མེ་རྟོག་རྫོང་བཙས་རྫོང་ཁག་གསུམ་ཙམ་དུ་བྱེ་ཡོད། ༡༩༤༠
 ལོ་ནས་ ༡༩༤༣ ལོ་བར་ཉིང་ཁྲི་ས་ཁུལ་བཙུགས་ཤིང་རྫོང་ཁག་ ༥ ལ་དབང་། ༡༩༤༣ ལོ་ནས་
 ༡༩༤༦ ལོ་བར་ཉིང་ཁྲི་ས་ཁུལ་མེད་པ་བཙོས་ནས་རྫོང་ཁག་རྣམས་ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་དང་ལྷ་ས་
 ཁུལ་ལ་དབང་བར་བལོས། ༡༩༤༦ ལོ་ནས་ ༡༩༧༥ ལོ་བར་»ཉིང་ཁྲི་ས་ཁུལ་»བསྐྱར་འཛུགས་
 བྱས་ཤིང་རྫོང་ཁག་ ༥ དང་། ཡུལ་ཁག་ ༥༥ དང་། གོང་ཚོ་ ༤༡༤ ཡོད་པ་ད་བར་རང་སོར་
 གནས། ༡༩༧༥ ལོར་ས་ཁུལ་འདི་ཉིང་ཁྲི་གོང་ཁྲིར་དུ་མིང་བསྐྱར་བྱས་མོད་རིམ་གྲས་ཀྱི་མིང་
 ལྟར་ན་སྤར་བཞེན་ས་ཁུལ་ཞིག་ཡིན་ལོ།

༡༥ བོད་ལ་དུས་འགྱུར་རྗེས་མདོ་ཁམས་ཁ་ཐོར་དུ་གཏོང་ཚུལ།

ས་པག་དུས་འགྱུར་བྱུང་རྗེས་གྲང་ཁྲོ་གྲིས་ཁམས་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་ལྗོངས་དང་ཞིང་ཆེན་
 གསུམ་ལ་བསྟུས། དེ་ཡང་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་ཁམས་རིགས་རྫོང་ཁག་ ༣༡༥ སི་
 ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་ཁོངས་སུ་རྫོང་ཁག་ ༡༩༥ མཚོ་སྒོན་ཞིང་ཆེན་ཁོངས་སུ་རྫོང་ཁག་ ༡༡༥ བཙས་
 བསྐྱོམ་པས་ཁམས་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་རྫོང་ཁག་ ༤༣ ནང་བསྟུས་ཡོད།

དེ་བཞེན་བོད་ལྗོངས་ཁོངས་བོད་རིགས་རྫོང་ཁག་ ༥༤ ཡོད་པ་དང་། ཡུན་ནན་ཁོངས་བོད་
 རིགས་རྫོང་ཁག་ ༣ ཡོད། སི་ཁྲོན་ཁོངས་སུ་བོད་རིགས་རྫོང་ཁག་ ༣༡ ཡོད། ཀན་སུན་
 ཁོངས་བོད་རིགས་རྫོང་ཁག་ ༤ ཡོད། མཚོ་སྒོན་ཁོངས་བོད་རིགས་རྫོང་ཁག་ ༣༤ ཡོད། མདོར་
 ན་བོད་ས་སྟོད་སྟོད་ཡོངས་རྫོགས་བསྐྱོམས་པས་རྫོང་ཁག་ ༡༥༩ བྱེས་ཡོད་པ་རེད།

༣ ་ རྒྱ་གཞུང་གིས་བཅད་བགོས་བྱེད་པའི་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་མ་ཚུགས་པའི་བོད་རིགས་
གནས་སྡོད་རང་སྐྱོང་ས་ཁུལ་ཁག

༡ ་ མཚོ་སྔོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཁོངས་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁག

༡ ་ མཚོ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༢ ་ མགོ་ལོག་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༣ ་ ཡུལ་ཤུལ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༤ ་ མཚོ་ལྷོ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༥ ་ མཚོ་རྒྱུ་མོག་རིགས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༦ ་ མཚོ་བྱང་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

ཁ༧ ་ ཀའ་སྤུ་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཁོངས་སུ་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁག

༧ ་ ཀའ་སྤུ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༨ ་ དཔའ་རིས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་༡¹⁶

ག༧ ་ སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཁོངས་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁག

༩ ་ ར་བ་བོད་རིགས་ཆའང་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༡༠ ་ དཀར་མཛེས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ།

༡༡ ་ ལྷ་ལི་¹⁷ བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་བཅས་གསུམ། ཡུན་ནན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཁོངས་སུ་ཡོད་

16 བོད་སྤྱི་བཟང་ལས་དཔའ་རིས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་ཞེས་གྲང་གསལ། འོག་༡༡༡ ༡༠༠༡།

17 བོད་སྤྱི་བཟང་ལས་དཔའ་རིས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་ཞེས་གྲང་གསལ། འོག་༡༡༡ ༡༠༠༡།

པའི་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་།

༡༡ ་། བདེ་ཆེན་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ། བཅས་མདོ་སྟོད་སྐད་ཀྱི་བོད་རིགས་གནས་སྟོད་ས་གནས་མང་ཆེ་བ་གོང་གསལ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁྲོལ་གཅིག་དང་། བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་བརྒྱ། བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁྲོལ་གཉིས་བཅས་སུ་ཁ་བྱལ་དུ་མ་མང་པོ་བཏང་ཡོད།

སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན།¹⁸ སའི་རྒྱ་ཁྲོན་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞེ་མ་ཁྲི ༤༧.༡༩ དང་། མི་གངས་ཁྲི ༡༩༩༩ ཡོད། འདུས་སྟོད་བྱེད་པའི་མི་རིགས་ནི་རྒྱ་རིགས་དང་། དབྱིས་རིགས། བོད་རིགས། མིའི་རིགས། རུའི་རིགས། འཛར་རིགས་བཅས་ཡིན། ཞིང་ཆེན་འདིའི་ལྷོ་གནས་གོང་ཁྲེ་ནི་ཁྲོན་རུ་ལོ་ལྷ་ལ། མངའ་ཁོངས་སུ་རང་སྐྱོང་ཁུལ ༩ དང་། ས་ཁུལ་རིམ་པའི་གོང་ཁྲེར ༡༡ ཁྲོང་རིམ་པའི་གོང་ཁྲེར ༡༤ ཁྲོང་༡༩༩ ບང་སྐྱོང་ཁྲོང་ ༩ བཅས་ཡོད། དེར་སྐབས་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་ཁུལ་དུ་རང་སྐྱོང་སྡེ་ཆེན་གཉིས་ཡོད།

༡༢ ་། དཀར་མཛེས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ། < < བྱང་ལྷ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྐྱོང་ཁྲོལ་མཆོམས་སྟོར་མདོར་བསྟུས་¹⁹ > > ཞེས་བ་ལས། “དཀར་མཛེས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་ནི་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་མི་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་གསུམ་གྱི་ཡ་གྲུལ་དང་། སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཆེས་ཆེ་པའི་བོད་རིགས་འདུས་སྟོད་ས་ཁུལ་ཡིན། ཞེས་དང་། ཁུལ་འདིའི་མངའ་ཁོངས་སུ་བོད་རིགས་དང་རྒྱ་རིགས། འཛར་རིགས་སོགས་མི་རིགས་ ༩༥ ཡོད་ལ། སྤྱིའི་མི་གངས་ཁྲི ༤༠ ལ་འབྱུང་གིད།” ཅས་རྒྱུའི་མི་རིགས་མང་པའི་ཡུལ་ཞིག་ཏུ་བསྐྱར་བྱེད།

༡༣ ་། ང་བ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ། ང་བ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་ནི་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ལུ་བྱང་སྤེ་ཁྲོན་རུ་ལོ་ལྷ་ལ་བདེ་མང་དང་འབྲེལ་ཡོད་ཅིང་། མངའ་ཁོངས་ཀྱི་རྒྱ་ཁྲོན་ལ་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞེ་མ་ཁྲི ༡.༤༩ ཡོད་པ་དང་། ཁུལ་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་འབར་

18 བྱང་ལྷ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྐྱོང་ཁྲོལ་མཆོམས་སྟོར་མདོར་བསྟུས། ཤོག ༣༥། ༩༠༡༡
19 བྱང་ལྷ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྐྱོང་ཁྲོལ་མཆོམས་སྟོར་མདོར་བསྟུས། ཤོག ༡༩༡ ༩༠༡༡

ཁམས་རྫོང་དང་ཆུ་ཆེན་རྫོང་སོགས་བོད་རིགས་རྫོང་ཁག་ ༡༣ ཡོད། སྤྱི་ལོ་མི་གངས་
 གི་ ༡༩༥༧ ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་ལས་བོད་རིགས་མི་གངས་སྤྱི་ལོ་ཆུ་ཆ་ ༡༩༥༣
 ལས་ཟིན་གྱི་མེད། ཆའང་རིགས་འདུས་སྡོད་ལུགས་ཆེ་བྱེད་པའི་ས་ཆ་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་།
 ལུལ་དེར་འདུས་སྡོད་བྱས་པའི་མི་རིགས་བོད་རིགས་དང་ཆའང་རིགས། ཉུང་རིགས། རྒྱ་རིགས་
 བཅས་ཡོད། <<ཀྱང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་
 མཆོམས་སྦྱོར་མདོར་བསྟུས་>>ཞེས་པ་ལས། “༡༩༥༩ ལོར་རྩ་བ་ལུལ་བཅའ་མཐོལ་བྱས་
 པ་དང་ལོ་མཇུག་དེར་ལུལ་བཅུགས། ༡༩༥༥ ལོར་རྩ་བ་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ལུལ་ཞེས་མིང་
 བཏགས་པ་དང་། ༡༩༥༧ ལོའི་ཆུ་ ༢ པར་ལུལ་མིང་དེ་རྩ་བ་བོད་རིགས་ཆའང་རིགས་རང་སྤྱོད་
 ལུལ་དུ་བསྒྱུར།”²⁰ ཞེས་རྒྱུ་ལོ་མེས་སྤེལ་བའི་ཐབས་རྒྱས་དེ་ཆེག་དགུ་བྱ་གངས་ནས་བཞིང་
 ཟེན་པར་གསལ་པོ་རེད།

བདེ་ཆེན་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ལུལ། བདེ་ཆེན་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ལུལ་ནི་ཡུན་ནན་ཞིང་དང་
 བོད་ལྗོངས། སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་བཅས་ཞིང་ཆེན་གསུམ་གྱི་འབྲེལ་མཆོམས་ན་ཆགས་འདུག སའི་
 རྒྱ་ཁོན་ལ་སྤྱི་ལོ་བྱ་བཞི་མ་ ༣༣༥༧༠ ཡོད། ལུལ་འདིའི་མངའ་ཁོངས་སུ་སེམས་གྱི་ཉི་ཆུ་རྫོང་
 དང་བདེ་ཆེན་རྫོང་། འབའ་ལུང་ལི་སུའུ་རིགས་རང་སྤྱོད་རྫོང་བཅས་རྫོང་གསུམ་ཡོད་པ་རེད།
 <<ཀྱང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་མཆོམས་སྦྱོར་
 མདོར་བསྟུས་>>ཞེས་པ་ལས། ལུལ་འདིའི་མངའ་ཁོངས་སུ་བོད་རིགས་དང་ལི་སུའུ་རིགས།
 འཇང་རིགས། རྒྱ་རིགས། སའི་རིགས། ཉུང་རིགས། དབྱིས་རིགས། མེ་ལོ་རིགས། སུའུ་མི་
 རིགས་སོགས་མི་གངས་སྤོང་ཡན་གྱི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ ༡༩ འདུས་སྡོད་བྱས་ཡོད། ཅས་
 གསལ་འདུག མཆོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན་འདི་རྒྱ་ནག་གི་ཅ་ཁྲིམས་ལྟར་ན་དེས་པར་དུ་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་
 གྱི་ཐོབ་ཐང་དགོས་ཏེ། དེ་ཡང་མཆོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན་འདི་ས་ལུལ་གྲོང་ཁྲེན་གཉིས་དང་རང་སྤྱོད་
 ལུལ་དུག་གིས་གྲུབ་པའི་ཞིང་ཆེན་ཞིག་ཡིན། དེ་ལྟར་རང་སྤྱོད་མིན་པའི་ལྷོ་གནས་ཟེ་མིང་གྲོང་
 ཁྲེན་གཅིག་ལུས་རང་སྤྱོད་ལུལ་དུག་ལ་དབང་བསྐྱར་བ་དེ་རྒྱ་ནག་གི་ཅ་ཁྲིམས་དང་མི་མཐུན་པ་

20 ཀྱང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་མཆོམས་སྦྱོར་མདོར་བསྟུས། ཤོག ༡༡༩། ༣༠༡༡

དང་། དེ་མཐུན་པར་བཟོ་བ་ལ་མཆོ་སྡོན་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཡིག་བསྐྱར་དགོས།

གསུམ་པ།

ཏུ་གཞུང་གིས་བོད་ཡུལ་ཁ་ཐོར་དགུ་ཐོར་གཏོང་བའི་སྲིད་བླུས།

བོད་ལ་ཏུ་གཞུང་གིས་བཅན་བཟུང་བྱས་པའི་རྗེས་སུ་བོད་ནང་ས་ཁུལ་ལྷང་སྡེ་སྡོན་གྱི་ལམ་སྲོལ་དང་མི་མཐུན་པའི་ས་བགོས་དུམ་བྱ་མང་བོ་བཟོས་ཏེ་བོད་དེ་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་དང་། མཆོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན། ཀན་སུན་ཞིང་ཆེན། སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན། ཡུན་ནན་ཞིང་ཆེན་བཅས་སུ་བགོས་ཡོད། བོད་ཤར་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་གྱི་ས་སྡེ་མི་གསུམ་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་མ་བཞག་པར་ཏུ་གཞུང་གིས་ཞིང་ཆེན་ཁག་གི་དབང་ལོག་ཏུ་བཅུག་པའི་སྲིད་བླུས་བཟུང་ནས་བོད་ཆོལ་གསུམ་གོང་བུ་གཅིག་གྱུར་གྱི་སྟོབས་ཤུགས་ཅ་མེད་གཏོང་བའི་སྲིད་བླུས་དང་། ལོ་རྒྱུས་ལ་འབྲེག་བཤད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ཤར་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་རིམ་བཞིན་བཅན་བཟུང་བྱས་པའི་སྲིད་བླུས་འཛིན་པ། དེ་བཞིན་བོད་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི་མི་རིགས་དང་ཆེད་དུ་མཉམ་འབྲེས་བྱེད་དུ་འཇུག་སྟེ་བོད་ཀྱི་མི་རྒྱུད་ཅ་བཞག་གཏོང་བྱའི་རེ་དག་འཆང་བཞིན་ཡོད། བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་དང་། གཞན་ཞིང་ཆེན་ཁག་གི་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་དང་རང་སྐྱོང་རྫོང་རྣམས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་གཙོ་འཛིན་གཙོ་བོ་དེ་དག་གྱུར་ཏུ་རིགས་བསྐྱོས་པ་དང་། གངས་ཚད་གྱུར་བོད་རིགས་ལས་ཏུ་རིགས་འགོ་ཁྲིད་མང་བ་ཡོད། དེ་ནི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི་དབང་ལོག་ཏུ་མགོ་བོ་འདེགས་མི་སྐབ་པའི་སྲིད་བླུས་གདུག་རྩལ་ཅན་ཞིག་ཡིན། བོད་ཡུལ་དུམ་བྱ་མང་བོར་བགོས་པའི་སྲིད་བླུས་དེ་ཉིད་ལག་བསྟར་བྱེད་པའི་ཏུ་མཆན་གཙོ་བོ་གསུམ་ཡོད་པར་མངོན། དེ་ཡང་<<ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་བཅུགས་པ་ནས་༡༩༩༩ བར་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་ཞུས་པའི་ཕྱོགས་བསྐྱོས་སྟན་ཀྱི། >>²¹ ལས་བཀོད་པར་ལྟར་ན།

༡༥ བོད་རིགས་རྣམས་གོང་བུ་གཅིག་གྱུར་གྱི་སྟོབས་ཤུགས་ཁ་ཐོར་སིལ་བྱར་བཏང་སྟེ་བོད་

21 ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་བཅུགས་པ་ནས་ ༡༩༩༩ བར་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་ཞུས་པའི་ཕྱོགས་བསྐྱོས་སྟན་ཀྱི། བོད་གཞུང་གི་ལ་བསྐྱགས་ལས་ཁུངས་ནས་དཔར་བསྐྱར་ཞུས། ༡༩༩༩

མིར་མགོ་གཞོན་བཀོལ་སྤྱོད་ལས་སྤྲོད་པོར་བྱེད་ཐུབ་པའི་ཆེད་དང་།

༡༥ གཤམ་སྤྱོད་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ལྷང་ཆེན་པོ་དེ་དག་ཡོངས་རྫོགས་སྐྱོད་པར་གྱིས་བཅན་བཟུང་མ་
ཐུབ་ནའང་། གང་འཆམས་ཤིག་འཛིན་ཐུབ་པའི་རེ་ངན་འཆང་བ།

༡༦ བོད་ཤར་སྐྱོ་ཁུལ་གྱི་བོད་མི་རྣམས་སྐྱའི་མི་རིགས་དང་ཆེད་མངགས་མཉམ་འབྲེས་བྱེད་དུ་
བཅུག་སྟེ་རིམ་བཞིན་ས་ཁུལ་དེ་རྣམས་ཀྱི་བོད་རིགས་རྣམས་སྐྱོད་པར་མཉམ་བསྐྱེད་ཀྱིས་
བོད་ཀྱི་མི་བརྒྱད་ཅ་བརྒྱུ་ཉུ་གཉིད་སྐྱའི་ངན་གཡོ་ཆེ་བའི་སྤྱོད་བྱས་ལག་ལེན་བསྐྱར་ཐབས་
བཅས་ཡིན། རྒྱ་ནག་གིས་བོད་དུ་མི་མེད་སྤེལ་བའི་སྤྱོད་བྱས་དེ་ཉིད་དུས་རབས་རིམ་མཐུད་
ཀྱིས་ཤུགས་བསྐྱོན་རྒྱ་ནག་ཐབས་ཤེས་ཡོད་རྒྱ་བཀོད་ཡོད། དེ་ཡང་བོད་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་སྐྱོ་
བརྒྱན་གཉིད་ཐབས་སུ་བྲག་པོ་དཔག་གི་མགོ་མཚོན་ཅམ་མ་ཡིན་པར་སྐྱོད་པར་མཉམ་གང་མང་བོད་དུ་
འཆོ་སྤྱོད་བཅུག་སྐྱོད་ཡིན་པར་རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་ངོས་འཛིན་བྱེད་བཞིན་ཡོད། རྒྱ་མི་རང་ངོས་
ནས་བོད་དུ་འཆོ་སྤྱོད་ཡུན་གནས་བྱེད་མཁན་དགོན་པོ་ཆགས་ཡོད། རྒྱ་མཆོན་བོད་ནི་ས་མཐོ་
ཞིང་གནམ་གཤིས་གྲང་ངར་ཆེ་བ་དང་། འཆོ་སྤྱོད་དགོན་པ་བཅས་ཀྱིས་རྒྱ་མི་རིགས་རྣམས་ཅ་
བའི་ཆ་ནས་གནམ་གཤིས་མ་འཕྲོད་པའི་དཀའ་ངལ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་དེ་རེད། འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་
གཞུང་གིས་ངོས་ནས་དུས་རྒྱུ་དུས་རྒྱུ་མི་རྗེ་མང་ནས་རྗེ་མང་བོད་དུ་གནས་སྤོ་བྱ་ཐབས་ཀྱིས་
སྤྱོད་བྱས་སྤྱོད་ཆོག་སྤེལ་བཞིན་ཡོད། ཁང་ལི་ཁྱེད་གིས་བརྒྱམས་པའི་<<བོད་ནི་དུས་རབས་
ཉེར་གཅིག་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ཆིབ་རུས་མཉེན་པོ་²²>>ལས།མའོ་ཅེ་ཏུང་དུས་རབས་ཀྱི་བསམ་
པའི་རྒྱལ་སྤྱོད་མཆོན་ཆ་ཐོན་པ་ནས་བཟུང་། བོད་དུ་བསྐྱོད་མཁན་མེད་པའི་གནས་ཚུལ་ལ་ལོ་
རྒྱུས་ཐོག་གི་ཐག་གཅོད་དང་པོ་འདི་བྱུང་ཡོད། རྒྱ་མི་ཁྱིམ་མང་པོ་བོད་དུ་བསྐྱོད་ཅིང་། ལོ་
རབས་ལྔ་བཅུ་པར་ས་གནས་ཐོག་གི་ལས་དོན་མི་སྤྱོད་ཆི་ ༤༠ དང་། དཔག་དོན་མི་སྤྱོད་ཆི་ ༥༠ ཅམ་
ཟིན་ཡོད་པ་རེད། གང་ས་འབོར་ཅེ་མོར་སོན་པའི་ལོ་རབས་བདུན་ཅུ་པའི་ནང་དུ་ཁྱོད་བསྐྱོད་པས་
མི་འབོར་ཁྱི་ ༣༠ ཡན་ཟིན་གྱི་ཡོད་ཅེས་དང་། དེ་ཉིད་ལས། ད་དུང་བོད་དུ་སྐྱོད་མཁན་མེད་པའི་

22 བོད་ནི་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ཆིབ་རུས་མཉེན་པོ། བོད་བསྐྱུར། བདེ་སྤྱོད་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་ནས་བོད་བསྐྱུར་
བྱས། ༡༩༩༩།

བྱོམས་གཞན་པ་ཞིག་གི་སྤང་ཚུལ་ནི་ཐབས་ཤེས་ཡོད་ཀྱི་བཏོན་ནས། གཞི་རིམ་ཞིང་འབྲོག་
 ཁུལ་ནས་ཁ་བྱལ་ཏེ་ཉེ་བའི་གྲོང་ཁྱེད་ཁག་ལྷག་པར་དུ་སྤྱོད་སར་གནས་སྡོད་བྱ་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་
 ཅེས་དང་། སྡོད་བྱ་ཐོན་པའི་གཞོན་སྡེས་རྣམས་བོད་ལ་གཏོང་ཐབས་བྱས་ཏེ་ཟླ་ལོགས་ཀྱི་ནག་
 ལས་ཉིས་ལྷམ་ཆེ་བ་སྤྱད་པ་དང་བོད་ལ་སྤྱོད་མཁན་ཀྱི་རིགས་རྣམས་ལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་
 མཛོང་ཆེན་དང་རྒྱབས་ཆེན་དུ་ཅིས་པ་བཅས་ཐབས་ཤེས་ཡོད་ཀྱི་ཐོག་ནས་ཀྱི་ནག་ནས་བོད་
 དུ་ཀྱི་རིགས་གནས་སྡོད་བྱེད་ཐབས་འབད་བཅོན་བྱེད་བཞིན་ཡོད། བོད་ལ་ཐོན་དཔུལ་གཏོང་
 ཆད་རྗེ་མང་དུ་བཏང་སྟེ་བོད་ཀྱི་གཞོན་སྡེས་རྣམས་དེང་རབས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཁྲ་ཁྲ་ཟེང་ཟེང་ལ་
 མགོ་འཁོར་བཅུག་ནས་བོད་ཀྱི་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་ལ་དོ་སྤང་མེད་པར་བཟོ་ཐབས་ཀྱི་སྤྱིད་
 བྱས་འཛིན་གྱི་ཡོད། མང་ལི་ཁུང་གིས་བཅུམས་པའི་ < བོད་ནི་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་ཀྱི་
 ནག་གི་ཅིབ་རུས་མཉེན་པོ་²³ > > ལས། “བོད་ལ་ཐོན་དཔུལ་གཏོང་ཆད་རྗེ་མང་རྗེ་མང་དུ་འབྱོ་
 (ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལོར་བོད་ལ་ཁོར་སྤྱོད་ཀྱི་ཐོན་དཔུལ་གཏོང་ཀྱི་འདི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལོ་ལས་ལྷམ་
 ༡༩༣ འབར་སྟོན་བྱས་ཡོད་)གི་ཡོད་ཀྱང་། གནད་དོན་ནི་གོང་གསལ་གྱི་བོད་ལ་བཅོས་སྦྱོང་
 བྱེད་པའི་བསམ་སྒྲོག་གཏོང་བྱོམས་འདི་དག་གི་ཕན་རུས་ཅི་ཞིག་ཐོན་གྱི་ཡོད་དམ། བྱོམས་འགའ་
 ཞིག་གི་ཐོག་ལ་རུས་པ་ཐོན་གྱི་ཡོད་པ་སྟེ། དཔེར་ན་ཁྲོམ་རྩེའི་དཔལ་འབྱོར་གྱིས་ཆོས་ལུགས་
 ཀྱི་རུས་པ་ཆུང་དུ་གཏོང་གི་ཡོད་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ཁྲོམ་རྩེའི་བྱེད་སྟོན་གཏོང་བའི་པོར་བཞུགས་
 པའི་གྲོང་ཁྱེད་ཀྱི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་རིམ་བཞིན་ཞན་དུ་སོང་ཟིན་ནས་
 འཛིག་ཉེན་གྱི་ཟང་ཟེང་ལ་རོལ་བའི་འགོ་ཚུགས་ཟིན། དེ་རིང་སྤྱོད་པའི་ཆེ་གན་འཕྲ་
 མའི་ཆོས་ལྷན་གྱི་ཞིང་ཁམས་འདི་ཟང་ཟེང་གི་གྲོང་ཁྱེད་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད། དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་
 རྒྱས་ཀྱིས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཤུགས་ཀྱིན་ཉམས་ཞན་དུ་གཏོང་བ་དང་དུས་མཚུངས། སྡོལ་རྒྱན་
 ཀྱི་ཆོས་ལུགས་ཉམས་པའི་སྟོང་ཆ་འདིར་དེང་རབས་ཅན་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་གཞན་
 ཞིག་མི་རིགས་རིང་ལུགས་པས་ཁ་གསལ་བྱས་པར་གྱུར། ཐ་ན་ཆོས་ལུགས་ཉམས་ཞན་དུ་སོང་
 བ་དེ་ཡིས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་པའི་ལྷ་བ་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་དང་སྤྱུལ་འདེད་དུ་གྱུར་རྒྱུ་ཆེན་

23 བོད་ནི་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་ཀྱི་ནག་གི་ཅིབ་རུས་མཉེན་པོ། ཤོག་༥༥ བོད་བསྐྱར། བདེ་སྤང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་ནས་
 བོད་བསྐྱར་བྱས། ༡༩༩༩།

ཞིག་ཆགས་སྤོང་བ་ཞིག་རེད། "ཅེས་བཤད་ཡོད། <<ཁུང་ལྷ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་
 གྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་མཆོམས་སྤྱོད་མདོར་བསྟུས་>>²⁴ ཞེས་པའི་དེབ་ལ་བཀོད་
 པའི་བོད་རིགས་གནས་སྤོང་གི་སྤྱི་མི་མི་འབོར་གྱི་གངས་ཆད་རེ་རེ་བཞིན་བསྟོམས་ཅིས་རྒྱབ་ན་
 ཁྱོན་བསྟོམས་མི་འབོར་ཁྲི ༤༢༢.༢༤ ཡོད་པར་བཤད། དེབ་དེར་གཟིགས་ན་བོད་རང་སྤྱོད་ས་
 དང་བོད་གྱི་མདོ་སྟོད་སྤང་གི་རང་སྤྱོད་ས་ཁུལ་ཁག་ཏུ་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱིས་བོད་གྱི་ས་ཁྲོགས་གང་
 སར་མ་བྱུང་ས་མེད་པར་མངོན། མི་འབོར་གངས་ཆད་འདི་དག་གཙོ་བོ་རྒྱའི་ཕྱོགས་ནས་པར་
 སྤྱོད་བྱས་པའི་དེབ་དང་། ཡིག་ཆགས་ནམས་ལ་གཞིར་བཟུང་བ་ཡིན་པས་མི་འབོར་གངས་ཆད་
 ཆད་དང་ལྡན་པ་ཞིག་ངོས་འཛིན་མི་ཐུབ་ཀྱང་དབྱེད་གཞིའི་ཚུལ་དུ་བཀོད་པ་ཡིན། རང་དབང་
 ལུང་པའི་རྒྱལ་ཁྲི་ནང་གི་གསར་འགྱུར་སྤྱི་བ་ནམས་ཀྱིས་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་པའི་བཤད་བསྟོམས་ལ་
 གཞིགས་ན་བོད་དུ་རྒྱ་རིགས་ཁྲི་༢༠༠ལྷག་ཡོད་པ་ངོས་འཛིན་བྱེད་བཞིན་ཡོད། <<བོད་ནི་
 དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ཅིབ་རུས་མཉེན་པོ།²⁵ ལས། "རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མི་མི་སྡེ་
 སྤྱི་མི་སྤྱི་ཆོགས་ཁོད་དུ་མིག་སྤར་བོད་དུ་(བོད་ཆེན་པོ་རྒྱ་མི་ཁྲི་༢.༡༠གནས་སྟོན་བྱས་ཟིན་ཡོད་
 ཅས་སྐྱེད་བཤད། ད་དུང་བརྗོད་དོན་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་རྒྱ་མི་མི་འབོར་འདི་ས་གནས་
 འདི་གའི་བོད་མིའི་མི་འབོར་ལས་བརྒལ་ཟིན་ཡོད་ཅེས་སྐྱེད་ཡོད། འོན་ཀྱང་དོན་དངོས་ཀྱི་གངས་
 འབོར་ནི་བོད་ཆེན་པོའི་བྱུང་ཁོད་ས་ཉེ་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་ཐོག་མཆོ་སྟོན་དང་ཀན་སུའུ། སི་
 ཁོན། ལུན་ནན་ཞིང་ཆེན་བཅས་བཞི་ཡི་ནང་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ཁུལ་བཅུ་དང་། བོད་རིགས་
 རང་སྤྱོད་རྫོང་གཉིས། བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ཤང་གཅིག་བཅས་ཡོད་པར་དེའི་ནང་གི་རྒྱ་མིའི་མི་
 འབོར་ནི་ཁྲི་ ༡.༥.༡ (ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོ་) ཅམ་ཞིག་ཡིན་པས། བོད་ཆེན་པོའི་བྱུང་ཁོད་ས་ནང་
 གི་སྤྱི་མི་མི་འབོར་གྱི་བརྒྱ་ཆ་ ༩༤.༩ ཅམ་ལས་ཟིན་གྱི་མེད། "ཅེས་ཏམ་བཤད་ཆེན་པོ་བྱས་
 འདུག ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ན་ལོ་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥ ལོ་བར་ལོ་ངོ་ཕྱེད་པོ་ ༢༥ འཁྲུ་ཟིན་པས་ལོ་གངས་
 དེ་དག་ནང་རྒྱ་མི་མི་འབོར་ཁྲི་ག་ཆད་གནས་སྟོན་ཟིན་མིན་ཆོད་དཔག་ལས་བརྒལ་བ་ཡོད་

24 ཁུང་ལྷ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་གྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་མཆོམས་སྤྱོད་མདོར་བསྟུས། ༢༠༡༡
 25 བོད་ནི་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ཅིབ་རུས་མཉེན་པོ། བོད་བསྐྱུར། བདེ་སྤང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་ནས་བོད་བསྐྱུར་
 བྱས། འོག་༤༥ ༡༩༩༩

སྤྲེལ། བཟ་ཤེས་ཆེ་རིང་གིས་བོད་སྤྱི་བཤད་²⁶ ཏུ་བོད་ཏུ་མི་གངས་ཀྱི་འཕེལ་འགྱུར་བཤད་པའི་
 སྐབས་སུ་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༠ ལོར་བོད་མི་མི་འབོར་གངས་ ༥༧༡༩༠༣༡ ཡོད་པ་བཤད། <<ཕྱི་
 ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་བཙུགས་པ་ནས་ ༡༩༩༥ ན་བར་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་
 ལ་ཞིབ་འཇུག་ཞུས་པའི་ཕྱོགས་བསྟོམས་སྟུན་ཞུ། >>²⁷ ལས་” དེ་མཁ་མཆོ་སྟོན། ཀན་སུ་བྱ།
 ཡུ་བྱ་ནམ། ཟེན་ཁོན་ནང་ཡོད་པའི་ནང་གནས་སྟོད་བོད་རིགས་རྣམས་ལ་རང་སྐྱོང་ཐོབ་ཐང་སྤྲད་
 མེད་པས་མ་ཆད། བོད་རིགས་དེ་རྣམས་ཀྱི་མི་འབོར་ཡང་བོད་མིའི་གངས་འབོར་ཁོངས་སུ་མ་
 བཙུག་པར་ཉམ་མི་རིགས་ཀྱི་མི་འབོར་གངས་ཐོའི་ཁོངས་ཉམ་བཙུག་སྤྱི་ལོ་ལྟ་གིས་བོད་མི་
 རྒྱ་མི་བཟོ་བའི་སྤྱི་བྱས་ལག་ལེན་དངོས་སུ་བསྟར་ཡོད་པ་རེད།” ཅས་བཤད་པར་གཞིགས་ན།
 བོད་ཤར་ཕྱོགས་ཁྲལ་ཀྱི་གནས་སྟོད་བོད་རིགས་མང་པོ་བོད་མིའི་ཁོངས་སུ་མི་གངས་པར་རྒྱ་
 རིགས་ཁོངས་སུ་བཙུག་ནས་རིམ་གྱིས་རྒྱ་རིགས་དང་མཉམ་ཏུ་མི་རིགས་འདྲེས་པར་བཟོ་ནས་
 བོད་རིགས་གངས་ཉུང་ཏུ་གཏོང་བའི་སྤྱི་བྱས་བཟུང་ཡོད་པ་རྒྱུ་དེ་གསལ་པོ་ཡིན་པར་གོང་
 སལ་ཞིབ་འཇུག་ལས་གསལ་བཤད་བྱེད་ཐུབ་པ་ཞིག་རེད། བོད་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དང་
 མང་གཙོ་འཕེལ་རྒྱས་ལྟེ་གནས་ཁང་ནས་དཔར་བསྐྱར་བྱས་པའི་ <<བོད་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་
 གནས་སྟངས། >> ལས་ <<ཤར་རྒྱུད་ལུབ་འཕྲེན་དང་ལུབ་རྒྱུད་ཤར་འཕྲེན་གྱི་སློབ་གསེའི་
 སྤྱི་འཇུག། >>²⁸ ཞེས་པའི་ལེ་ཆན་ཏུ་”བོད་ཏུ་གནས་སྟོན་བྱས་པའི་སློབ་སྒྲུག་ལྟ་ཅི། དེ་བས་
 རྒྱ་ནག་ནང་ཁྲལ་གི་ཞིང་ཆེན་ཁག་དང་གོང་ཁྲུང་ཁག་གི་ནང་རྒྱ་རིགས་སློབ་སྦྱོང་གི་གོ་སྐབས་
 མ་ཐོབ་པ་དང་། ཡང་ན་ཤེས་ཡོན་གྱི་གནས་ཆད་ཞན་པའི་སློབ་སྒྲུག་མང་པོ་ཞིག་ཆེད་མངགས་
 བོད་ཏུ་སློབ་སྦྱོང་གོ་སྐབས་འཆོལ་བར་ཡོང་གི་ཡོད། ཁོང་ཆོ་བོད་ཏུ་སླེབས་ཐེས་སྤྱང་འབྲས་
 དང་གནས་རིམ་མཐོ་དམན་ལ་ལྟོས་མི་དགོས་པར། ཐད་ཀར་སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་ནང་ཏུ་འགྲོ་བསྐྱོད་
 ཆོག་གི་ཡོད།” ཅས་བོད་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་གནས་སྟངས་སྒྲིར་ཉམས་ཞིབ་ཆད་ལྡན་ཉམས་སྦྱོང་

26 བཟ་ཤེས་ཆེ་རིང་། བོད་སྤྱི་བཤད། འོག་༡༣༡ ༡༠༠༡།

27 ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་བཙུགས་པ་ནས་ ༡༩༩༥ ན་བར་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་ཞུས་པའི་ཕྱོགས་
 བསྟོམས་སྟུན་ཞུ། བོད་གཞུང་གི་ལ་བསྐྱགས་ལས་ཁྲུང་ས་ནས་དཔར་བསྐྱར་ཞུས། འོག་༤༣ ༡༩༩༥།

28 བོད་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་གནས་སྟངས། ཤེས་ཡོན་སྒྲིར་གྱི་དམིགས་བསལ་སྟུན་ཐོ། བོད་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དང་མང་གཙོ་འཕེལ་
 རྒྱས་ལྟེ་གནས་ཁང་། འོག་༡༣ ༡༠༠༥།

གཞི་ལ་བཞག་ནས་བཤད་པར་གཞིགས་ན། དེ་ནི་གདུག་རྩལ་ཅན་གྱི་སྲིད་བླ་ས་ཤིག་ཏེ། སྲིད་བླ་ས་གདུག་ཤོས་ནི་རྒྱུ་མེ་རིགས་གང་མང་བོད་ནང་དུ་གནས་ཐབས་དང་། བོད་ཡུལ་རྒྱ་ཡུལ་དུ་བསྐྱར་རྒྱུ་མེ་སྲིད་བླ་ས་གཙོ་བོ་དེ་ཡིན། ལམ་ལུགས་དེའི་རྒྱུ་གྱིས་བོད་རིགས་སློབ་མཁས་མང་པོའི་སློབ་ཞུགས་ཀྱི་གོ་སྐབས་ཤོར་འགོ་བ། བོད་རིགས་སློབ་མཁས་རྣམས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོར་བསྐྱོད་པའི་གོ་སྐབས་དང་སྤྱི་ཚོགས་ལས་ཞུགས་ཀྱི་གོ་སྐབས་རྒྱུ་མེ་རིགས་ཀྱིས་འཕྲོག་པའི་དངོས་གནས་ཚུལ་རྒྱུ་མེ་དོས་འཛིན་གྱི་བོད་བོད་རང་སྐྱོང་ཡོངས་ས་ཞུལ་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་བྱུང་ཡོད་འདུག་དེ་ལས་གཞན་པའི་རྒྱུ་མེ་ཆ་བགོས་དུམ་བྱར་བགོས་པའི་བོད་རིགས་གནས་སྡོད་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་ཁག་ལའང་དེ་ལས་ཆ་བས་ཆེ་བའི་གདུག་རྩལ་ཅན་གྱི་སྲིད་བླ་ས་བརྒྱད་ནས་བོད་རིགས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་གོ་སྐབས་དང་སྤྱི་ཚོགས་ལས་ཞུགས་ཀྱི་གོ་སྐབས་རྒྱ་རིགས་ལ་ཤོར་འགོ་བ་རྗེས་སུ་དཔག་ཐུབ་པ་ཞིག་རེད།

དེ་བཞིན་སློབ་ཁྲིད་ཀྱི་ནང་དོན་དང་བརྒྱུད་ལམ་སྐད་ཡིག་གྲང་མང་ཆེ་བ་ནི་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་བྲང་ཆོས་ལྡན་པའི་རིགས་ལམ་ལྟ་བུ་བྱུང་དང་། ཆབ་སྲིད་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་སློབ་ཆུན་མང་པོ་ཞིག་སློབ་ཁྲིད་གྱི་ཡོད་པ་དང་། སློབ་ཆུན་དེ་དག་གི་ནང་ནས་གང་རུང་གཅིག་རྒྱགས་མ་ཡོན་པ་བྱུང་ཆེ་སློབ་ཐོན་ལག་འཁྱེར་རག་ཐབས་མེད་པའི་ཐབས་བླ་ས་རན་པ་ལག་བསྟར་གྱིད་བཞིན་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་ཁུ་ས་པ་འདོན་སྤེལ་གྱིད་དུ་མ་བཅུག་པ་དེ་ནི་སློབ་གསོ་མི་རིགས་ཅན་དུ་འགྱུར་བར་བཀག་བསྟོཅས་གྱིད་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་གཙོ་བོ་ཞིག་རེད། རྒྱ་རྒྱུ་དེ་དག་གི་ཐོག་ནས་རྒྱ་གཞུང་གི་བོད་ནང་འཛིན་པའི་ཤེས་ཡོན་སྲིད་བླ་ས་དེ་བོད་ཀྱི་ཡུལ་གོམས་གཤེས་ལུགས་དང་མི་འཆམ་པར་མ་ཟད། བོད་མིའི་འབྲེལ་ལུགས་ལ་པན་སྐད་མ་ཡིན་པར་རྒྱ་གཞུང་རང་ཉིད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དགོས་མཁོ་སྤྲོད་པར་ཆེད་དང་། བོད་ཀྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་ཉམས་རྒྱུད་དུ་གཏོང་བའི་སྲིད་བླ་ས་བརྒྱད་ནས་བོད་རིགས་རྣམས་རྒྱ་རིགས་སུ་བསྐྱར་རྒྱུ་དང་། བོད་ཡུལ་རྒྱ་ཡུལ་དུ་བསྐྱར་རྒྱུ་ཀྱི་གདུག་རྩལ་ཅན་གྱི་མི་རིགས་ཅ་གཏོར་གཏོར་བའི་སྲིད་བླ་ས་ཤིག་རེད།

ཐུར་བལྟའི་དབྱུང་གཞི་ཡིག་ཆ།

ཞུ་སྐབ་བ་དབང་ལྷག་བདེ་ལྷན་གྱིས་བཅམས་པའི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་དོན་རྒྱལ་རབས། དེབ་ཐེང་དང་པོ་དང་གཉིས་པ།
༡༩༩༣།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་བཅུགས་པ་ནས་ ༡༩༩༩ བར་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་
ཞུས་པའི་ཕྱོགས་བསྟོམས་སྟན་ཀླ། བོད་གཞུང་བྲིལ་བསྐྱགས་ལས་ཁུངས་ནས་དཔར་བསྐྱབ་ཞུས། ༡༩༩༩

མང་ལི་ཞུང་། བོད་ནི་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ཅིབ་རུས་མཉེན་པོ། བོད་བསྐྱར་བདེ་སྤྱང་བོད་
གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་ནས་བོད་བསྐྱར་བྱས། འོག་ ༩༥། ༡༩༩༩།

ཚུ་སྐང་ལོ་རྒྱུས་ཅོམ་སྤྱི་གཞིགས་རྒྱང་། ཚུ་སྐང་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེང་དང་པོ། ༢༠༠༠།

དུང་དཀར་ཆོེ་བཟང་འཕྲིན་ལས། དུང་དཀར་ཆིག་མཛོད་ཆེན་མོ།

བཟ་ཤེས་ཆེ་རིང་། བོད་ལྷིད་བཤད། ༢༠༠༡།

ནག་པོ་སྐལ་བཟང་དང་། ཆེ་རིང་དོན་གྲུབ། གྲང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྤྱོད་
ལྷོངས་མཆམས་སྤྱོད་མདོར་བསྐྱས། ༢༠༡༡།

ཟླ་བ་བཟ་ཤེས། བོད་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་གནས་སྐངས། ཤེས་ཡོན་སྤོར་གྱི་དམིགས་བསལ་སྟན་མོ། བོད་ཀྱི་འགྲོ་
བལྟའི་ཐོབ་ཐང་དང་མང་གཅོེ་འཕེལ་རྒྱས་ལྟེ་གནས་ཁང་། ༢༠༠༩།

གྲང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་མཆམས་སྤྱོད་མདོར་བསྐྱས། ༢༠༡༡།

ཚུ་སྐང་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེང་དང་པོ། ཚུ་སྐང་ལོ་རྒྱུས་ཅོམ་སྤྱི་གཞིགས་རྒྱང་། ༢༠༠༠།

ཆབ་མདོའི་ཡིག་ཆ་དེན་ཆེན་སྤྱངས་པ། དེབ་ཐེང་དང་པོ། ༢༠༠༦།

བོད་དང་། མན་རྩའི་འབྲེལ་བར་དབྱུང་པའི་གཏམ། བོད་གཞུང་བདེ་སྤྱང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། ཕྱི་ལོ་
༡༩༩༩།

འབྲེ་གྲང་ར་སེ་དཀོན་མཆོག་རྒྱ་མཚོ། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་རིག་གནས་བྱང་འཕེལ་ཞིབ་འཇུག་གི་དབྱུང་རྩ་
ཕྱོགས་བསྐྱགས། རྩོད་ཆ། བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཞེས་བ་དེ་ནི་བོད་ཀྱི་ས་ཁོངས་མངའ་ཐང་ཕྱིལ་པོ་མཆོན་པའི་སྤྱི་
མིང་མིན་པའི་སྤོར་སྤྱོད་པ། འོག་༡-༡༥། རྩི་ལིར་ཆ་མན་ཉར་པིར་སེ་ཁང་ནས་དཔར་དུ་བསྐྱབ། ༢༠༡༥།

བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་དང་སྐད་ཡིག་སྒྲོར་མདོར་ཅམ་དབྱང་པ།

བསྟན་འཛིན་གནམ་གང་།

༡ ཤེས་ཡོན་གྱི་གལ་གནད།

སྤྱིར་ཤེས་ཡོན་ཞེས་པ་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་མཐོང་རྒྱ་ཡངས་ཤིང་བསམ་སྒྲོའི་ཚུ་ཆད་པ་རྒྱ་བས་
གྱུན་དུ་འཕྱར་བ་དང་མཁས་པའི་འཁོར་དུ་རོལ་ཏེ་མཁས་གཏམ་གླེང་མོལ་བྱས་པ་ཅམ་མིན་
པར་གཙུག་པོ་རང་ཉིད་ཀྱི་ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་གྱི་ཀྱན་སྦྱོང་ཡར་རྒྱས་གཏང་བ་དང་ལྷན་དུ་སྤྱི་
ཚོགས་ཀྱི་ཤེས་ཆད་གོང་འཕེལ་དུ་གཏོང་བ་དང་། སྤྱི་ཚོགས་སུ་མཆིས་པའི་དངོས་ཤུགས་
བརྒྱད་གསུམ་གྱི་དཀའ་འཕྲོག་དག་སེལ་བ་མ་ཟད། གཙུག་པོ་རང་ཉིད་བཞིན་ཤེས་ཡོན་ཅན་དུ་མ་
བསྟན་རྒྱ་དེ་ཡིན། དཔེར་ན་ཤེས་ཡོན་ཅན་ནི་མར་མེ་བཞིན་སྟན་ནག་བསལ་བ་ཅམ་མིན་པར་
སྟོན་མེ་བཞིན་སྟོན་མེ་གཞན་བཞད་རྒྱ་དེ་ཡང་ཡིན།

བཅན་ཤྱོལ་བོད་མིའི་གཞི་རིམ་སྟོབ་གྲ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས་ན། སྤྱི་ལོར་༧་གོང་ས་༧་སྐུ་བས་མགོན་
ཆེན་པོ་མཆོག་བཅན་ཤྱོལ་དུ་ཤེས་པའི་དུས་ཐོག་མ་ཉིད་ནས། བོད་ཀྱི་འབྲེལ་ཕྱགས་དཀའ་
ཚོག་སེལ་དགོས་ན་བོད་མི་གཞོན་སྡེ་རྣམས་ལ་དེད་དུས་ཀྱི་གནས་སྐབས་དང་འཆམ་པའི་
ཤེས་ཡོན་སྟོབ་སྦྱོང་ཆད་ལྷན་ཞིག་སྦྱོར་སྦྱོང་གནང་གལ་ཆེ་ཞིང་། དེད་དུས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་དེ་ཡང་
ཡུལ་དུས་གནས་སྐབས་ཀྱན་དུ་སན་བདེའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་བོད་མི་རང་གི་རྩ་ཆའི་རིག་གཞུང་
གི་ཉིང་བཅུད་མ་ཡལ་བའི་ཐོག་འཇུགས་སྦྱོང་གནང་གལ་ཆེ་བར་གཞིགས།¹

༢ གནའ་དེད་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་དོས་བརྒྱུད་བ་དང་དེད་གི་ཤེས་ཡོན་གྱི་འཕྱར་བ་བརྗོད་པ།

དེ་ཡང་ཐོག་མར་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ཞེས་བརྗོད་སྐབས་ཤེས་ཡོན་ཞེས་པ་དེ་བོད་ཀྱི་སྟོལ་རྒྱུན་

1 བཅན་ཤྱོལ་བོད་མིའི་གཞི་རིམ་སྟོབ་གྲ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས། ཚུམ་སྤྱིག་པ། བཟུ་ཤེས་དོན་གྲུབ། བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་དཔུང་ཁང་།
༡༩༩༩-ལོག༡

གྱི་རིག་གནས་ཁོ་ན་ལ་གོ་ལམ། ཡང་ན། གནའ་དེང་རིག་གནས་གཉིས་ཀར་གོ་དགོས་མིན་
ཤེས་གཤམ་ཆེ། དེས་ན་འདིར་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ཞེས་པ་ནི་བོད་པའི་གནའ་དེང་གཉིས་ཀའི་ཤེས་
ཡོན་བྱང་དུ་འབྲེལ་ནས་ད་ལྟའི་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་དང་རིག་གནས། གླེང་ཡིག་ཙམ་མིན་པར་
བོད་པའི་དཔལ་འབྱོར་གྱི་གནས་སྐབས་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མ་ཐོང་རྒྱ་སོགས་རྒྱ་བསྐྱེད་འགོ་བར་
གྲོགས་བྱེད་མཁན་གྱི་རིག་གནས་སྤྱི་ལ་གོ་དགོས།

གནའ་བོའི་དུས་ལ་དབྱེ་ན་ནང་ཆོས་མ་དར་གོང་གི་ཤེས་བྱ་རིག་གནས་དང་ནང་ཆོས་དར་རྗེས་
ཀྱི་རིག་གནས་བཅས་གཉིས་མཆིས། དེ་ན་ནང་ཆོས་མ་དར་གོང་བོད་ལ་ཤེས་བྱ་རིག་གནས་ནི་
བོད་མིའི་གནའ་བོའི་ཤེས་ཡོན་ངོ་མ་དེ་ཡིན། གཞན་ཡང་མཁས་པ་དུང་དཀར་སློབ་མཐའ་འཁྲིན་
ལས་ཀྱིས་ཀྱང་ཕྱི་ལོའི་སྡོན་གྱི་དུས་རབས་གཉིས་པ་ལས་མས་རྒྱལ་པོ་གཉའ་ཁྲི་བཅན་བོའི་
དུས་སུ་བོད་ལ་ཤེས་རིག་ཡོད་པར་གསུངས།²

ནང་ཆོས་དར་རྗེས་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ཞེས་པ་ནི་རིག་གནས་ཆེ་བ་ལྟ་དང་། རྒྱུ་བ་ལྟ་ལ་གོ།

དེང་གི་ཤེས་ཡོན་གྱི་བྱང་བ་བརྗོད་སྐབས་ལྟ་བུ་དང་དགྲའི་སྡོན་དང་དགྲའི་རྗེས་བོད་ཀྱི་ཤེས་
རིག་ལ་འཕོ་འགྱུར་འགོ་རྒྱལ། དགྲའི་རྗེས་སུ་འདྲེས་བྲེས་གཉིས་ལ་དེང་གི་སློབ་སྦྱོང་ཐོབ་
ཚུལ་སྟོན།

དེ་ཡང་དེང་གི་ཤེས་ཡོན་གྱི་གཤམ་གནད་ཤེས་ནས་དེར་ཆེས་ཐོག་མར་ཐུགས་བསམ་བཞེས་
མཁན་སྤྱི་ནོར་ལ་གོང་ས་སྐུ་མེད་བཅུ་གསུམ་པ་ཆེན་པོ་ཡིན། ཁོང་གིས་བོད་ཐུག་རྣམས་ལ་དེང་
གི་རིག་ཆུང་སློབ་ཕྱིར་ཕྱི་རྒྱལ་ལ་བཏང་གནང་ཡོད།³ དེ་ཡང་། “ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ England,
Rugby ལ་བོད་ཐུག་བཞི་བརྒྱུད་སྤྱོད་དེ་ལས་དང་པོ། སློན་གྲོང་མཁའ་རབ་ཀྱན་བཟང་ནས་ས་
གཏེར་འདོན་ལས་སློབ་སྦྱོང་བྱས། གཉིས་པ་སློག་མཁར་བ་བསོད་ནམས་མགོན་པོས་བྲག་པོའི་
སློབ་སྦྱོང་བྱས། གསུམ་པ། བྱང་པོས་པ་(རིན་སྒྲིབ་པ་)རིག་འཛིན་རྗེ་རྗེས་སློག་གི་ལས་ཀ་སློབ་

2 བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དབྱེད་ཆོས་ཕྱོགས་བསྐྱིགས། དེག་གཉིས་པ། ཤོག་༣༥༥

3 བོད་ཀྱི་སྤྱི་དོན་རྒྱལ་རབས། ལྷ་སྐབས་པ་དབང་ལྷུག་བདེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་རིག་གཞུག་གི་དཔེ་སྐྱེད་ཁང་། ༡༩༩༦-ཤོག་གྲངས། ༩༩༦

སྤྱིང་བྱས། བཞི་པ། སྤྱིད་སྤྱལ་པ་དབང་འདུད་ལོར་བྱས་ས་ཆད་ལེན་ཡག་དང་ཉར་འཕྱིན་གཏོང་
 ལེན་གྱི་ལས་ཀ་སློབ་སྤྱིང་བྱས།”⁴ དེའི་འབྲས་བུ་ལེགས་པར་མི་བྱད། ཡང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༣
 ལོར་རྒྱ་གར་དང་འབྲེལ་བ་རྩེ་རྒྱས་སོང་ཕྱིར་དབྱིན་ཡིག་སློབ་བྱ་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ་ལོ་
 གསུམ་སོང་ཅ་ན་གདན་ས་ཁག་གི་སྤྱི་དཔོན་རྣམས་ཀྱིས་སློབ་བྱ་དེས་ནང་ཆོས་སློབ་གཉེར་
 ལ་འགལ་རྒྱུ་ཡོད་པར་གཟིགས་རྒྱུ་སྟོན་རྒྱུ་དགོས་བྱུང། དེ་ནས་ཡང་བོད་ཀྱི་སྤྱིད་དོན་གྱི་
 གནས་སྤངས་ལ་གཟིགས་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༥ ལོར་གཞུང་ཞབས་དང་མི་དམངས་ཁོངས་ནས་
 སློབ་བྱུག་ཁྱོན་བདུན་ཅུ་འདེམས་ཀྱང་དེ་རྒྱ་བ་ཁ་ཤས་མ་སོང་པར་སྤར་ལྟར་བྱུང། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
 རྒྱུ་ལས་དབྱིན་ཡིག་ཤེས་ཕྱིར་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་བྱ་གུ་དང་། སེར་མོ་བའི་ཤག་ཆང་ཆ་རིགས་
 བཟུར་རྒྱུ་མིང་(Darjeeling)སུ་ནོ་སེབ་སློབ་སྤྱིར་གཏོང་གནང་མཛད།⁵ དེ་བཞིན་ད་
 དགྲའི་སྤྱི་རོལ་བོད་དུ་དེར་གི་ཤེས་རིག་གསར་དུ་འཛུགས་སྒྲུབ་དང་དེར་ཆོས་ལ་ཐ་གཅིག་དུ་
 ཞེན་པའི་སྤྱི་དཔོན་དག་གིས་བར་ཆད་བྱེད་ཚུལ་སྟོར་དེར་གསུངས་ཡོད།

དེ་ནས་བོད་རྒྱ་ལོག་ཤོར་དགོས་དོན་མང་མོད་ཀྱང་གཙོ་བོ་ནི་དེར་དུས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་མེད་པས་
 ཡིན། ང་དགྲའི་རྗེས་བཅན་བྱོལ་བོད་མའི་གཞི་རིམ་སློབ་བྱ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས་ན། བཅན་བྱོལ་དུ་
 བོད་སྤྱུག་ ༢༠༠༠ ལྷག་ལ་དེར་རབས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་སྤྱིད་སྤྱང། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ལོར་རྒྱ་སར་བུ་
 གསོ་ཁང་གཅིག་དང་། སིམ་ལ་དང་། མ་སུ་རི། རྫོང་མིང་བཅས་སུ་གཏན་སྤྱོད་སློབ་བྱ་གསར་
 འཛུགས་གནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༡ ལོར་སློབ་བྱ་དེ་དག་ནང་ཁྱོན་སློབ་མ་ ༥༢༠ ལས་མེད། དེ་
 བས་རིམ་བཞིན་མང་དུ་བྱིན་ཏེ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༤ བར་ཁྱོན་དངོས་གཞིས་སློབ་བྱ་༡༤༩ནང་སློབ་སྤྱུག་
 ༤༣༣༥ དང་དགེ་ཆུན་ ༩༣༤ ལས་བྱེད་ ༥༣༥ ཡོད་པའི་སྤྱིད་སྤྱོད་འགྲོའི་སློབ་བྱ་ ༣༥ ཡོད། མ་
 ཟད་ཁྱབ་ཁོངས་མེད་པའི་བོད་སློབ་ ༤ ཡོད།⁶ དེ་བཞིན་བོད་བྱིམ་སློབ་བྱ་དང་སམ་རྩོ་ལའི་སློབ་
 བྱ་སོགས་བཙུགས་ནས་རིམ་གྱིས་བོད་པའི་སློབ་བྱ་མང་དུ་བྱིན། རྒྱས་པར་གཟིགས་འདོད་ན་

4 བོད་ཀྱི་སྤྱིད་དོན་རྒྱལ་རབས། ཞུས་པ་དབང་ལྷུག་བདེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་རིག་གཞུག་གི་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༦་ལོག་གངས་། ༡༣༢
 5 གོང་དང་འདྲ། ལོག་༡༣་༩
 6 བཅན་བྱོལ་བོད་མའི་གཞི་རིམ་སློབ་བྱ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས། རྩོམ་སྤྱིག་པ། བཟུ་ཤིས་དོན་བྱུག། བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་དཔར་ཁང་།
 ༡༩༩༩་ལོག་༩

ཤེས་རིགས་ལས་ཁུངས་ནས་དབར་འགྲེམས་བྱས་པ་”བཅན་གྱི་འོ་མ་ལ་གཞི་རིམ་སློབ་བྱ་
ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས། “ཞེས་བྱ་བའི་དེབ་ལ་གཞིགས་རོགས།

༣ །དེང་གི་ན་གཞོན་གྱི་གནས་བབ།

དེང་གི་ན་གཞོན་ནི་གཞིས་བྱེས་གཉིས་ཀའི་ན་གཞོན་ལ་གོས་དེ་ན་ད་བར་མི་ལོ་ལྔ་བཅུ་ལྷག་
སོང་ཟིན་ཀྱང་སྙན་གྲགས་ཅན་གྱི་ཚན་རིག་དང་འབྲུལ་ལས་རིག་པ་སོགས་ལ་མཁས་པ་སྣང་རྒྱ་
དཀའ་བའི་རྒྱ་མཚན་ཅི། གལ་སྲིད་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་འབའ་ཞིག་ལ་སྤྱད་བཅོན་ནན་པོ་བྱས་པས་
སོ་ཞེན། མི་འཐད། རྒྱ་མཚན་ནི་ད་ལྟའི་ཆར་བོད་ཡིག་འབྲི་སློག་མི་ཤེས་པའི་བོད་པའི་གཞོན་
སྤྱིས་དུ་མ་མཆིས་པས་སོ། ས་དེ་ན་ད་བར་ལོ་ངོ་ལྔ་བཅུ་ལྷག་སོང་ཟིན་ཀྱང་བོད་མི་རྣམས་ལ་
གནའ་དེང་གཉིས་ཀའི་རིག་གནས་བསྟན་རྒྱ་མཐོང་པ་གང་ཡིན།

གཞིས་གྱི་བོད་པའི་གཞོན་སྤྱིས་ཆོའི་གནས་བབ། དེ་ཡང་མཁས་པ་འཛིགས་མེད་ལུན་ཚོགས་
འབྱུང་གནས་མཆོག་གིས། “ང་ཆོ་བོད་ནང་ན་རིག་གནས་གཞན་དུ་མ་ཟད་བོད་རང་གི་བཅུ་
ལྷག་རིག་གཞུང་ཆ་ཆང་ཞིག་སྤྱད་རྒྱ་ཡོད་པའི་སློབ་གྲར་གཏོང་འདོད་མེད་པའི་གོམས་གཤེས་
ཤིག་ཆགས་འདུག་འདིའི་རྒྱ་རྒྱུན་གྱི་ཅ་བ་ནི་སྤྱ་སོར་སློབ་རྒྱུང་རྣམས་སུ་རྒྱ་ཡིག་ཁོ་ན་མ་
གཏོགས་བོད་ཡིག་སློང་རྒྱ་མེད་པ་དང་། རྒྱ་ཡིག་སྤྱད་སྟེ་སློབ་འབྲིང་སོགས་མཐར་ཕྱིན་ཀྱང་
བོད་དུ་བྱ་བ་བསྐྱབ་པའི་ཁོར་ལུག་བཟང་པོ་ཅི་ཡང་མེད་པས་སྤྱར་བྲིས་དུ་ལོག་ནས་སྤྱགས་
འཆོ་བ་དང་། ལུད་སྤྱིལ་བ་སོགས་བྱེད་དགོས་པ་དང་ད་ལྟ་བོད་ཡིག་ཅུང་ཟད་རེ་སྤྱད་རྒྱ་ཡོད་
ཀྱང་དེས་སྤྱི་ཚོགས་ཐོག་དེ་ཙམ་གྱིས་གོ་ཆེན་པོ་ཆོད་ཀྱི་མི་འདུག་པས་གང་ལྟར་ཡང་དགོས་པ་
ཆེར་མི་འདུག་སྟེ་དུ་བསམས་ཏེ་སློབ་གྲར་མི་གཏོང་བ་ཡིན་པར་མངོན་ནོ།⁷ དེས་ན་རང་རེའི་
སྐད་ཡིག་འདིས་འཛམ་གླིང་ཐོག་དུ་གོ་ཆོད་པ་ཞིག་འོང་ཐབས་མ་ཐོན་ཀྱང་རང་ལུལ་དུ་གོ་ཆོད་
པ་ཞིག་ནི་ཅིས་ཀྱང་དགོས་ཏེ། དེ་ཙམ་ཡང་མ་བྱུང་ན་ཆེས་ཡིད་ཤམ་དགོས་པའི་གནས་སོ།། ”

7 འདི་ནི་སལ་ཆེར་མི་ཅན་སོགས་མི་བྱུང་བའི་སྤྱ་རྒྱུང་སྤྱད་པ་འདྲ།

ཞེས་གསུངས་སོ།⁸

ཡང་བོད་ཀྱི་སྤྱི་སྐད་གཏན་འཁེབས་ཁྱེད་ཐབས་སྒོར་གྱི་དབྱུང་ཙོམ་ཕྱོགས་བསྐྱགས་ན། “སྤྱི་
ཆོགས་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་མང་གཞི་ཞན་པའི་ཁར་བོད་སྐད་ཡིག་གི་བེད་སྤྱོད་ཁྱབ་ཁོངས་དུས་ད་
ལྟའི་བར་དུ་སྤེལ་རྒྱ་ཤིན་དུ་རྒྱུང་བས། གསར་དར་རིག་གཞུང་ཁག་སྐད་གཞན་ཡིག་གཞན་གྱི་
ཐོག་ནས་མ་བསྐྱབ་ཀ་མེད་བྱུང་བ་དང་འབྲེལ་ཆབ་དཔལ་རིག་གསུམ་གང་ཅིའི་ཐད་སྤྱི་ལོགས་
དང་འབྲེལ་ཤུགས་རྩེ་ཆེར་སོང་བས་མི་རིགས་གཞན་གྱི་སྐད་ཡིག་གིས་ཤུགས་རྒྱུན་ཆེར་
ཐེབས།”⁹ ཞེས་གསུངས་པ་མ་ཟད་བོད་སྐད་ཉམས་ཚུལ་གྱི་སྒྲུབ་ཁྱེད་གཞན་ཀྱང་བསྟན་པས་
རྒྱས་པར་ཤེས་འདོད་པ་རྣམས་དེར་གཟིགས་རོགས།

ཡང་དེ་ཙམ་གྱི་མ་ལགས་པར། ད་ཆ་བོད་གཞིས་ཁྱེས་གཉིས་ཀར་སྐད་འབྲེས་མ་ཉིན་རེ་བཞིན་
རྩེ་མང་དུ་བྱིན་བཞིན་པ་དང་དེའི་འབྱུང་རྒྱུ་མང་མོད་ཀྱང་ཁོང་གིས། “སྤྱི་ཆོགས་གོང་
འཕེལ་འགྲོ་བ་དང་བསྟུན། བྱ་དངོས་གསར་པ་མང་དུ་ཐོན་པ་ལ་བོད་ཀྱི་ཐ་སྙད་གསར་བཅོས་
རྩེས་མ་ཟེན་པ།” ཞེས་གསུངས་ཤིང། འདི་ནི་དོན་དང་ལྡན་པ་ཞིག་ཏུ་སྤང་མོད། འོན་ཀྱང་ད་
ཆ་བོད་སྐད་དུ་ཐ་སྙད་ཡོད་བཞིན་དུ་བེད་སྤྱོད་མི་བྱེད་པ་དང་ཆབས་པོ་ཆེའི་གནས་ཚུལ་ཀྱང་
ཁོང་གིས་གསུངས་འདུག¹⁰ དེ་བཞིན་ཁྱེས་འབྱོར་བོད་མི་རྣམས་དེ་བས་ཀྱང་ཉེ་ཆབས་ཆེ་
བར་མངོན། ཐ་སྙད་ཙམ་མ་ཟད་ཆོག་སྤྱད་ཀྱང་སྐད་རིགས་གཞན་གྱི་བེད་སྤྱོད་པ་ཡོད། དེ་ཡང་
དཔེར་ན། “མོ་ཡང་སྤེལ་སོང་” ཞེས་བརྗོད་དགོས་པ་ལ་ “མོ་འི་སྤེལ་སོང།” དེ་བཞིན་
དཔེ་མང་བས་རེ་ཞིག་བརྗོད་པར་མི་བྱ། དེ་ཙམ་མ་ཟད་སྤྱིའི་སྐད་ལ་ཤན་ཆེས་རང་སྐད་ཀྱི་སྤྱི་
གདངས་དང། ཐ་སྙད། བརྗོད་པ་བྱུབ་ཚུལ་ལ་འགྱུར་བ་བྱིན་དང་བྱིན་བཞིན་པ་ཡོད། དང་པོ་སྤྱི་

8 ཙོམ་སྤྱིག་དབང་སྟོད་སྤུལ་སྤུ་བྱུབ་བསྟན་ནོར་བུ། གང་རིད་ཀར་པོའི་སྤོག་མཁར་འཛིན་པ་འཕྲོག་ཁྱེད་དར་མའི་ང་ལོ། རྩ་རུང་ཡེ་ཤེས་
སྤང་བ་དཔེ་སྤྱིག་ཆོགས་རྒྱུ། ཤོག་༤༠

9 ཙོམ་སྤྱིག་དཔལ་འཛུགས། བོད་ཀྱི་སྤྱི་སྐད་གཏན་འཁེབས་ཁྱེད་ཐབས་སྒོར་གྱི་དབྱུང་ཙོམ་ཕྱོགས་བསྐྱགས། ༼དུང་ལྷ་བུ་རྒྱུད་ཀྱི་ཙོམ་ཤོག་
དེང་དུས་བོད་སྐད་ཀྱི་གནས་བབས་སྤྱི་དང་བོད་མི་རིགས་ཟུན་མོང་གི་སྤྱི་སྐད་རི་ལྟར་ཆགས་ཐབས་ཁྱེད་དགོས་མིན་སྒོར་ཅུང་ཟད་བཤད་
པ། ༼མི་རིག་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། ༡༩༩༩-ཤོག་༡༡༽

10 ཤོད་དང་མཚུངས།

གངངས་འཁྱུགས་པ་ནི། སལ་ཆེར་བྱལ་བྱེད་ཀྱི་ཆུལ་ན་སྐྱེས་པའི་བུ་སྐྱུག་གསེར་ལུག་
 རེང་བསྐྱད་པའི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱིས་བོད་སྐད་སྒྲེང་མོལ་བྱེད་ཆེ་རྒྱུགས་བྱས། གཉིས་པ་མ་སྐྱད་
 འཁྱུགས་ཆུལ་ནི། “ནང་ལ་ཁ་པར་གཏོང་གིན་ཡོད།” ཞེས་བརྗོད་དགོས་པ་ལ། “ནང་ལ་
 བོན་གཏོང་གིན་ཡོད།” ཅེས་བརྗོད་པ་མངོན། གསུམ་པ་བརྗོད་པའི་བྱལ་ཆུལ་ལ་འཁྱུགས་
 ཆུལ་ནི། “བསྐྱེད་འཛིན་སློབ་གྲྭར་བྱིན་སོང།” ཞེས་བརྗོད་དགོས་པ་ལ། “བསྐྱེད་འཛིན་བྱིན་
 སོང་སློབ་གྲྭར།” ཞེས་བརྗོད་དོ། དེ་ལྟ་བུའི་འདེམ་མའི་སྐད་སློབ་སྐོ་ཆེ་བྲགས་པས་དེ་ཡིག་ཐོག་
 ཏུ་པལ་མི་བྱས་པར་ཁ་སྐད་དང་ཡིག་སྐད་གཉིས་དབར་རྒྱང་ཐག་རེ་ཆེར་སོང། དེའི་རྒྱུ་པས་
 བོད་སྐྱུག་པལ་མོ་ཆེ་རང་གི་སེམས་ཀྱི་ཆོར་བ་བོད་ཡིག་ཏུ་པལ་མི་བྱས་པར་སོར་གཉེན་ལྡན་
 གྲང་ལག་རྒྱལ་བཞེན་ནོ། རྩོགས་གཞན་ཞིག་ནས་བསྐྱེད་པ་བོད་སྐྱུག་བོད་ཡིག་ཉིད་ལ་ལག་
 རྒྱལ་དུ་གྱུར་པ་སྐད་འདེམ་མ་འབའ་ཞིག་གི་སྒྲིན་མིན། དེ་ནི་བོད་ཡིག་ཉིད་ལ་འད་སྒྲིན་ཆེན་པོ་
 ཡོད་པར་སྐད། དེ་ཡང་རྒྱ་གར་དང་དབྱིན་སྐད་གཉིས་ལོ་ཤས་སྤར་རྗེས་སྐད་དེ་ཉིད་དུ་འགྲོ་སྒྲིག་
 གོ་བ་ལེན་སྐབ་པ་ཞིག་གྱུར་བྱས། དེ་ཡང་དབྱིན་རིའི་སྐྱ་གྲུ་ལོ་བཅུ་ལོན་ཆེ་ནང་གི་ཆོར་བ་སྒྲིན་
 སྐད་འགྲོ་སྒྲིག་དཀའ་བ་མེད་པར་བྱེད་བྱས། དཔེར་ན་རྒྱལ་སྤྱིར་སྐྱེན་བྲགས་ཅན་གྱི་དེབ་ཨེན་ཌེ་
 བརྒྱའི་ཉིན་ཐོ་ (Anne Frank Diary) ཞེས་པ་འདི་རྩོམ་ཅད་ཀྱི་མོ་རང་ལོ་བཅུ་གསུམ་
 པའི་སྐབས་ཐོས། དེ་དང་འདྲ་བའི་དཔེ་མཆོན་མང་མོད། དེས་ན་འོ་སྐོལ་གྱི་བོད་སྐྱུག་གཞི་རིམ་
 སློབ་གྲྭ་ཐོན་གྲང་སྐྱེན་ཞུ་ཞིག་གྲང་བོད་ཡིག་ཐོག་ལེགས་པོ་འདི་མི་བྱས་པ་མ་ཟད་མཐོ་རིམ་ཐོན་
 གྲང་བོད་ཡིག་སྐྱེས་གཙང་ཞིག་འདི་མི་བྱས་པ་དང་བོད་ཡིག་ལ་གོམས་འདེམ་ཆེ་བའི་བོད་པའི་
 ཆེད་ལས་པ་རྣམས་གྲང་སྐབས་རེ་དག་ཆ་ལོར་བའད་དུ་མ་མཆིས་པའི་རྒྱ་མཆན་ཅི། ཅིའི་ཕྱིར་
 བྱི་རྒྱལ་ཁག་གི་སྐྱ་གྲུ་རྣམས་ལོ་ན་གཞོན་ཆེ་འགྲོ་སྐོག་ཤས་བོད་སྐྱུག་རྣམས་མི་ཤས། ཡང་ན་
 བྱི་རྒྱལ་གྱི་སྐྱ་གྲུ་རྣམས་རིག་པ་རྣོ་བ་ཡིན་ནམ་ཞེན་དེ་ནི་མི་ཐད་དེ། བོད་དུ་འགྲན་རྒྱ་འབྲལ་བའི་
 མཁས་གྲུབ་དུ་མ་བྱུང་སྐྱེས་སོ། ཡང་ན་བྱི་རྒྱལ་ཁག་གི་དགོ་ཆ་རྣམས་ཀྱི་སློབ་འཁྱིད་གནང་
 སྐངས་ལེགས་པོ་ཡོད་དམ། ཞེན་འདི་ནི་རྩོག་ཙམ་འཐད་པ་ལྟ་བུར་སྤང་། རྒྱ་མཆན་ནི་བྱི་རྒྱལ་
 ཁག་ལ་སྐྱ་གྲུ་ལ་སློབ་འཁྱིད་བྱེད་སྐངས་དང་སློབ་ཆུན་གཏན་འབེབས་བྱེད་རྩོགས་ཐད་ཉམས་

ཞིབ་དང་རྟོག་ཞིབ་ནན་གྱིས་གནང་བས་སོ། འོན་ཀྱང་བོད་དྲུག་གི་བའི་བཤེས་གཉེན་གྱི་བྱང་
 ཆོས་དང་སློབ་མའི་བྱང་ཆོས་སོགས་ཡིད་ལ་ཐད་པའི་སློབ་གསོ་དུ་མ་མཆིས་པས་ལེགས་མོད་
 ཀྱང་ད་ཆ་མཁས་པ་གཅིག་དེ་མ་གཏོགས་གཞན་པལ་ཆེར་སློབ་འཁྱིད་གནང་སྤངས་སོགས་གྱི་
 ཐོག་ཉམས་ཞིབ་བྱེད་པ་པལ་ཆེར་མེད་པ་ལྟ་བུར་སྤང། དཔེར་ན། བོད་དག་རྒྱམས་གྱིས་བོད་
 ཡིག་ཟེར་ན་བད་སློབ་འབའ་ཞིག་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་བཅིས་ཏེ་ཚོམ་བྲིས་རྒྱ་སོགས་ལ་དོ་སྣང་དེ་ཅམ་
 མི་གནང་བ་མ་ཟད་དག་ཀྱན་དེ་ཉིད་གྱིས་བྲིས་སུ་སློབ་མ་རྒྱམས་ལ་ཚོམ་འབྲི་མི་ཤེས་པར་བརྟེན་
 འད་འད་བཏང་བའང་དུ་མ་མཛོན། བདེན་པར་ཁྱུས་ན་སྤྱ་གྲུ་དེ་རྒྱམས་གྱིས་ས་སུ་ག་བ་ད་མཐར་
 ཏུ། སོགས་ལེགས་པར་ཤེས་མོད་ཀྱང་བོད་ཡིག་ཅིག་འབྲི་སྐབས་དཀའ་ཆེགས་འཕྲད་པར་སྤང་
 བ་དང། འགའ་ཞིག་བོད་ཀྱི་བད་སློབ་ལ་དེ་ཅམ་གྱི་དོ་སྣང་མེད་ཀྱང་ཚོམ་འབྲི་བར་ཐོགས་པ་མེད་
 པའང་འདྲག།

༤༥ བ་མའི་འོས་འགན།

འཛམ་གླིང་འདིར་མི་སུ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་རུང་པ་སྐད་སློབ་མཁན་གྱི་དགོ་ཀན་ཐོག་མ་ནི་པ་མ་ཡིན།
 སྐབས་དེར་དགོ་ཀན་ཞེས་འཛིན་གྲར་སློབ་ཆུན་འཁྱིད་པ་ལྟ་བུར་མི་གོ་ དེས་ན་པ་མས་ཉིན་ལྟར་
 སྤྱ་གྲུ་འེ་མདུན་དུ་གཏམ་གླིང་ཅི་ལྟར་བྱས་པ་དེར་སྤྱ་གྲུས་ཉན་ནས་བྲིས་སུ་སྤྱ་གྲུ་དེས་གཏམ་གླིང་
 བྱེད་ཆེ་པ་མ་དེ་དང་འདྲ་བ་རྗེས་བྱེད་ཆོག་དང་ཕྱི་བ་སྤྱོད། སྤྱ་གཏམ་དང། བརྗེས་བྱེད་ཉན་སྟོན་
 ཚུལ་ཀྱང་པལ་ཆེར་ཇི་མ་ཇི་བཞིན་ལྟ་བུར་སྤང། དེར་བརྟེན་ཆེས་ཐོག་མའི་བོད་སྤྱག་ལ་བོད་ཀྱི་
 སྐད་དང་རིག་གཞུང་སློབ་མཁན་གྱི་དགོ་ཀན་དང་པོ་པ་མ་ཡིན།

རྒྱུ་པོ་སུ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་རུང་དེའི་མི་ཆེ་ནང་ཉམས་སྤྱོད་བཟང་ངན་གང་འདྲ་ཞིག་བསགས་ཡོད་
 ཀྱང། དེས་ཆེས་ཐོག་མའི་ཉམས་སྤྱོད་ནི་དུས་ནམ་ཡང་བཟེད་མི་སྲིད། དེར་བརྟེན་རང་ཉིད་ལ་
 ཐོག་མའི་པ་སྐད་སློབ་མཁན་དགོ་ཀན་ཐོག་མ་ནི་ཆེས་ཤིན་ཏུ་གལ་ཆེ།

རང་ཉིད་བོད་པ་ཞིག་ཡིན་ཕྱིན་ཆད་བོད་སྐད་བའད་ཐུབ་པ་དང་བོད་ཆས་གྱོན་པ་དང་བོད་ཟས་

ཅུམ་པ་བཟའ་བས་རང་ཉིད་བོད་པ་གཙང་མ་ཞིག་ཏུ་མི་འགྱུར། དེས་ན་བོད་པ་ཞིག་ཆགས་པ་
ལ་རང་ཉིད་བོད་སྐད་ཐོག་བསམ་སྒྲོ་གཏང་དགོས་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་གལ་ཡག་དུས་ཆེ། དཔེར་ན་རང་
ཉིད་གྲིས་ཐོར་པ་ལྟ་བུའི་དངོས་པོ་ཞིག་མཐོང་ཆེ་རང་གི་སྒྲོར་ཐོར་པའི་སྒྲིམ་པའི་སྒྲོ་ཐོག་མ་སྒྲིས་
དགོས། དེའི་རྗེས་དབྱིན་སྐད་དུ་ཀཔ་(Cup)སོགས་སྒྲིས་ནའང་སྒྲིན་མེད། དེ་མིན་ཐོར་པ་
མཐོང་ཆེ་འདི་ནི་ཀཔའོ་སྒྲིམ་པའི་སྒྲོ་ཐོག་མར་སྒྲིས་ན་བོད་པའི་གནས་སྐབས་དེ་ཤིན་ཏུ་ཉག་ཟ་
བར་སྒྲིབས་པ་ཡིན་ཞེས་མཁས་དབང་ཟམ་གདོང་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་གིས་བཀའ་སློབ་ཅིག་ན་དེ་
ལྟར་གསུངས།¹¹ དེ་ཡང་ཡ་སྒྲིབས་མགོན་རིན་པོ་ཆེའི་དབྱིན་སྐད་གསུང་སྒྲུར་བྱས་པ་སྐྱོན་སྒྲིན་
པ་ཨོ་སྤྱ་པར་ཁ་གཙག་ལག་སྒྲོབ་གཉེར་ཁང་དུ་དབྱིན་སྐད་སྒྲུང་ཞིང་དུས་ལུན་རིང་པོ་བཞུགས་
པ་མ་ཟད་ཡ་གོང་ས་མཆོག་གི་གསུང་སྒྲུར་ཀྱང་ཡང་ཡང་གནང་བ་ཁོང་གིས་ཀྱང་གསུང་ཞིག་ན།
རང་ཉིད་དབྱིན་སྐད་ལ་རྗེ་ཙམ་གྲིས་འདིས་མོད་ཀྱང་དབྱིན་རིའི་མི་བཞིན་དབྱིན་སྐད་དུ་བྱང་དུ་
ཚུབ་པ་ཞིག་མི་ཆགས། ཞེས་གསུངས།¹² དེའི་རྒྱ་མཆན་གཙོ་བོ་ནི་ཁོང་གི་པ་སྐད་ནི་བོད་སྐད་
ཡིན་པས་ཕྱི་དངོས་པོ་གང་འདྲ་ཞིག་མཐོང་མོད། བྱང་སྒྲོར་ཐོག་མར་བོད་སྐད་ཉིད་དུ་འཁོར་གྱིན་
ཡོད་པས་སོ། དེ་ནི་བོད་པ་གཙང་མའི་མཆོན་ཏྲགས་ཡིན།

༥ ་དགོ་ཆན་གྱི་ལས་འགན།

དགོ་ཆན་ནི་པ་མ་གཉིས་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་ཞེས་བཤད་སྟོལ་ཡོད་པ་བཞིན། མི་རིགས་ཅི་འདྲ་ཞིག་
ཡིན་མོད་དེའི་ཁ་སྒྲིབས་བཟང་ངན་གང་ན་གཏང་དགོས་མེད་དེ་ད་ལྟའི་གྲིས་པ་རྣམས་ལ་སྒྲོབ་
གསོ་སྒྲོད་སྐབས་ལ་རག་ལུས་པ་ཡིན། དེས་ན་བོད་པའི་སྐད་དང་རིག་གཞུང་ལུན་རིང་འཛིག་
རྟེན་འདིར་འཆོ་བ་ལ་ངེས་པར་དུ་བོད་པའི་གྲིས་པ་རྣམས་ལ་ཆེས་ཤིན་ཏུ་དོ་སྣང་ཆེན་པོ་གནང་
དགོས། དེ་ལྟ་བུའི་གྲིས་པའི་ཤེས་ཚད་རྗེ་མཐོར་གཏང་བར་སྒྲོབ་གསོ་སྒྲོད་མཁན་གྱི་དགོ་ཆན་

11 https://youtu.be/lokCp_gdk6Qཤེས་ཡོན་སྤྱི་དབང་གྱི་སྤྱི་ཡོངས་བྱེད་སྒྲོལ་སྐྱོན་ཞེས་པའི་བརྗོད་གཞིའི་ཐོག་གསུང་
བཤད།
12 <https://youtu.be/sUXngi0Qdz4>GesheThupetnJinpa on Translation Methodology at
LTWA

གྱི་རྩ་ཆོད་ཀྱང་དགོ་ཆུན་གཞན་ལས་ཆེས་ལེགས་པ། མི་རིགས་ལ་ལ་རྒྱ་དང། ལྷག་བསམ་
 ཅན་སོགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པ་ཞིག་དགོས། དེ་ལྟ་བུའི་དགོ་ཆུན་ཐོབ་པ་ལ་ཤེས་རིག་ལས་
 ཁྱད་སྤྱོད་ཀྱིས་དེར་སྤྱད་སྤྱོད་བསམ་བཞེས་ཏེ་ཐག་གཅོད་ནན་གྱིས་གནང་སྟེ་དགོ་ཆུན་ཅེ་སྤྱད་ནམས་
 འདེམས་དགོས། ད་ལྟ་སྤྱོད་ཀྱིས་ཞིབ་མོར་བརྟགས་ཆེ་བོད་གཞུང་གི་སྤྱོད་འགྲོ་དང་དམའ་རིམ་
 ཀྱི་སྤྱོད་འགྲོ་དགོ་ཆུན་སེམས་ཤུགས་ཅན་སོགས་མང་མོད་ཀྱང་ཅིག་ཤོས་དེ་ལས་སྤྱོད་བའང་
 མི་ཉུང་བ་སྤྱད། དེ་དག་ལས་མང་ཆེ་བས་འཛིན་རིམ་དེ་ཅམ་གྱིས་མཐོན་པོ་བཅད་མེད་པ་དང་
 ཤེས་ཡོན་གྱི་མཐོང་རྒྱ་དེ་ཅམ་གྱིས་ཆེ་བ་ལྟ་བུར་མི་སྤྱད། དེ་ལྟ་བུའི་དགོ་ཆུན་ལས་སྤྱོད་མ་
 ཤེས་ཡོན་ལ་སྤྱོད་བའལ་ལྟ་བུ་ཅེ་དེ་ལས་རྒྱང་ཐག་རིང་དུ་སོང་བ་འདུག ཡང་དེ་བུས་རབས་
 ཀྱི་རྩ་སྤྱོད་དགོ་ཆུན་གྱི་སྤྱོད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་མི་རབས་རྗེས་མར་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་ཚུལ་རྒྱས་
 བར་བསྟན།¹³

སྤྱིར་མིའི་གོམས་གཤེས་བཟང་དན་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་དེ་རྒྱང་གིས་པའི་དུས་ནས་སྤྱོད་
 གསོ་སྤྱོད་དགོས། ད་ལྟའི་བོད་པའི་ཁོར་ཡུག་ལ་བསྟུན་ཆེ་མང་ཆེ་བ་འབྲི་སྤྱོད་ལ་སྤྱོད་བའེད་པ་
 ཤུགས་མཐོན། དེའི་རྒྱ་རྒྱུན་གང་ལ་སྤྱད་སྤྱོད་སེམས་ཞེ་ན། དེར་རྒྱ་མཚན་ཆེ་རྒྱང་མང་མོད་ཀྱང།
 གཙོ་བོ་མ་མ་དང་དགོ་ཆུན་ལ་རྟག་ལུས། དེའི་ནང་ནས་གཙོ་བོ་དགོ་ཆུན་ཡིན།

བ་མ་དང་དགོ་ཆུན་གྱིས་སྤྱ་གྲུ་ལ་འབྲི་སྤྱོད་ཀྱིས་ཞེས་སྤྱོད་བའེད་ཀྱིས་མི་འབྲིག་པར་སྤྱ་གྲུས་
 འབྲི་སྤྱོད་མ་བྱེད་པའི་རྒྱ་མཚན་ལ་ཞིབ་མོར་བརྟགས་ནས། དེར་གཞི་བཟུང་སྟེ་དེའི་སྤྱོད་ནམས་
 བསལ་ཏེ་སྤྱ་གྲུ་ནམས་འབྲི་སྤྱོད་ལ་སྤྱོད་བའལ་ལྟ་བུ་ཞིག་བཟོ་བྱས། དེས་ན་དགོ་ཆུན་གྱི་ལས་འགན་
 གཙོ་བོ་ནི་འཛིན་གྲུང་སྤྱོད་ཆུང་འབྲིད་སྤྱོད་པ་ཅམ་མིན་པར་རང་ཉིད་ཀྱིས་བསྐྱོབ་པར་བྱ་བའི་
 སྤྱོད་ཆུང་དེར་སྤྱོད་བའེད་རྒྱ་དེ་ཡིན། དེ་ཅམ་བྱེད་མི་ལུས་ན་དགོ་ཆུན་རང་ཉིད་ཀྱི་ལས་འགན་མ་
 འབྲུབ་པ་ཡིན།

13 དུས་རབས་ཀྱི་རྩ་སྤྱོད་ མཁན་མོ་དག་དབང་ཚུལ་ཁྲིམས། Corporate Body of Buddha Education Foun-
 dation, ཐེམེན། ༢༠༡༢-ཤོག་གྲངས། ༣

གང་ལྟར་མ་མཐའ་དགེ་ཆུན་སུ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་དེའི་ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི་སྤྱ་གྱའི་བསམ་སྒྲོ་
 འཕྲེར་ཕྱོགས། སྤྱོད་ཚུལ་བསྟན་སྟངས། དེ་བཞིན་བཟང་ངན་གྱི་ཆ་ཀྱན་ལ་རྒྱན་གཏན་ནས་དོ་
 སྤང་བྱེད་པ་ཙམ་མ་ཟད་སྤྱ་གྱའི་ལེགས་ངན་གྱི་སྤྱོད་ཚུལ་དག་ཤེས་པར་བྱས་ཏེ། ལེགས་པའི་
 ཆ་ཟེ་ལེགས་སུ་གཏོང་རྒྱ་དང་ངན་པའི་ཆེད་རྒྱ་རྒྱུན་ཤེས་པར་བྱས་ཏེ། དེ་སེལ་ཐབས་ལ་འདུག་
 རྒྱ། འདུག་ཚུལ་དེའང་སློབ་སྤྲུག་ཞན་པ་རྣམས་ལ་ཞན་པའོ་ཞེས་དོ་སྤྱོད་པ་ཙམ་མིན་པར། ཡར་
 རྒྱས་གཏོང་སྟངས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་སྤྱ་གྱའི་བསམ་སྒྲོའི་ཚུ་ཆད་དང་མ་ཐུན་པར་བསྟན་དགོས།

༡༥ བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་སྤྱོད་བྱས།

བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་སྤྱོད་བྱས་ཞེས་སྐབས་དེར་བཅན་གྱོལ་གཞུང་གི་ཤེས་ཡོན་སྤྱོད་བྱས་དང་
 བོད་དུ་མཆིས་པ་རྒྱ་གཞུང་གི་ཤེས་ཡོན་སྤྱོད་བྱས། སྤྱིར་ནང་པ་ཞིག་ཡིན་ཕྱིན་གཞན་པན་
 བྱ་རྒྱ་ནི་ཆེས་ཐོག་མའི་འོས་འགན་ལགས། དེ་ན་ནང་ཆོས་ནི་བོད་ཀྱི་སྤྱོད་ལྟ་སྤྱི་ཡིན་པས་
 བོད་ཉལ་ཏུ་གཞན་པན་བྱ་རྒྱ་ལ་དགའ་བས་དེར་ངང་ངང་གིས་བཞུགས། སྟོན་པས་གསུངས་
 པ་བཞིན་ནང་ཆོས་ཉམས་ལེན་པ་དག་གནས་གཅིག་ཏུ་མི་ཞུགས་པར་གཞན་ནས་གཞན་དུ་
 བསྐྱོད་དེ་ཆོས་བསྟན་དགོས། ཞེས་པ་བཞིན། འོ་སྟོལ་བོད་མི་རྣམས་བཅན་གྱོལ་དུ་བསྐྱོད་ནས་
 མི་ལོ་དྲུག་ཅུ་ཡས་མས་ཞིག་སོང་ཟིན། ད་པན་བོད་ཀྱི་གཅེས་ཞོར་ནང་པའི་ཆོས་དེ་དབྱིན་
 རྒྱུད་སོགས་ལ་གང་སྤྱབ་ཅི་སྤྱབ་བསྐྱར་བ་མ་གཏོགས། དབྱིན་རྒྱུད་སོགས་ཀྱི་ནང་དུ་ཡོད་པའི་
 དེང་གི་ཤེས་བྱ་རིག་གནས་བོད་ཡིག་ནང་མ་བསྐྱར་པར་ལུས་པ་རྣམས་གང་མགྱོགས་ངེས་
 རྒྱུར་བྱ་དགོས། མ་ཟད་བོད་སྤྲུག་རྣམས་ཀྱི་བོད་རྒྱུད་མི་ཤེས་པའི་རྒྱུན་གཙོས་པའི་གནད་དོན་
 ཆེ་ཁག་ལ་བོད་གཞུང་ན་མཆིས་པ་ལས་ཀྱི་སྤྱོད་མོ་བ་དག་གིས་སྤྲུགས་འཁུང་ཆེ་བཞེས་ཏེ་ཉམས་
 ཞིབ་པའི་སྤྱོད་ཆན་ལ་མ་ཐུན་རྒྱུན་རྒྱུར་ཏེ་གོང་སྟོས་གནད་དོན་ཐོག་ཉམས་ཞིབ་གཏིང་ཕྱིན་པ་
 ཞིག་གནང་རྒྱ་གལ་འགངས་ཆེ།

མཐུག་སྒྲིལ།

མཁན་པོ་འཛིགས་མེད་ཕུན་ཚོགས་འབྲུང་གནས་མཆོག་གིས། “དུས་རབས་འདིའི་ནང་མིའི་
བསམ་སྒྲུབ་འབྱེད་པའི་སྐབས་ཀྱི་དངོས་པོ་འཛིགས་སྐུན་སོགས་ལ་འཕོ་འགྱུར་ཅི་རིགས་
ཤིག་འོང་རྒྱུ་ནི་དངོས་པོའི་ཆོས་ཉིད་རེད། འཕོ་འགྱུར་དེའི་ཁྲོད་ནས་ང་ཆོ་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་
བསམ་སྒྲུབ་དག་མཆོད་དང། ཕུན་མེན་གྱི་རིག་གཞུང་། དུལ་སྒོལ་གོམས་གཤེས་སོགས་པ་
མེས་ཀྱི་སྒོལ་རྒྱུན་བཟང་པོ་རྣམས་མི་ལུང་པར་རྒྱུན་འཛིན་བྱ་རྒྱུ་དང། དེང་རབས་ཀྱི་རིག་པ་
གསར་བ་འཕམ་པ་ཕྱགས་གཉིས་ཀར་པན་པའི་ཆ་རྣམས་ལ་བདག་གིར་བྱས་ཏེ་འཛིན་སྲིད་གི་འགྲོ་
བ་མིའི་རིགས་འདྲ་འདྲའི་ནང་ནས་རྗེས་ལུས་སུ་མི་འགྱུར་བའི་ཐབས་ལ་བསམ་སྒྲོ་ཞིབ་ཆགས་
ཤིག་གཏོང་རྒྱུ་ནི་བོད་མི་རེ་རེས་ཀྱང་མི་བྱེད་དུ་མི་རུང་བ་ཞིག་རེད།”¹⁴ ཅས་དང།

ཡང་ཁོང་གིས། “ཉེ་ཆར་ཁམས་ཕྱོགས་སུ་ཤ་ཞེན་ཅན་གྱི་སྤྱི་བོ་འགའ་རེས་སྐར་གྱི་སྐོར་མོ་
འབུམ་ཐེང་མང་པོ་བཏང་སྟེ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་སྤྱང་སའི་སྒོ་བ་ལྷ་འཛིན་གས་ཀྱིན་འདུག་ཁོང་ཆོས་
སྒོ་བ་ལྷ་འདི་ནས་རིག་གནས་ཆེན་པོ་ཞིག་ཤེས་མ་ཐུབ་རུང་བོད་སྐད་དག་མ་ཞིག་དང། ཅམ་པ་
བརྗེ་ཤེས་པ་ཞིག་འོང་བའི་རེ་བ་བཅངས་ཡོད་ཟེར་དོ། གཞན་ཡང་རང་རེ་བོད་ལ་རྒྱས་མངའ་
མེད་པའི་དངོས་ཁམས་དང། རྗེས་འགྱུར་སོགས་ལུང་ཕྱོགས་ཀྱི་རིག་པ་གསར་བ་རྣམས་ལས་
ཁོང་ཡུག་སོགས་ལ་གཞོད་པ་མེད་དག་ནི་རེས་པར་དུ་སྒྲོད་ཤེས་དགོས་པར་འདུག་ འདི་རྣམས་
འཛིན་སྲིད་གི་མི་རིགས་དེ་སྟེད་ཅིག་གིས་སྤྱངས་ནས་ཤེས་འདུག་པ་བོད་ཀྱིས་མི་ཤེས་པའི་
རྒྱ་མཆོད་ཅི་ཞིག་ཡོད། དེ་ཡང་བོད་རང་གི་སྐད་ཡིག་གི་སྟེང་ནས་སྤྱང་རྒྱ་ཡོད་དགོས། དེའི་
ཕྱིར་དུ་ཡིག་བསྐྱར་གྱི་བྱ་བའང་མང་པོ་ཞིག་བྱེད་དགོས་པར་འདུག་རང་གི་སྐད་ཡིག་གི་ས་མ་
ཤོར་བའི་སྟེང་ནས་གཞན་གྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱང་རྒྱུའང་ཤིན་ཏུ་གལ་ཆེ། དེ་སོགས་མང་པོ་ཞིག་དུས་
རབས་གསར་པའི་བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཆོའི་ལས་ཀྱི་བགོ་སྐལ་དུ་བབ་ཡོད་དོ།”¹⁵ ཞེས་གསུངས་

14 ཆོས་སྤྱིག་དབང་སྟོན་སྤྱལ་སྤྱི་ཐུབ་བསྟན་འོར་བུ། གང་རེ་དཀར་པོའི་སོག་མཁར་འཛིན་པ་འཕྲོག་བྱེད་དར་མའིང་དོ། ཟླ་རུང་ཡེ་ཤེས་
སྤང་བ་དཔེ་སྤྱིག་ཆོགས་ཚུད། ཤིག་༥

15 ཆོས་སྤྱིག་དབང་སྟོན་སྤྱལ་སྤྱི་ཐུབ་བསྟན་འོར་བུ། གང་རེ་དཀར་པོའི་སོག་མཁར་འཛིན་པ་འཕྲོག་བྱེད་དར་མའིང་དོ། ཟླ་རུང་ཡེ་ཤེས་
སྤང་བ་དཔེ་སྤྱིག་ཆོགས་ཚུད། ཤིག་༦༠

ཤིང།

མདོར་ན་ད་ལྟ་བོད་ཀྱི་གནས་བབ་ནི། ཤིན་ཏུ་གཅིས་པ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་ཡར་ཐོན་ཅན་དེར་
དུས་ཀྱི་རིག་གནས་གཉིས་ཀ་གཏིང་ཚུགས་པ་ཞིག་བསྟན་རྒྱུ་མེད་པར་དུས་ཚིགས་ཉག་ཟླ་ཞིག་
ཏུ་ལུས་བས། དེས་ན་འོ་སྐྱེལ་བོད་མི་རྣམས་ཀྱིས་རང་རེ་གཤོད་མའི་པ་སྐད་དང་རིག་གཞུང་སྤང་
སྟོབ་བྱེད་པ་དང། ལྷན་དུ་དེར་རབས་རིག་གནས་ཀྱང་བྱང་ཆུབ་པ་ཞིག་བྱེད་དགོས། དེར་ཐན་
ཉིད་ཀྱི་དེབ་མང་བསྐྲགས་པ་དང། གསུང་མང་པོ་ཉན་པར་མ་ཟད། བསམ་མཐོ་བཏང་རྗེས་ཐབས་
ལམ་གཅིག་ཉིད་པར་བྱུང། དེ་ཡང་ཡུལ་གཞན་ལས་དཔེ་བླང་མི་དགོས་པར་རང་རེའི་ཆོས་
རྒྱལ་མེས་དཔོན་རྣམས་ཀྱི་ནང་ཆོས་བོད་དུ་རི་ལྟར་གཏན་འབེབ་གནང་བ་བཞིན། ད་ལྟ་བོད་མི་
རྣམས་ཀྱི་ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི་རྒྱབ་སྟོགས་པའི་རྩ་འཁུལ་གྱི་རིག་གནས་ཚུར་བོད་སྐད་དུ་
སྤྱར་ཆུལ་གྱི་གཞུང་གཏན་འབེབ་བྱེད་དགོས་པ་དང། རྒྱབ་སྟོགས་པའི་རིག་གནས་ཡོངས་སུ་
རྩོགས་པ་བོད་སྐད་དུ་བསྒྱུར་ཏེ། བོད་སྐད་ཉིད་དེར་རབས་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་ཐོས་བསམ་བྱ་
རྒྱུའི་གཞི་རིམ། མཐོ་རིམ། གཙུག་ལག་སྟོབ་གཉེར་ཁང་སོགས་གཙུགས་ཐུབ་ན་བོད་པའི་སྐད་
ཡིག་མི་ཉམས་པ་དང་དེར་དུས་ཀྱི་ཤེས་རིག་ལའང་མཐོང་རྒྱ་ཆེ་རུ་སོང་ངེས་ཡིན། ཡང་དོགས་
གཞི་གཅིག་ནི། སྟོབ་ཟུང་དག་ལས་འཐོན་ཏེ་ལས་ཀ་རག་གམ་ཞེན། དེར་སེམས་ཚབས་བྱ་མི་
དགོས་ཏེ། ལྷ་རྒྱལ་དང། ས་རྒྱ་དང། རྩིས་བྱ་སྤྱིང་ལ། ཏ་ལའི་སྒྲ་མའི་མཐོ་སྟོབ་སོགས་ལ་བོད་
ཀྱི་གནའ་བོའི་རིག་གནས་གཙོ་བོར་སྟོབ་གཉེར་བྱེད་པ་མ་ཟད། སྟོབ་མ་དེ་དག་ལ་ལས་ཀ་ཡང་
འདོད་སྟོ་ཆོས་པ་ཞིག་ཐོབ་ངེས་པས།

གུས་པའི་མཐའ་མཐུག་གི་རེ་བ་ནི། ལྷ་དཔོན། གཞུང་སྤྱི། སུ་འབྲེལ་གྱི་ཡིན་རུང་གོང་ཁྲིམ་
དོན་ཚན་རྣམས་ཀྱི་སྐད་དགོངས་བཞེས་ནན་གྱིས་གནང་སྟེ། བོད་སྤྱུག་ན་གཞོན་ཆོའི་གནའ་དེར་
གཉིས་ཀའི་རིག་གནས་མཐོན་པོ་ཡོང་བར་རོགས་སྐྱོར་དང་ལམ་སྟོན་ཅི་ནས་ཀྱང་གནང་རོགས་
ཞུའོ།།།

ལུང་འཕྲུག་ཕྱག་དཔེའི་མཚན་གཞུང་།

༡ གཤམ་འཛེའི་དོན་རྒྱུ། རྒྱ་དམར་གྱི་བཙན་འོག་ཏུ་མོ་བཙུ་སྟོང་ཡིང་གི་སྟོང་ཆོད། མོ་ཁོ་མོ་པ་མེའ་ཐིམ་ལྷན་ལ། དེ་མེ། ༡༩༥༡

༢ གཤམ་གྱི་ཤེས་རིག་དཔུང་ཚོས་ཕྱོགས་བསྐྱེགས། རྒྱ་ཉེས་པ། གཤམ་གྱི་ཤེས་རིག་དཔུང་སྐྱེན་ཁང། ༡༩༩༡

ཚོས་སྐྱེག་དབང་སྟོང་སྐྱུ་ལ་སྐྱུ་སྐྱུ་བ་སྐྱེན་ཞོར་བ། གང་ཡི་དཀར་མོའི་སྟོག་མཁར་འཛིན་བ་འཛོག་གེད་དར་མའི་ང་རོ། རྒྱ་རུང་ཡེ་ཤེས་སྣང་བ་
དཔེ་སྐྱེག་ཆོགས་ཆུང་།

༣ གཤམ་རབས་ཀྱི་རྒྱ། མཁན་མོ་དག་དབང་ཚུ་ལ་ཁྲིམས། Corporate Body of Buddha Education Foundation,
ཐེ་མེན། ༢༠༡༣

༤ རྒྱ་ཚོས་སྐྱེག་དབང་འཇམ། བོད་ཀྱི་སྤྱི་སྐད་གཏན་འཕེའས་ཀྱི་དཔུང་ཚོས་ཕྱོགས་བསྐྱེགས། རྒྱ་དུང་ཆ་བུ་ཆུང་གི་ཚོས་
ཤོག་དེང་དུས་ལོ་དུ་སྐད་ཀྱི་གནས་འབས་སྤྱི་དང་ལོ་མི་ཤེས་སྤྱི་ལོ་མི་སྤྱི་སྐད་ཆེ་ལྷར་ཆགས་ཐབས་ཀྱི་དགོས་མེན་སྟོར་ཆུང་ཟད་
བཤད་པ། གཤམ་ཤེས་རིག་དཔུང་སྐྱེན་ཁང། ༡༩༩༩

༥ གཤམ་ཚོས་ཤེས་རིག་ཤེས་པའི་ཤེས་པ་ལྷན་ལ། ཚོས་སྐྱེག་པ། བཟ་ཤེས་དོན་བྱུང། བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་དཔུང་ཁང། ༢༠༠༩

༦ གཤམ་གྱི་ཤེས་རིག་དཔུང་ཚོས་ཕྱོགས་བསྐྱེགས། དེ་ལ། གཉེས་པ།

བོད་ཀྱི་སྤྱི་དོན་རྒྱལ་རབས། ཞུ་སྐབ་པ་དབང་ལྷན་པའི་ལྷན། བོད་ཀྱི་ཤེས་གཞུང་གི་དཔེ་སྐྱེན་ཁང། ༡༩༩༦

བོད་ཀྱི་མིང་འདོགས་ལུགས་དང་དེའི་འཕེལ་འགྱུར་ལ་དབྱེད་པ།

བསྟན་འཛིན་རིག་གྲོལ།

སྟོན་དོན། མིང་བཏགས་པའི་དགོས་པ་སྤྱི་དང་བྱེ་བྲག་གཉིས་སུ་བྱས་ཏེ་བཤད་པ་དང་དུས་སྐབས་མ་འདྲ་བ་བཞི་ཡི་རིང་གི་མིང་འདོགས་ལུགས་ཇི་ལྟར་ཡིན་པ་དཔེ་མཚོན་དང་ལྟན་དུ་བཤད་པར་མ་བཟད། མིང་འདོགས་ལུགས་ཐད་འགྱུར་བ་ཇི་ལྟར་བྱུང་ཡོད་མེད་དང་དེའི་རྒྱ་ཁྱིན་བཤད་པ། གཞན་ཡང་མིང་ལ་འདོད་རྒྱལ་དང་རྗེས་བྱུབ་གཉིས་སུ་བྱས་ཏེ་དེ་དག་དཔེ་མཚོན་དང་བཅས་ཀྱི་སློན་པ་བཤད་ཡོད།

གནད་ཚིག་མིང་། འདོགས་ལུགས། འཕེལ་འགྱུར།

སྟོན་སྐྱེད། དེ་ཡང་གུས་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་བརྗོད་གཞི་<<བོད་ཀྱི་མིང་འདོགས་ལུགས་དང་དེའི་འཕེལ་འགྱུར་ལ་དབྱེད་པ།>>ཞེས་པའི་ཙམ་ཡིག་འདི་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་མིང་གི་འདོགས་སྟེང་དང་དེའི་འཕེལ་འགྱུར་ཇི་ལྟར་བྱུང་བའི་བརྒྱུད་རིམ་བཅས་ལ་རང་གི་འཆར་སྤྲང་དང་བསམ་ཚུལ་སྟོགས་རེ་བ་ཙམ་མིན་པར་དངོས་ཡོད་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་དང་། དེ་ལས་བྱུང་བའི་འབྲེལ་བ་དང་འབྲགས་ཀྱིན་གང་ཞིག་བྱུང་མིན། ད་དུང་དུས་སྐབས་མ་འདྲ་བ་སོ་སོར་བྱུང་བའི་མིང་གི་འདོགས་ལུགས་དང་དབྱེ་བ་དགར་སྐྱངས་སོགས་དེའི་སྟེང་དུ་བཟུང་སྟེ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འགྱུར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་མིའི་བསམ་སྟོན་ཁ་སྟོགས་དང་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྐྱངས་བཅས་ནམ་པ་གཞན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བཞིན་པའི་དུས་སྐབས་འདིར་བོད་སྐད་གཙང་མ་དང་། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་སྤང་སྟོབ་བྱེད་དགོས་ཞེས་མཐོང་མཉམ་ཀྱང་ནས་འབོད་སྒྲ་སྟོག་བཞིན་ཡོད་མོད། སྟོགས་གཞན་ཞིག་ནས་རང་གི་རིག་གནས་རང་ཉིད་ཀྱིས་དམར་གསོད་གཏོང་བཞིན་པའི་གནས་སྐྱངས་ཀྱང་གང་མང་མཐོང་རྒྱ་འདུག་པ། དེ་དག་ནི་བསམ་བཞིན་ཤེས་བཞིན་དུ་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན་ག་ལ་སྤིང་དེ་རིག་གནས་གཞན་དང་སྤྱི་ཚོགས་

ཀྱིས་ཤུགས་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་དང་། རང་ཉིད་ཀྱིས་འགན་འཁུན་དང་རྒྱས་པས་མ་འདང་
བ་ཡང་ཡོད་པས་ཞན་ཆ་དང་འཕུས་ཤོར་མཐའ་དག་གཞན་ཁོ་ན་ལས་བྱུང་བ་མིན་ལ་རང་ཁོ་
ནས་བཅོས་པ་ཞིག་དེ་བས་མིན་སྟུང་། དེས་ན་ཐེངས་འདིར་གྲུས་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་བརྗོད་གཞི་
ནི་མོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཀྱི་ཆ་ཤིས་ཤིག་ཆགས་ཡོད་ལ། དེའི་ཐུན་མིན་ཁྱད་ཆོས་དང་རིག་གནས་
ཀྱི་རང་བཞིན་སོགས་ལ་དབྱེད་པ་བྱ་རྒྱུ་ནི་ཞིབ་འཇུག་གི་གནད་དོན་ཆགས་ཡོད།

ཞིབ་འཇུག་གི་རིམ་གྱི་མིང་བཏགས་པའི་དགོས་དམིགས་དང་། དུས་སྐབས་མ་འདྲ་བ་སོ་སོར་
བྱུང་བའི་མིང་གི་འཕེལ་འགྱུར། མོད་རང་གི་མིང་འདོགས་ལུགས་འགྱུར་བཞིན་པ་དང་དེའི་རྒྱ་
རྒྱུན་གང་ལ་ཐུག་ཡོད་མེད་དང་། མིང་ལ་དབྱེ་བ་དགར་སྐྱངས་གང་དག་ཡོད་མེད་བཅས་ཀྱི་སྒྲོ་
ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་ཁུལ་བྱས།

ས་བཅད་དང་པོ། མིང་བཏགས་པའི་དགོས་པ། དང་པོ། སྤྱིར་བཏགས་པ། མདོ་ལང་ཀར་
གཤེགས་པ་ལས་ " མིང་དུ་གདགས་པར་མ་མཛད་ན། འདིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་མྱོངས་པར་བར་
གྱུར། དེ་བས་མྱོངས་པ་སེལ་བའི་ཕྱིར། མགོན་པོས་མིང་དུ་བཏགས་པར་མཛད། " ཅེས་
གསུངས་པ་བཞིན། སྤྱིར་བཏགས་ན་མིང་བཏགས་པའི་དགོས་པ་ནི་གཞན་དང་མཁོར་མ་འཁྱུལ་
བར་ངོས་འཛིན་བདེ་བའམ་མང་པོའི་ཁྱོད་ནས་རང་གི་ངོ་བོ་འམ་རྣམ་པ་དེ་ཉིད་དམིགས་སུ་ངོས་
འཛིན་ཐུབ་པའི་ཆེད་དུ་ཡིན་ལ། གཞན་ཡང་ཆོས་གང་དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་འམ་རྣམ་པ་གཞན་དུ་མི་
མོར་བར་སོ་སོའི་གཞིའི་རྣམ་པ་གསལ་རྟོགས་ཐུབ་ཆེད་ཀྱང་ཡིན། དཔེར་ན། "མགོན་པོ་དང་ལྷ་
མོ་" ཞེས་བརྗོད་པའི་ཆེ་ན་དེ་གཉིས་སྤྱེ་བོ་གཞན་དུ་མི་འཁྱུལ་བར་རང་རང་གི་རྣམ་པ་ཐ་དད་དུ་
གསལ་ལྟོན་ཐུབ་པར་མ་ཐད་དེ་གཉིས་པོ་མོ་སུ་ཡིན་ཀྱང་ "མགོན་པོ་དང་ལྷ་མོ་" ཞེས་བཏགས་
པའི་མིང་དེས་སོ་སོར་མཆོན་རྒྱས། དེ་བཞིན་དུ་ཆོས་གང་དང་གང་ཡིན་ཡང་རང་ཉིད་མཆོན་
པར་བྱེད་པའི་རྟགས་སམ་རྒྱས་བཏགས་པའི་མིང་སོ་སོར་བཏགས་ཆེ་གཞན་དུ་མི་འཁྱུལ་བ་
དང་ཐེ་ཆོས་རིགས་མི་དགོས་པར་ཐད་ཀར་ངོས་འཛིན་ཐུབ་པའི་ཁྱད་ཆོས་ལྟན། དེར་བརྟེན་
ཤེས་བྱའི་ཆོས་གང་ཡིན་ཡང་མིང་བཏགས་པའི་དགོས་པ་སྤྱི་ལྗོན་ནས་བཏགས་ན་དེ་ལྟར་དུ་ཡིན་

ལ། ད་དུང་དཔེར་ན། “ཟླ་བ་དང་མི་སྐྱ” ཞེས་བ་མི་ཡིན་པར་གྱུར་བ་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་མོད་
 མི་འདྲ་བའི་ཁྱད་པར་སོ་སོར་ངོས་འཛིན་སྐྱ་བའི་ཕྱིར་མིང་ཐ་དད་དུ་བཏགས་ཏེ་གཅིག་ཏུ་འབྲལ་
 བ་མེད་པར་བྱས་ཡོད་ལ། གཞན་ཡང་དགེ་ཆེན་དང་སློབ་སྤྲུག་བྱ་དང་བྱ་མོ། གཅན་པོ་དང་གཞུང་
 པོ། ཆ་པོ་དང་ཆ་མོ་ལ་སོགས་པ་གང་གས་གཞི་སོ་སོའི་རང་གི་ངོ་བོ་འཕམ་རྣམ་པ་གཞན་དང་མ་
 འབྲལ་བར་གསལ་སྟོན་ཆེད་ཡིན་པས་སོ།།

གཉིས་ལ། བྱེ་བྲག་ཏུ་བཞད་ལ། དེ་ཡང་མིང་བཏགས་པའི་དགོས་པ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཞད་ན་
 འབྲུག་གཞིའི་ཡུལ་སོ་སོར་དགོས་པ་ཐ་དད་དུ་ཡོད་ལ། བསྟན་བཅོས་སམ་གཞུང་ཆེན་ལྟ་བུ་
 ཡིན་ན་དབང་པོ་རབ་ཀྱིས་གཞུང་དེའི་དོན་བསྟུས་པའི་ཚུལ་གྱི་རྟོགས་རྒྱས་པ་དང་། དབང་པོ་
 འབྲིང་གིས་སྡེ་སྡོད་གང་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་མིན་ཤིས་རྒྱས་པ་དང་དབང་པོ་ཐ་མས་བཏགས་
 པའི་མིང་དེ་ལ་བལྟས་ཏེ། གཞན་དང་མི་རྣོར་ངོས་འཛིན་བྱུང་བ་བཅས་གང་ཟག་དབང་པོ་རབ་
 འབྲིང་གི་སྒོའི་དབྱེད་སྟོབས་ལ་བརྟེན་ནས་གོ་དོན་སོ་སོར་ལེན་རྒྱ་ཡོད་པ་བཅས་ཀྱི་དགོས་
 པ་བསྟན་ཡོད། གཞན་ཡང་ཡུལ་གྱི་མིང་ལ་ལྟ་ས་དང་། ལྟོ་འབྲུག་ས་སྐྱ། ཅོང་ཁ། རྒྱལ་རོང་།
 རྩེ་དགེ་བཅས་ཀྱང་དགོས་དམིགས་མ་འདྲ་བ་དེས་ཅན་རེ་ལ་བརྟེན་ནས་བཏགས་པའི་མིང་ཡིན་
 ལ། དེ་བཞིན་དུ་དགོན་པའི་མིང་ལ་བསམ་ཡས། དགའ་ལྗན། སེ་ར། འབྲས་སྤྲངས། སྐྱ་འབྲས་
 བྲམས་པ་སྤྱིང། སྒྲ་བྲང་བཟ་ཤིས་འབྲིལ་བཅས་ཀྱང་དགོས་དམིགས་མ་འདྲ་བ་ལ་བརྟེན་ཏེ་
 བཏགས་པའི་མིང་དང་། ད་དུང་གང་ཟག་ལྟ་བུ་ལ་ཆ་མཚོན་ན་བྱིས་ཆང་ཞིག་ལ་བྱིས་པ་རྟག་
 ཏུ་མ་འཆམས་པ་བྱུང་བའི་ཆེ་དེའི་མིང་ལ་བྱི་ཁྱ་ཐར་དང་། བག་སྐྱུག་ བྱི་སྐྱུག་ བྱི་ལོག་སྒྲོལ་
 མ། ཆེ་ཐར་སྒྲོན་མ་བཅས་ཀྱི་མིང་འདོགས་སྟོལ་ཡོད་ལ་དེའི་དགོས་པ་གཙོ་བོ་ནི་བྱིས་པའི་ཆེ་
 སྤིང་ཞིང་ཐར་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན་ལ། དེ་བཞིན་དུ་བཟ་ཤིས་དང་། དོན་བྲུག་ བྱུ་ཆོགས། ཆོས་
 ལྗན། དགེ་ལེགས། དཀོན་མཆོག་བཅས་ནི་དད་མོས་སམ་ཆོས་ལུགས་དང་འབྲེལ་བའི་རྟགས་
 རྟེན་འབྲེལ་བཅས་ཀྱི་བསམ་སྒྲོའི་ཀྱན་སྒྲོང་ལ་བརྟེན་ཏེ་བཏགས་པའི་མིང་ཡིན་པ་དང་། སྤིང་སྒྲོང་
 དང་། བཀའ་སྒྲོན། སྤང་ཆེ། དམག་སྤྱི། མདའ་དཔོན། གཟིམ་དཔོན། གསོལ་དཔོན། ཅིས་དཔོན།

འཛིན་པའི་བཅས་ནི་ལས་གནས་མ་འདྲ་བའི་ཆ་ནས་རང་རང་གི་ལས་ཀྱི་བབས་དང་བསྐྱོན་ཏེ་
 བཏགས་པའི་མིང་ཆགས་ཡོད། གཞན་ཡང་མིང་བཏགས་པའི་དགོས་པ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་ན་
 འིན་ཏུ་མང་མོད་འདིར་ཡིག་ཆོགས་ལ་ཆད་གཞི་ཡོད་པའི་དབང་གིས་དཔེ་མཆོན་ཅས་དང་
 མདོར་བསྟུས་འིག་ལས་བཤད་མེད།

ས་བཅད་གཉིས་ལ། དུས་སྐབས་མ་འདྲ་བ་བཞི་ཡི་མིང་འདོགས་ལུགས་ཐད་ཀྱི་འཕེལ་འགྱུར།

དང་པོ། གཤོད་མའི་དུས་སྐབས། བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་མ་ཚུགས་པའི་ཡར་ཕྱོན་ཏེ་
 དབང་མཛད་དུས་སྐབས་དང་རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མའི་དུས་སྐབས་ཀྱི་མིང་གི་འབོད་ལུགས་ཐད་
 ལ་རྒྱས་ལོན་ཅུང་ཅས་བྲས་ན། བོད་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་ལོ་རྒྱུས་ཁག་ཏུ་བགྲངས་པ་ལྟར་དབང་
 མཛད་བཅུ་ཡི་མིང་འདོགས་སྤངས་ལས་འདིར་དཔེ་མཆོན་འགའ་ཤས་བྲངས་ན། “གཞོན་
 གྱིན་ནག་པོ། རེ་ཕྱེ་མགོ་གཡག་གཉའ་རེངས་ཕྲག་མེད། དམར་འཇམ།” ཞེས་པའི་མིང་གི་
 འདོགས་སྤོལ་ནི་དུས་རབས་དང་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་སེམས་ཁམས་བཅས་ལ་བརྟེན་ཏེ་བྱུང་བ་
 ཞིག་ཡིན་ལ། མིང་འདི་དག་གི་རྒྱབ་ལྗོངས་སུ་གཤོད་མའི་དད་མོས་ཀྱི་བསམ་སྒྲོ་དང་སྤྱི་
 ཆོགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྤངས་བཅས་ཀྱི་འཕྱགས་རྒྱུ་དང་འཕེལ་ཏེ་བཏགས་པའི་མིང་
 ཡིན་པར་འདོད། གཞན་ཡང་རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མའི་མིང་འདོགས་སྤངས་ནི་ < < བོད་བཅན་
 པོའི་རྒྱལ་རབས། > > ལས་ ” P1286,0007 ཞང་ཁུང་ (༦) དར་པའི་ཇོ་ (༩) བོ་
 (༥) ལིག་སྟུ་ཤུར་ (༩) རྫོན་པོ་ཁུང་པོ་ར་སངས་ (སྤངས་) རྗེ་དང་། རྫོང་ལོ་མ་
 མ་ཅེ་གཉིས། ཁུང་ P1286,0008 རོའི་བྱེད་ (བྱེད་) ཀར་ན། རྗེ་ཅང་(གཅང་)
 རྗེའི་ཐོད་ཀར་ (དཀར་)། རྫོན་པོ་སུ་དུ་དང་གནང་གཉིས། ཡུལ་ (གཞུབས) གྱི་སྤིང་ (ཀྱི་སྤིང་
) དགུའ་ན། P12860009 རྗེ་གཞུབས་རྗེའི་སྤིང་ (སྤིང་) ལ། རྫོན་པོ་མེའུ་དང་ཁོ་གཉིས།
 ཡུལ་ཁུང་རོའི་ཤམ་པོ་ (༩) ལ། རྗེ་ལོ་ངམ་གྱི་བོ་མ་”¹ ཞེས་གསལ་བ་འདི་ལས་སྐབས་དེའི་
 མིང་འདོགས་སྤངས་ལ་རྒྱས་ལོན་བྱ་བུལ། དེ་ཡང་ལིག་སྟུ་ཤུར་དང་། ཁུང་པོ་ར་སངས། བོད་

1 བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས། འཕྲི་གུང་སྐབས་མགོན་ཆེ་ཆང་། རྫོང་བཅན་དཔེ་མཛོད། ཕྱི་ལོ་༡༠༡༠འོག་དོས་ ༣༩
 137

དགའ་ལྷན་གྱི་གནས་ལ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ལས་ལུགས་
 དང་འབྲེལ་ཏེ་ཚོགས་པའི་མིང་ཡིན་ལ། གཞན་ཡང་གཞོན་སྤྱོད་དང་སྤྱོད་པོ། ལྷན་འདྲེ་བཅས་ནི་
 དང་མོས་ཀྱི་བསམ་སྒྲུབ་འདྲེ་ལེས་འཛིན་སྤངས་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་ལྟར་དུ་ཚོགས་པ་ཞིག་ཡིན་
 ལྷན། མ་གཞི་གཞོན་མའི་སྤྱི་ཚོགས་སུ་ལྷན་དང་འདྲེ་ལ་སོགས་པའི་བསམ་སྒྲུབ་ལྟུང་ལ་ནི་ཡག་
 ལྷན་དང་བཟང་པོ་འབྲེལ་བའི་རིན་ཐང་གི་འདྲེ་ལེས་འཛིན་སྤངས་ཞིག་ཡིན་ལ། མི་སྣ་གང་ཞིག་
 གི་བྱེད་ལས་དང་རྒྱས་པ། སྤྱོད་ལས་སོགས་ལ་བརྟེན་ཏེ་ལྷན་དང་འདྲེ་ཞེས་པའི་མིང་བཏགས་པ་
 དང་། དེར་གི་དུས་སུ་ཡང་བོད་ཁུལ་གི་ས་གནས་མང་པོར་ “མི་ལྷན་འདྲེ་པོ་” “ཞིག་དང་” “མི་
 འདྲེ་འདྲེ་པོ་” “ཞིག་ཅེས་མི་སྣ་སོ་སོའི་བྱེད་ལས་དང་རྒྱས་པ་སོགས་ལ་བརྟེན་ཏེ་མིང་འདོགས་
 ལུགས་ནི་གནའ་སློལ་ལྟར་གནས་ཡོད།

གཉིས་པ། བོད་བཅན་པོའི་དུས་སྐབས།

བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཚུགས་པ་དང་མིང་གི་འདོགས་སློལ་མ་འདྲ་བ་ཁག་གཉིས་སུ་བྱེས་
 ཡོད་སྟེ། དེ་ཡང་གཉའ་ཁྲི་བཅན་པོ་ནས་བརྒྱུད་གནས་ཀྱི་ཁྲི་བདུན་དང་ས་ཡི་ལེགས་བླུག་ལོག་
 གི་བཅན་བཞི། རྒྱལ་ལྷན་བརྒྱུད་བཅས་ཀྱི་དུས་སྐབས་སོ་སོར་མིང་གི་འདོགས་ལུགས་སྤྱོད་
 དང་མ་འདྲ་བ་བརྒྱུད་ཡོད་ལ། དེ་དག་གི་དཔེ་མཚོན་ཅུ་མ་བཤད་ན་གནས་ཀྱི་ཁྲི་བདུན་ལས་གཉའ་
 ཁྲི་བཅན་པོའི་མཚན་གྱི་ཟུར་ “ ཁྲི་ ” ཞེས་པ་བཅན་པོ་བྱིས་བླུག་གི་མིང་མཐར་ཐུར་ཡོད་པ་
 དང་། གཞན་ཡང་ས་ཡི་ལེགས་བླུག་ལས་ཨེ་ཤོ་ལེགས་ཀྱི་མཚན་ཟུར་ “ ལེགས་ ” ཞེས་པ་བྱི་
 མ་ལྷན་མིང་གི་མཐར་ཐུར་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ལྷན་བརྒྱུད་ཀྱང་ “ ལྷན་ ” ཞེས་པ་ཆང་མར་སྦྱར་
 ཡོད་པ་དང་འོག་གི་བཅན་བཞི་ཡང་ “ བཅན་ ” ཞེས་པ་ཆང་མའི་མིང་མཐར་གསལ་ཡོད་པ་
 བཅས་ནི་དུས་སྐབས་དེའི་མིའི་སེམས་ཁམས་དང་འབྲེལ་བའི་མིང་གི་འདོགས་སློལ་ཞིག་ཡིན་
 པར་མ་ཟད། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་མཚོན་དོན་ཀྱང་ངེས་ཅན་ཡོད་སྟེ། གཞན་ཡང་ < < རྒྱལ་རབས་བོན་
 ཀྱི་འབྱུང་གནས། > > ལས་ “ ས་ལྷན་བོན་པོ་ལ་སོགས་པ་ལེས་པ་ཅན་བཅུ་གཉིས་ཀྱིས་གཉའ་
 བ་ལ་ཁུར་ཏེ་གདན་དྲངས་ནས་བོན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ལ་བཀུར་བས། གཉའ་ཁྲི་བཅན་པོ་ཞེས་མཚན་

གསོལ། " ཞེས་པ་དང་། གཞན་ཡང་དེ་ཉིད་ལས་ " དེང་ཁྱིམ་ཅན་པོ། སྐྱ་གཤེན་གཙུ་མྱིན་
 དཀར། དེའི་སྤྲུལ་སྤྲོ་ཁྱིམ་ཅན་པོ། སྐྱ་གཤེན་གཙུ་མྱིན་དཀར། དེའི་སྤྲུལ་དར་ཁྱིམ་ཅན་པོ། སྐྱ་
 གཤེན་གཙུ་མྱིན་དཀར། དེའི་སྤྲུལ་ཡེ་ཁྱིམ་ཅན་པོ། སྐྱ་གཤེན་གཙུ་མྱིན་མི་ཆེན།"² ཞེས་གསལ་
 བའི་མིང་འདི་དག་ཀྱང་སྐབས་དེའི་སྤྱི་ཚོགས་ལམ་ལུགས་དང་བོན་གྱི་དད་མོས་སེམས་ཁམས་
 བཅས་ལ་འབྲེལ་ཏེ་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། གཉིས་ཁྱིམ་ཅན་པོ་ནས་བོད་དུ་སངས་རྒྱས་
 ཚོས་ལུགས་དར་རྒྱས་མ་བྱུང་བར་གྱི་མིང་གི་འདོགས་སྤངས་ལ་གདོད་མའི་བོན་དང་གཡུང་
 བྱུང་བོན་གྱི་དད་མོས་དང་། སྐབས་དེའི་གོམས་སྤོལ་སོགས་བསམ་སྒྲུབ་འདུ་ཤེས་མ་འབྲེལ་བ་དུ་
 མ་ལ་བརྟེན་ནས་མིང་འདོགས་སྤོལ་ཡོད་པ་ལོ་རྒྱུས་ཁྲོད་ཀྱི་མི་སྤྱིའི་མིང་ལས་རྒྱས་ལོན་བྱ་བ་
 ལྷན། འོན་ཀྱང་དེའི་ཕྱིས་སུ་བྱུང་བའི་བཅན་པོ་རྒྱལ་ཐོག་ཚེའི་སྐབས་སུ་ཡང་སངས་རྒྱས་ཚོས་
 ལུགས་དང་འབྲེལ་བའི་མིང་འདོགས་སྤོལ་རྒྱུང་བ་ཅན་མིན་པར་གདོད་མའི་རིག་གནས་དང་སྤྱི་
 ཚོགས་ཀྱི་སེམས་ཁམས་དང་འབྲེལ་བའི་མིང་འདོགས་ལུགས་དུང་གནས་ཡོད་ལ། དེ་ཡང་
 < <དཔོན་ཞང་རྩོལ་དང་ཐང་བོད་བར་གྱི་འབྲེལ་བ། > >ལས་ " 2. ༩། x x x x
 དམག་གོ་ཚག་གི་སྒོན་ཞང་ཁོ་རྩོལ་གྱི། " 5. ༩། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྒོན་པོ་ཆེན་པོ་སྒོན་རྒྱལ་
 ཁྱི་གཟིགས། " 6. ༩། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྒོན་པོ་ཆེན་པོ་སྒོན་མཆིམས་ཞང་རྒྱལ་བཅན་བཞེས།"³
 ཞེས་གསལ་བ་ལྟར་དུས་སྐབས་དེའི་སྒོན་ཆེན་དག་གི་མཚན་ཐོགས་ཚུལ་ལས་གསལ་བོར་
 ཤེས་བྱུང་སྟེ། དུང་དཔེ་མཚན་འགའ་བཤད་ན། འཕྲི་སེ་རུ་གོང་སྟོན། འཕྲོ་བཟའ་ཁྱི་རྒྱལ་མོ་
 བཅོན། ལྷག་ར་ལྷ་གོང་། མ་ཞང་ཐོམ་བ་སྟེས། སྤྲུལ་སྤྲོ་སོགས་ཀྱིས་མཚན་བའི་མིང་མང་པོ་
 ཞིག་སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་དང་འབྲེལ་བ་མེད་ལ་བོད་རང་གི་གདོད་མའི་རིག་གནས་བསམ་
 སྒྲུབ་ལ་བརྟེན་ཏེ་ཐོགས་པ་ཞིག་ཏུ་འདོད། གཉིས་པ་སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་དར་རྒྱས་བྱུང་བ་
 ནས་བྱུང་བོད་མའི་སེམས་ཁམས་དང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ལམ་སྤོལ་བཅས་སྤྱོད་པ་མང་པོ་ཞིག་
 ནས་འཕྱུར་ལྷོག་ཕྱིན་ཡོད་སྟེ། བོད་མའི་གནའ་སྤོལ་མིང་གི་འདོགས་ལུགས་ཀྱང་འཕྱུར་བ་

2 རྒྱལ་རབས་བོན་གྱི་འབྱུང་གནས། རྒྱུད་པོ་སྒོ་ཐོས་རྒྱལ་མཚན། ཤིང་དཔར་མ། ཤོག་ངོས་༥༩
 3 དཔོན་ཞང་རྩོལ་དང་ཐང་བོད་བར་གྱི་འབྲེལ་བ། དཔོན་མཚན་ཆེ་བཟླ། ཀན་སུ་ཁྱི་རིགས་དཔེ་སྒྲུབ་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༩༩ཤོག་ངོས་
 ༡༩༡ ༡༩༩

འགྲོ་འགོ་ཚུགས་ཡོད། དེ་ཡང་དཔེ་མཚོན་ཙམ་བཤད་ན། <<བུ་སྟོན་ཆོས་འབྱུང་། >>ལས་
 “ (༣) རྟོ་རྟེ་དཔལ་དང་། (༤) སྤ་ཡེ་ཤེས་དབང་པོ་དང་། (༥) ངན་ལམ་རྒྱལ་བ་
 མཚོག་དབྱངས་དང་། (༦) སྤ་ནམ་རྟོ་རྟེ་བདུད་འདྲིམས་དང་། (༧) འུད་སྤ་དཔལ་གྱི་
 སེང་གོ”⁴ ཞེས་གསལ་བ་ལྟར་སྟོན་དང་མི་འབྲ་བའི་མིང་འདོགས་སྟངས་ཐད་འགྲུར་བ་བྱུང་ཡོད་
 བ་གསལ་བོར་ཤེས་བྱུང་བ་དང་། མི་སྤ་འདི་དག་ནི་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་པོད་དུ་དར་རྒྱས་
 འུགས་ཆེར་འགྲོ་བཞིན་བའི་སྐབས་ཀྱི་མི་སྤ་འུགས་ཡིན་ལ། ཁོང་ཆོའི་མཚན་ཡང་སྤར་གྱི་མིང་
 འདོགས་སྟོལ་དང་མི་འབྲ་བ་ནི་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་རིག་གནས་པོད་ལུལ་དུ་དར་ཞིང་
 རྒྱས་བའི་འུགས་རྒྱུན་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་སྟེ། གཞན་ཡང་དུས་སྐབས་དེར་དུས་མིང་སྤར་
 ཉེ་མིང་འདོགས་སྟོལ་གྱི་ལས་ལུགས་ནི་དར་སྟོལ་ཆེན་པོ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་<<རྟེ་འབངས་ཉེར་
 ལྷའི་གསོལ་འདེབས་ཀྱིན་རྒྱལ་ས་དབང་གི་ཚུ་རྒྱུ། >>ལས་ “གཞུབས་ལུལ་རོང་བྱོན་སངས་
 རྒྱུ་ཡེ་ཤེས། “ཏ་སྐད་གཙུག་བཏོན་རྒྱལ་བ་མཚོག་དབྱངས་དེར། “མོན་ཁ་ནི་རིང་འཕྱིན་
 ལས་བྱུར་གྲུབ་མཚོ་རྒྱལ་བས་ད་པའི་མི་རོ་བསྐྱར་དེར། “མ་མོ་མངོན་འཁོལ་འབྲོག་མི་དཔལ་
 ཡེར།”⁵ ཞེས་གསལ་བ་ལྟར་གཞུབས་ཆེན་སངས་རྒྱུ་ཡེ་ཤེས། ངན་ལམ་རྒྱལ་བ་མཚོག་
 དབྱངས། སྟོན་མཁར་ཆེན་བཟའ་མཚོ་རྒྱལ། འབྲོག་མི་དཔལ་གྱི་ཡེ་ཤེས་བཅས་ལ་མཚན་གྱི་
 མགོར་དུས་མིང་སྤར་ཡོད་པ་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ་མང་པོར་གསལ་ཡོད། གཞན་ཡང་<<སྤ་
 གསལ་སྤར་གྱི་བཞེད་པ། >>ལས་ “ ཁྱི་གཟིགས་དགེ་སྦྱོང་བྱས་མ་ཐག་ཏུ་མཚན་སྤར་དཔལ་
 དབྱངས་སུ་བཏགས། “ལ་གསུམ་རྒྱལ་བའི་བྱང་རྒྱུ་དང་དུག་དགེ་སྦྱོང་བྱས་ཉེ། མིང་ཡང་ཡེ་
 ཤེས་དབང་པོ་དང་། དེ་ལ་སོགས་པར་བཏགས་ནས་སད་མི་མི་དུག་རབ་ཏུ་བྱུང་ངོ”⁶ ཞེས་
 གསལ་བ་འདི་ལས་དུས་སྐབས་དེར་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་དར་བའི་འུགས་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་
 ཉེ་བོད་ཀྱི་མིང་འདོགས་སྟོལ་ལ་འགྲུར་བ་བྱུང་ཡོད་པ་གསལ་བོར་ཤེས་བྱུང་ལ། དེ་ནས་རིམ་

4 བུ་སྟོན་ཆོས་འབྱུང་། བུ་སྟོན་རིན་ཆེན་གྲུག། གྲུ་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟོན་ཁང་། གྲི་ལོ་༡༩༩༩ལོ་གཏོང་སྤ་༣༠༩
 5 རྟེ་འབངས་ཉེར་ལྷའི་གསོལ་འདེབས་ཀྱིན་རྒྱལ་ས་དབང་གི་ཚུ་རྒྱུ། བཟ་ཤེས་སྟོབས་རྒྱལ། ཤིང་དཔར་མ། ཤོག་ངོས་༣
 6 སྤ་གསལ་སྤར་གྱི་བཞེད་པ། བདེ་སྦྱིད་ཀྱི་བསྐྱེགས། མི་རིགས་དཔེ་སྟོན་ཁང་། གྲི་ལོ་༢༠༠༤ལོ་གཏོང་སྤ་༣༡། ༣༤

བཞིན་སྟོན་མའི་མིང་འདོགས་སྟོལ་ལས་ཁ་ཕྱོགས་གཞན་དུ་འགྱུར་ཡོད་པ་ཡང་ཟུར་བཏུས་
ལེབ་མཐོང་རེད་སྟེ།

གསུམ་པ། བོད་སྐད་འདི་དུས་སྐབས།⁷ བཅན་པོ་རྒྱལ་རབས་མཐུག་རྫོགས་པ་དང་བོད་
ཁམས་ཡོངས་སུ་གོང་སུ་གཅིག་གྱུར་གྱིས་བྱུང་འོག་གཅིག་ཏུ་སྐྱོང་མཁན་མེད་པར་ཕྱོགས་
ཁ་སོ་སོར་གྲེས་ཡོད་ལ། སྤྲེའི་པོ་སོགས་ནས་བསྟན་པ་བྱི་དར་གྱི་འགོ་ཚུགས་ཤིང་དེ་ནས་
རིམ་པས་ལྷ་སྤྲེའི་པོ་སོགས་འོད་དང་བྱང་ཆུབ་འོད་གཉིས་ཀྱིས་ཆོས་ལུགས་དར་སྤེལ་ཐད་མཛད་
པ་རྒྱལ་སྤྲེའི་པོ་སོགས་པར་མ་ཟད། བྱང་ཆུབ་འོད་ཀྱི་སྐུ་དུས་སུ་ལོ་རྒྱུ་བ་མང་པོ་གསེས་སྐྱོངས་
བྱས་པ་དང་རྩོམ་པོ་བོད་དུ་གདན་འདྲུངས་ཏེ་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་དར་རྒྱས་བཏང་ཡོད། གཞན་
ཡང་དུས་སྐབས་དེར་རྒྱ་གར་དུ་ཆོས་སློབ་གཉེར་དང་གདན་འདྲེན་དུ་འགྲོ་མཁན་གང་མང་བྱུང་
བར་མ་ཟད་དམིགས་བསལ་གྱི་གདམས་པ་ཟབ་མོ་དེ་འདྲ་བོད་དུ་གདན་འདྲུངས་ཏེ། ཆོས་བརྒྱད་
གྲུབ་མཐའ་མ་འདྲ་བ་ཁག་མང་དུ་བྱུང་བ་དང་དེ་དག་གིས་རང་རང་གི་མངའ་ཁོངས་དང་སྟོབས་
ཤུགས་རྒྱ་བསྐྱེད་བྱས་ཏེ་ཁྲིམས་འགོ་རང་བཅན་གྱི་རྣམ་པར་གནས་ཡོད། དུས་སྐབས་དེར་
བོད་དུ་ཆོས་ལུགས་རིག་གནས་འཕེལ་རྒྱས་ཤུགས་ཆེར་བྱུང་བར་མ་ཟད། སྤྲེའི་པོ་བོད་ཀྱི་མིང་
གི་འབོད་སྟོལ་ཀྱང་ཁ་ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བའི་འགོ་ཐོག་མ་ནི་བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་
ནས་ཚུགས་མོད། འདི་དུས་འགྱུར་བ་དེ་ཉིད་རྒྱ་ཆེ་རུ་བྱེད་ཡོད་པ་སྐབས་ཐོག་དེའི་མི་སྣ་དག་གི་
མཚན་གྱི་ཐོགས་ཚུལ་ལས་གསལ་བོར་ཤེས་ཐུབ་སྟེ། འདིར་དཔེ་མཚན་ཅུ་བ་འདྲ་ན། ལྷ་སྤྲེའི་
པོ་སོགས་འོད་དང་བྱང་ཆུབ་འོད། རྒྱ་བཅོན་འགྲུས་སེང་གོན་མཚན་ཚུལ་ཁྲིམས་རྒྱལ་བ། འབྲོམ་
རྒྱལ་བའི་འབྱུང་གནས། རྩོག་སྟོན་ལྷན་ཤེས་རབ་ལ་སོགས་པའི་ལོ་རྒྱུ་བ་དང་སྤྲེའི་པོ་སོགས་ཆེན་རིམ་པར་
བྱོན་པ་དག་གི་མཚན་ལས་སྐབས་དེའི་མིང་གི་འདོགས་སྟོལ་གྱི་རྣམ་པ་མཚན་ཐུབ། གཞན་
ཡང་བོད་དུ་གནའ་སྤྲེའི་པོ་ནས་བཟུང་རུས་མིང་འབོད་པའི་ལམ་སྟོལ་ཡོད་པར་མ་ཟད་མི་རབས་
རིམ་པར་བརྒྱད་དེ་དང་སྐབས་ཀྱང་ཅ་བརྒྱགས་བྱུང་མོད། དེ་ཡང་ < བོད་མི་བྱ་གདོང་བྱུག་གི་

7 བོད་སྐད་འདི་དུས་སྐབས་ཞེས་པའི་མཚན་མི་བྱི་ལོ་༤༩༠ཡས་མས་ལ་གོ་དགོས། དུས་ཚོད་དེ་ནི་བོད་རིག་གནས་ནང་འདེན་དང་
དར་སྤེལ་ཆེ་བའི་སྐབས་ཤིག་ཆགས་ཡོད་པས་སོ།

རུས་མཛོད་མེ་ཏོག་སྐྱེད་ཆེལ། >>ལས་རུས་ཀྱི་ཕྱི་མོ་བཞི་⁸ བཤད་པའི་སྐབས་སུ་ “ བསེ་
ཡི་ནང་གི་བཟང་བོ་གཙོ་བོ་རྣམས་ལ་བསེ་བྱུང་སྟེ། དེ་བཞིན་དུ་དཔུ་ཡི་ནང་གི་རིགས་བཟང་བོ་
གཙོ་བོ་རྣམས་ལ་དཔུ་ཆ་སྟེ། རྟོང་གི་ནང་གི་རིགས་གཙོ་བོ་བཟང་བོ་རྣམས་ལ་ཨ་སྲོ་ལྟོང་། རྟོང་
གི་ནང་གི་རིགས་བཟང་བོ་གཙོ་བོ་རྣམས་ལ་ཨ་ཐང་འབྲུ་ཞེས་བརྟེན་པ་འདིའོ།”⁹ ཞེས་གསལ་
བ་ལྟར་ན་བོད་ཀྱི་རུས་མིང་འདོགས་སྲོལ་ལ་བརྟེན་ཏེ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནད་མང་པོ་ཞིག་ཤེས་ཐུབ་
ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། རུས་མིང་ནི་མིང་ཙམ་སྟོན་པའི་རུས་པ་རྒྱང་པ་ཞིག་མིན་པར་ཕྱོགས་མང་པོའི་
གནས་ཚུལ་ལ་ཤེས་རྟོགས་ཐུབ་པ་རུས་པ་དམིགས་བསལ་ཅན་དེ་འདྲ་ཞིག་དུ་མཐོང་། སིལ་
བུའི་རུས་སྐབས་སུ་ཡང་རུས་མིང་སྟོད་པའི་ལམ་སྲོལ་ལྷགས་ཆེར་བྱུང་ཡོད་པ་སྐབས་དེའི་ལོ་
རྒྱུས་ཁྲིད་ཀྱི་མི་སྣ་དག་གི་མཆོད་ལས་གསལ་བོར་ཤེས་ཐུབ།

བཞི་པ། སིལ་བུའི་རུས་ནས་དེང་གི་བར། སིལ་བུའི་རུས་སྐབས་ནས་དེང་གི་བར་རང་རེའི་
བོད་ཀྱི་ཐུན་མིན་མིང་གི་འདོགས་སྤངས་ནི་གཞི་ཅའི་ཆ་ནས་གཅིག་མཚུངས་སུ་གནས་མོད།
གདོད་མའི་རུས་སྐབས་དང་བཅན་པོའི་རུས་སྐབས་ཀྱི་མིང་གི་འབོད་སྲོལ་ནི་བོད་ཀྱི་འབྲོག་ཁུལ་
སོགས་བྱང་ཁྲེང་དང་ཁ་ཐག་རིང་ཞིང་གནའ་བོའི་རིག་གནས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་དང་། གོམས་སྲོལ་
མ་ཡལ་བའི་ས་ཁུལ་རིགས་མ་གཏོགས་དཀོན་པོ་ཆགས་འདུག་སྟེ། འོན་ཀྱང་བོད་སིལ་བུའི་
རུས་སྐབས་ནས་བྱུང་བའི་མིང་གི་འབོད་སྲོལ་རིགས་རྒྱན་མཐུད་དེ་ཉར་ཆགས་བྱས་པའི་མང་
གཞིའི་ཁར། དེའི་སྐར་དུ་དུང་མིང་གི་འབོད་སྲོལ་གསར་བ་ཞིག་ཀྱང་བྱུང་འདུག་ལ། གཞན་
ཡང་མིང་གི་ཐོག་མར་རུས་མིང་སྟུར་བའི་ལམ་ལྷགས་ཀྱང་བར་སྐབས་ཤིག་ནས་སྟོན་དང་
བསྐྱར་ན་དེ་འདྲ་ལྷགས་ཆེན་མིན་མོད་ཅ་བརྒྱགས་སུ་གྱུར་མེད། དེ་ཡང་འདིར་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་
ཆ་གསལ་དག་ཁྲུངས་སུ་བྱངས་ཏེ་བྱང་ཙམ་བཤད་ན། <<བུན་སྟོན་ཆོ་འབྱུང་། >>ལས་ཕྱི་
དར་ཀྱི་ལོ་རྒྱུ་བ་བཤད་པའི་སྐབས་སུ་ “རག་ཤི་ཚུལ་ཁྲིམས་འབྱུང་གནས། སྤ་ཚུལ་ཁྲིམས་ལྟོ་

8 འདིར་གྲངས་འདོན་ཚུལ་མ་འདྲ་བ་གསུམ་ཡོད། བཞི་དང་། ལྷ། དྲག་བཅས་སོ། །
9 རུས་མཛོད་མེ་ཏོག་སྐྱེད་ཆེལ། ཕྱི་ལུང་བཟ་ཤིས་རྒྱ་མཆོད་དང་ཐུག་མཆོག་རྟོག་ཏེ། མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་
1994ལོག་རྩིས་3

གྲོས། སྤུས་པ་ཡེ་ཤེས་སྒོ་¹⁰ ཞེས་གསལ་བ་འདི་ལས་སངས་རྒྱུ་ཚེས་ལུགས་དར་བྱིན་གྱི་
 མིང་འདོགས་སྤངས་ལ་འགྱུར་བ་བྱིན་ཡོད་པ་མཆོན་ཀླུ་ལ། དེ་ལྟའི་འགྱུར་བ་དེ་ཡང་ལས་སྒྲ་
 བོར་བྱུང་བ་ཞིག་མིན་ལ་རིག་གནས་གསར་རྟེན་གྱི་འགལ་སྒྲིལ་བརྒྱུད་རིམ་ཁོང་བྱུང་བ་ཞིག་ཅི་
 ལ་མིན་སྟུག། ད་དུང་< <རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆ་ཆེན་མོ། > >ལས་ " དབུས་ནས། ལྷ་མེས་ཤེས་
 རབ་ཚུལ་ཁྲིམས། འབྲེ་ཡེ་ཤེས་ཡོན་ཏན། གཙང་ནས། ཆོང་བཅུན་ཤེས་རབ་སེང་གེལ་སྟོན་
 རྩོམ་རྩལ་དབང་ལྷུག་དང་བཞི་¹¹ ཞེས་གསལ་བ་འདིས་ཀྱང་དུས་སྐབས་དེར་བཏགས་པའི་མིང་
 གི་གནས་སྤངས་གསལ་སྟོན་བྱས་ཡོད། གཞན་ཡང་རུས་མིང་སྟོད་པའི་སྒྲོལ་ཉར་ཆགས་བྱས་
 ཡོད་པ་ཤེས་ཐུག། ད་དུང་< <དེབ་ཐེར་དཔར་པོ། > >ལས་སྤུ་ལྷུང་རབས་བཤད་པའི་
 སྐབས་སུ་ "བཞི་པའི་སྤྲུལ་རྩོམ་རྩལ་སྟོན་ཏན་ལྷུང་རིམ་བ་བཞིན། ཤེས་རབ་ཡོན་ཏན།
 ཡོན་ཏན་འབྱུང་གནས། ཚུལ་ཁྲིམས་རྒྱལ་པོ། རྩོམ་གཙུག་ཏོར། དགེ་སྐྱབས། དགེ་མཛོད།
 བལ་པོ། ལྷུ་སྒོ་གྲོས།"¹² ཞེས་གསལ་བ་ཡང་སྐབས་དེའི་མིང་འདོགས་སྒྲོལ་གནས་སྤངས་
 གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་མིན་མཆོན་ཀླུ་སྟུག། དེ་བཞིན་< <དེབ་ཐེར་དབྱིད་ཀྱི་རྒྱལ་མོའི་སྐུ་
 དབྱངས། > > ལས་" རྒྱང་ཆེན་དཔལ་འབྱོར་རྒྱལ་པོ། "འདི་ཉིད་ཀྱི་སྤྲུལ་དག་དབང་བསོད་
 རྣམས་རྒྱལ་པོ། དག་དབང་བསོད་རྣམས་སྐུན་པོ། དག་དབང་བསོད་རྣམས་རྣམ་རྒྱལ་¹³ ཞེས་
 གསལ་བ་མིང་འདི་ཡང་སངས་རྒྱུ་ཚེས་ལུགས་ཀྱི་བསམ་སྒྲུབ་འདུ་ཤེས་ལ་བརྟེན་ཏེ་བཏགས་
 པ་ཞིག་ཡིན་པར་འདོད། གཞན་ཡང་< <བཀའ་སློན་རྟོགས་བརྗོད། > >ལས་" འདིགས་མེད་
 གྲགས་པའི་ལེགས་བཤད་ཡོངས་འདུའི་ཆལ། ལས་འོངས་བསྟོད་ཆོག་ལུགས་གཞོན་ཀྱའི་
 འཕྲེང་། དབྱངས་ཅན་དགའ་བ་ཆེ་རིང་དབང་རྒྱལ་གྱི། རྣམ་དབྱིད་མགྲུལ་པའི་རྒྱན་དུ་བདག་
 གིས་སྟེལ།"¹⁴ ཞེས་གསལ་བ་འདི་ལས་སྐབས་དེའི་མིང་གི་འདོགས་སྒྲོལ་དང་གཞན་རིག་པའི་
 གནས་སྤྲ་སྟོན་སོགས་པ་སྤྲངས་པ་མཐར་བུན་པའི་ཆེན་མིང་རེ་འདོགས་སྒྲོལ་ཡོད་པའི་ལོ་

10 ལུ་སྟོན་ཆོས་འབྱུང། ལུ་སྟོན་རིན་ཆེན་བྱུག། ལྱང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟུན་ཁང། ཕྱི་ལོ་༡༩༤༠ཞོག་ཏོས་༡༩༩
 11 རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆ་ཆེན་མོ། སྟུག་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང། ཕྱི་ལོ་༡༩༤༥ཞོག་ཏོས་༢༡
 12 དེབ་ཐེར་དཔར་པོ། ཆལ་བ་ཀུན་དགའ་རྩོམ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང། ཕྱི་ལོ་༡༩༡༡ཞོག་ཏོས་༩༩
 13 དེབ་ཐེར་དབྱིད་ཀྱི་རྒྱལ་མོའི་སྐུ་དབྱངས། རྒྱལ་དབང་ལུ་མཆོན་མོ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང། ཕྱི་ལོ་༡༩༤༠ཞོག་ཏོས་༡༢༥
 14 བཀའ་སློན་རྟོགས་བརྗོད། མདོ་མཁའ་ཞབས་བྱང་ཆེ་རིང་དབང་རྒྱལ། སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང། ཕྱི་ལོ་༡༩༡༡ཞོག་ཏོས་༩༩

རྒྱུ་མཉམ་པའི་སྤྱུ་ལོ་བརྒྱ་པ་ལྟ་བུ་དང་ཉི་ཤུ་ལོ་མཆོམས་ནས་བརྒྱ་རུས་
 མིང་མིན་པའི་སྤྱུ་གནས་སམ་ཁྱིམ་ཆང་གི་མིང་དེ་འདྲ་མི་ཐོག་རིམ་བརྒྱད་ཀྱི་མིང་གི་མགོར་
 སྤྱར་སྒོལ་ཡོད་ཡོད། འོན་ཀྱང་རུས་མིང་སྤྱོད་པའི་ལམ་སྒོལ་སྤར་བཞིན་རྒྱན་གནས་བྱུང་ཡོད།
 དཔེར་ན། ཉོར་ཁང་བསོད་ནམས་དཔལ་འབར་ལྟ་བུ་ཡིན་ལ། རུས་ཕྱིས་སྤྱི་མིང་གི་འབོད་སྒོལ་
 གསར་བ་བྱུང་གི་ཡོད་པ་ནི་སྤྱི་ཆོག་གསུམ་གྱི་འཕེལ་འགྱུར་དང་། རིག་གནས་གསར་བའི་འཕྱུགས་
 རྒྱུན་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་མིན་ནམ་སྤྱི་ལ་དེའི་སྒྲོར་གཤམ་དུ་བཞུགས་པ་འདྲོད་པ་འདྲོད།

ས་བཅད་གསུམ་ལ། མིང་གི་འདོགས་སྒོལ་འགྱུར་བ་དང་དེའི་རྒྱ་རྒྱུན་གང་ཡིན་ལ་ལྟ་བུ།

དང་པོ། བོད་རང་གི་མིང་འདོགས་ལུགས་དེང་སྐབས་འགྱུར་བཞིན་པའི་རྣམས་ལ། བརྒྱ་པ་
 ཉིར་གཅིག་པ་ནི་དཔལ་འབྱོར་དང་ཆོན་རིག་གི་སྟོབས་ལུགས་རྒྱ་བསྐྱེད་བྱེད་བཞིན་པའི་རུས་
 རབས་ཤིག་ཆགས་ཡོད་པར་མ་ཟད། མི་རྣམས་དེའི་ལུགས་རྒྱུན་འོག་ཏུ་འཆོ་གནས་བྱེད་
 དགོས་པའི་རུས་ཆོད་ཅིག་ཆགས་ཡོད། སྤྱི་ཆོག་གསུམ་ལ་བཞུར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་མིའི་རིགས་ཀྱི་
 འཆོ་གནས་ལ་འགྱུར་བ་དང་། འཆོ་གནས་ཐད་ཀྱི་འགྱུར་བ་དེའི་དབང་གིས་རང་གི་རིག་གནས་
 དང་གོམས་སྒོལ་མང་པོ་ཞིག་ལ་འགྱུར་ལྡོག་དང་ལུགས་རྒྱུན་བཟོ་བཞིན་ཡོད་པས། བོད་རང་
 གི་ཐུན་མིན་མིང་གི་འབོད་སྒོལ་ཡང་དེང་གི་སྤྱི་ཆོག་གསུམ་གྱི་འགྱུར་བའི་ལུགས་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་
 རམ་རྣམས་པ་གཞན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བཞིན་ཡོད་ལ། དེ་ཡང་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་གཞན་གྱིས་
 ལུགས་རྒྱུན་ཐེབས་ཏེ་བོད་རང་གི་མིང་འདོགས་སྒོལ་གྱི་རྣམས་པ་གཞན་དུ་འགྱུར་བཞིན་ཡོད། དེ་
 བེ་རིག་གནས་ཀྱི་འགྱུར་བ་བཟང་ཕྱོགས་ཤིག་མིན་སྟབས་སྒོ་པམ་དང་འཛིགས་སྤྱང་སྒྲེ་གཞི་
 ཞིག་ཆགས་འདུག་སྟུག། དེས་ན་དཔེ་མཆོན་ཁག་ཅིག་དང་འབྲེལ་ཏེ་དོན་ཆོན་ལྟ་ཡི་སྒྲོན་སྤྱང་
 ཅམ་བཞུགས། དང་པོ་བོད་རང་གི་རིག་གནས་གཤམ་ལུགས་དང་མི་མཐུན་པའི་མིང་འདོགས་
 སྒོལ། གཉིས་པ་རུས་མིང་སྤྱར་བའི་ལམ་སྒོལ་རྩི་ལྟ་བུ་ཕྱིན་ལ། གསུམ་པ་རང་ཉིད་ཀྱི་མིང་
 རང་ཉིད་ཀྱིས་བཏགས་པའི་དར་སྒོལ་ཆེ་བ་བཅས་ཡིན་ལ། དང་པོ་ལྟ་བུར་མཆོན་ན་རིག་གནས་
 གཞན་གྱི་གཤམ་ལུགས་ཀྱིས་བཅན་འཇུག་ཞིག་ཆགས་ཡོད་ལ། དེ་ཡང་བོད་རང་གི་ལུགས་

ལུ་རུས་མིང་དང་ཆེ་བཟོད་ལ་སོགས་པ་ནི་མིང་གི་སྟོན་དུ་སྦྱར་བ་ལས་རྗེས་སུ་སྦྱོར་བའི་སྟོལ་
 བྱི་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་གཤེས་ལུགས་དང་མ་མཐུན་པ་ཆགས་ཡོད། གཞན་ཡང་བྱང་ཆོས་རྗེས་
 ལུ་སྦྱོར་བའི་སྟོལ་ཅ་བ་ནས་མེད་པ་ཡང་མིན་ལ་དཔེར་ན། ཉ་དགར་པོ། མེ་ཉླ་སེར་པོ། གདོང་
 དམར་པོ། རྩ་དུངས་མོ། རི་མཐོན་པོ། དེབ་མཐུག་པོ། མི་རྒྱགས་པ་ལ་སོགས་པའི་བྱང་ཆོས་
 རྗེས་སུ་སྦྱོར་བ་ཡང་ཡོད། འོན་ཀྱང་གང་ཞིག་གང་དུ་སྦྱོར་རུང་བ་དང་མི་རུང་བ་སོགས་བོད་
 རང་གི་རིག་གནས་གཤེས་ལུགས་ཀྱི་གོམས་སྟོལ་དག་ལ་རྒྱས་མངའ་མེད་ཆེ་མགོ་རྟོག་དང་
 ཉ་ཉུང་མཉམ་བསྐྱེད། ར་མགོ་ལུགས་སྦྱར་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། དེ་ཡང་དེད་གི་སྦྱི་ཆོགས་སུ་མ་དག་
 རྒྱན་འཇགས་ཕྱིན་ཡོད་པའི་མིང་འབོད་ལུགས་ཀྱི་དཔེ་མཆོན་ལགའ་བཤད་ན། སྟོན་པ་ཆོགས་
 གཙོ་ལྟ་བུ་དང་། བསམ་གཏུན་མཁར་མེ་ལྷ། སྟོལ་མ་རྒྱ་རི་ལ་སོགས་པའི་མིང་མང་པོ་ཞིག་ནོར་
 བ་རྒྱན་གནས་བྱས་ཏེ་ལྷག་ཡོད། གསུམ་པ་ལྟ་བུར་མཆོན་ན་སྦྱར་གྱི་དུས་སུ་རུས་མིང་བེད་
 སྟོད་ལུགས་ཆེར་བྱས་ཡོད་ལ་དེ་ཡང་རང་གི་ཡབ་མེས་ཀྱི་རུས་རྒྱུད་མཆེད་ཁྲངས་གསལ་པོར་
 རྟོན་པ་སོགས་དགེ་མཆོད་གང་མང་ལྟན་ལ། དེ་ཡང་< < བོད་མི་བྱ་གདོང་དུག་གི་རུས་མཛོད་
 མེ་ཉླ་སྦྱེད་ཆལ། > > ལས་ " སྟོང་ཆེ་གཉན་ཅན་ཞེས་རྒྱལ་ཆེན་མི་བཞི་སོགས་བྱུང་བ་ཆེས་
 གཉན་ཆེ་ལ། འབྲུ་བྱས་པ་ཅན་ཞེས་དགའ་ལ་ཆོད་པ་དང་། སྤྲ་ཡིག་ཆང་ཅན་ཞེས་སྟོབ་གཉེར་ལ་
 མཁས་པ་དང་། སྤྲ་མིང་རྣམ་ཅན་ཞེས་སྤྲུག་དཔལ་ཆེ་བ། ཞིང་པོ་སྟོ་ཞེས་པ་ལྟ་རིག་དང་ལྟ་
 རུས་ཆེན་ལྟ་ལྟ་ཟེར།"¹⁵ ཞེས་གསལ་བ་འདི་ལས་རང་རང་གི་རུས་ཁྲངས་དང་འབྲེལ་བའི་པོ་
 རྒྱས་ཀྱི་རྒྱབ་སྟོངས་གང་མང་སྟོགས་འདོན་བྱ་རྒྱུ་ཡོད་པ་ཤེས་བྱུང་ལ། རུས་མིང་ནི་གལ་ཆེའི་
 པོ་རྒྱས་རང་བཞིན་གྱི་མིང་ཅ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པས་རང་རང་གི་རུས་ཁྲངས་མ་བཟེད་པ་གནང་
 རྒྱ་གལ་ཆེ་སྟེ། དེ་ཡང་དཔེ་མཆོན་ཅམ་བཤད་ན། བཅན་པོའི་དུས་སུ་མགར་སྟོང་བཅན་དང་
 སྤྲ་གསལ་སྤང་། གཉགས་རྩྭ་ན་ཀུ་མ་ར། འུད་བུ་དཔལ་གྱི་སེང་གེའན་ལམ་རྒྱལ་བ་མཆོག་
 དབྱངས་ལྟ་བུ་སོགས་རུས་མིང་སྟོད་པ་ལུགས་ཆེ། སེལ་བུའི་དུས་སྐབས་སུ་རྟོག་སྟོ་ལྟན་ཤེས་
 རབ། མར་པ་ལོ་རྩ། མི་ལ་ཤེས་རབ་རྒྱལ་མཆོན་ལྟ་བུ་སོགས་རུས་མིང་སྟོད་པའི་སྟོལ་ལུགས་

15 རུས་མཛོད་མེ་ཉླ་སྦྱེད་ཆལ། ཀྱི་ལུང་བཟུ་ཤེས་རྒྱུ་མཆོད་དུག་མཆོག་དོ། མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་
 1999-ཞོག་ཐོས་ 3

ཆེར་དར་ཡོད། དེའི་རྗེས་སུ་འཁོན་དགོན་མཆོག་རྒྱལ་པོ། ཉོར་གཞོན་བྱ་ཡོད། ཆལ་བ་ཀྱན་
 དག་འདྲོ་རྗེ། བྱང་བདག་བཟ་ཤིས་སྟོབས་རྒྱལ་ལྟ་བུ་དང། དག་འཕྲན་པོ་བྱང་བའི་རྩས་སྐབས་
 སུ་རུས་མིང་སྟོང་གི་ཡོད་མོད་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་ཆོས་རྩས་རྒྱན་ཁྲིམ་རྒྱུད་གི་མིང་བེད་སྟོང་བྱས་
 བ་ཤུགས་ཆེ་སྟེ། དེར་སྐབས་རུས་མིང་སྐྱར་བའི་སྟོལ་ཉུང་བྱིན་ཡོད་ལ་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་དང་
 ཁྲིམ་རྒྱུད་ཆེན་པོའི་རིགས་ལས་མི་མང་བྱིངས་སུ་རུས་མིང་སྐྱར་བའི་སྟོལ་དེ་ཡལ་བཞིན་ཡོད་
 བ་འདྲ། བོད་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གས་ནམས་སུ་གསལ་བ་ལྟར་ན་ཡང་རུས་མིང་གསལ་བའི་མི་
 སྣ་པལ་མོ་ཆེ་མཐོ་རིམ་དང་ཁྲིམ་རྒྱུད་ཆེ་བ་སོགས་དབང་ཆ་དང་གོ་ཐོབ་ལྡན་པའི་མི་སྣ་ལ་
 སྟག་ཆགས་འདུག་པའི་ནམ་པ་ཞིག་ཀྱང་མངོན་མོད། དོན་དངོས་སུ་དེ་འདྲ་མིན་ལ་རུས་མིང་ནི་
 སྐྱེ་བོ་མཐོ་དམན་དང་གལ་རིམ་གྱི་དབྱེ་འབྱེད་མེད་པར་རང་ཉིད་གི་ཁྱད་སྟོན་པའི་བརྟུགས་
 ཤིག་ཆགས་ཡོད། གཞན་ཡང་མི་སྣ་དཀྱུས་མར་ཡང་རུས་མིང་སྐྱར་བ་ཡོད་དེ་སྟོ་གཉལ་བ་སྒྲང་
 གསལ་ལྟ་བུ་ཡིན་ལ། ཁོང་ནི་སོ་ནམ་པའི་མི་སྣ་དཀྱུས་མ་ཞིག་ཡིན་ལ་དེས་མཆོན་པའི་སྟོན་
 ཆད་རུས་མིང་སྐྱར་བའི་ལམ་སྟོལ་ཙ་ཆེན་བྱ་འདྲིན་པར་མ་ཟད། མི་ལ་སྐད་ཆ་འདི་བའི་སྐབས་
 སུ་ཡང་རུས་རྒྱུད་གང་ཡིན་ཞེས་འདི་སྟོལ་ཡོད་ལ། དེར་སྐབས་རུས་མིང་འདོགས་སྟོལ་ཉུང་བྱ་
 མོང་བར་མ་ཟད་རང་ཉིད་གི་མཆེད་ཁྱད་སྟོན་རུས་རྒྱུད་གང་ཡིན་མི་ཤེས་བ་དང་སྦྱིར་ན་
 " ཞེས་བ་ངོས་འདྲིན་མི་ཤེས་མཁན་ཇི་མང་བྱ་འགོ་བཞིན་ཡོད་པའི་གནས་བབས་ཤིག་ཏུ་གྱུར་
 འདུག་སྟེ། བཞི་བ་ལྟ་བུར་མཆོན་ན་སྦྱིར་བོད་གི་མཁས་བ་སྡེ་མཆོས་རང་གིས་རང་ལ་མིང་
 བཏགས་པའི་སྟོལ་བྱང་མོད། དེར་སྐབས་བཞིན་དར་སྟོལ་ཆེན་པོ་བྱང་མེད་སྟེ། དེ་ཡང་ལོ་
 རབས་བརྒྱད་ཅུ་པ་ནས་བཟུང་བོད་བྱ་དེར་རབས་རིང་ལུགས་ཀྱི་ཚོམ་ལུས་གསར་བ་ཞིག་འགོ་
 ཚུགས་བ་དང་། དེ་ནས་བཟུང་སྟོན་དག་འདི་མཁན་ཆོས་རང་གིས་རང་ལ་སྦྱག་མིང་ཞེས་སྦྱ་
 རྩལ་གྱི་འཆོ་སྟེག་དང་འབྲེལ་བའི་མིང་དམིགས་བསལ་བ་རེ་འདོགས་སྟོལ་ཆེར་དར་ཡོད། དེའི་
 ཤུགས་ཀྱིན་ནམ་ཆུབས་རྒྱན་རིམ་བཞིན་མཆེད་དེ་དེར་སྐབས་ཀྱང་སྟན་དག་འདི་མཁན་ཡིན་
 མིན་ཆང་མས་རང་གིས་རང་ལ་མིང་དམིགས་བསལ་བ་རེ་འདོགས་རྒྱ་ནི་དར་སྟོལ་ཆེན་པོ་
 ཆགས་ཡོད། གནས་སྟངས་འདི་ནི་རིག་གནས་ཀྱི་འགྱུར་བ་ཞིག་ཡིན་པས་བཟང་ངན་གང་ཡིན་

ཐག་གཅོད་དང་སྒོམ་ཆོག་བཞོད་མི་རུས། རུས་རབས་ཤིག་གི་མིའི་བསམ་སྒྲུབ་ཁ་ཐོག་གས་དང་
རིག་གནས་ཀྱི་འཕོ་འགྱུར་ཆགས་ཡོད། གཞན་ཡང་དེང་སྐབས་མིང་བཏགས་པ་བརྒྱ་ཆ་དགུ་
བརྒྱ་ཅུ་མ་ཇེས་བྱུང་ཀྱི་སྒྲོ་ནས་འདོགས་ཀྱིན་ཡོད་པ་འདི་ཡང་འཕེལ་འགྱུར་ཞིག་ཆགས་ཡོད་ལ།
དེ་ནི་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་འདི་ལ་རྒྱ་མཚན་དང་གཏན་ཆོགས་ཀྱི་ཆ་ཤིང་ལྷགས་ཆེ་བའི་དབང་གིས་
མིན་ནམ་སྟེ།

གཉིས་པ། རྒྱ་རྒྱུན་གང་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་འགྱུར་བ་ཞིན་ཡོད་མེད་ལྟ་བུ། འགྱུར་བ་འདི་དག་
ནི་སྤྱི་ཚོགས་དང་རིག་གནས་གཞན་པས་ཤུགས་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཏུ་འདོད་
ལ། དེ་ཡང་བོད་ནི་འཛམ་གླིང་མི་རིགས་ཀྱི་ཁྱོད་ནས་གངས་འབོར་ཉུང་གསུམ་ཡིན་པ་དང་། བོད་
སྐད་ཡིག་གི་ཁྲབ་ཆད་ཀྱང་སྔོན་དང་བསྐྱར་ན་ཁྲབ་ཆད་ཆེ་བུ་བྱེན་ཡོད་མོད། དུམ་ལུང་གཞན་
པའི་སྐད་ཡིག་དང་བསྐྱར་ན་ད་དུང་སྔོན་སྔོན་དང་ཁྲབ་ཆད་ཆེན་པོ་ཆགས་སུ་བཞུགས། གནད་
དོན་གཅིག་ནི་མི་རིགས་ཀྱི་བདག་དབང་ཤོར་བའི་ཉིན་མོ་དེ་ནས་བརྒྱུད་མི་རིགས་དེའི་སྐད་
ཡིག་དང་རིག་གནས་ཡོད་ཆད་ཀྱི་བདག་དབང་དང་ཐོབ་ཐང་ཤོར་ཟེན་པས། ང་ཚོའི་སྐད་ཡིག་
དང་རིག་གནས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་སྒྲོ་མང་པོ་ཞིག་བཀག་ཆར་ཡོད་ལ། དེ་ནི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་
གནས་རང་སྤྱོད་ནས་རུས་མེད་ཡིན་པ་དང་རིན་ཐང་གང་ཡང་མེད་པས་མིན་ལ་སྤྱི་ཚོགས་ཡར་
རྒྱས་དང་རིག་གནས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་དེའི་ཁྱོད། ང་ཚོའི་རིག་གནས་དང་སྐད་ཡིག་
ལ་མི་རིགས་གཞན་ལྟར་སྤྱོད་མོང་གི་ཁེ་དབང་དང་སྔོན་སྔོན་གྱི་པའི་ཁོར་ཕུག་མེད་པས་ཅི་ལ་
མིན་སྟེ། དེ་དག་ནི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་སྤྱི་ཡི་གནས་སྐབས་ཤིག་ཆགས་ཡོད།
ཁྱེ་ཐག་ཏུ་བོད་ཀྱི་མིང་འདོགས་སྒོམ་ཀྱི་རིག་གནས་དེ་ཡང་སྤྱི་ཚོགས་འགྱུར་བའི་ཤུགས་
རྒྱུན་དང་རིག་གནས་གཞན་པས་ཤུགས་རྒྱུན་བཅས་ལ་བརྟེན་ཏེ་འགྱུར་བ་འགྲོ་བ་ཞིན་ཡོད་པ་
དང་། སྤྱི་ནང་རིག་གནས་ཤིག་ཉམས་སྐབས་ལ་རྒྱ་རྒྱུན་སྤྱོད་ཡོད་མེད་རྒྱ་རྒྱུན་གཅོ་བོ་
ནི་བོད་སྔོན་མི་ཁྱེད་པ་དང་རིན་ཐང་གི་བསམ་སྒྲུབ་མེད་པ། རིག་གནས་གཞན་གྱིས་ཤུགས་རྒྱུན་
ཐེབས་པ་བཅས་ནི་རིག་གནས་ཤིག་ཉམས་ཁྱེད་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་གཅོ་བོ་ཆགས་ཡོད་པར་འདོད།

དེས་ན་དེར་སྐབས་བོད་པ་ཚོས་མིང་བཏགས་ལུགས་དང་འབོད་སྲོལ་བཅས་ལ་བཏགས་སྐབས་
 རྒྱ་རྒྱུན་འདི་གསུམ་ཚང་གི་ཡོད་པའི་རྣམ་པ་ཞིག་མངོན་འདུག་སྟེ། དེ་ནི་ཆེས་ཉེན་ཆ་བས་རང་
 བཞིན་ཞིག་ཡིན་པས་ཚང་མས་ཡིད་གཟབ་བྱེད་དགོས་ལ་འདི་ནི་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཀྱང་ལ་
 རྒྱགས་རྒྱན་ཐེབས་སྲིད་པའི་ཉེན་ཁ་ཞིག་ཏུ་སྒྱུར་ཡོད་སྟབས། རྒྱ་མ་ཡོང་གོང་གི་རྒྱ་རྒྱུན་དང་
 རྒྱུན་མ་ཡོང་གོང་གི་རྒྱུན་པ་ཞེས་པའི་དཔེ་ལྟར་ངེས་པར་དུ་ཕྱོགས་སོ་སོའི་ལས་གནས་ཁག་
 གིས་གཟབ་ནན་བྱ་དགོས་སྟེ། རིག་གནས་ཤིག་ཉམས་པའི་ཆེ་ཡང་ཆ་ཤས་སམ་བྱུང་ངོས་
 རེ་རེ་བྱས་ཏེ་རིམ་བཞིན་ཉམས་ཀྱི་ཡོད་པ་ལས་ཤེལ་བཅག་པ་དང་ཤིང་གཏུབས་པ་ལྟ་བུའི་
 མཐུག་འབྲས་སྤྱར་མོ་དང་མངོན་གསལ་རང་བཞིན་ཞིག་མིན་ལ། ལོ་རྒྱུ་ཞག་དུས་རིམ་བཞོད་
 བྱས་པའི་ཁྲོད་ལུགས་རྒྱ་རྒྱུན་སྤྱོད་མང་ལ་བརྟེན་ཏེ་ཉམས་ཆག་ཏུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། ཞིབ་འདར་
 མ་ཡིན་པའི་བསམ་སྒྲོལ་ཞིག་བཏང་ན་མིང་གི་སྒྲོར་གྱི་གནད་དོན་དེ་དག་ནི་རྒྱུང་ཆ་གསལ་ཤིག་དང་
 བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཞེས་བརྗོད་སྐབས་དེ་དང་འབྲེལ་མེད་པ་བཅས། རིན་ཐང་གི་འདུ་ཤེས་ཆེན་
 བོ་ཞིག་སྤེལ་མི་ཐུབ་མཁན་ཡང་ཡོད་ངེས། འོན་ཀྱང་དེ་འདྲ་ཞིག་རྩ་བ་ནས་མིན་པར་བོད་ཀྱི་
 རིག་གནས་ཟེར་བ་ནི་ལོ་འདབ་སྤྱ་མང་རྒྱས་པའི་ཤིང་སྤྱོད་ལྟ་བུ་ཞིག་སྟེ། ཡལ་ག་དང་ལོ་འདབ་
 དེ་དག་པན་ཚུན་འབྲེལ་ཏེ་གནས་ཡོད་པ་བཞིན་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཀྱང་ཆ་ཤས་དང་རྣམ་གྲངས་
 མ་འདྲ་བའི་རིགས་མང་པོ་ཡོད་མོད། དེ་དག་པན་ཚུན་བརྟེན་པ་དང་འབྲེལ་བའི་རང་བཞིན་ཅན་
 ཡིན་པས་རིག་གནས་ཀྱི་ཆ་ཤས་གཅིག་ལ་ཉམས་རྒྱུ་བྱུང་ཆེ་ཆ་ཤས་གཞན་དག་ལ་ཡང་རིམ་
 པས་ལུགས་རྒྱན་ཐེབས་ངེས་ཡིན། དཔེར་ན་ཤིང་སྤྱོད་གི་ཡལ་ག་གཅིག་སྐྱམ་པ་དང་རུལ་བ་
 སོགས་བྱས་ཆེ་གཞན་དག་ལ་ལུགས་རྒྱན་ཐེབས་པ་ནང་བཞིན་རེད་སྟེ།

ས་བཅད་བཞི་ལ། མིང་གི་རིགས་དབྱེ་བ། དང་པོ། དབྱེ་བ་སྤྱིར་བཤད་ལ། འདི་ལ་ནང་གསེས་
 མང་དུ་དབྱེ་ཆོག་མོད་ཡིག་ཆོགས་ཀྱི་དབང་གིས་འདོད་རྒྱལ་དང་རྗེས་སྒྲུབ་གཉིས་སུ་དབྱེས་ཏེ་
 བཤད་ན་འདོད། དེ་ཡང་བོད་ཀྱིས་མིང་བཏགས་པ་ཐམས་ཅད་འདི་གཉིས་ཀྱི་ཁྲིངས་སུ་མ་འདུས་
 པ་མེད་ལ། གནའ་ནས་ད་བར་དུ་དབྱེ་བ་འདི་གཉིས་གང་རུང་གི་སྒྲོ་ནས་མིང་བཏགས་ཡོད། བོད་

གདོད་མའི་དུས་སྐབས་དང་བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་བཅས་སུ་འདོད་ཀྱི་ལ་ཟླ་བ་གཉིས་ཀྱི་
 སློན་ས་བཏགས་པའི་མིང་ཡོད་སྐབས་དུས་སྐབས་དེའི་མིང་བད་ཟ་སྟེད་ཀྱི་གོ་བར་ཀྱིས་མངའ་
 ཡག་པོ་མེད་ཆེ་གང་ཞིག་འདོད་ཀྱི་ལ་དང་གང་ཞིག་ཟླ་བ་ཅེས་དབྱེ་བ་དགར་ཀྱི་དཀའ་བར་
 མཐོང་། དེ་ཡང་དཔེ་མཆོན་ཅམ་བཤད་ན། གདོད་མའི་དུས་ཀྱི་མིང་ནི་(ཀྱི་ལ་ཟླ་བ་སི་ལ་མའི་
 སྐབས་ཀྱི་སློན་པོ་ཞིག་མིང་།) ཞེས་པ་དང་། ལྷག་ཆམས། དབང་། འོ་རུ། སྤྲུགས་བཅས་ནི་སྐབས་
 དེའི་མིང་ཡིན་ལ་འདི་དག་སློན་པོ་ཤ་སྟག་ཡིན་པ་དང་། གཞན་ཡང་བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་ལ་
 མཆོན་ན། ལོ་ངམ། ཁྱི་དོར་སྤང་། ཆེ་པོ་ནག་སང། སྟག་སྤྱོ་བོ་བཅས་ནི་འདོད་ཀྱི་ལ་གྱིས་བཏགས་
 པའི་མིང་ཡིན་པར་འདོད་མོད་དེ་དུང་ཞིབ་ཏུ་བཟླ་བ་དགོས་སྟུམ། ཟླ་བ་ལས་བྱུང་བའི་མིང་
 བེ་གྱི་གུམ་བཅན་པོ། སུ་དེ་གུང་ཀྱི་ལ། སྟག་རི་གཉན་གཟིགས། སྤོང་བཅན་སྤམ་པོ། སད་ན་
 ལེགས་མཐིང་ཡོན་བཅས་ནི་ཟླ་བ་ལས་བྱུང་བའི་མིང་དུ་འདོད། དེ་ལྟར་རིམ་བཞིན་ཟླ་བ་
 གྲུབ་ཀྱི་སློན་ས་བཏགས་པའི་མིང་ལུགས་ཆེར་བྱུང་ཡོད་ལ། དེ་ཡང་དཔེ་མཆོན་ཅམ་བཤད་ན།
 གསང་སྟགས་གསར་མ། ས་སྤྱ། འཕྱི་གུང་། བཀའ་བརྒྱུད། བཀའ་བྱུང་། དགེ་ལུགས། བཀའ་སློབ།
 སྤྱིད་སྤྱོད། ཀྱི་ལ་ཆ་བ། སྤྱོད་ཆ་བ། སུང་ཡིག་ཡིག་སྤྱེལ་བ། གཟུགས་མཐོང་བརྟན་འཕྱིན། ལག་
 རྩོག་ཁ་བར་ལ་སོགས་པའི་མིང་མང་པོ་ཞིག་ཟླ་བ་ཀྱི་སློན་ས་བཏགས་ཡོད་ལ། དེར་སྐབས་
 གསར་དུ་འདོགས་བཞིན་པའི་མིང་བརྒྱ་ཆ་དགུ་བཅུ་གོ་དགུ་ཟླ་བ་ཀྱི་སློན་ས་བཏགས་པ་ཤ་
 སྟག་ཡིན།

གཉིས་པ། གྲེ་བླག་ཏུ་བཤད་པ། འདི་ལ་དབྱེ་བ་དགར་ཀྱི་ཤིན་ཏུ་མང་མོད་ཡིག་ཆོགས་ཀྱི་
 རྒྱུན་པས་མདོར་བསྡུས་ཤིག་བཤད་ན། དང་པོ་པོ་མའི་མིང་། གཉིས་པ་ཆོས་ལུགས་མི་སྣའི་
 མིང་། གསུམ་པ་ཀན་གཞོན་གྱི་མིང་། བཞི་པ་ལས་གནས་དང་ཆེ་བསྟོད་ཀྱི་མིང་། ལྷ་པ་རུས་ཀྱི་
 མིང་། སྤྲུག་པ་བསྐབ་གནས་ཀྱི་མིང་། དེ་ཡང་དང་པོ་ནི་དཔེར་ན། བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་སུ་པོ་
 མོ་གཉིས་ཀར་རུས་མིང་སྤྱར་ཏེ་འཕོད་སྤོལ་ཡོད་གོང་དུ་བཤད་ཟེན་པ་ལྟར་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་
 མགར་སྟོང་བཅན་དང་མོང་བཟའ་ཁྱི་ལྷམ་ལྟ་སུ་ཡིན་ལ། པོའི་རིགས་ལ་ " བཅན་ " དང་ "

བཞེར་ " ལ་སོགས་པ་སྦྱར་ཏེ་མིང་གི་འདོགས་སློལ་མ་འདྲ་བ་ཡོད་པ་དང་། མོ་ཡི་རིགས་ལ་ "
 བཅན་ " དང་ " བཙུན། "བཟའ་ " དང་ " ལྷམ་ " ལ་སོགས་པ་སྦྱར་ཏེ་མིང་གི་འདོགས་སློལ་
 བྱུང་འདུག། དེ་ནས་བོད་སིལ་བྱའི་དུས་སྐབས་བཅས་ནས་རིམ་བཞིན་སོ་ཡི་མིང་ལ་བསོད་
 བྲམས་དང་བཟ་ཤིས། རྟོབས་རྒྱལ། ཀུན་དགལ། རུན་ཚོགས། འབྱུང་གནས་ལ་སོགས་པ་སངས་
 རྒྱས་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་བསམ་སྒྲུབ་འདུ་ཤེས་དང་འབྲེལ་བའི་མིང་གི་འདོགས་སློལ་ལུགས་ཆེར་
 དར་བ་དང་། བྱ་མོ་ཚོར་མཛེས་སེ་དང་བེ་ད་མགོན་སྦྱིད། སློལ་མ་དང་ལྷ་མོ། ཉི་སྟོན། དབང་མོ་
 ལ་སོགས་པའི་མིང་བཏགས་ཡོད། གཉིས་པ་ནི་དཔེར་ན། བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་སུ་གདོད་མའི་
 བོན་དང་འབྲེལ་བའི་"སྦྱ་བོན་སྦྱ་གཤེན་" ཞེས་པ་ནི་བཅན་པོ་ཆང་གི་ཆོས་ཀྱི་དམི་སྦྱའི་མིང་
 ཡིན་ལ། དེའི་རྗེས་སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་དར་བ་དང་ "བན་དེ་" དང་ "བཅོས་ལྷན་འདས་
 ཀྱི་རིང་ལུགས་པ་" ཞེས་འབོད་པ་དག་ནི་བཅན་པོ་ཆང་གི་དབྱའི་མཆོད་གནས་སུ་སྦྱར་བའི་
 ཆོས་ལུགས་མི་སྣ་ཤ་སྟག་ཆགས་ཡོད། བོད་སིལ་བྱའི་སྐབས་སུ་ "རབ་བྱུང་" དང་ "དགེ་
 འདུན་" ལྷ་མ་" བཅས་ཀྱི་འབོད་སློལ་ལུགས་ཆེར་བྱུང་བ་དང་། དེའི་རྗེས་སུ་རིམ་བཞིན་སྦྱར་
 ཀྱི་ "ལྷ་མ་" དང་ "རབ་བྱུང་"དགེ་འདུན་" བཅས་བེད་སྟོད་བྱས་པའི་ཐོག་ "སྦྱལ་སྦྱུ" དང་
 " མཁན་པོ། "དགེ་བཤེས།" ལྷ་བ། " ཁྱི་བ།" ལ་སོགས་པའི་མིང་གི་འདོགས་སློལ་བྱུང་
 ཡོད། གསུམ་པ་ནི་བོད་བཅན་པོའི་དུས་སུ་"ཨ་བྱ།" དང་ "མེས།" དཔོན་པོ།"གཅེན།"གཙུང་།
 "ཆེན་མ།" རྩུང་མ།" ཞེས་སོགས་ཀྱི་མིང་བཏགས་ཡོད་ལ། དེའི་རྗེས་སུ་རིམ་བར་བེད་སྟོད་
 བྱུང་བ་ནི། རང་ལས་ལོ་ན་ཆེས་ཁྲན་པ་རིགས་ལ་ "སྟོ་པོ།" དང་ "སྟོ་མོ།" ཞེས་འབོད་པ་དང་།
 རང་ལས་ལོ་ན་ཁྲན་པ་རིགས་ལ་ "ཨ་ཁྱ།" དང་ "ཨ་ནེ།" ཞེས་འབོད་ལ། རང་ལས་ལོ་ན་རྩུང་
 ཁྲན་པ་རིགས་ལ་ "རྫོ་རྫོ།" དང་ "ཨ་ཅག" ཅེས་འབོད་སློལ་ཡོད། རང་དང་མཉམ་པ་རིགས་
 ལ་ "གྲོགས།" དང་ "གྲོགས་མོ།" ཞེས་འབོད་པ་དང་། རང་ལས་ལོ་རྩུང་བ་རིགས་ལ་ "གཙུང་
 པོ།" དང་ "གཙུང་མོ།" ཞེས་འབོད་པ་བཅས་ནི་རྒྱན་ལྷན་འཛོལ་བའི་ཐུབ་ཆ་ཞིག་དང་བོད་རང་
 གི་རུན་མིན་མིང་འདོགས་སྤངས་ཀྱི་གོ་རིམ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། བོད་ས་སྟོད་སྦྱང་བར་གསུམ་
 དུ་འཛོལ་བའི་བརྒྱུད་རིམ་དང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གནས་སྤངས་མ་འདྲ་བའི་དབང་གིས་མིང་བཟ་མ་འདྲ་

བ་ཅུང་ཟད་ཅམ་ལས་གཞི་ཅའི་རིག་གནས་ཀྱི་སློབ་ཤིང་རམ་རྒྱན་ཐག་གཅིག་གི་སྤང་དུ་གནས་
 ཡོད། དེ་ཡང་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་སློབ་སྦྱང་ཡོངས་ནས་རྒྱས་མངའ་གཏིང་ཟབ་ཡོད་མཁན་ཞིག་
 ཡིན་ཆེ་བོད་ཡུལ་སྟོད་སྟོད་བར་གསུམ་གྱི་མིང་བད་བེད་སྟོད་གཏོང་ཚུལ་ལ་གོ་བ་མ་ལོན་པའི་
 དཀའ་ངལ་གང་ཡང་མེད་མོད། དེར་གི་སྤྱི་ཚོགས་འདིར་བོད་རང་གི་བྱང་ཚིས་ལྡན་པའི་མིང་
 གི་སྟོད་སྟོད་རྒྱུ་ཅུང་དུ་ཕྱིན་ཏེ་མི་རབས་གསར་བ་ཚོའི་སེམས་ཁམས་དང་བར་ཐག་རྒྱུ་ཅུང་ཡོད་པའི་
 བཞིན་པའི་སྤང་ཚུལ་ཞིག་མངོན་བཞིན་འདུག་པའི་པ་ནི་བོད་བཅན་པའི་དུས་སུ་ “གཡུ་ཡི་ཡི་
 གེ་ཆེན་མོ།” དེའུལ་གྱི་ཡི་གེ་ཆེན་མོ། “བཀའ་ཡོ་གཡུ་འཆོས་པའི་ཆོན།” “མཛེངས་ཆོན།”
 “འབྲུལ་ཆོན།” “རུ་འཕེན་བ།” བར་ཆེན། “ཞེས་པ་ནི་རང་རང་ལ་བབས་པའི་ལས་གནས་དང་ཆེ་
 བསྟོད་ཀྱི་མིང་ཆགས་ཡོད། དེའི་རྒྱུ་སྤྱི་རིམ་པར་བྱུང་བ་ “དཔོན་ཆེན།” དང་ “ཁྱི་དཔོན།” བར་
 ཆེན། “རྫོང་དཔོན།” “དབུ་ཁྲུ་ཕྱེ་སྤྱི།” རྒྱལ་ཆ་བ། “སྤྱི་དཔོན།” “མདའ་དཔོན།” “དམག་
 སྤྱི།” “བཀའ་ཆོན།” “ཅེ་བྱུང་།” “ཤོད་བྱུང་།” བྱག་མཛོད། “མཁོན་གཉེན།” “གཉེན་བ།
 ” “ཞེས་པ་ལ་སོགས་པའི་ལས་གནས་ཀྱི་མིང་ཤིན་ཏུ་མང་ལ་དེར་སྐབས་འདི་དག་གྲང་སྟོད་སྟོ་
 དང་ཤེས་མཁན་རྒྱུ་ཅུང་ཡོད་པའི་བཞིན་ཡོད། ལྷ་པ་རུས་མིང་ནི་བཅན་པའི་རྒྱལ་རབས་མ་བྱུང་
 བོད་གི་ཡར་སྟོན་ཞིག་ནས་བོད་དུ་བྱུང་ཡོད་ལ་དེ་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱུན་རིང་པའི་རིག་གནས་ཀྱི་
 གྲུབ་ཆ་ཞིག་ཆགས་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་བཅན་པའི་དུས་སུ་ཡང་ “སྤྱུ་” དང་ “འབྲོ་” མཆིམས།
 “གཉམས།” “སྤྲོ་མས།” “ཞེས་པ་ལ་སོགས་པའི་རུས་རྒྱུད་མང་པོ་བྱུང་ཡོད་ལ་རུས་མིང་དེ་
 ཉིད་མི་སྤྲོ་གང་དེའི་མིང་གི་མགོར་སྤྲོ་སྤྲོ་ཡོད་ལ། དེ་ཡང་པོ་མོ་གཉིས་ཀའི་མིང་གི་ཐོག་མར་
 རུས་མིང་བེད་སྟོད་བྱེད་སྟོད་ལྷགས་ཆེར་དར་ཡོད་སྤྲོ། གཞན་ཡང་བོད་སིལ་བྱའི་དུས་སུ་
 ཡང་རུས་མིང་སྟོད་པ་མང་དུ་ཡོད་དེ་དཔེར་ན། “རྒྱ་བཙོན་འབྲུས་མེད་གོ” རྒྱ་ལེགས་པའི་
 ཤེས་རབ། “ཁྱ་སྟོན་བཙོན་འབྲུས་གཡུང་བྱུང་།” “ཞེས་པ་ལ་སོགས་པའི་རུས་མིང་སྤྲོ་བ་
 ཤིན་ཏུ་མང་ངོ་། དེའི་རྒྱུ་ཅུང་དུས་སྐབས་པོ་པོར་དེར་གི་བར་དུ་རུས་མིང་འབོད་པའི་སྟོན་ཅ་
 བཟླག་བྱུང་མེད་མོད་སྟོད་སྟོ་བྱུང་ཆེ་ཆུང་གི་བྱུང་བར་བྱུང་ཡོད། དུག་པ་བསྐབ་གནས་ཀྱི་མིང་
 བེ་ “དགོ་བཤེས།” “སྤྲོ་མས་བ།” “ཆོགས་རམས་བ།” “རྫོང་མས་བ།” “བཀའ་བཅུ་བ།” གནས་

ལུ་རིག་པ་བ།” ཞེས་པ་ལ་སོགས་པའི་བསྐྱབ་བྱའི་གནས་དང་འབྲེལ་བའི་མིང་གིན་ཏུ་མང་མོད་
འདིར་དཔེ་མཆོན་སྟོང་བསྟུས་སུ་བཀོད་པ་ཡིན།

མཁུག་གི་གཏམ།

གྲུས་པས་ཐངས་འདིར་ < བོད་ཀྱི་མིང་འདོགས་ལུགས་དང་དེའི་འཕེལ་འགྱུར་དབྱུང་བ།
> > ཞེས་པའི་ཚོམ་ཡིག་འདིའི་ནང་དུ་མིང་བཏགས་པའི་དགོས་དམིགས་སྤྱི་དང་གྲེ་བྲག་ཏུ་
བྱེས་ཏེ་བཤད་པ་དང་། ཏུས་སྐབས་མ་འབྲ་བ་དུ་མའི་བོད་རང་གི་བྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་མིང་གི་
འཕེལ་འགྱུར་ཐད་རྒྱུས་ལོན་རྒྱས་ཙམ་བྱས་ཡོད་ལ། སྤྱི་ཚོགས་དང་རིག་གནས་གཞན་པའི་
འཕགས་ཀྱིན་ལ་བརྟེན་ཏེ་འགྱུར་བ་གང་དག་འགོ་བཞེན་ཡོད་མེད་སྟོར་ཡང་དཔེ་མཆོན་འབྲེལ་ཏེ་
བཤད་པ་དང་། མིང་གི་རིགས་སམ་དབྱེ་བ་ཡང་སྤྱི་དང་གྲེ་བྲག་གཉིས་སུ་བཀར་ཏེ་བཀོད་ཡོད།
མདོར་ན་ཐངས་འདིའི་དབྱུང་ཞིབ་ཚོམ་ཡིག་འདི་དུས་ཚོད་ཀྱི་བྲེལ་ཟེང་གིན་ཏུ་ཆེ་བའི་སྐབས་
སུ་བྱེས་པ་ཞིག་ཡིན་མོད། རང་གི་སྤང་འཆར་རྒྱང་བ་ཙམ་མིན་བར་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་ཁག་
དུ་མ་ཞིག་ཁྱད་སྟངས་སུ་བཅོལ་ཏེ་བྲིས་ཡོད། དེ་ཡང་བོད་ཀྱི་མིང་འདོགས་སྟོལ་གྱི་རིག་གནས་ནི་
རྒྱ་ཆེ་ཞིང་རྒྱུན་རིང་ལ་ངས་བར་དུ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་དགོས་པ་ཞིག་ཏུ་མཐོང་། རྒྱ་མཆོན་ནི་བོད་
ཀྱི་མིང་འདོགས་ལུགས་དང་དེའི་འཕེལ་འགྱུར་ལས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནད་མང་པོ་ཞིག་རྟོགས་སུ་བ་
པ་དང་ལྷག་པར་དུ་རུས་མིང་ལ་བརྟེན་ཏེ་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་གནད་དོན་གང་མང་ཞིག་ལ་རྒྱུས་ལོན་
སུ་བ་པས། འདི་དག་ལ་བདག་གཅེས་དང་རྒྱུན་འཛིན་ཡུན་གནས་ཡོང་ཐབས་སུ་འབད་དགོས་
སྟུམ། ད་དུང་དབྱུང་བ་སུ་མ་སྟེད་བྱ་དགོས་ས་ནི་མིང་གི་རིགས་ལ་ཆོག་སྟེད་ལྟར་སྤངས་དང་
མི་རིགས་གཞན་གྱི་སྐད་མཉམ་བསྐྱེས་བྱས་ཏེ་མིང་བཏགས་པ། བཅོན་བྱོལ་བའི་མིང་འདོགས་
ལུགས་བཅས་ལ་དུས་ཁོམ་སྐབས་དང་བསྟུན་ཏེ་རིམ་བཞིན་ཞིབ་འཇུག་བྱ་འདོད་ཡོད།

ལུང་ཁྱད་སྟངས་ཡིག་ཆ།

སྤྱི་གསལ་སྤང་གི་བཞེད་པ། བདེ་སྦྱིད་ཀྱིས་བསྒྲིགས། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༢༠༠༩

བོད་བཙན་པོའི་རྒྱལ་རབས། འབྲི་ཁྱད་སྐྱབས་མགོན་ཆེ་ཆང་། མོང་བཙན་དཔེ་མཛོད། ཕྱི་ལོ་༡༠༡༠
 རྒྱལ་རབས་བོན་གྱི་འབྲུང་གནས། རྒྱུང་པོ་སྒོ་ཤོས་རྒྱལ་མཆོན། ཤིང་དཔར་མ།
 རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆང་ཆེན་མོ། སྐྱག་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། མི་ཁྱོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༥༥
 རྩེ་འབངས་ཉིར་ལཱའི་གསལ་འདེབས་ཕྱིན་རྒྱལ་དབང་གི་ཚུ་རྒྱན། བཟ་ཤིས་སྟོབས་རྒྱལ། ཤིང་དཔར་མ།
 ལུ་སྟོན་ཆོས་འབྲུང་། ལུ་སྟོན་རིན་ཆེན་གྲུབ། ལུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༥༥
 དེབ་ཐེར་དཔར་པོ། ཆལ་བ་ཀུན་དགའ་འཛོལ། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༥༡
 དེབ་ཐེར་དཔྱིད་ཀྱི་རྒྱལ་མའི་སྐུ་དབྱངས། རྒྱལ་དབང་ལྷ་པ་ཆེན་མོ། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༥༠
 བཀའ་སྒོན་རྟགས་བཛོད། མདོ་མཁར་ཞབས་བྱང་ཆེ་རིང་དབང་རྒྱལ། མི་ཁྱོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་
 ༡༩༥༡
 རུས་མཛོད་མེ་རྟག་སྐྱེད་ཆལ། གྱི་ལུང་བཟ་ཤིས་རྒྱ་མཆོ་དང་ཐུག་མཆོག་འོ་རྩ། མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་
 ཁང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༩༩
 དཔོན་ཞང་རྫོང་དང་ཐང་བོད་བར་གྱི་འབྲེལ་བ། དཀོན་མཆོག་ཆེ་བཟླ། ཀན་སུ་ལུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་
 ལོ་༡༩༥༥

རྒྱུང་ལཱའི་ཡིག་ཆ།

བོད་མིའི་རུས་མིང་དང་མི་མིང་སྐོར་བཤད་པ། མ་གྲོང་མི་འབྱུང་རྫོང་། བོད་མྱོངས་ཞིབ་འཇུག་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧
 ལཱའི་དེབ་དང་པོ། ཤོག་ངོས་ ༥
 བོད་རིགས་མིའི་མིང་འདྲེན་ཚུལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་སྐོར་རགས་ཅམ་སྐྱེད་པ། ལྷ་ཆུ་བ་ཆེ་རིང་། ལུང་གོའི་བོད་ཀྱི་
 ཤེས་རིག་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལཱའི་དེབ་གསུམ་ཤོག་ངོས་ ༩༠
 ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༥ ཟླ་ ༤ ཆོས་ ༡༠ ཉིན།

ཡུལ་ཁྱེད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོལ་། Who is Purangir?

བསྟན་འཛིན་མཆོན་ཉིད།

ས་རྩ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་།

ནང་དོན་ཕྱིང་བསྟན། Abstract

དུས་རབས་ ༡༩ ནང་ ༡༩ དེའི་བོད་འབྲེལ་བའི་བརྒྱུད་རིམ་ཁོད། རྒྱ་གར་དང་དེའི་འགར་
ཐག་སྒྲེར་བ་དང་། གཞུང་འབྲེལ་སྐྱེ་ཆབ་པོ་གསལ་མི་སྣ་མང་པོ་ཞིག་རྒྱ་འབྲེལ་བྱུང་བ་རེད་ལ། དེ་
དག་ཏུ་ཆོས་པ་དང་ཆོང་བ། སྐྱེ་ཆབ་ཀྱི་ངོ་པོ་ཅན་ཏེ་ནམ་པ་དང་རྒྱ་བ་ལྟོངས་སྣ་ཆོགས་ཅན་བྱུང་
བ་དང་འབྲེལ་ནས། དེའི་བོད་ལོ་རྒྱུས་ཁོད་འགལ་འབྲེལ་གྱི་རྣམས་སྒྲེར་མང་པོ་ཞིག་ཀྱང་དེར་
བསྟན་བྱུང་ཡོད་པས། དེའི་བོད་འབྲེལ་བར་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར། མི་སྣ་དེ་དག་གི་གནས་ཚུལ་

བསྟོག་འདོན་བྱ་རྒྱ་གལ་ཆེན་དུ་མཐོང་། དེར་བརྟེན་འདིར་དམིགས་སུ་ཉིན་དུ་ཆོས་ལུགས་
 བ་ཡུར་ཆེན་པོ་ཟེར་བ་མི་སྣ་འདི་སུ་ཞིག་ཡིན་མིན་འཆོལ་ཞིབ་ཆེད། ཁོང་བོད་དུ་སླེབས་པའི་
 བརྒྱུད་རིམ་རྒྱ་རྒྱུ་སོགས་འཆོལ་ཞིབ་བརྒྱུད། ཡུར་ཆེན་པོ་དང་ཡུར་ཆེན་སྐུ་མེད་ལྷག་པ་སྟོ་
 བཟང་དཔལ་ལྷན་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་བར་སྐྱོན་མོང་མ་ཡིན་པའི་འབྲེལ་བ་བྱུང་བ་དེའི་ཚུལ་ཅི་ཡིན། དམ་
 ཟུང་གི་འབྲེལ་བ་འདིའི་ཁྲོད་ཡུར་ཆེན་པོ་དེ་ལྟར་ཆོས་པོ་ཆེ་དང་མཉམ་དུ་རྒྱ་ནག་ལ་ཕེབས་སྐྱོར་
 དང་། དེ་བཞིན་དཀྱིན་རིའི་སྐྱེ་ཆབ་དང་པོ་རྩོམ་རྩེ་བོ་གོལ་ (George Bogle 1746-1781)
 བོད་དུ་སླེབས་པར་ཡུར་ཆེན་པོ་གིས་དངོས་ཤུགས་བརྒྱུད་གསུམ་དུ་རྒྱབ་སྐྱོར་རོགས་འདེགས་
 ཅི་བྱུང་བཅས་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱ་ཡིན། མདོར་ན་ཞིབ་འཇུག་འདི་རྟོག་བཟོ་དང་རྩོམ་བཞུགས་སྤངས་
 ཉེ་བོ་གོལ་གིས་གིས་པའི་ཐེན་ཐོ་དང་ཡུར་ཆེན་པོ་ཆེའི་རྣམ་ཐར་གཙོར་བྱས་ཉེ་ཁུངས་སྐབས་
 དཀྱིན་བོད་ཡིག་ཆང་གཞི་བཙུགས་ཀྱིས་ཞིབ་འཇུག་བྱུག་དོན་འདོན་རྒྱ་ཡིན། །

གནད་ཆིག Keywords ཡུར་ཆེན་པོ་ཆེ་ (Panchen Lama) ཡུར་ཆེན་པོ་
 (Purangir)

སྟངས་བཙུགས། Introduction

འདིར་སྐབས་སུ་བབས་པའི་བཙུགས་གཞི་ནི་སྤྱི་ལོའི་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་ལ་བོད་དེར་བབས་ཀྱི་
 འགོ་སྟོད་དེ་བཞུགས་པའི་དུས་རབས་དེའི་ནང་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་མངའ་ཁོངས་རྒྱ་བསྐྱེད་ཀྱིས་
 བཙན་འཇུག་གི་དུས་རབས་ཤིག་གི་སྤྱི་ལོའི་ལས་བོད་ནང་དུ་འཇུག་ཆེན་རྒྱལ་ཁབ་གིས་
 བཙན་འཇུག་དང་མིམ་འཇུག་གི་ཆབ་སྲིད་ཡོ་ལངས་བརྒྱལ་མཉམ་པའི་དུས་རབས་སུ། ཉེ་མཆོས་
 རྒྱལ་ཁབ་རྒྱ་གར་དཀྱིན་གཞུང་དང་དེ་འབྲེལ་གྱི་དཀྱིན་གཞུང་དབར་འབྲེལ་བའི་སྐྱེ་ཆབ་སོགས་
 བོ་གོལ་ (Bogle) བཟུང་གིས་ལྷན་པོར་ཡུར་ཆེན་པོ་སྟོ་བཟང་དཔལ་ལྷན་ཡེ་ཤེས་དང་འབྲེལ་
 ལམ་བརྟགས་པའི་རྒྱབ་དོན་སུ་མི་སྣ་གཙོ་བོ་ཉིན་དུ་ཆོས་པའམ་ཆོང་པ་རྟོ་མེན་ (Gosain)
 ཡུར་ཆེན་པོ་ (Purangir) ཁོང་བོད་དཀྱིན་དབར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་ཞེས་བ་དེ་ཡིན། དེ་ནི་དཀྱིན་
 རིམ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་རྒྱབ་སྐྱོངས་འདུ་མིན་གྱི་སྐོན་སྐོན་བོད་དུ་སྐྱེ་ཆབ་སྟེ་ཕྱི་རིམ་བར་བཏང་བ་དང་།

དེ་དག་གི་རྗེས་འབྲེལ་དུ་དབྱིན་པོ་དབར་ལ་སྐབས་རེར་གཅིག་པུ་གཅིག་གྲོགས་ཀྱི་རུས་པ་
 བྱང་ཡོད་པ་དང། སྐབས་རེར་བོད་དེ་དགོས་མཁོའི་ལག་ཆ་ལྟ་བུར་སྒྲིབ་པ་སོགས་ཀྱི་བརྒྱུད་
 རིམ་བརྒྱུད་དབྱིན་པོ་དབར་ཀྱི་འབྲེལ་བ་འགོ་བཙུགས་པར་སྦྲུམ་ལ། དེ་ཡང་བྱི་ལོ་ ༡༧༧༤
 ལོར་སྐྱེ་ཆབ་ཐོག་མ་བཏང་བའི་བོ་གོལ་ (Bogle) ནས་ཆོང་དང་ས་ཁམས་སྦྱལ་ཞིབ་ཆེད་དུ་
 དང་། བྱི་ལོ་ ༡༧༩༣ ལོར་སའེ་མོལ་ཀལ་ནལ་ (Samuel Turner 1759-1802) བཅས་
 བོད་ནང་སློབས་ནས་སྐྱེ་ཆེན་སྐྱེ་བྱུག་པ་མཆོག་དང་འབྲེལ་ལམ་ལས་ཀྱི་གར་ཆོས་པའམ་
 ཆོང་པ་ལྟེ་སེན་ (Gosain) བུར་ཏྲ་མི་རི་ (Purangir) བརྒྱུད་སློབས། ཁོང་ནི་སྐྱེ་ཆེན་
 མཆོག་དང་དབྱིན་རི་སྐྱེ་ཆབ་དབར་འབྲེལ་མོལ་ལས་གལ་ཆེན་མི་སྣ་ཞིག་ཆགས། དེ་ལྟ་བུའི་
 ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ལས་དུས་སྐབས་དེའི་བོད་ནི་ཉེ་མཆོས་སྟོབས་ཆེན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆབ་
 སྲིད་ཀྱི་དེ་ལྟ་ཅ་ཆེན་ཞིག་ཏུ་བཅི་བའི་གནས་སྡངས་ཐོག་རྒྱ་བོད་དབྱིན་གསུམ་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
 འབྲེལ་ལམ་ཁ་ཕྱོགས་གང་སར་བསྐྱེད་པ་རེད།

ཡིག་ཆ་གས་བསྐྱར་ཞིབ། Literature Review ཞིབ་འཇུག་དབྱུང་ཚོམ་ཞིག་འབྲི་བར་
 བརྒྱུད་རིམ་དང་སྒྲོམ་གཞི་ཞིག་ཡོད་པ་དང་དེ་ལས་ཞིབ་འཇུག་དབྱུང་ཚོམ་ལྟ་བུའི་ཀྱི་ལས་རིམ་
 གལ་ཆེན་ཞིག་ནི་ཡིག་ཆ་གས་བསྐྱར་ཞིབ་བྱ་རྒྱ་དེ་རེད། ལས་རིམ་དེའི་ཁོང་དུ་ཡིག་ཆ་གས་
 བསྐྱར་ཞིབ་ནི་ཞིབ་འཇུག་ལས་རིམ་ཀྱི་ཆ་གས་གལ་ཆེན་ཞིག་སྟེ། རང་ཉིད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་
 བརྒྱུད་གཞི་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའམ་སྤར་གཞན་གྱིས་རང་ཉིད་ཀྱི་བརྒྱུད་གཞི་དང་འབྲེལ་བའམ་
 ཉེ་བ་ཞིག་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཡོད་པ་དེར་བསྐྱར་ཞིབ་བྱ་རྒྱ་དེ་ཡིན་ལ། བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་ལུགས་
 བེ་སྤར་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་པ་དེས་བརྒྱུད་གཞི་འདིའི་སྤང་ལ་ཞིབ་འཇུག་རི་ལྟར་བྱས་ཡོད་མེད་དང་།
 རྒྱ་ཆ་དང་ཞིབ་འཇུག་ཐབས་ལམ་ཅི་ཞིག་དབྱུང་དེ་རི་ལྟར་བྱས་དོན་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་
 མེད་ལ་ལྟ་རྒྱ་ཅུ་ཙམ་མ་ཟད། བརྒྱུད་གཞི་དེ་འབྲེལ་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་དེ་ཆད་གཏང་ཞིག་ལ་སྐྱེལ་
 ཡོད་མེད་ཞིབ་དབྱུང་བྱེད་རྒྱ་དེ་རེད། ཡིག་ཆ་གས་བསྐྱར་ཞིབ་བྱས་པ་བརྒྱུད་གཅིག་ནས་རང་
 ཉིད་ཀྱི་བརྒྱུད་གཞི་དེ་རང་ཉིད་ལ་ཁ་གསལ་དང་ཐག་ཉེར་ཆགས་སྒྲུབ་པ་དང་། གཉིས་ནས་

རང་ཉིད་ཀྱི་དབྱུང་རྩལ་དེ་ཉིད་ཁ་ཕྱོགས་གསལ་བར་བསྐྱོད་ཀྱིས་ཤིང་། དམིགས་བསལ་གྱིས་
 གྲུབ་དོན་གསལ་བ་ཞིག་འཛིག་པར་བཞག་ཐོགས་བྱེད་པ་དེ་རེད། སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་ལུགས་ལ་ཡིག་
 ཚགས་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་གཞི་དེ་གཙོ་བོ་དབྱུང་རྩལ་ཁོ་ནར་འཛིག་ལ། དེ་ཡང་དུས་དེབ་དང་བ་
 ཐོག་བཅས་སུ་བཀོད་ཟིན་ཀྱི་དབྱུང་རྩལ་དག་རེད། ད་རེས་གྲུས་མོའི་བརྗོད་གཞི་འདི་འབྲེལ་
 ཀྱི་ཡིག་ཚགས་བསྐྱར་ཞིབ་འདི་འདྲ་སྒྲིམ་དེའི་ལུགས་སུ་བྱས་ཏེ་བསྐྱར་ཞིབ་བྱེད་ཁུལ་བྱས་ཡོད་
 ལ། ད་རེས་གྲུས་མོའི་བརྗོད་གཞི་འདི་དང་འབྲེལ་བའི་དབྱུང་རྩལ་མཐོང་ཆོས་སུ་འགྱུར་བ་ནི་
 ཨ་ཕྱེས་མ་ཆེན་ཞིབ་འཇུག་ལྟེ་གནས་ཁང་ནས་དཔར་སྐྱབ་གནང་བའི་ <<Lungta>> དུས་
 དེབ་ལས་གཞན་བོད་ནང་གི་མཆན་སྟོན་གྲགས་པའི་དུས་དེབ་ <<བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག>>
 དང་། <<གུང་གོ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག>> གཉིས་ཀྱི་ནང་བདག་གི་དབྱུང་རྩལ་འདི་དང་འབྲེལ་
 བ་ཞིག་འཁོད་མི་འདུག་པས། དེ་ཙམ་ཀྱི་བརྗོད་གཞི་འདི་འབྲེལ་ཀྱི་དབྱུང་རྩལ་མང་པོ་ཞིག་མེད་
 པའི་སྒྲུང་བ་བྱུང་། <<Lungta>> Winter 1996 རི་ཅར་སན་ (Huge Richardson)
 <Britain and the Panchen Lama> ཞེས་པའི་རྩལ་ཡིག་ཁ་བྱང་ལས། བོ་གོ་ལ་དོན་
 གཙོ་དེ་བཞིན་ཆོང་གི་འབྲེལ་ལམ་བཅུགས་ཕྱིར་ཡིན་པས་བོད་ནང་སླེབས་པའི་བརྒྱུད་རིམ་
 ལས་རྩལ་བ་པོས་འབྲུག་རྒྱལ་པོའི་བྲག་བྱིས་བཏང་བ་ནི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཐོག་དང་པར་ལྗན་
 སྐད་ཡིག་ནས་བཟ་གིས་ལྷན་པོར་འབྲེལ་ལམ་བྱེད་ཡོད་ཆོད་འདུག་ལ། བར་མབ་(Draft-
 ing) མཁན་དེ་རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་ཚབ་(Agent) ལས་བྱུང་ཆེད་ཆེ་སྟོ་མེན་ཡིན་པ་འདྲ་ཞེས་འཁོད་
 ཡོད་པ་ལས། བྱུང་ཆེད་ཆེ་རི་རྩལ་བ་པོས་རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་ཚབ་མི་སྣ་ཞིག་ཡིན་པར་ངོས་ལེན་བྱེད་
 འདུག་གཞན་ཡང་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ ནང་བོ་གོ་ལ་དོན་གཙོ་དེ་བཟ་གིས་ལྷན་པོ་འབྱོར་
 བ་དང་། བཤ་ཆེན་མཆོག་དང་བོ་གོ་ལ་གཉིས་གྲོགས་པོ་ལེགས་པོ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་ཡོད་པ་མ་ཟད་
 བཤ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་སྤྱན་ཉེ་མཉམ་དུ་འདྲེས་མཆོག་ཏུ་འགྱུར་ཡོད་པ་གསལ་ལ། དེ་བཞིན་
 སྤྱི་ཚབ་གཉིས་པ་སེ་མོ་ལ་ཀལ་ནལ་ (Capt. Samuel Turner) དོན་གཙོ་དེ་མཉམ་དུ་འདྲེས་
 བྱུང་ཆེད་ཆེ་སླེབས་ཡོད་པ་དང་ཁོང་ནི་རྒྱ་གར་དང་། བལ་ཡུལ། བོད་བཅས་ལ་ཆོང་འབྲེལ་གྱི་
 འགོ་རྒྱུག་བྱེད་མཁན་མ་ཟད། སྤྱི་ཚབ་བྱེད་ནས་ཀྱང་བསྐྱོད་ཀྱི་ཡོད་པ་བརྗོད་འདུག་དེ་རྗེས་གོར་

ཁའི་བཙན་འཛུལ་མ་སླེབས་བར་དུ་རྒྱ་གར་རྟེན་གོལ་གཞུང་དང་ཡ་ཤ་ཆེན་གཞུང་གཉིས་ཀྱི་
བར་ཕྱར་ཆེན་པོ་བརྒྱུད་ནས་འབྲེལ་ལམ་སྤྱོད་ཅུང་ཙམ་གསུང་བྱེད་ཡོད་པ་གསལ།

ཞིབ་འཇུག་གི་བ། Research Question

དང་པོ། ཕུར་ཆེན་པོ་ (Purangir) སུ་ཡིན་དང་དེའི་གལ་གནད་གང་། ས་བཅད་དང་པོ།
ཕུར་ཆེན་པོ་ (Purangir) རོས་འཛིན་དང་འབྲེལ་བའི་དབྱུང་སྐྱེད་། བོད་ནང་ཀུམྱིར་ (Kash-
mir) དང་རྟེན་གོལ་ (Bengal) བལ་ཡུལ་ (Nepal) ཟླ་ནུམ་སེ་ (Banaras) བཅས་མི་
རིགས་འབྲེལ་མིན་གྱི་ཆོས་པ་དང་། ཆོང་པ་བཅས་ལྷ་སར་གནས་སྡོད་བྱས་ཡོད་པ་དང་། ཆོང་
ཐོག་གི་ཅ་དངོས་ནམས་ཁལ་རྒྱལ་ས་མེད་པའི་ངང་ཁེ་ཕན་ཡོད་ཐོག་ལྷ་སར་བཅའ་སྡོད་བྱས་
ནས་བསྐད་ཡོད་པ་དང་། དེ་ལས་རྟེན་གོལ་གྱི་ཆོས་པ་འཕམ་ཆོང་པ་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་ཁོང་
ཆོའི་མི་རིགས་ལ་རྟོ་སེན་(Gosain) ཞེས་ཟེར། དེ་ལྟ་བུའི་རྟོ་སེན་ (Gosain) བློ་ཆོས་པ་
ཡིན་པ་གང་ཞིག་གནས་གཅིག་ནས་མིན་པར་གང་སར་ཆོང་བྱས་ནས་འགྲོ་མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་
དང་། རྟོ་སེན་རིགས་དེ་ལ་འདི་ལྟར་“ཁོང་ཆོ་ནི་སྤྲ་མ་དང་ཆོས་པ་དམིགས་བསལ་གྱིས་པཎ་
ཆེན་རིན་པོ་ཆེར་དད་གྲུས་ཆེན་པོ་ཡོད་མཁན་ཞིག་ཡིན་པས་བོད་ནང་འཛུལ་ཞུགས་ཀྱི་
ཆོག་མཆན་རགས་སྤྲ། ཁོང་ཆོ་ནི་ཕྱིར་སྐྱོ་བོ་ལྟ་བུར་སྤང་ཡང་དོན་དངོས་སུ་སྤྲུག་པོ་ཡིན་པ་
དང་། ལུང་ཁྱལ་འབྲེལ་མིན་གྱི་ཆོང་ཐོག་ནམས་རིན་ཐང་ལྷན་པའི་ཅ་དངོས་ཡིན་”¹

(Their humble deportment and holy character, heightened by the merit of distant pilgrimages, their accounts of unknown countires and remote regions, and above all, their professions of high veneration for the Lama, procure them not only a ready admittance, but great favor. Though clad in the grab of poverty, there are many of them pos-

1 CLEMENTS R. MARKHAM, C.B., F.R.S., LONDON: Trubner (1876), Nar-
ratives of the Mission of George Bogle to Tibet and of the Journey of Thomas
Manning to Lhasa, p-125

sessed of considerable wealth. Their trade is confined chiefly to articles of great value and small bulk.) ཞེས་དང་། དེ་ཉིད་ལས་རྩོུ་སེན་རིགས་ལས་སུ་རྩེ་རྩི་ཞི་བོ་གོ་ལ་ཉིད་ཀྱི་ཟེན་ཐོའི་ནང་ “trading pilgrims of India”² ཞེས་གསལ་ཞིང་། དེ་བཞིན་དེ་ཉིད་དེ་བ་ <<Into Tibet, The Early British Explorers>> ཞེས་པ་ལས། “རྩོུ་སེན་རིགས་ནི་རྩེན་གོ་ལ་གྱི་ཆོས་པ་ཞིག་དང་དུས་སྐབས་དེར་རྒྱ་གར་དང་བོད་ནང་རང་དབང་ཐོག་བསྐྱོད་ཀྱིན་ཡོད་པ་མ་ཟད། ཉིན་དུ་དང་ནང་བའི་གནས་རྩ་ཆེན་ཁག་ལ་གནས་བསྐྱོར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ”³ (The Gosains were a class of Bengali holy men who at this period wandered freely in the mountains between India and Tibet, visiting the holy places that were revered by both Hindus and Buddhists) ཞེས་སོགས་འཁོད་པ་ལྟར་ན། རྩོུ་སེན་རིགས་རྒྱུད་དེ་ནི་ཆོས་པ་ལྟ་སྤང་ཡང་དོན་དངོས་སུ་ཆོང་བ་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་ཆོས་ནང་བའི་ཆོས་ལ་སྒོལ་གཉེར་གནང་ནས་དགེ་བཤེས་སོགས་ཀྱི་གོ་ས་མཐོ་བོ་དང་དེ་དག་གི་སྒྲོར་ལ་ཐོས་བསམ་བྱས་པ་བཅས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱན་ལ་གསལ་མེད་ཅིང་། ཁོང་ཆོ་ནི་བོད་ནང་ཆོས་པ་རྣལ་འབྱོར་བའི་རྣམ་འགྱུར་ཙམ་ལས་ཆོང་རིགས་ཀྱི་ཅ་དངོས་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ཆོང་རྒྱུག་བྱེད་པ་ནི་ཆོང་བ་ཆེན་པོ་ཞིག་ལས་དཀྱུས་མ་ཞིག་ནི་མིན། དེ་བཞིན་བྱི་ཚུ་ལ་དུ་རྣམ་འགྱུར་སྒྲོ་བོ་སྟོན་པ་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་ཁེ་ཕན་འགྲུབ་ཐབས་ཤིག་ཡིན་པར་སྒྲུལ། དེ་ཡང་། “ཁོང་ཆོ་མང་པོ་ཞིག་བསོད་ནམས་ཆེན་པོས་ཆོས་ལ་དད་པ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་སྐྱོར་འོག་ཆོང་བ་དང་རིན་ཐང་ཅན་གྱི་ཅ་དངོས་སོགས་ཀྱི་ཁེ་ཕན་མང་པོ་ཞིག་ལེན་གྱིན་ཡོད། ” (Many of them took advantage of their immunity from interference to become traders, specializing in light and valuable items, and often accumulating considerable fortunes under the guise of de-

2 CLEMENTS R. MARKHAM, C.B., F.R.S., LONDON: Trubner (1876), *Narratives of the Mission of George Bogle to Tibet and of the Journey of Thomas Manning to Lhasa*, p-124

3 George Woodcock, Barnes & Noble Inc. New York (1971), *INTO Tibet, The Early British Explorers*, p.39

votion to religion) ཞེས་པ་ལས། ཚོང་པའི་བྱ་ལས་ནི་ཁེ་ཕན་དོན་གཉིས་ཅན་ཞིག་ཡིན་
 པས་ཁེ་ཕན་ནི་ལྟར་ཆེ་བར་དེ་བས་ཚོང་པ་ནམས་རྒྱགས་ཀྱི་ཡོད་པས། སུར་ཆེན་པོ་ཡིས་ཀྱང་
 རྟེན་གོལ་གཞུང་དང་བོད་དབར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་དེ་ཟམ་པ་གཤམ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་
 གུས་ཡོད་པ་མཐོང་ཐུབ་སྟེ། རྟེན་ཆེན་པོ་ཆེ་བེ་ཅིང་དུ་བསྐྱོད་སྐབས་སུ་འང་ཁོང་མཉམ་དུ་
 འཁྲིད་ཡོད་པ་དང་། ཁོང་གིས་ལུང་ཆེན་པོ་ཆེ་དང་བེ་ཅིང་ལ་གོང་མའི་དབར་བཀའ་མོལ་
 གང་ལྟར་བ་ནམས་ཟིན་གྱིས་སུ་བཏབ་ཡོད་པ་དབྱེན་ཇིའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་གྲགས་པ་མཆིས་ཀྱང་
 དེའི་ཡིག་ཆ་དང་པོ་(Primary source) ལག་མོན་མ་བྱུང་ཡང་གཤམ་ནལ་གྱིས་ཟིན་ཐོའི་ནང་
 འཁོད་ཇི་བཞེན་འཁོད་འདུག་དེ་བཞེན་སྐྱ་ཆབ་གཉིས་པ་གཤམ་ནལ་ཡང་ཁོང་ཉིད་དང་འབྲེལ་ལམ་
 བརྒྱད་བཀའ་གིས་སྐྱུན་པོར་འབྱོར་ཡོད། རྟོ་སེན་རིགས་ཀྱི་ནང་སུར་ཆེན་པོ་ནི་རྒྱ་གར་རྟེན་གོལ་
 དང་བོད་དབར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་བྱེད་པོ་གཙོ་བོ་དང་། རྟེན་ཆེན་པོ་ཆེའི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་ཞིག་
 ཏུ་ཆགས་ཡོད། རྟེན་གོལ་གྱི་སྤྱི་ཁབ་ཆ་རེན་ཏེ་སེ་གིང་ (Warren Hasting) (1732-
 1818) ནས་ཁོང་ཉིད་ནི་ལུང་ཆེན་པོ་ཆེའི་སྐྱ་ཆབ་(Agent) ལྟ་བུར་བལྟ་གི་ཡོད་ལ།
 ཏེ་སེ་གིང་ཉིད་ཀྱང་བོད་དང་རྒྱ་གར་རྟེན་གོལ་གཉིས་དབར་གྱི་ཚོང་དོན་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་
 མཁོ་སྤོང་བྱེད་མཁན་སྐྱ་ཆབ་ཅིག་ཡིན་འདུག ༡) སུར་ཆེན་པོ་ (Purangir) ཡི་ཕྱག་ལས་དང་
 འབྲེལ་བའི་གནད་དོན། རྒྱ་གར་ཏིན་དུའི་ཆོས་པའམ་ཆོང་པ། ལྷག་པར་དུ་ལུང་ཆེན་སྐྱ་བོར་
 དུག་པའི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་སྐྱ་ཞབས་སུར་ཆེན་པོ་(Purangir)ལ་ངེས་པར་དུ་དབྱེད་ཞིབ་བྱ་རྒྱུ་ཡོད་
 པར་སྟེ། སུར་ཆེན་པོ་ནི་བོད་དུ་སྤྱི་ཁབ་ཏེ་སེ་གིང་གིས་བོད་ནང་རྒྱ་གར་རྟེན་གོལ་དང་བོད་
 དབར་སྐབས་དེ་དུས་ཀྱི་ཚོང་འབྲེལ་གྱི་སྐྱ་ཆབ་བོ་གོལ་དང་གཤམ་ནལ་གཉིས་བཏབ་ཡོད་པ་ལས།
 ལུང་ཆེན་པོ་ཆེ་མཆོག་དང་མཇལ་འཕྲད་བྱེད་ཐུབ་པ་སོགས་ཀྱིས་རྒྱ་བོད་སུ་མི་སྣ་
 གཙོ་བོ་ཞིག་ཆགས་ཡོད་པ་གོང་འཁོད་ལྟར་ཡིན། ལུང་ཆེན་པོ་ཆེ་མཆོག་ནས་འབྲུག་དང་རྒྱ་གར་
 དབར་བར་འདུམ་གྱི་ཕྱག་གིས་འགྲུ་ཞབས་སུར་ཆེན་པོ་བརྒྱད་ནས་ཏེ་སེ་གིང་ལ་བཀའ་ཡོད་
 པ་དང་། དེ་བཞེན་དེ་སྤོང་ལུང་ཆེན་པོ་ཆེ་མཆོག་གིས་བོ་གོལ་བོད་ནང་ཡོང་བར་བཀའ་
 འགོག་བྱས་ནས་འབྲུག་པར་ཆོག་གསུམ་རིང་སྤོང་དགོས་བྱུང་སྐབས་སུར་ཆེན་པོ་ནས་བོ་གོལ་ལ་

བོད་ནང་ལས་འཆར་དེ་སྤེལ་དགོས་པའི་སྐུལ་མ་བྱེད་མཁན་ཟོག་མ་དེ་ཡིན་ཞེས་བརྗོད་ཡོད་པ་
 མ་ཟད། ལྷག་པར་བོད་དུ་བསྐྱོད་ཐུབ་པར་ཁོང་ཉིད་ལ་འགན་ལེན་ཡོད་དེ་བོ་གོལ་ནས་ཁོང་ལ་
 རྒྱུག་བརྟན་སྤྲད་ཡོད་པ་རེད་ཅེས་ཀྱང་གསལ་འདུག⁴ དེ་ལྟར་འཁོད་པ་ནི་བདེན་པར་སྙམ་སྟེ། “
 ཕྱི་ལོ་ ༡༧༥༩ ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༡༩ ཉིན་བྱུང་ཆེན་པོ་ལི་ཀ་ཏར་ཚུར་སླེབས་ནས་བེ་ཅིང་ལ་འབྲལ་
 བསྐྱོད་ཀྱི་ཉེ་སེ་གིང་ལ་འབྱོར་ཐོ་བཞོད་ཡོད།”⁵ (On the 12th of February 1782,
 Purangir returned to Calcutta and reported to Hastings about his long
 journey to Peiking) ཞེས་དང་། མཁས་དབང་ཆེ་བོར་བུས། “བྱུང་ཆེན་པོ་ལི་ཀ་ཏར་
 གར་གྱི་གཞུང་ཆབ་མ་རེན་ཉེ་སེ་གིང་གི་སྐུ་ཚབ་”⁶ (Purangir Gosain, an emissary
 of the Governor-General of India, Warren Hastings) ཞེས་དང་། “ཡཔས་
 ཆེན་ཆེན་མ་དང་དབྱིན་ཇིའི་སྐུ་ཚབ་མཇུག་འབྲུག་བཞོ་བྱུ་དང་རྩོམ་རིམ་གོལ་དང་བཞུ་ཆེན་སྐུ་བྱེད་
 བྱུག་པ་སྐུ་གཤེགས་རྩེས་བྱུ་གར་དབྱིན་གཞུང་དང་། བོད། ཆིང་ཆུ་མི་བཅས་ཀྱི་དབར་འབྲེལ་
 མཐུད་སྤྱུ་མཐུད་ནས་བྱེད་མཁན། བོ་གོལ་དོན་གཅོད་དང་འབྲེལ་བ་བཅས་ཀྱི་ཟོག་ལས་སྟེ་གལ་
 ཆེན་ཞིག་འཛིན་ཡོད་པ་ནི་བྱུ་གར་བ་བྱུང་ཆེན་པོ་ལི་ཀ་ཏར་ཡིན།”⁷ (Indian Gosain Pu-
 rangir who played an important role in instigating the Bogle mission,
 made sure that the British emissary had an audience with the Panchen
 Lama, and continued to act as an intermediary between the British
 India, the Tibetans, and the Qing Chinese after the deaths of George
 Bogle and the Sixth Panchen Lama) ཞེས་སོགས་འཁོད་པ་ལས་བྱུང་ཆེན་པོ་ནི་

4 Schuyler Cammann, Princeton University Press (1951), Trade Through The Hi-
 malayas, p.37
 5 Schuyler Cammann, Princeton University Press (1951), Trade Through The Hi-
 malayas, p.82
 6 Jamyang Norbu, Rangzen Alliance, (March 4th, 2010) Independent Tibet- The
 Facts.
 7 Tansen Sen, Rowman & Littlefield (copyright 2017) India, China and the World,
 p. 241

ཉིན་རྒྱུ་ཚོང་བ་ཞིག་ཡིན་པ་སྒྲོམ་མི་དགོས་ལ། ཁེ་ཕན་དོན་གཉེར་བ་ཞིག་ཡིན་སྐབས་ཉེ་མེ་
 གིང་གིས་ཐོད་དང་རྒྱ་ཁར་རྒྱུ་ཐོག་ཡོང་ཞེས་ཞིན་ཏེ་ གླ་པ་ནི་ (East India Company)
 དབར་ཚོང་འབྲེལ་ཡོང་སྤྲད་འབྲེལ་མ་ཐུང་སྤྲུ་ཆབ་མི་སྤྲ་ཞིག་ལས་སྤེར་གྱི་ཁེ་ཕན་སྤྲུབ་ཐབས་ལ་
 འབད་ཡོད་ཅེས་བརྗོད་ན་ལེགས་པར་མཐོང་།

ཞིབ་འཇུག་རྒྱ་བ། Research Question

གཉིས་པ། རྒྱ་ཆེན་སྤྲུ་མེད་ལྷན་པ་དང་ཕྱར་ཆེན་དེ་དབར་གྱི་འབྲེལ་བ་ཅི་ཡིན།

ས་བཅད་གཉིས་པ། རྒྱ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་དང་ཕྱར་ཆེན་ཡི་ཐོག་མའི་འབྲེལ་བ། རྒྱ་ཆེན་
 རིན་པོ་ཆེ་དང་ཕྱར་ཆེན་དེ་དབར་འབྲེལ་བ་ཐོག་མ་དེ་དུས་སྐབས་འདི་དང་ལོ་འདིར་བྱུང་བཞག་པ་
 ཞིག་རེད་ཅེས་གསལ་ཁ་ཆོད་པ་ཞིག་དབྱིན་ཐོད་གཉིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གང་དུ་ཡང་གསལ་
 ཁ་མི་འདུག་ལ། རྒྱུ་ཡིག་ཆ་ནང་དུ་དེ་བས་འཁོད་མི་འདུག་ཡིན་ནའང་རྒྱ་ཆེན་ལྷན་པ་ནས་
 ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༩ ལོར་ཕྱར་ཆེན་ཡི་ཐོག་མའི་ཕྱི་གནད་ཡོད་པ་ལག་སོན་བྱུང་ལ།

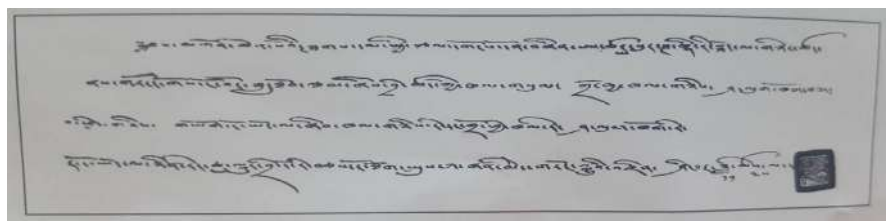
ལམ་ཡིག་དེའི་ནང་ཕྱར་ཆེན་ཡི་གཉེར་ཆོང་ནས་གཏོང་གསེའི་ང་ཐོར་ཅུ་ཞིབ་དང་། ཁལ།
 ག་ལུག་ཁོག་སོགས་དང་། དེ་བཞིན་ཁོང་གི་རོ་གཡོག་ལའང་ལམ་གྲོན་དུ་གྲོ་ཞིབ་ཁལ་
 སོགས་སྤྲད་ཡོད་པ་གསལ་ལ།⁸ གྲུ་མེའི་ཆོད་གཞག་ (Hypothesis)དང་མྱོང་ཞིབ་ལྟར་ན་
 གནད་དོན་འདིའི་ཐད་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་ཁག་དུ་རྒྱ་ཆེན་ལྷན་པ་དང་ཕྱར་ཆེན་དེ་གཉིས་ཀྱི་
 འབྲེལ་ལམ་དེ་རྒྱ་ཁར་དབྱིན་ཇིའི་སྤྲུ་ཆབ་ཐོག་ལ་བརྒྱུད་ཕྱར་ཆེན་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་
 དོན་ཞིག་ཡིན་པ་ཡོངས་གྲགས་སུ་གསལ་ཡོད་གི་འདུག་ལ། དེ་བཞིན་གོང་གསལ་རྒྱ་ཆེན་
 ཆེན་མཆོག་གིས་ཕྱར་ཆེན་དང་ཁོང་གི་རོ་གཡོག་བཅས་ལ་ཕྱལ་བའི་ལམ་ཡིག་དེ་ལས་
 གསལ་བར་སྤྲུམ་པ་འདུག་དེར་མ་ཟད་རྒྱ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་ནུས་ཐར་ནང་དུ་འདུག་ལས་
 ཁ་ཅུ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི། “འཕགས་ཕྱལ་རྒྱུ་ལའི་ཕྱལ་གྱི་རྩོ་གོལ་ས་ཉེ་བ་འཁོར་བཅས་

8 ལམ་ཡིག་པར་འདི་ནི་ཨ་ལྷེས་ཨ་ཆེན་ཞིབ་འཇུག་ལྟེ་གནས་ཁང་ནས་དཔར་སྤྲུན་གནང་བའི་ <<Lungta>> དུས་དཔེ་ནང་དེ་ཅན་
 སེན་(Richardson)གྱིས་བྲིས་པའི་ཚུམ་ཡིག་ཅིག་ནས་པ་བ་བཤུས་བྱས།

༡༩ ཞེས་དང་། ཡང་“ཆེས་བདུན་ཉིན་རྒྱལ་མཆོན་མཇུག་ཁར་མེད་པ་ལ་འཇུག་
 གཤམ་ཐོག་དགེ་སྤྱོད་པའི་བཀའ་འདྲི་ཕེབས། གསོལ་ཆོག་རྒྱལ་ལ་སྟོན་གཤམ་ས་ཉེ་བ་
 དང་། རྒྱལ་ཆུང་རྒྱལ་ལ་མཇུག་ཁར་ཐོག་ལྷུང་དུས་ཀྱི་བཀའ་མཆོད་ཞིབ་རྒྱས་དང་།”¹⁰
 ཞེས་འཁོད་ཡོད་པ་ལས་འཇུག་ཉིན་རྒྱལ་མཆོན་པའི་ཐོག་ཐོག་ལ་གདན་འདྲེན་སོགས་ཀྱི་གནད་
 རྒྱུ་དང་འབྲེལ་བ་ལས་གཞན་ཁོང་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཐོག་མ་གཅིད་དང་གདན་འདྲེན་ཡིན་མིན་
 ཀྱི་གསལ་ཁ་ཡོད་པ་ཞིག་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གཙོ་བོ་དེ་ཉིན་བོད་གཉིས་གདན་འདྲེན་མཇུག་
 རྒྱུ་དང་། དེས་ན་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཆོད་གཞག་ (Hypothesis) གི་རྒྱུ་པའི་ཐོག་ནས་ཡལ་ཆེན་
 རྒྱལ་པ་དང་འཇུག་ཉིན་དཔེ་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་གནས་སྟངས་དེའི་རྒྱལ་ཡོངས་མི་འདུག་ཡིན་
 མིན་ལ་དཔྱད་སྲུང་ཅམ་ཞིག་བྱ་བར།

༡) ཐོག་མའི་འབྲེལ་བའི་རྒྱུ་རྒྱུ་དང་རྒྱལ་ཡོངས་

བོད་དེ་ཉིན་གཉིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་ལ་གཞིགས་ཆེ་ཡལ་ཆེན་མཆོག་དང་འཇུག་ཉིན་ཀྱི་
 འབྲེལ་ལམ་དེ་ཉིད། རྒྱ་གར་རྒྱུན་གྲོགས་སྤྱི་ཁྱབ་ནས་སྤྱི་ཁྱབ་ཐོག་ཐོག་ལ་བཟུང་གིས་ལྷན་པོར་བཏང་
 བའི་གནད་དོན་དེ་ནས་འགོ་བཙུགས་ཡོད་པ་ཡོངས་ཁྱེད་སྤྱོད་ལོ་རྒྱུས་སྤྱོད་ལོ་རྒྱུས་ལོ་རྒྱུས་ལོ་རྒྱུས་

གཙོ་བོ་དེ་ནང་སྤྱོད་པ་ལ་ཡལ་ཆེན་མཆོག་གིས་བོད་ནས་རྒྱ་གར་རྒྱུན་གྲོགས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་

9 ཡལ་ཆེན་དཔལ་ལྷན་ལེ་ཤེས་ཀྱི་རྒྱུ་ཐུན་ཐུན་མཆོད་མཆོད་ཐོད་ཐོད་ སྟོན་ཆ། དཀོན་མཆོག་འཇིགས་མེད་དབང་པོས་བཅུམས། གུང་གོའི་བོད་
 རིག་པ་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། གྲུ་ལོ་ ༢༠༠༩། བར་ཐེངས་དང་པོ། ཤོག ༥༩
 10 ཡལ་ཆེན་དཔལ་ལྷན་ལེ་ཤེས་ཀྱི་རྒྱུ་ཐུན་ཐུན་མཆོད་མཆོད་ཐོད་ཐོད་ སྟོན་ཆ། དཀོན་མཆོག་འཇིགས་མེད་དབང་པོས་བཅུམས། གུང་གོའི་བོད་
 རིག་པ་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། གྲུ་ལོ་ ༢༠༠༩། བར་ཐེངས་དང་པོ། ཤོག ༦༠

བྱེད་པར་བྱ་རུ་མྱེད་ཀྱི་དང་པ་སྐྱ་གཉིས་བཏང་ཡོད། རྒྱ་གར་ཟློན་གོལ་སྤྱི་བྱེད་ཀྱི་མེ་ཁྱིའི་གིས་ཀྱང་
བྱ་རུ་མྱེད་སྤྱི་ཚབ་བྱས་ནས་ཡུལ་ཆེན་མཆོག་དང་བོད་ཀྱི་སྐོར་ལ་གནས་ཚུལ་མཁོ་སྤྱོད་ཀྱིས་
སྤྱི་ཚབ་(Agent) ལ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་འདུག།

ཡུལ་ཆེན་མཆོག་གིས་རྒྱ་གར་ཟློན་གོལ་སྤྱི་བྱེད་དང་འབྲེལ་ནས་བོ་གོལ་སྤྱི་ཚབ་དོན་གཅོད་
བོད་ནང་ཡོང་བར་བྱ་རུ་མྱེད་སྤྱི་ཚབ་ལྟ་བུར་བཏང་བའི་རྒྱ་བོད་ལ་བལྟས་ཆོ། ཡུལ་ཆེན་
མཆོག་ལ་མཆོན་ན། དུས་སྐབས་དེར་དབྱིན་ཇི་ཟེར་བ་ནི་བོད་ནང་ཆོས་ལུགས་སྤྱུང་མཁན་ཞིག་
དང་མངའ་ཐང་རྒྱ་བསྐྱེད་ཀྱི་བཅན་དབང་གིས་དབང་དུ་བསྐྱུ་མཁན་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད་པ་མ་ཟད། ལྷག་པར་དུ་རྒྱལ་ཚབ་དེ་མོ་ཏུ་ཐོག་ཟུང་བཅས་པའི་སློན་ཆེན་རྣམས་ནས་ཀྱང་
དབྱིན་ཇི་བོད་ནང་ཡོང་བར་ངོ་མྱོལ་ལུགས་ཆེར་རྒྱག་བཞིན་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ཡུལ་ཆེན་ཉིད་ནས་
ཀྱང་བོ་གོལ་ལ་གསུངས་དོན། དབྱིན་དེ་བ་<<Narratives of the Mission of George

Bogle to Tibet and of the Journey of Thomas Manning to Lhasa>>ལས།
“དབྱིན་ཇི་ཟེར་བ་ནི། ཀམ་པ་ནི་དེ་ནི་དབང་ཆེན་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་དང་འབྲ་བར་དམག་སྟོབས་
ཀྱིས་དབང་ཐོག་ཏུ་བསྐྱུ་མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་ངའི་གོ་ཐོས་བྱུང་། ངས་དབྱིན་ཇི་རྣམས་ལུང་བ་
ནང་སླེབས་པར་ཞེད་སྤང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཡིན་ནའང་ངས་དབྱིན་ཇི་རྣམས་དཀར་པོ་དང་མི་
རང་ཡིན་པར་ཤེས་ཏོགས་བྱུང་། དེ་སྟོན་ངས་བཀག་འགོག་བྱེད་པར་བསམ་སྟོབས་ཡང་མ་
བཏང་། ངས་ནམ་ཡང་དབྱིན་ཇི་མི་མཐོང་ཁྱེད་མེད་ཀྱི་བྱེད་རང་སླེབས་ནས་དགའ་པོ་བྱུང་།”¹¹(I

had heard also much of the power of the Fringies; that the Company was like a great king, and fond of war and conquest; ...I was afraid to admit any Fringies into the country. But I have since learned that the Fringies are a fair and a just people. I never saw any Fringies, but am very happy at your arrival, and you will not think anything of my for-

11 CLEMENTS R. MARKHAM, C.B., F.R.S., LONDON: Trubner (1876), Narratives of the Mission of George Bogle to Tibet and of the Journey of Thomas Manning to Lhasa, p-137

mer refusal) ཞེས་པ་ལས་ཡཔ་ཆེན་ཉིད་ནས་ཀྱང་དབྱིན་ཇི་ཟེར་བ་ནི་ཞེད་སྤང་སྤྱོད་མ་པ་
 ཞིག་ལ་གཟེགས་ཚུལ་ཡོད་པ་གསལ་པོར་འདུག་དེ་ནས་པཎ་ཆེན་མཆོག་ནི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་
 རིག་གཞུང་དང་ལས་ལུགས་སྒོལ་བཅས་ལ་དོ་སྤང་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་དང་། གུ་ཡངས་ཀྱི་བསམ་སྒྲོ་
 ཞིག་ཡོད་པའང་དེ་བ་དེ་ཉིད་དུ་འཁོད་པར། “He is of a cheerful and affable tem-
 per, of general curiosity, and very intelligent. He is entirely master of
 his own affair; his views are liberal and enlarged, he wishes, as every
 great man wishes, to extend his consequence.”¹² ཞེས་དང་། ཡང་མཁས་
 དབང་ L. Petech གྱིས་ <<1950 Missions of Bogle and Turner according
 to the Tibetan Texts >> ལས། “བཏ་ཤིས་སྒྲ་མ་ནི་འཛོན་རུས་དང་། རུས་བ་ཆེན་པོ་
 ལྷན་པའི་རྒྱལ་པོ་ཞིག་དང་། བོད་ལས་ཕྱི་རི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་གནས་ཚུལ་མཁོ་སྤྱོད་བྱེད་པར་
 རྒྱག་དུ་དོ་སྤང་ཡོད་མཁན་ཞིག་ཡིན།”¹³ (The Tashi Lama was a most energetic
 and active ruler, always eager for information about countries outside
 Tibet) ཞེས་གསལ་བ་ལས། ཡཔ་ཆེན་མཆོག་ནི་རིག་གནས་སྤྱང་བར་སྤྱོད་གནང་ཡོད་པ་
 ཞིག་དང་། རྒྱ་ཆེ་ས་ནས་དགོངས་པ་བཞེས་མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་ནི་གསལ་པོར་འདུག་བོད་ལས་
 བྱིས་མཆོས་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་གནས་ཚུལ་ཡོངས་ལ་དོན་གཉེར་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད་འདུག་དེ་
 དག་ལས་ཡཔ་ཆེན་མཆོག་ནས་བོ་གོལ་བོད་ནང་བསྐྱོད་པའི་ཐབས་ལས་དུ་པན་ཚུན་འབྲེལ་
 མོལ་བྱེད་མཁན་སྐྱེ་ཆབ་བྱ་ར་ཆེ་རི་ལས་མགོན་གཉེར་སོགས་ཀྱི་སྒྲོན་ཆེན་གཞན་བཏང་མེད་
 པར་རྒྱ་བ་ལྗོངས་གཞན་ཞིག་ཡོད་པར་སྤྲུལ། དེ་ཡང་ཡཔ་ཆེན་མཆོག་ནས་དབྱིན་ཇི་མི་ཞིག་
 བོད་ནང་ཡོང་བར་བཀག་འགོག་དང་ངོ་རྒོལ་ཉག་ཅིག་ཡོང་ངེས་ཡིན་པ་ནི་གསལ་པོ་མཆིན་
 རྟོགས་ལས། དེ་དག་བོད་མི་ཞིག་སྐྱེ་ཆབ་བྱས་ནས་རྒྱ་གར་རྩོན་གོལ་གཞུང་དབར་འབྲེལ་ལས་
 བྱ་རྒྱ་དཀར་ཁག་ཡོད་སྟབས། རུན་དུ་འཛིན་པ་ཡིན་པ་གང་ཞིག་ལ་ཆོང་བ་ཡང་ཡིན་པ་རྩོ་སེན་

12 Ibid., p.132

13 L. Petech, 1950 Missions of Bogle and Turner according to the Tibetan Texts, p.333

རིགས་རྒྱུད་ལས་ཕྱར་ཏེ་བཏང་བ་དེ་རྒྱ་ནག་དང་བཀའ་ལག་ལྷན་རྒྱས་བཅས་ནས་དོགས་པ་
 མི་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན་པ་ལྟར་མཐོང་། དེ་ཡང་ཡཔ་ཆེན་ཉིད་ནས་ཀྱང་གསུངས་དོན་དུ་“བོད་
 དེ་རྒྱ་ནག་གོང་མའི་ལུང་ཆེན་ཞིག་ཡིན། གོང་མས་བཀའ་ལས་ཕྱི་རྒྱལ་བ་སྤྱུ་ལྟར་དང་། རྒྱ་གར་
 ལ། སྤྱུ་ལྟར་། ཨ་ཕྱེ་མི་དང་དབྱིན་ཇི་བཅས་བོད་ལ་ཡོང་མི་འཇུག་པའི་བཀའ་ཐེབས་ཡོད།
 བེ་ཀོང་དང་བཟ་ཤིས་ལྷན་པོའི་དབར་བར་ཐག་རིང་བའི་གོང་མས་ཆོག་མཆན་ཡིག་ཐོག་གིས་
 མ་ཐུབ་པས་བོ་གལ་ཀ་ལི་ཀ་ཏ་ལ་ཕྱིར་ལོག་བྱ་དགོས།”¹⁴ (Tibet was subject to the
 Emperor of China, who had ordered that no Mogul, Indian, Pathan,
 or English man should be admitted to Tibet and because the great distance from Tashilhunpo to Peking prevented him from distance from
 Tashilhunpo to Peking prevented him from writing the Emperor for
 permission, Bogle should therefore return to Calcutta) ཞེས་འཁོད་པ་ལས་
 སྤྱུ་ཆབ་བོ་གོལ་བོད་ནང་ཡོང་བར་བཀག་འགོག་ཆེད་རྒྱ་ནག་གོང་མར་ཁ་གཡར་བ་ཞིག་ལས་
 གཙོ་བོ་དེ་ནི་རྒྱལ་ཆབ་དེ་མོ་དང་ལྷོན་ཆེན་བཅས་ཡིན་པ་ལྟར་མཐོང་བ་ནི། བོ་གོལ་གྱི་དེབ་
 བར་། “ངའི་འབྲུལ་བཞུད་དེར་བར་ཆད་གཙོ་བོ་གཏོང་མཁན་དེ་རྒྱལ་ཆབ་རིན་པོ་ཆེ་ཡིན་འདུག་
 ང་བདེ་ཤེས་རབ་རྒྱས་སུ་འབྱོར་ནས་བཟ་ཤིས་སྤྱུ་ལས་ང་ལ་ཕྱག་གིས་ཤིག་སྤྱད་སོང་། དེའི་ནང་
 ཁོང་གིས་གསུངས་དོན་ལ། ‘ངའི་གོ་ཐོས་ལ་དབྱིན་ཇི་གཉིས་དང་ངོ་གཡོག་འཁོར་དང་བཅས་པ་
 རྟེན་རྒྱུ་ཡི་མངའ་ལོག་གི་ས་ཆར་སྤེལ་བ་ངས་གོ་ཐོས་བྱུང་། དབྱིན་ཇི་ནི་དཔག་རྒྱག་མཁན་
 ཞིག་དང་ཁོང་ཆོ་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ཞིག་ཏུ་སྤེལ་ས་ཆེ་ཞི་བདེ་ཙ་མེད་ཀྱི་ཐིང་ཆ་བསྐངས་ཏེ་རྒྱལ་
 ཁ་ལེན་མཁན་ཞིག་རེད། ད་བར་བོད་ནང་དབྱིན་ཇི་སྤེལ་ས་སྤོང་མེད་པ་རེད། གང་ལྟར་དབྱིན་
 ཇི་དེ་ཆོ་ཕྱིར་འབྲུད་བྱ་དགོས་པར་བགས་ནད་ཀྱི་ཉེན་ཁ་དང་གཞན་ཐབས་ལམ་ཞིག་འཛོལ།”¹⁵

14 Schuyler Cammann, Princeton University Press (1951), Trade Through The Himalayas, p-36-37

15 CLEMENTS R. MARKHAM, C.B., F.R.S., LONDON: Trubner (1876), Narratives of the Mission of George Bogle to Tibet and of the Journey of Thomas Manning to Lhasa, p-131

(The obstacles to my journey arose chiefly from Gesub Rinpoche. Soon after my arrival at Desheripgay, Teshu Lama gave me one of his letters, where he mentions “that he had heard of two Fringies being arrived in the Deb Rajah’s dominions, with a great retinue of servants; that the Fringies were fond of war; and after insinuating themselves into a country, raised disturbances, and made themselves masters of it; that as no Fringies had ever been admitted into Tibet, he advised the Lama to find some method of sending me back, either on account of the violence of the smallpox, or on any other pretence”) ཞེས་པ་ལས་གསལ་པོ་རྟོགས་ཐུབ་པ་ཡིན། མ་ཟད་བུ་རྩེ་རི་སྐྱེ་ཆབ་ལྟ་བུར་ཞེན་གོལ་དང་བོད་དབར་ཆོང་འབྲེལ་སོགས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་ཆེད་བཏང་བ་ནི། ཁོང་ཆོས་པ་ཆོང་པ་ཞིག་ཡིན་པས་འབྲེལ་མོལ་དང་། རྒྱ་གར་དང་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ནང་པར་ཚུར་བཀག་འགོག་མེད་པར་བསྐྱོད་ཆོག་པའི་གོ་སྐབས་ཤིག་ལྟན་ཡོད་ལ། ཁོ་རང་ལ་མཆོན་ནའང་ཆོང་པ་ཞིག་གི་ཁེ་ཕན་ཡོད་པ་ཞིག་ལ་དམིགས་འཛིན་བྱེད་པ་ནི་གཏོན་མི་ཟ། བོད་དང་། འབྲུག་ཞེན་གོལ་བཅས་ལ་ཆོང་རྒྱག་ལ་དཀའ་ངལ་སེལ་བྱེད་དམིགས་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཏུ་སྒྲུང་། སྐྱེ་ཆབ་པོ་གོལ་ཡང་ཆོང་འབྲེལ་ཡོང་བྱེད་བོད་ནང་བཏང་ཡོད་པ་གཅིག་མཚུངས་རེད། གཞན་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཆ་ནས་བོད་ནང་ཡོང་བ་ཞིག་མ་ཡིན། དེ་དག་ལས་ཡབ་ཆེན་མཆོག་ནས་བུ་རྩེ་རི་རྩྭ་སེན་རིགས་རྒྱུད་ཅིག་སྐྱེ་ཆབ་ལྟ་བུར་བཏང་བ་ནི་རྒྱ་བ་ལྗོངས་མེད་པ་ཞིག་མ་ཡིན་པར་སྦྲུམ། དེ་ཡང་བུ་རྩེ་རི་བརྒྱུད་ནས་པོ་གོལ་བོད་ནང་སླེབས་ཐུབ་པ་བྱུང་ཡོད་པ་ནི་པོ་གོལ་ཉིད་ཀྱིས་གསུངས་གསལ་ལ། “ཡབ་ཆེན་དང་མཇུག་འཕྲད་ཡོང་བར་རེ་བ་དེ་རྩྭ་སེན་ལ་ཐུག་གི་ཡོད། གང་ཡིན་ཟེར་ན་ང་བོད་ནང་བསྐྱོད་པར་གཙོ་བོ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ས་དང་འགན་དེ་རྩྭ་སེན་གྱི་གདེང་ཆོད་སྤྱད་པ་དེར་ཐུག་གི་ཡོད། རྩྭ་སེན་ཁོས་དམིགས་ཡུལ་གྲུབ་བྱེད་བཅས་མིན་གྱི་རྒྱ་བ་སྐྱོར་གཙང་མ་ཞིག་ཡོད་པ་དང་། ང་རང་གི་དམིགས་ཡུལ་དེ་གྲུབ་སྒྲུབ་འདུན་པ་ལུགས་ཆེ་བུ་གཏོང་གི་ཡོད། འབྲུག་ཡུལ་དུ་སྤྲོད་རིང་ཁོང་

བེད་སྐྱོད་ཞེ་བླ་མེད་པས་ངས་ཁོང་ལ་སྒྲ་མ་ཐུག་པའི་དོན་དུ་བཏང་བ་ཡིན་¹⁶ (Myhopes
 of seeing Teshu Lama were chiefly founded on the Gosain. As my
 journey had been undertaken upon his assurances, he was engaged
 in honour to see it accomplished, and I endeavored to strengthen this
 principle by more powerful motives. While he remained at Tassisu-
 don he could be of no service, and I readily consented to his pro-
 ceeding to the Lama) ཞེས་བོ་གོལ་གྱིས་གསུངས་པར་གཞིགས་ན། སུར་ཆེན་ཅི་ནི་བོ་
 གོལ་དོན་གཅོད་བོད་དུ་བཏང་བར་མི་སྣ་གཙོ་བོ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་པ་ལྟར་མཛོང་།
 ལ་པ་ཆེན་མཆོག་དང་མངལ་འབྲུད་ལ་སུར་ཆེན་ཡི་ཐོག་ཡིད་ཆེས་སྒྲོས་འགོལ་བྱས་ཡོད་པ་
 མ་ཟད། ཡིད་ཆེས་སྒྲོས་འགོལ་དེ་དང་གདེང་ཆོད་ཆེན་པོ་ལྟན་ཡོད་པ་ནི་ཆོང་པས་སོ་སོའི་ཁེ་
 བན་གྱི་ལས་དོན་དེ་དག་འབྲུབ་པར་འགན་ལེན་ཆ་ཆང་ཁོང་ཉིད་ཀྱི་སྒྲུང་ཡོད་སྟབས། སུར་ཆེན་
 ཅི་ཆོས་པ་ལྟ་བུའི་ཆོང་པ་ཞིག་ཡིན་པས་བོ་གོལ་གྱི་དམིགས་ཡུལ་དེ་འབྲུབ་པར་ཁོང་ཉིད་ཀྱིས་
 རྒྱུག་བརྟན་ལེན་པའམ་ཁེ་བན་ཆེན་པོ་ཞིག་རྒྱུག་ལ་ལེན་ཡོད་པ་ལྟར་སྟུང་། དེ་ཡང་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་
 བ་ཀ་མ་མེན་ (Cammann) ཀྱིས་བཅུམས་པའི་དབྱིན་དེབ་ <<Trade Through The
 Himalayas>> ནང་དུ། སུར་ཆེན་ཅི་ནི་བོ་གོལ་བོད་ནང་ལས་འཆར་དེ་སྤེལ་དགོས་པའི་སྒྲུལ་
 མ་བྱེད་མཁན་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་ཞེས་བརྗོད་ཡོད་པ་མ་ཟད། ལྷག་པར་དུ་བོད་དུ་བསྐྱོད་ཐུབ་པར་
 ཁོང་ཉིད་ལ་འགན་ལེན་ཡོད་དེ་བོ་གོལ་ནས་ཁོང་ལ་རྒྱུག་བརྟན་སྤྲད་ཡོད་པ་རེད་ཅེས་གསལ་གྱི་
 འདུག “Purangir, who had encouraged the sending of the expedition in
 the first place, and was therefore honor-bound to help achieve its suc-
 cess...he hints that he gave Purangir further inducement in the form
 of a bribe, after which the latter consented to go to the Panchen Lama

16 Ibid., p.46

in person to urge him to receive the Englishmen”¹⁷ ཞེས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱས་པ་འདྲེན་པ་ནས་དོན་འདི་དག་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཐུབ་དཀའ་མོད་ཀྱང་། སུར་ཆེན་པོ་ཞི་ཆོང་པ་ཞིག་ཡིན་པ་ལས་ཁོང་གི་དྲིས་སྒྲིག་བརྒྱུ་ལས་མེད་པ་འདྲེན་ཆོད་མི་ཐུབ། གང་ལྟར་བོ་གོལ་སྐྱེ་ཆབ་དོན་གཅོད་བོད་ནང་ཡོང་བར་ཡཔ་ཆེན་མཆོག་གིས་བཀའ་འགོག་གི་ཕྱག་བྲིས་ཕུལ་ཀྱང་དོན་གཅོད་དེ་བཞིན་བོད་ནང་སྐྱབས་ཐུབ་པ་ནི་ཞིབ་འཇུག་གི་གནད་དོན་ཞིག་ཏུ་མཐོང་།

༡) ལྷན་དུ་རྒྱ་ནག་ལ་མེའམ་སྐྱོར་དང་གནས་ཚུལ་དེའི་གནས་བབ་དངོས་ལ་བལྟ་བ། རྒྱ་ནག་གི་ཅིང་ཡལ་པོ་མས་ཐེངས་མང་མགོན་འཕོད་ཀྱི་ཕྱག་བྲིས་བཏང་ཡོད་པ་མ་ཟད། ལྷ་ས་འེ་ལྷ་ས་དང་། བོད་ཀྱི་གནད་ཡོད་མི་སྣ་བཅས་ལ་བཀ་ཆེན་མཆོག་རྒྱ་ནག་གི་ཅིང་ཡལ་པོ་མས་ཐུབ་པའི་གཞོན་ལྷགས་ཡོང་བའི་ཕྱག་བྲིས་ཀྱང་ཕུལ་འདྲེན་ཡང་སུར་ཆེན་པོ་ཞི་ཆོང་པ་ཞིག་རྒྱ་ནག་ཏུ་མེའམ་སྐྱོར་གྱི་བཀའ་མོལ་གནང་བའི་ཟེན་ཐོལ་ས། “Letters were written by the Emperor to the Lama of Lassa,...desiring them to add their entreaties to his, to prevail upon Teshoo Lama to visit him”¹⁸ ཞེས་གསལ། དེ་དག་ལས་མཐར་ཐུ་ལོ་ ༡༧༧༩ ལྷ་ ༧ ཆོས་ ༡༥ ཉིན་འཁོར་ ༡༥༠༠ དང་བཅས་བཟླ་ཤིས་ལྷན་པོ་ནས་མེའམ་ཐོན་གནང་།¹⁹ ཞེས་དང་། ལྷག་བར་ཡཔ་ཆེན་པོ་ཞི་ཆོང་པ་ཞིག་རྒྱ་སུར་ཆེན་པོ་ཞི་ཆོང་པ་ཞིག་གི་ཅིང་ཡལ་པོ་མས་ཐུབ་པའི་རྒྱ་ལྷོངས་སུ་བོ་གོལ་ཡོད་པ་ལྟར་སྣང་སྟེ། བོ་གོལ་ཉིད་ཀྱིས་ “ངའི་འཆར་གཞི་ལ་སྟོ་མེན་ཁོང་གི་དྲིས་པ་ལྟར་ཆེན་མཆོག་མ་དང་མཉམ་དུ་རྒྱ་ནག་ལ་བསྐྱོད་ཆུ་འཆར་གཞི་སྟོན། ཁོང་གི་དང་མེའམ་ཐག་ཉེ་གོས་ཤིག་ཡིན། དེས་བར་དུ་ལྷ་མའི་ཕྱག་རྒྱས་སུ་རྒྱ་ནག་ལ་བསྐྱོད་དགོས།”²⁰ (I propose also to send back a Gosain ...that is

17 Schuyler Cammann, Princeton University Press (1951), Trade Through The Himalayas, p-37

18 Captain Samuel Turner, London (1800), An account of an embassy to the court of the Teshoo Lama in Tibet, p.458

19 CLEMENTS R. MARKHAM, C.B., F.R.S., LONDON: Trubner (1876), Narratives of the Mission of George Bogle to Tibet and of the Journey of Thomas Manning to Lhasa, p.208

20 Ibid., p.209

the man who is much attached to me,...should accompany the Lama to China) ཞེས་འཁོད་པར་གཞིགས་ཆོ། Gosain ཟེར་བ་སྐྱབས་དེར་བྱུང་ཆེད་ལ་ཟེར་གྱི་ཡོད་པ་དང་། བྱུང་ཆེད་ནི་དོན་དངོས་སུ་ཡ་པཎ་ཆེན་མཆོག་དང་སྟོན་དུ་རྒྱ་ནག་པེ་ཅིང་ལ་བཅར་ཡོད་པ་མ་ཟད། ཡགོང་མ་དང་སྟོན་དུ་མངལ་བཅར་ཡང་ཁུས་འདུག་ཡ་པཎ་ཆེན་ནས་བོ་གོལ་གྱི་རེ་སྐྱལ་བཞིན་པེ་ཅིང་དུ་རྒྱ་གར་རྟེན་གོལ་དང་རྒྱ་ནག་དབར་ཆོང་འབྲེལ་བཅས་གྱི་འབྲེལ་ལམ་འཇུགས་པར་རེ་སྐྱལ་བྱས་པ་བཞིན། རྒྱ་ནག་ཡགོང་མར་ཁུས་ཡོད་པ་སོགས་གྱི་གནས་ཚུལ་ཡོངས་བྱུང་ཆེད་ཀྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༧༥༩ ལྷ་ ༩ ཆེས་ ༡༩ ཉིན་བྱུང་ཆེད་ཀ་ལི་ག་ཏར་ཚུར་ཐེབས་ནས་དེ་སེ་གིང་ལ་པེ་ཅིང་དུ་བསྐྱོད་པའི་ཟིན་ཐོ་(report)དང་བཟླ་ཤིས་སྟུན་པའི་རྒྱལ་ཚབ་དང་། སྤང་སྟུ་ཉོ་ཐོག་ལྷ། གསོལ་དཔོན་ཆེན་མོ་བཅས་གྱི་བྲག་གིས་དེ་སེ་གིང་ལ་ཕུལ་ཡོད།²¹ ཡིག་ཆ་དེའི་ནང་། “ངའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ས་མཚམས་ལ་ཉིན་རྒྱུ་ཉན་རྒྱལ་ཁབ་ཞེས་པའི་ནང་རྒྱལ་པོ་འཕམ་དབང་འཛིན་པ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་ཁོང་ནི་ངའི་ཁྱོགས་པོ་ཡག་ཤོས་ཤིག་ཡིན། ངའི་བསམ་བར་བྱེད་རང་ཡང་ངོ་ཤེས་ན་ལེགས་པར་མཐོང་བ་དང་། གལ་ཏེ་བྱེད་གྱི་ཁྱོགས་པོའི་བྲག་གིས་ཤིག་ཁོང་ལ་འབུལ་ན་ང་ཞེ་བྲག་དགའ་པོ་ཡོང་ས་རེད། ཡི་གེ་གིས་མཁན་ཁོང་གིས་ལན་དུ་དེ་ནི་ཉིན་རྒྱུ་ཉན་གྱི་སྤྱི་བྱུང་མཚན་ལ་དེ་སེ་གིང་ཁུས་གྱི་ཡོད།”²² (In the

country of Hindostan, which lies on the borders of my country, there resides a great prince, or ruler, for whom I have the greatest friendship. I wish you should know and regard him also; and if you will write him a letter of friendship, and receive his in return, it will afford me great pleasure...The writer then informed him, that the governor of Hindostan was called Mr. Hastings) ཞེས་འཁོད་ཡོད་པ་ལས། ཡི་གེ་ ‘འབྲི་མཁན་’ ཟེར་བ་དེ་ནི་བྱུང་ཆེད་ཁོང་ཁོང་གི་ཟིན་ཐོ་ཡིན་སྐབས། ཁོང་ཉིད་ཀྱིས་རྒྱ་ནག་ཡགོང་

21 Schuyler Cammann, Princeton University Press (1951), Trade Through The Himalayas, p.82
 22 Captain Samuel Turner, London (1800), An account of an embassy to the court of the Teshoo Lama in Tibet, p.463-464

མར་ཀྱ་གར་ཉིན་རྒྱ་མཚན་ལོང་པའི་རྒྱལ་པོ་དེའི་མཆོན་ཉེ་སེ་གིང་ཞེས་འབོད་ཀྱི་ཡོད་ཅེས་
 ལྷུས་པ་ལས། ལཔ་ཆེན་མཆོག་དང་ལགོང་མ་རྣམ་གཉིས་མངལ་འབྲུག་སྐབས་ཁོང་ཉིད་ཀྱང་
 ལྷན་དུ་ཡོད་པ་མཐོང་བྱལ། ལཔ་ཆེན་མཆོག་ནས་བོ་གོལ་གྱི་རེ་སྐྱལ་བཞིན་ཀྱ་གར་རྩེན་གོལ་
 དང་རྒྱ་ནག་དབར་ཆོང་འབྲེལ་གྱི་སྒོ་ཕྱེ་བར་རྒྱལ་སྦྱོར་བྱས་ཡོད་པའང་མཆོན། ཡིན་ནའང་ཁག་
 ཅིག་གིས་ལཔ་ཆེན་མཆོག་ནས་གནད་དོན་དེ་དག་སྟོན་གསེང་ལྷུས་མེད་པ་དང་། བྱུར་མྱི་རི་
 གྱིས་མ་འོངས་ཀྱ་གར་རྩེན་གོལ་དང་འབྲེལ་ལམ་ཡག་པོ་ཉར་ཆེད་སྟོན་མེད་ལྷུས་ཡོད་པའི་རྣམ་
 པ་གྲིས་ཡོད་ཚུལ་ཀྱང་འབྲེལ་བརྗོད་བྱས་པ་འདུག་གང་ལྟར་བོ་གོལ་གྱི་སྤར་འཆར་གཞི་དེ་བྱལ་
 པ་ལྟར་སྤངས་ཤིང་བྱུར་མྱི་རི་རྒྱ་ནག་ཏུ་ལཔ་ཆེན་དང་མཉམ་དུ་བསྐྱོད་ཡོད་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་
 ལཔ་ཆེན་མཆོག་ལ་སྤྱི་ཁྲབ་ཉེ་སེ་གིང་ནས་ཀ་ལི་ཀ་ཏར་ས་ཆ་སྤྱད་པ་བྱི་ལོ་ ༡༧༧༩ ལྷ་ ༤
 ཆེས་ ༡༩ ཉིན་ལོན་ཁོན་དབྱིན་གཞུང་ནས་ཉེ་སེ་གིང་གི་རེ་འདུན་བཞིན་ལཔ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་
 མཆོག་དང་བྱུར་མྱི་རི་གཉིས་ལ་རིས་མེད་ཀྱི་ཀ་ལི་ཀར་ལ་ས་ཆ་སྤྱད་ཡོད། དེའི་སྐོར་ཀུམ་མན་
 གྱིས་ལུང་འབྲེན་བྱས་པའི་<<Gaur Das Bysack, Notes on a Buddhist Monas-
 tery>> དེའི་ཤོག་གངས་ ༥༩ ནང་། "བྱི་ལོ་ ༡༧༧༩ ལོར་བྱུར་མྱི་རི་དང་ནང་པའི་སྤྱད་པོན་
 (ལཔ་ཆེན་)གཉིས་ཀྱི་མིང་ཐོག་ལ་ཚུའི་ཉི་འདབས་སུ་ས་ཆ་རགས་ཡོད་"²³ (in the years
 1778...,named Phan Gir Gosain, and a Buddhist Pontiff conjointly,...one in the name of each, received a certain quantity of land on
 the river side) ཞེས་འབོད་པ་ལས། ལཔ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་དང་བྱུར་མྱི་རི་གཉིས་ཀྱི་མིང་
 ཐོག་ལ་བྱལ་བའི་ས་ཆ་ཞིག་ཡིན་པས་ས་དེའི་མིང་ཐོག་ཏུ་བྱུར་མྱི་རི་འབོད་ཡོད་པ་ལས་ཁོང་
 མི་སྟོན་གཙོ་བོ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་གྱིས་གསལ་འདོན་བྱས་ཡོད་པར་སྟུག། མདོར་ན་ལཔ་ཆེན་
 མཆོག་དང་སྒོ་ཐག་ཉེ་བའི་བྱུར་མྱི་རི་ནི་རྒྱ་གར་རྩེན་གོལ་དང་བོད་དབར་འབྲེལ་མ་ཐུད་རྒྱག་
 མཁའ་གྱི་མི་སྟོན་གཙོ་བོ་ཞིག་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། སྐྱེ་ཆབ་བོ་གོལ་ཙམ་མ་ཟད། གཞན་ཡང་བྱི་
 ལོ་ ༡༧༩༠ ལོར་པེ་ཅིང་དུ་ལཔ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་སྐུ་གཤེགས་རྗེས་སྐྱེ་ཆབ་བོ་གོལ་ཡང་དེའི་ལོ་

23 Schuyler Cammann, Princeton University Press (1951), Trade Through The Himalayas, p-66

གཅིག་གི་རྗེས་ཏེ་བྱི་ལོ་ ༡༧༤༡ ལོར་སྤྱི་འདས་ཏེ་རྟེན་གྲོལ་ནས་བོད་དང་ཆོང་གི་འབྲེལ་ལམ་
 འཛུགས་ཐབས་ལ་སྦྲར་ཡང་སྤྱི་ཁབ་ཏེ་སེ་གིང་གིས་སྤར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་དེ་བསྐྱར་གསོ་དང་
 གོང་འབྲེལ་ལ་འབད་ནས། ལ་བཤ་ཆེན་སྤྱི་མེད་དུག་པའི་ཡང་སྤྱི་མེད་སེ་བས་བ་ཐོས་རྗེས་འཆམས་
 འཛིའི་ངོ་བོར་བྱི་ལོ་ ༡༧༤༣ ལོར་སྤྱི་ཆབ་ཀྱིས་ནལ་བཏང་ཡོད། ལ་བཤ་ཆེན་ཡང་སྤྱི་མེད་སྤྱི་མེད་
 བདུན་པ་མཆོག་ལ་འཆམས་འཛི་ཞུ་བའི་དོན་དུ་ཁ་གཡར་ཏེ་ཀྱིས་ནལ་བོད་དུ་བཏང་ཡོད། སྦར་
 ཡང་ཕུར་ཆེད་ཡིས་རོགས་པན་བྱས་ཡོད། དེ་ཡང་ཀྱིས་ནལ་ཉིད་གྱིས་གསུངས་དོན་དུ། “ང་
 འབྲས་ལྗོངས་སུ་འབྱོར་ནས་ཞོགས་པ་དེར། ང་དང་མཉམ་དུ་ཡོད་པའི་འབྲེལ་བ་རྫོང་པ་དང་།
 ལྷོད་གནས། རོ་སྤོད་གྱི་མཛད་སྤོ། སྤྱི་ཁབ་ནས་འབྲུག་གི་རྒྱལ་པོར་བཏང་བའི་བྲག་གིས་སྤོག་
 སྤྱང་བཅས་གྱི་དུས་ཆོད་གཏན་འབེབས་བྱེད་མཁན་ཕུར་ཆེད་ལྷོ་སེན་རྒྱལ་པོ་རྟེན་པ་རྩ་སྤྱི་
 མཐུན་ལ་བཏང་བ་ཡིན།”²⁴ (The morning after my arrival at Tassisudon, I
 sent the Gosein Poorungheer, who accompanied me as interpreter, to
 the palace, to arrange the ceremony of our introduction, and fix a time
 for the delivery of the dispatches, with which I had been charged by
 the Governor General, to the Daeb Raja)ཞེས་པ་ལས་ཀྱིས་ནལ་མཉམ་དུ་ཡང་
 འབྲུག་རྒྱལ་པོ་དང་འབྲེལ་མོལ་བཅས་བོད་ནང་ཡོང་བར་ཕུར་ཆེད་ལྷོ་སེན་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན་པར་
 ར་སྤོད་གསལ་བོ་བྱས་ཡོད། ཡིན་ནའང་ཆོའི་བོད་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆའི་ནང་ཁོང་ཉིད་གྱི་སྐོར་
 ཁ་གསལ་བོ་ཞིག་འཁོད་མེད་སྟབས། དེ་ལྟར་ཉོག་ཞིབ་བྱ་རྒྱུའི་དོན་གཞན་རང་བཞིན་ཞིག་ལྟར་
 བས་འདིར་ཁ་གསལ་དང་ཁ་སྤོན་བཅས་གྱི་དབྱེད་ཞིབ་གང་སྟབས་ཞིག་བྱས་ཡོད།

མཐུག་མེད།

མདོར་ན་དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་བོད་དེ་བྱིས་མཆོས་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་དམིགས་སྤོ་མང་
 བོ་བརྒྱད་ནས་རང་ཉིད་གྱི་ཁེ་ཕན་དོན་གཉེར་གྱི་བྱ་འགྲུལ་རབ་དང་རིམ་བ་སྟེལ་བ་རེད་

24 Captain Samuel Turner, London (1800), An account of an embassy to the court of the Teshoo Lama in Tibet, p.65

ལ། བྱ་འགྲུལ་དེ་དག་གི་རྒྱུ་ལམ་དང་རྒྱུ་སྐྱེད་གཙོ་བོ་ཞིག་ནི་ངོ་བོ་དང་རྣམ་པ་ཅི་རིགས་
 ཅན་གྱི་སྐྱ་ཚབ་སྡེ་བྱི་དག་ལ་ཆགས་ཡོད། བྱ་རྩམ་མེད་ལྟ་ཡིན་མེད་དེ་ཞིབ་ཀྱི་ཚུལ་ཐུང་
 འདིར་རང་ཉིད་ཀྱིས་སྐྱད་ཡིག་གཉིས་པའི་ཐོག་ཡོད་པའི་རྒྱ་ཆ་གནད་ཡོད་འགར་བལྟ་སྟོག་
 དང་དཔེ་ཞིབ་བརྒྱུད་བོད་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆའི་ཐོག་མི་གསལ་པའི་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་
 མི་ཉུང་བ་ཞིག་གསལ་འདོན་བྱས་ཁུལ་བཀྱིས་ལ། དེ་ཡང་བྱ་རྩམ་མེད་འཛིན་གྱི་དཔེ་
 ཞིབ་བརྒྱུད་ཁོང་ནི་བྱི་ཚུལ་དུ་ཆོས་པ་ཞིག་གི་རྣམ་པར་ཡོད་ཀྱང་དོན་དངོས་ཐོག་ཁེ་ཕན་
 གཉེར་མཁན་གྱི་ཆོང་པ་ཞིག་དང་། གསལ་འདོན་དང་ངོས་འཛིན་དེ་བརྒྱུད་དེ་བཞེན་སྐྱ་ཚབ་
 གཉིས་པ་གྲལ་ནལ་ཡང་ཁོང་ཉིད་དང་འབྲེལ་ལམ་ལས་བཟ་ཤིས་ལྟན་པོར་འབྱོར་ཡོད་པ་
 དང་། བོ་གོལ་ཡང་བརྒྱུད་ལམ་འདི་དང་ཆོང་པའམ་ཆོས་པ་འདི་ཉིད་ཀྱི་མདོར་བྱུགས་བརྒྱུད་
 གསུམ་གྱི་འབྲེལ་བ་ལས་བོད་དུ་སླེབས་ཡོད་སྟོར་བཅས་དམིགས་བཀར་བྱས་ཡོད་ལ། ལ་བཏ་
 ཆེན་མཆོག་དང་བྱ་རྩམ་མེད་ཡི་ཐོག་མའི་འབྲེལ་བ་བྱུང་སྐྱེད་དང་རྒྱ་རྒྱུན་བཅས་གསལ་འདོན་
 བྱེད་པའི་ཡིག་ཁུངས་དེ་ཅུ་མེད་ཀྱང་། རྒྱ་ནག་ལ་མཉམ་དུ་ཕེབས་སྟོར་ལ་བཏ་ཆེན་མཆོག་
 དང་ལ་གོང་མ་རྣམ་གཉིས་མཇུག་འབྲུག་སྐབས་ཁོང་ཉིད་ཡོད་པ་མཐོང་ཚུལ་དང་། ལ་བཏ་ཆེན་
 མཆོག་ནས་བོ་གོལ་གྱི་རེ་སྐུལ་བཞེན་རྒྱ་གར་སྟེན་གོལ་དང་རྒྱ་ནག་དབར་ཆོང་འབྲེལ་གྱི་
 སྟོ་བྱེ་བར་རྒྱ་སྟོར་བྱེད་ཡོད་པའང་མཆོན་ཚུལ་བཅས་ཀྱི་སྟོར་གསལ་ཁ་བཏོན་ཡོད་པ་
 བཅས་ནི་ཚུལ་ཐུང་འདིར་རང་ཉིད་ཀྱིས་གསལ་འདོན་དང་བསྟོག་འདོན་བྱས་པའི་བྱུ་བོ་
 ལྟ་ཚུལ་ཡིན་མོད། ཚུལ་ཐུང་འདི་འབྲི་བའི་སྐབས་ཐོག་རང་ཉིད་ཀྱི་མཐར་ཕྱིན་ཆེད་ཚུལ་འབྲི་
 བའི་དུས་ལྟན་དང་ལྷག་དོན་ཆེད་ཚུལ་དམ་སོགས་དུས་གཅིག་ཏུ་ཁེལ་སྐབས། གཅིག་ནས་
 དུས་ཆོད་མང་པོ་བཏང་སྟེ་ཞིབ་ཆགས་སོས་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཁོལ་དེ་ཅུ་མ་བྱུང་ལ། གཉིས་
 ནས་བཞོད་གཞི་འབྲེལ་གྱི་རྒྱ་ཆ་དེ་མང་ཆེ་བར་སྐྱད་ཡིག་གཉིས་པ་དཔྱིན་ཡིག་ཏུ་ཡོད་པ་
 ལས་བོད་ཡིག་ཏུ་དེ་ཅུ་མཐོང་བྱར་མ་བྱུང་བ་བཅས་ཀྱིས་དཔྱད་ཚུལ་འདིར་ཆད་ལྷག་གོ་
 འཛོལ་གྱི་སྟོན་མི་ཉུང་བ་ཞིག་ཅིས་ཀྱང་བྱུང་ཡོད་ངེས། ཡིན་ཡང་རང་ཉིད་ལ་མཆོན་ནའང་
 སྐད་ཕྱིན་སྟེ་མ་སྐད་དུ་བཞོད་གཞི་འདིའི་སྐད་ཞིབ་འཇུག་ཞིབ་ཆགས་ཤིག་བྱ་འཆར་དང་

འདུན་པ་ཡོད་ལ། དེ་མཚུངས་བརྗོད་གཞི་འདིའི་སྐར་ཞིབ་འཇུག་བྱ་འདོད་ཡོད་རིགས་ནས་
 གྲང་ཡཔས་ཆེན་རིན་པོ་དང་བྱ་རྒྱུ་རྩེ་རི་གཉིས་ཀྱི་ཐོག་མའི་འབྲེལ་བ་བྱུང་རྒྱུ་འཆོལ་ཞིབ་
 དང་། བྱ་རྒྱུ་རྩེ་རི་འཛིན་ཞིབ་ཆགས་དང་རྒྱུས་ལོན་ཡང་དག་བརྒྱད་དུས་སྐབས་དེའི་ནང་
 གི་སྐྱེ་ཆབ་སྤྱི་ཕྱི་འོ་ཐོ་དང་རྒྱལ་ལྗོངས་སོ་སོར་དབྱེ་ཞིབ་གཏིང་ཟབ་བྱ་རྒྱུ་གལ་གནད་ཡིན་པ་
 དེ་དོན་རེ་སྐུལ་དང་བཅས་ཏེ་མཇུག་བསྟུས་སོ། །

དབྱེད་གཞིའི་ཡིག་ཆ།

ཡཔས་ཆེན་དཔལ་ལྷན་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ནམ་ཐང་ཉི་མའི་འོད་ཟེར། ལྷོད་ཆ། དཀོན་མཆོག་འཇིགས་མེད་དབང་པོས་བརྩམས། གྲང་གོའི་བོད་རིག་
 པ་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༠༩། བར་ཐེངས་དང་པོ།

CLEMENTS R. MARKHAM, C.B., F.R.S., LONDON: Trunner (1876), Narratives of the Mission of George Bogle to Tibet and of the Journey of Thomas Manning to Lhasa.

Captain Samuel Turner, London (1800), An account of an embassy to the court of the Teshoo Lama in Tibet.

Schuyler Cammann, Princeton University Press (1951), Trade Through The Himalayas. Jamyang

George Woodcock, Barnes & Noble Inc. New York (1971), INTO Tibet, The Early British Explorers.

L. Petech, 1950 Missions of Bogle and Turner according to the Tibetan Texts.

Norbu, Rangzen Alliance, (March 4th, 2010) Independent Tibet- The Facts.

Tansen Sen, Rowman & Littlefield (copyright 2017) India, China and the World

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སུ་གསལ་བའི་“མོང་གོལ་”དང་“སོག་པོ་”ཉོར་བཅས་ཀྱི་ བརྟེན་ཆ་སྒྲིལ་ཅུང་ཟད་དཔྱད་པ།

ཟླ་ཁ་ར་སི་ཉིན་རྒྱུ་ལུ་གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭ། (BHU)

གཉན་ཐང་།

[ནང་དོན་སྒྲིལ་བ་སྤྱད་པ།] མཆོད་ཡོན་སོགས་བོད་དང་མོང་གོལ་བའི་འབྲེལ་བའི་གནས་
སྟངས་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་དུ་མོང་གོལ་བ་ལ་ཉོར་དང་སོག་པོ་མོང་གོལ་བཅས་
ཐ་སྙད་གསུམ་སྟོན་བཞིན་པ་ལ། ཐ་སྙད་དེ་དག་གི་བྱུང་བར་དང་འབྱུང་ཁུངས། གོ་དོན་བཅས་
ཅུང་གསལ་བར་བྱས་ནས་བོད་དང་མི་རིགས་དེ་གསུམ་ཀྱི་འབྲེལ་བ་བྱུང་ཚུལ་མདོར་བསྟུས་སུ་
བསྟན་ཡོད།

[བརྟེན་ཆ་གཙོ་བོ།] མཆོད་ཡོན་ཀྱི་འབྲེལ་བ། ཉོར་། སོག་པོ། མོང་གོལ།

མུ་མཐུད་ཀྱི་ཐུགས་སྒྲིལ་།

ཕྱི་མའི་དུས་རབས་དགུ་བའི་དུས་དཀྱིལ་ནས་རིམ་བཞིན་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་དང་
རྒྱ་ནག་གི་ཐང་རྒྱལ་རབས་གཉིས་སེལ་བྱུང་འཛོར་བ་དང་། ཁ་འཛོར་དགུ་འཛོར་དུ་གྱུར་བའི་
ཆོགས་སྡེ་ཁག་གཅིག་འོག་ལ་གཅིག་མ་འདུས་བར་ས་ཁུལ་ཆུང་ཆུང་རེ་ལ་དབང་བསྐྱུར་གྱིས་
སོ་སོའི་ས་ནས་བཅན་པོ་དང་གོང་མའི་མིང་གིས་ཁེངས་པ་བྱེད་བཞིན་ལོ་ངོ་སྟུམ་བརྒྱ་
སོང་བའི་ཇེས། བོད་རབ་བྱུང་གསུམ་པའི་ས་བྱ་ཕྱི་ལོ་ ༡༡༩༩ ལོ་ཅམ་ནས་ཨེ་ཤ་ཡའི་རྒྱ་ཐང་
གི་སོག་པོ་དང་ཉོར་སོགས་འཆོ་བ་མང་པོ་ཞིག་འབྱུག་ནས་གཙང་བོའི་འགྲམ་རྒྱུད་ནས་ཆད་
བའི་ཕྱི་བའི་¹རིགས་སུ་གྱུར་བའི་མོང་གོལ་བ་རིང་གེར་རྒྱལ་པོས་ (༡༡༩༩-༡༣༥༢) གཅིག་

1 ཤིང་བཟའ་སྐྱལ་བཟང་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོན་གྱིས་བཅུམས། སོག་ཆོས་འབྱུང་། གངས་ཅན་རིགས་བརྒྱའི་སློའ་འབྲེད་ལྟེ་མིག། (དེ་བ་
བརྒྱད་པ།) མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༣ སོག་ ༡༩༢

གྲུང་བྱས་པ་དང་། གྱིས་སུ་དབྱང་གི་སྟོབས་ཤུགས་ཡུ་རེ་ལེ་རྩ་ཐང་ནས་རིམ་གྱིས་ཨེ་ཤ་ཡ་
 དཀྱིལ་མ་དང་རུབ་མ། ཡུ་རོབ་ཤར་མའི་ས་ཁུལ་ཡོངས་ལ་ཀྱ་བསྐྱེད་བྱས། གྱི་ལོ་ ༡༣༠༦ ལོར་
 མོང་གོལ་²པའི་རྒྱལ་ཁབ་དབྱ་བ་རྟེན་ཤིང་ལོ་དེར་དབྱང་དམག་བོད་དབྱས་སུ་འབྱོར་བ་ལ་བོད་
 དབྱས་གཙང་གི་དཔོན་པོ་དག་གིས་མོང་གོལ་ཟག་དབྱང་གི་དོ་རྩ་མ་ཡོང་བར་མགོ་བཙགས་
 ཞུས། གླུ་བས་དེར་མོང་གོལ་བ་དང་བོད་ཀྱི་ས་སྐྱའི་སྤྲ་མ་རྩེ་བཙུན་ཐགས་པ་རྒྱལ་མཆོན་བར་
 ཡིག་ལམ་ནས་འབྲེལ་བ་ཐོག་མར་བྱུང་།³ དེ་ནས་གྱི་ལོ་ ༡༣༡༩ ལོར་མི་ཉག་རྒྱལ་པོའི་དབྱ་སྤྲ་
 སྟེ་བོད་ཀྱི་སྤྲ་མ་ཤེས་རབ་སེང་གེའམ་ཉི་ཤི་སེང་གེ་蒂师桑哥་མོང་གོལ་དུ་གདན་ཅདས་
 བས་ཉི་ཤིའི་གོ་གནས་ཤུལ་བ་དང་།⁴ ༡༣༣² ལོར་མི་ཉག་རྒྱལ་ཁབ་ཡོངས་སུ་བཙོན་བ་དང་
 རིང་གར་རྒྱལ་པོ་སྤྱི་བོངས། ལོ་དེ་རང་ལ་རིང་གར་རྒྱལ་པོའི་བྱ་གསུམ་པ་ཨོ་གོ་ཐེས་མོང་གོལ་
 ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་བཟུང་ཞིང་བོད་མདོ་སྤྱད་ཀྱི་མཆོ་སྟོན་པོའི་རུབ་ཐོགས་ཆ་འདམ་གཞིང་དང་སྟོ་
 ཐོགས་མཛོད་དགའི་ཐོགས་སུ་དབྱང་འཇུག་བྱས། ༡༣༤༠ལོར་ཨོ་གོ་ཐེའི་བྱ་རྒྱུང་བ་གོ་ཉན་
 ཀྱིས་དམག་དཔོན་ཉོར་རྩ་ནག་པོ་ལ་དམག་སུམ་ཁྱི་ལྷག་གི་དབྱང་ཆེན་བོད་དབྱས་ཐོགས་སུ་
 བྱང་ལམ་བརྒྱད་ནས་འབྲེན་དུ་བཙུག་ནས་ཡུལ་དབྱས་ཀྱི་རྒྱལ་ལྷ་ཁང་མེར་བསྟེག་པ་དང་མི་
 དམངས་སྤྱི་སེར་བརྒྱ་ཐག་མང་པོ་བསད་མས་ཐེབས། མཐར་གྱི་ལོ་ ༡༣༤༤ ལོར་ས་སྤྱི་བཏ་
 ཆེན་མོང་གོལ་བས་དབང་བསྐྱར་ཐེན་པའི་ཉོར་ཡུལ་དུ་གདན་འབྲེན་དང་། ༡༣༤༦ ལོར་བོད་
 དང་ཉོར་གོང་མའི་བར་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་བྱུང་། དེ་ནི་བོད་དང་ཉོར་རྒྱ་མཚུགས་ཀྱི་
 མཆོད་ཡོན་འབྲེལ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ལས་བོད་དང་ཉོར་གོང་མའི་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བའི་དབྱ་
 རྟེན་པ་ལ་ཡང་ངོས་འཛིན་བྱེད། གྱི་ལོ་ ༡༣༠༦ ལོར་མོང་གོལ་རྒྱལ་ཁབ་ཚུགས་པ་ནས་བོད་
 དང་ཞི་ཟག་གི་འབྲེལ་བ་བྱུང་བ་དང་བོད་ཀྱིས་འདབ་ཁོར་སྤྱད་པ་སོགས་བྱུང་ཡོད་ན་ཡང་། གྱི་

2 མོང་གོལ་ཞེས་པའི་མིང་ཐོག་སྤྱངས་ཐང་“མོང་ཁེ་མོ་ལའི་དུ་རྒྱུད་དུ་གནས་པ་ལས་སྤང་དེ་ལྟར་ཐོག་”ཞེས། ཤིང་བཟའ་སྐལ་བཟང་
 ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོན་གྱིས་བཅུམས། སོག་ཆོས་འབྱུང་། གངས་ཅན་རིགས་བརྒྱའི་སྟོ་འབྲེད་ལྗེ་མིག། (དཔ་བརྒྱད་པ།) མི་རིགས་དཔེ་སྤྱན་
 ཁང་། ༡༩༩༣ ལོག ༩༤²

3 དུས་དཀར་རྫོ་བཟང་འཕྲིན་ལས། བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་བྱང་འབྲེལ་སྟོར་བཤད་པ། མི་རིགས་དཔེ་སྤྱན་ཁང་། ༡༩༩༡ ལོག ༤༩

4 སངས་རྒྱས་རིན་ཆེན་དང་འབྲུག་ཐར་གྱིས་བཅུམས། བོད་སོག་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་ཞིབ་འཇུག་ཀན་སུ་མི་རིགས་དཔེ་སྤྱན་ཁང་
 ། ༢༠༠༣ ལོག ༡༦

ལོ་ ༡༣༡༤ ནང་ ༡༣༣༧ སོགས་ཐེངས་མང་པོར་བོད་ལ་དབྱང་འཇུག་བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་གསལ་
བས། གྱི་ལོ་ ༡༣༠༩ ལོ་ནས་ ༡༣༤༩ ལོ་སྟེ་ས་སྤྱི་བཅ་ཆེན་ཉོར་ཡུལ་ལ་མ་འབྱོར་བར་དུ་ལོ་ངོ་
བཞི་བཅུ་ཐམ་པའི་རིང་གི་ལོ་རྒྱུས་དེ་གིན་ཏུ་གཤམ་ཆེན་འདུག་པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་ན་དེ་ཙམ་
གསལ་ཁ་མི་འདུག།

གྱི་ལོ་ ༡༣༤༩ ལོ་ནས་ ༡༣༧༡ བར་གྱི་མི་ལོ་ཉིར་ལྷ་དེ་ནི་བོད་དང་ཉོར་རམ་མོང་གོལ་གཞུང་
འཛིན་པའི་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཁོ་ནར་ངོས་འཛིན་གྱིས་དགོས། གྱི་ལོ་ ༡༣༧༡ ལོར་སེ་
ཆེན་རྒྱལ་པོས་ཡོན་རྒྱལ་རབས་བཅུ་གསུམ་པ་ནས་ ༡༣༩༤ ལོར་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་མཇུག་གི་
བར་ཉོར་བོད་དམ་བོད་སོག་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཞེས་པ་ (ཡང་ན་ ༡༣༧༡ ཙམ་གྱི་རྗེས་
ནས་ཡོན་དང་བོད་ཀྱི་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཞེས་ཀྱང་བྲགས།) ནི་བོད་དང་མོང་གོལ་མཆོད་
ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་བྱུང་ནས་མི་ལོ་ཉིར་ལྷ་དེ་རྗེས་སུ་ཆོས་སྤྱིད་ཀྱི་ཁྲབ་ཁོངས་རྒྱ་བསྐྱེད་ཀྱིས་
སྤང་རྒྱལ་རབས་མངའ་ཞབས་སུ་བཅུག་པའི་སྤྱི་རྗེས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་རེད། འདི་ལྟ་བུའི་ལོ་རྒྱུས་
ཀྱི་གཤམ་གནད་ཆེ་ཞིང་རྒྱན་རིང་པའི་ཆབ་སྤྱིད་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་ཁོང་། བོད་པ་རྣམས་ལ་མཆོན་ན་
སྤྱིའི་སྐད་རིགས་སྤྱི་ཆོགས་སུ་བྲགས་ཆེ་བའི་མོང་གོལ་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདི་ཙམ་ཆ་ནས་
མི་བཞོལ་བར་དེ་ལས་ཉོར་དང་སོག་པོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་གཉིས་ཡོངས་སུ་བྲགས་ཆེ་བར་གྱུར་
ཡོད་ནའང་། ཐ་སྙད་རང་ངོས་ནས་འབྲེལ་བ་ཤད་གསལ་པོ་མེད་པ་དང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འགྱུར་བ་ཏེ་
ཅང་སྐྱེན་པའི་དབང་གིས། གྱིས་སུ་རིམ་བཞིན་མི་མང་པོས་

- ༡) ཉོར་དང་སོག་པོ་མོང་གོལ་གསུམ་དོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ཡིན་པའམ།
- ༢) ཡང་ན་མོང་གོལ་ཞེས་པ་དེ་གྱི་སྐད་དང་ཉོར་སོག་གཉིས་དེའི་སྐད་དོད་ཀྱི་བོད་སྐད་ཡིན་པ།
- ༣) ཡང་ན་དེ་གསུམ་གོ་དོན་ཐ་དད་པ་རེ་རེ་ཡིན་པ། ཐ་སྙད་རེ་རེ་ལ་གོ་དོན་དང་འབྲུང་ཁུངས་
ཅི་ཡོད་སོགས་བཤད་པ་ཏེ་ཅང་ཅུང་བར་སྤྲང་། དེས་ན་འདིར་ཐ་སྙད་དེ་དག་གི་འབྲུང་ཁུངས་དང་
བཏགས་དོན་རེ་རེ་ནས་ཅུང་ཟད་བཤད་པ་ལ།

མོང་གོལ།

མོང་གོལ་ཞེས་པ་འདི་དོགས་པ་མེད་པར་བོད་སྐད་མ་རེད་ཅེས་བཤད་རྒྱུར་དེ་ཙམ་དཀའ་ལས་མེད་ན་ཡང་། ར་སྐད་འདིའི་གོ་དོན་དང་འབྲུང་ཁུངས་འཆད་རྒྱུར་དེ་ཙམ་སྐབས་བདེ་བོར་ང་མི་འདུག དེ་ཡང་མོང་གོལ་བ་ཁོ་རང་ཆོར་མོང་གོལ་གྱི་གོ་དོན་ཅི་རེད་ཅེས་དྲིས་བ་ཡིན་ན། དེ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་བཅའ་མི་རིགས་ཀྱི་མིང་རེད་ཅེས་བརྗོད་པ་ཙམ་ལས་རྒྱལ་ཁབ་བཅའ་མི་རིགས་ལ་མིང་དེ་ལྟར་ཐོགས་དོན་ལ་པལ་ཆེ་བར་ལན་ཅི་ཡང་མི་འདུག ར་སྐད་འདིའི་འབྲུང་ཁུངས་ཀྱི་ཆ་ནས་ད་སྐབས་བོད་པ་ཆོས་སོགས་སྐད་དུ་འབོད་པ་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྐད་བཟའི་བྲལ་ཁོངས་ནས་བྱ་བུའི་སྐད་ཁོངས་ཡིན་པའི་མོང་གོལ་སྐད་ནས་བྱུང་བ་དང་། དུས་ཆོད་ཀྱང་པལ་ཆེར་དུས་རབས་བརྒྱ་གཉིས་ཙམ་ནས་བྱུང་བར་བཤད་ཆོག་མོད། བོད་ཀྱི་ཡིག་ལམ་ནས་མོང་གོལ་ཞེས་པའི་ཆོག་འབྲེལ་ལམ་ཡང་ན་རྒྱལ་ཁབ་བཅའ་མི་རིགས་ཀྱི་མིང་ལ་དེ་ལྟར་ཐོགས་སྐད་སྐད་གསལ་ཤོས་ཅིག་ནི་ཤིང་བཟའ་སྐལ་བཟང་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆན་གྱིས་མཛད་པའི་བོད་སོག་ཆོས་འབྲུང་དུ་“མོང་ཁེ་ཕོ་ལིའི་རྒྱུད་དུ་གནས་པ་ལས་མིང་དེ་ལྟར་ཐོགས་”⁵ ཞེས་པ་དེ་རེད། ཡིན་ཡང་འདིར་མོང་ཁེ་ཕོ་ལི་ཞེས་པ་རི་རྒྱུད་ཅིག་གས་རྒྱུད་ཅིག་ལ་གོ་དགོས་པ་སོགས་ཅི་ཡང་མི་གསལ། མོང་གོལ་ཞེས་པའི་གོ་དོན་གྱི་ཐད་ནས་བཤད་ཚུལ་འགའ་ཡོད་པ་ལས་ལ་ལས་སྤྱིང་སྤྱིབས་ལ་གོ་བ་དང་འགའ་རེས་གཏུམ་པོ་ལ་གོ་བ། ཡང་ལ་ལས་དཔའ་པོ་ལ་གོ་བས་སོགས་སྤྱོད་ཆོགས་ཤིག་ཡོད་ན་ཡང་དེ་དག་པལ་ཆེ་བ་དེ་ཙམ་འབྲེལ་མི་ཆགས་པ་དང་རྒྱ་མཆན་གྱིས་མ་འདདས་པའི་སྤང་ཚུལ་ཞིག་ཡོད་དང་ཡོད་བཞིན་པ་རེད། སྤྱིར་སོག་སྐད་ལས་གསེར་གྱི་རི་དང་དཔལ་གྱི་རི་ཞེས་པ་ལ་ཨ་ཨིར་ཐེ་དང་མོང་གོལ་ཐེ་ཞེས་འབོད་པ་དང་། གཞན་དུ་ན་མོང་གོལ་དང་ཆེས་འབྲེལ་ཆེ་ཞིང་མོང་གོལ་གྱི་རིགས་མ་ཡིན་པའི་སྤང་ཕྱོ་མའི་མཁས་པ་ཁུ་ལུ་ཐེན་ 徐霆 གྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༩ ལོར་བཅུ་མས་པའི་ཐུར་ནག་⁶པའི་བྱུང་བ་གནད་བསྟུས་ 黑鞑事略 ཞེས་པར་

5 ཤིང་བཟའ་སྐལ་བཟང་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆན་གྱིས་བཅུ་མས་སོག་ཆོས་འབྲུང་། གངས་ཅན་རིགས་བརྒྱའི་སྐོ་འབྲེད་ལྗེ་མིག། (དེབ་བརྒྱད་པ།) མི་རིགས་དཔེ་སྟན་ཁང་། ༡༩༩༣ ལོག ༤༩

6 ཐུར་ནག་པ་ཞེས་པ་ནི་སྤང་ཕྱོ་མའི་མི་རྣམས་ཀྱིས་མོང་གོལ་ལ་འབོད་པའི་མིང་རེད།

སྐར་ནག་པ་ཡིས་དངུལ་ལ་མོང་གོལ་འབོད།" ཅེས་དང་། "ཉུ་ཉིན་པ་ཡིས་རང་ཡུལ་གསེར་
 ཆེན་དང་། སྐར་ནག་པ་ཡིས་རང་ཡུལ་དངུལ་ཆེན་འབོད།"⁷ ཞེས་ཉུ་ཉིན་པས་རང་གི་རྒྱལ་
 ཁབ་ཀྱི་མིང་ལ་གསེར་དང་མོང་གོལ་བས་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མིང་ལ་དངུལ་ཞེས་བཏགས་
 ཡོད་པས་མོང་གོལ་ཞེས་པའི་དོན་དངུལ་ལ་གསལ་བོར་འགྲེལ་འདུག ཞིབ་མོར་དབྱེད་ན་སོག་
 གླུ་དུ་མོང་གི་ཞེས་པ་དངུལ་ཀྱི་དོན་ཡིན་པ་ལ་སྤྱི་ཟུང་ཅུང་ཉམས་ནས་མོང་གོལ་དུ་ཆགས་
 པ་ཞིག་ཏུ་གསལ་བས་མདོར་ན་རི་བོ་ཞིག་གི་མིང་ལ་དངུལ་རེ་ཐོག་ཡོད་པ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་
 བས་ཡུལ་མིང་དེ་མི་རིགས་དང་རྒྱལ་ཁབ་དེར་ཐོག་པ་ཤེས་ཐུབ་པ་དང་། མོང་གོལ་བཞི་བོད་
 ཀྱི་ཤར་ཕྱོགས་འབྲུག་ནག་གཙང་བོའི་འགྲམ་རྒྱུད་ནས་ཆད་པའི་ཉི་ཤེ་ཞེས་པའི་རིགས་ཡིན་པ་
 ལས་ཨ་རབས་སོགས་ནས་ཆད་པའི་བྲུ་བྲུ་ས་སོགས་གང་ཡང་མ་ཡིན་ནོ།

ཉོར་སོག་གི་བྱད་པར།

བོད་མདོ་ཁམས་ཕྱོགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་མཁས་པ་སུམ་པ་མཁན་པོ་ཡེ་ཤེས་དཔལ་
 འབྱོར་ (༡༧༠༩-༡༧༩༩) གྱིས་སོག་པོ་ཞེས་པ་སྤྱི་མིང་དང་མོང་གོལ་ཞེས་པ་
 དེའི་ནང་གསལ་སྟེ་བྱར་གོ་ཉོར་གོས་པར་གསུངས་འདུག་པ་དེས་སོག་པོ་དང་མོང་
 གོལ་གཉིས་བོད་གླུ་དང་སོག་གླུ་ཀྱི་བན་ཚུན་གླུ་དོད་མིན་པ་ཅམ་ཤེས་ཐུབ་པ་
 ལས་ཉོར་དང་སོག་པོའི་མིང་གི་བྱད་པར་སོགས་གང་ཡང་གསུང་མི་འདུག། བཅན་
 པོའི་སྐབས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཅུ་ཉོར་གཉེར་ཡིག་ལས་ "ཉོར་མི་ལྔ་ཉོགས་དཔྱོད་
 བྱ་བར་སོང་པའི་གནས་ཚུལ་"⁸ ཞེས་པ་དང་། ཡང་ "སོག་དག་ཆོང་པ་ལྔ་བརྒྱ"¹⁰
 ཞེས་ཉོར་གྱི་མིང་དང་། སོག་པོ་དང་ཁད་ཉེ་བའི་མིང་རེ་བྱུང་པ་ནི་བོད་ཡིག་གི་ལམ་ནས་ཉོར་

7 <https://zh.wikisource.org>> 黑鞑事略

8 སུམ་པ་ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར། མཆོ་ཐོན་ལོ་རྒྱུས་སོགས་བཞེད་པ་ཆངས་སྤྱུགས་རྩམས་ཞེས་བུ་བ་བཞུགས་སོ། མཆོ་ཐོན་མི་
 རིགས་དཔེ་སྤྲད་ཁག། ༡༩༩༩

9 ཤིང་བཟའ་སྐལ་བཟང་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོན། བོད་སོགས་ཆོས་འབྱུང་། གངས་ཅན་རིག་བརྒྱུད་མོ་འབྲེད་ལྷེ་མིག་(དེབ་བརྒྱད་པ།) མི་
 རིགས་སའེ་སྤྲད་ཁད། ༡༩༩༩ སོག་ ༩༩

10 འཕྱི་ལོ་དང་ལྔ་སྐབས་མགོན་འཕྲིན་ལས་སྤྱད་བྱུང་གིས་མཛད། བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས། SONGTSEN LIBRARY

སོག་ཅེས་པའི་མིང་བྱུང་བ་སྤྱོད་ཤིང་ལོ་ལྔ་འཛིན་ཆོག་། དེ་བཞིན་ས་པཎ་གྱིས་དབུས་སུ་སྤང་བའི་འཕྲིན་ལས་ “ཀྱུ། མི་ཉག་སོག་པོ་ལ་སོགས་པ་མ་བརྒྱལ་གོང་དུ་རྟོར་འདྲ་བཏང་ཡང་ཅི་ཟེར་མ་ཉན་པས་” ཞེས་དང་ “མི་རྣམས་ཀྱི་བསམ་བཤུགས་ལྟར་ཁོ་རང་ལུ་ལག་ཚུང་བར་གདམ་”¹¹ ཞེས་པ་ལས་རྟོར་སོག་གཉིས་ཐ་དད་དུ་གོ་བྱུང་བ་མ་ཟད། སོག་པོ་ཞེས་པ་དེ་རྟོར་ཆེན་མོས་ཡོངས་སུ་བརྒྱལ་བའི་ཡུལ་ཞིག་ལ་ངོས་བཟུང་འདུག

དུས་རབས་བཅུ་བའི་ཡར་སྤོན་བོད་བྱང་རྒྱུད་དང་ཞང་ཤར་རྒྱུད་དུ་གནས་པའི་གྲུ་གུ་བ་རྣམས་ཀྱིས་རང་མིང་ལ་སོག་པོ་འམ་ཙོ་པོ་ཟུག་ཏུ་ཞེས་འབོད་བཞིན་པ་ནི་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དུ་ཕྱི་ལྷོ་遼史་སོགས་སུ་གསལ་བས། དེ་ན་སོག་པོ་འམ་ཙོ་པོ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༢༩༩ ལོར་ཆེ་ཉན་པར་སྐྱེས་འབུལ་བ་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་ནས་གསལ་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༢༩ དང་ ༡༠༤༠ ལོ་སོ་སོར་ཆེ་ཉན་པར་ངོ་ལོག་བྱས། མཐར་ཕྱི་ལོ་ ༡༡༠༠ ལ་སོག་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཞེས་པ་དངོས་སུ་བཅུགས་པའི་ལོ་རྒྱུས་བཅས་ཅུང་ཙམ་གསལ།¹² ཕྱིས་སུ་ཆས་ཉན་པས་པམ་པར་བྱས་པ་དང་དེ་རྗེས་མོང་གོལ་ཆོ་བས་དབང་དུ་བྱས་ནས། རིང་གིར་རྒྱལ་པོའི་རྗེས་སུ་克烈་ཁིར་ལེ་དང་塔塔儿་ཆ་ཏར་札刺亦儿་ཆ་ཡེར་བཅས་མོང་གོལ་བའི་ཆོ་ཁག་འགར་གྱུར་འདུག་པས་རང་ཅག་གིས་མོང་གོལ་བ་ལ་སོག་པོ་ཞེ་འབོད་པ་དེར་རྒྱ་མཚན་བྱེད་ཀ་ཙམ་ཡོད་པ་གསལ་བོ་རེད། ཡིན་ན་ཡང་དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་པའི་རྗེས་སུ་སུམ་པ་མཁན་པོས་གསུང་བ་ལས་གོ་ལྷོག་ནས་མོང་གོལ་ཞེས་པ་སྤྱི་དང་སོག་པོ་ནི་མོང་གོལ་བའི་མངའ་ཞབས་ཀྱི་འབངས་བྱེ་བྲག་པར་གྱུར་འདུག་པ་དེ་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་ལོ།

རྟོར་ཞེས་པའི་མིང་དེ་ཡང་ཕྱི་ལོའི་སྤོན་གྱི་དུས་རབས་དང་པོའི་ནང་བརྒྱམས་པའི་རྒྱའི་ཉན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དཔེ་ཐེང་《漢書》དུ། “ལྷོ་ན་ཉན་ཆེན་པོ་དང་། བྱང་ན་རྟོ་ཆེན་པོ་ཡོད།” 〔南有大漢，北有強胡。〕 ཞེས་གསལ་བའི་རྟོ་ཞེས་པ་དེ་ནི་རྩ་ཐང་དུ་འབྲོག་ལས་བྱེད་

11 སངས་རྒྱལ་འཛིན་ཆེན་དང་འབྲུག་ཐང་གིས་བརྒྱམས། བོད་སོག་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་ཞིབ་འཇུག་ཀན་སུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུང་ཁང་། ༢༠༠༣ ལོག ༤༤-༤༥

12 ཞིན་ཅུ་ལྷ། མོང་དང་ཐེང་ལྷ། རིན་བཅས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ཀྱི་མི་རིགས་ལོ་རྒྱུས། སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུང་ཁང་། ༡༩༩༤ 陈佳华. 宋辽金时期民族史/中国历代民族史丛书. 四川民族出版社. 1996-01-01

མཁན་གྱི་གྲུ་བ་དང་སོག་རིགས་སོགས་འབྲེས་མར་གནས་པ་དེ་ཡིན་པར་བཤད། གནའ་བོའི་
 རྒྱ་ནག་པས་ཕྱིའི་མི་རིགས་ལ་རྟོ་རིན་ཞེས་འབོད་པ་ནི་དཔེར་ན་ཕྱི་ལོའི་ཐོན་གྱི་ཆེན་(ཕྱི་ལོའི་
 ཐོན་གྱི་ ༡༩༡ ནས་ཕྱི་ལོའི་ཐོན་གྱི་༡༩༠༩)དང་ཏན་(ཕྱི་ལོའི་ཐོན་གྱི་ ༡༩༡ ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༠
 བར།)རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སུ་ནམ་རྒྱུན་ཁྲུང་ཁྲུང་བ་ལ་རྟོ་རིན་ཞེས་འབོད་པ་དང་། ཅེན་ (ཕྱི་ལོ་
 ༡༩༢༥ ནས་ ༡༩༣༠ བར།) རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སུ་རྟོ་རིན་བཤུགས་ལྡེ་ཟེང་འཁྲུག་ལྟ་བུར་མཆོན་
 བ་ཁྲུང་ཁྲུང་དང་ཆང་རིགས། ཞན་བའི་སོགས་རྒྱའི་རྒྱབ་བྱང་ཁྲུལ་གྱི་མི་རིགས་ཁག་པལ་ཆེ་
 བ་རྟོ་རིན་པའི་ཐ་སྙད་འདིའི་འོག་ཏུ་འདུས་ཡོད་པ་དང་། ཕྱིས་སུ་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སུ་
 གཞི་ནས་རྟོ་རིན་དང་རྒྱ་གར་གྱི་གྲུ་བ་སོགས་མི་རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བ་དེ་གསལ་ལྟ་བུར་འདུག་པ་
 དང་། ཆེས་སྡེའི་དུས་སུ་རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་དུ་རྒྱབ་བྱང་ཁྲུལ་གྱི་མི་རིགས་མང་
 བོར་རྟོ་རིན་ཞེས་འབོད་པ་ལ་དེ་རིམ་བཞིན་མི་རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བ་གསལ་ལྟ་བུར་ཕྱིན་པས་ཐ་སྙད་དེའི་
 འདུག་ཡུལ་ཆུང་དུ་སོང་བར་སྒྲུང་། བོད་ཀྱི་ཡིག་ལམ་ནས་རྒྱབ་བྱང་གི་དུ་གྲུ་དང་ཏ་ཟིག་སོགས་
 ལ་སོག་པོ་ཞེས་འབོད་པ་ལས་རྟོ་རིན་མི་འབོད་པ་དང་། ཡང་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་ལིང་ཏུ་སོགས་
 ལ་རྟོ་རིན་ཞེས་འབོད་པས་འདི་ལ་འབྲེལ་འབྲེས་སམ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་ངས་ཅན་ཞིག་
 ཡོད་ངེས་པ་དང་། དེ་ཡང་མོང་གོལ་ཞེས་པའི་མིང་འདི་དང་འབྲེལ་བ་མ་བྱུང་བའི་ཡར་ཐོན་དུ་
 བོད་བྱང་ཕྱོགས་ལི་ཡུལ་སོགས་ནས་སོག་རིགས་དང་འབྲེལ་ཆེ་ཞིང་ཤར་མཐའ་ཁག་ནས་རྟོ་རིན་
 བ་དང་འབྲེལ་བ་བྱེད་བཞིན་པ་ནི་སོག་དུ་རུ་ཀ་ཞེས་དང་ལྟ་རྟོ་རིན་གྱི་སྒྲིམ་གྲུ་བཙུམ་པའི་བྱུང་བ་
 སོགས་ལས་གསལ་བར་དཔོག་ཐུབ་པ་ཞིག་རེད།

སོག་པོ།

སོག་པོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདི་བོད་སྐད་རེད་དམ། དེ་ལ་ཆོག་ངོས་ནས་འབྲེལ་ན་དོན་ཅི་ཞིག་
 ཡོད་རེད་ཅེས་དྲིས་ཆེ། ལྷ་ཤག་སྤྱི་དཔེ་བ་ཆུང་ཞེས་པ་ལས་སོག་པ་སྤངས་ནས་སོག་པོ་སོག་
 ཞེས་པ་དང་། སོག་པོ་ཆོས་སོག་པ་བསྐྱེད་ནས་མོ་འདེབས་པ་སོགས་ཀྱི་ལས་བྱེད་པས་ན་
 མི་རིགས་ལ་དེ་ལྟར་སྐྱར་སྐྱེས་ཞེས་གནས་སྐབས་ཀྱི་ལན་རེ་མ་གཏོགས་རྒྱ་མཆོན་ར་འབོད་པ་དང་།

སྒོ་རྒྱུ་དེ་ཅུ་གྱིས་འབྱོར་མོ་ཞིག་མི་འདུག། ཡང་མཁས་དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་
 “དེ་བཞིན་སོག་པོ་ཡང་ཐོག་པོ་ལས་གཞན་མིན་པར་ངེས་ཀྱང་”¹³ ཞེས་སོག་པོ་ནི་བོད་སྐད་ཀྱི་
 ཐོག་པོ་ཞེས་པའི་སྒྲ་བྱར་ཉམས་པ་ལ་གོ་བ་དང་། དེ་བཞིན་གྱུ་བ་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་དུ་“མགར་བའི་
 མིང་ལ་སྡོན་དུས་སོག་པོར་འབོད་”¹⁴ ཅེས་སོགས་སྒྲ་ཆོགས་ཤིག་ཡོད་པ་ལ། དུས་རབས་བརྒྱ་
 བའི་ཡར་སྡོན་བོད་བྱང་རྒྱུད་དང་བྱང་ཤར་རྒྱུད་དུ་གནས་པའི་བྲ་གྱུ་བ་ནམས་གྱིས་རང་མིང་ལ་
 སོག་པོ་འཕལ་ཅོ་པོ་ཟུ་༥ ཞེས་འབོད་བཞིན་པ་དང་། དེ་ནི་བོད་སྐད་དུ་འབྲོག་པའམ་རྩ་ཐང་གི་
 མི་རིགས་ཞེས་པའི་དོན་ཡིན་པ་ནི་རྒྱའི་ཡིག་ཆར་སྒྲུབ་ཅི་ 辽史 སོགས་སུ་གསལ། འདིར་
 གསལ་བའི་ཅོ་པོ་འཕལ་སོག་པོ་ནི་ཡི་ཡུལ་ཕྱོགས་ནས་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་ཆོའི་རིགས་ཀྱང་སོག་
 དག་ལྟེ་སོག་ལྟེ་ཡན་ (Sogdiana)¹⁵ ཞེས་པར་ཉེ་བ་དང་། ཡང་མཁས་དབང་དགེ་འདུན་
 ཆོས་འཕེལ་གྱིས་སྒྲིང་ཆེན་པའི་རྒྱགས་བརྒྱུ་ཆེན་པོ་ནས་ལུང་བྲངས་པའི་“ལྷང་ར་སྤྲུག་པོ་ལ་
 སོགས་པའི་སོག་ཡུལ་” ཞེས་གསུང་བའི་ལྷང་ར་སྤྲུག་པོ་ནི་ཡི་ཡུལ་ལམ་ཞེན་ཅང་ལ་གོ་དགོས་
 པས་ན། ཡི་ཡུལ་ནས་ཡོང་བའི་སོག་པོ་རིགས་ལ་མགར་བྱེད་མཁན་གྱི་གོ་དོན་ཡོད་པ་དེ་ཡང་
 ཞིབ་དུ་བསམ་ན་གོ་རྒྱུ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་ཡང་འབྲུགས་ནས་རྟོགས་ཐུབ་པ་ཞིག་རེད་འདོད།

ཉོན་པོ་

ཉོན་པོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྐད་འདི་བོད་སྐད་རེད་དམ། དེ་ལ་ཆོག་ངོས་ནས་འབྲེལ་ན་དོན་ཅི་ཞིག་ཡོད་
 རེད་ཅེས་དྲིས་ཆེ། ཉོན་པོ་ལ་བྱ་སྡོད་གཏུམ་པོའི་དོན་ལ་འབྲུག་པ་སྟེ་དཔེར་ན་བྱེད་གསོད་
 མཁན་གྱི་བྲ་ཁྲ་ལ་ཉོན་པོ་ཟེར་བ་ལྟ་བུ་དང་། ཡོ་རྒྱས་སྤྲུ་བ་ཆལ་བ་ཁྲི་དཔོན་ཀུན་དག་འདྲོ་

13 དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་མཛད། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཆོས། བོད་དང་པོ་ Dzongsar Institute, Bir-
 176077, Kangra HP india འོག ༥༡༥
 14 ཐུབ་བསྟན་འོད་གསལ་བསྟན་པའི་ཉེ་མས་མཛད། བསྟན་པའི་སྤྱིང་པོ་གསལ་ཆེན་ལྷ་འགྲུར་ངེས་དོན་ཐབ་མོའི་ཆོས་ཀྱི་བྱང་བ་
 གསལ་བར་བྱེད་པའི་ལེགས་བཤད་མཁས་པ་དག་འབྱེད་ཐོ་མཆར་གཏས་ཀྱི་རོལ་མཆོ། བོད་སྡོང་ས་མི་དམངས་དཔེ་སྐད་ཁང་། ༡༩༩༩
 འོག ༩༩
 15 སོག་དག་གསལ་ Sogdiana ཞེས་པ་ནི་དེད་དུས་ཀྱི་ཉ་རིག་སི་ཐན་ Tajikistan ཀྱི་ཡུལ་ལྷང་ཞིག་ལ་གོ་བ་
 དང་། དེ་ནི་ཆོས་གནའ་པོའི་ཨ་རབ་ཀྱི་མ་རྩ་རྒྱའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གསུང་རབ་ཨེས་ལྷན་པའི་བྱང་འཕགས་ཀྱི་གནས་གཉིས་པ་དེ་
 ཡིན་ཞིང་། མདའ་བ་ཞེས་པའི་དོན་རེད།

རྗེས་ (༡༣༠༩-༡༣༩༩) བཅུ་མཇུག་པའི་དེ་བཟེང་དམར་པོར་ “ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་མཁུག་ཏུ་
 རྟོར་མེར་པོ་ཐེར་བ་ཐུ་ཡུ་ཉན་”¹⁶ ཞེས་འཁོད་འདུག་ལ། དེ་བཞིན་རྒྱ་བོད་ཆོག་མཛོད་དུ་ “ཏུ་
 དབེན་རྒྱལ་རབས་ཡན་ཆད་ལ་པལ་ཆེར་ཡུ་གུར་རིགས་ལ་ཐེར་ཞིང་། ཏུ་དབེན་གྱི་དུས་སུ་མོང་
 གོལ་རིགས་ལ་ཐེར། དེ་ཚུན་ཆད་དུ་སྐབས་འགར་ལ་ཞ་སྟེ་ཐུ་ཡུ་ཉན་རིགས་ལ་ཐེར། དེར་སང་
 བོད་བྱང་ཐང་དུ་སྟོད་པའི་འཕྲོག་པ་དང་། མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་བྱང་ཤར་ཁུལ་དུ་སྟོད་པའི་རྟོར་
 རིགས་ལ་འདར་ཐེར།”¹⁷ ཞེས་འཁོད་འདུག་པ་ལ་བལྟས་ན། འདིར་ཏུ་དབེན་ཞེས་པ་ནི་ཡོན་རྒྱལ་
 རབས་ལ་གོ་དགོས་ཤིང་ཡོན་གྱི་གོང་དུ་ཡུ་གུར་ལ་རྟོར་ཞེས་འཁོད་པ་ཅིག་དང་། ཡོན་གྱི་དུས་
 སུ་བོད་རྒྱལ་སྤྱི་ལོན་ཆེན་མོ་ལ་རྟོར་ཞེས་འཁོད་བཞིན་པ་ཅུ་མཇུག་པ་ལ་ལས་མི་རིགས་
 དང་ཡུལ་ལུང་གང་དག་ལ་འཁུག་པ་གཏན་ཁེལ་བ་ཞིག་མི་འདུག དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་པར་
 སྐབས་དེའི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་ས་སྤྱ་བཞུ་ཆེན་གྱིས་བོད་ཡུལ་ནས་རྟོར་ཡུལ་ལ་ཕེབས་ཞེས་པ་དེ་
 རྒྱལ་པོ་གོ་དན་གྱི་རྒྱལ་ཁམས་ལ་གོ་བ་དང་། དེ་ཡང་མོང་གོལ་བས་བོད་ཤར་ཕྱོགས་མི་ཉག་
 དང་ཁེད་ཉི་ལའི་ཡུལ་དེ་མ་བཟུང་བའི་ཡར་སྟོན་གྱི་ཡུལ་མིང་ཡིན་པ་ལ། བྱིས་སུ་མོང་གོལ་དང་
 ས་སྤྱ་བའི་འབྲེལ་བ་ཐོག་མར་བྱུང་དུས་མིང་དེ་རང་སོར་བཞག་པ་ཞིག་ཏུ་སྟངས། རྒྱ་ཡིག་གི་རྒྱ་
 ཆ་ཁག་ནས་རྟོར་ཞེས་པའི་སྤྱ་གདངས་དང་ནང་དོན་གཉིས་ཀྱི་ཕྱོགས་ནས་འདི་ཡིན་ནམ་སྟུམ་
 པའི་དོགས་པ་བྱེད་ཡུལ་ཅིག་ཡོད་པ་ནི་ཞུན་ནོ་ཏུ་ཞེས་པའི་རིགས་དེ་རེད། རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དང་དུ་
 རྟོ མུ, དང་ཏུ བྱ, གུ རྒ, བཅས་འབྲི་ཚུལ་ཁ་གས་བྱུང་འདུག་པ་དག་ལས་ཏུ་ བྱ ཞེས་
 པ་རྒྱ་སྐད་དུ་བྲ་ཞིག་གི་མིང་ལ་འཁུག་པས་རྟོར་པ་རྒྱལ་སྤྱི་ལོན་བཞིན་ཡོད་པས་དེ་
 ལྟར་ཐོག་པ་ཡིན་ནམ་ཞེས་ཆོད་དཔག་བྱེད་མཁན་གྱི་རིགས་གཅིག་དང་། ཡང་རྒྱ་ཡིག་གི་མུ
 ཞེས་པ་ཁ་སྤྱིའི་དོན་ལ་གོ་བས་ན་ཏུ་བ་ཁུལ་གྱི་མི་པལ་ཆེ་བ་ལ་རྒྱ་ཡོད་པས་དེ་ལྟར་ཐོག་པར་
 འདོད་ཚུལ་གཅིག་བཅས་མངན་ཡང་། དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་རྟོར་ཞེས་པ་དེ་རྒྱ་སྐད་ཅིག་ཡིན་
 པ་གཞིར་བཞག་ནས་བཤད་པ་རྒྱང་རྒྱང་ཡིན་པ་ལས་ཁོ་ཆོས་རྟོར་ཞེས་འཁོད་ཡུལ་གྱི་ཆོགས་

16 ཆལ་བ་ཀུན་དག་འདྲི་རྒྱུ། དེ་བཟེང་དམར་པོ། མི་རིགས་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་གིས་བསྐྱུལ། ༡༩༩༡

17 རྒྱ་བོད་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ། མི་རིགས་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། ༡༩༩༩ ལོག ༣༠༥

གྲེདག་གིས་རང་མིང་ལ་ཅི་ལྟར་འབོད་ཚུལ་གང་ཡང་མི་གསལ། བྱིས་སུ་ཁྱེད་ཀྱི་བས་རང་
 མིང་ལ་ཉོར་ཞེས་འབོད་པ་ཤེས་པ་ནས་དེ་རྒྱ་སྐད་མིན་པ་གསལ་པོར་གྱུར་བ་དང་། ཉོར་ཞེས་
 པའི་ཆིག་དོན་ཐད་ཉེ་ཆར་ལྷོ་སོག་གསལ་ནང་སོག་སློབ་བྲལ་ཆེན་མོའི་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོ་མོ་ཆེ་ལ་
 མོ་ཡིས་མཛད་པའི་ “ཁྱེད་ཀྱི་འོད་སྤྲེལ་མན་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དཔལ་ཡོན།” ཞེས་པའི་དེབ་དུ། བྲལ་
 གྱའི་སྐད་དུ་*ogul* ། ཞེས་པ་བྲལ་ལ་གོ་བ་དང་། སོག་པའི་སྐད་དུ་*ku* ། ཞེས་པའི་སྤྱི་ཟུར་
 རུང་ཅན་ཉམས་པ་ལས་སྤྱི་རྩ་བ་ལ་འགྱུར་བ་གང་ཡང་ཕྱིན་མེད་པས་ན་ཉོར་མ་ཉོར་ཞེས་པ་དེ་
 བྲལ་ཞེས་པའི་དོན་དུ་གོ་¹⁸ དགོས་བར་འབྲེལ་འདུག་པ་ནི་དོན་ལ་གནས་པར་སེམས།

མཐུག་བསྐྱུ་བ།

འདི་ནས་ང་ཆོས་འབྲོག་པའམ་རུ་བ་ལྟ་བུའི་གོ་བ་ཅན་གྱི་སོག་པོ་ཞེས་པ་དང་། བྱི་གོ་བ་ཅན་
 གྱི་ཉོར་ཞེས་པ་འདི་གཉིས་ནི་བོད་དང་ས་འབྲེལ་དུ་ཡོད་པའི་མི་རིགས་གཉིས་ཀྱི་རང་མིང་ཡིན་
 པ་ཤེས་ཐུབ་ན་ཡང་། བྱིས་སུ་དུས་ཆོད་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་ནས་ཐ་སྙད་དེ་གཉིས་ཟུར་ཆག་གི་སྐད་
 ཡིན་པ་རིམ་བཞིན་མི་གསལ་བར་གྱུར་བ་དང་། མོང་གོལ་རིགས་ཀྱིས་གཙོས་བོད་ཡུལ་སྟོད་
 སྐད་བར་གསུམ་དུ་སོག་རུ་དང་སོག་ཟྱ། སོག་ལ་དང་སོག་ཆུ། ཉོར་བ་དང་ཉོར་རིགས་སོགས།
 ཉོར་སོག་གི་མིང་ཅན་ཆོ་ཤོག་དང་རི་རྩ་བཟང་བས་མི་ལོང་པ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་དག་ཀྱན་ཡང་
 མོང་གོལ་བའི་རིགས་དང་རྒྱ་རྒྱུན་ཉེ་རིང་གིས་འབྲེལ་བ་གང་རུང་ཞིག་དུ་ངོས་འཛིན་ཨ་འཐས་
 སུ་བྱེད་པ་དེར་སྐར་ཡང་སྐར་ཞིབ་ཅིག་མི་འགྲོ་ཀ་མེད་དུ་མཐོང་། མཐར་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
 ཡིག་ཆ་རེ་རུང་ན་སོག་པོ་ནི་ཙོ་ཤོ ག ༡ ཞེས་པ་དང་ཉོར་ནི་ཉོར་མིན་胡人 ཞེས་པའི་རྒྱུ་རྐྱེད་
 ཡིན་པ་ལ། བོད་ཀྱིས་རྒྱ་ནག་པའི་སྐད་ནས་གཡར་ཆིག་གསལ་ཟུར་ཆག་ཏུ་བཀོལ་བར་བཤད་
 མཁན་འདུག་ན། དེ་ནི་དངོས་ཡོད་གནས་ཚུལ་དང་མཐུན་པ་ཞིག་མིན་ཏེ། ལར་ནས་སོག་པོ་
 དང་ཉོར་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདི་གཉིས་རྒྱ་ནག་སྐད་དང་བོད་སྐད་གཉིས་ཀྱི་གང་ཡང་མིན་པ་ནི་ཐ་
 སྙད་སོ་སོའི་གོ་དོན་ལ་ཡུལ་སོ་སོའི་རང་སྐད་ཀྱིས་འབྲེལ་དུ་ཡོད་པ་དེས་གསལ་བ་དང་། ཁྱེད་

18 乌其拉图《匈奴与萨满教的文明》2001 མོ་ཆེ་ལ་མོ། ཁྱེད་ཀྱི་འོད་སྤྲེལ་མན་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དཔལ་ཡོན།
 ༡༩༩༡ མོང་ནང་སོག་དགེ་འོས་སློབ་བྲལ་ཆེན་མོའི་དུས་དེབ་འདོན་ཐེངས་གཉིས་པ།

ནོང་གི་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་གནས་ཀྱང་སོག་དག་དང་ཉོར་བ་ཞེས་ཐ་སྟོན་ཡོད་པ་གང་ཞིག་ལ་བོད་
དང་བོད་བྱང་རྒྱུད་དང་བྱང་ཤར་ཁུལ་གྱི་མི་རིགས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་ནི་རྒྱ་ནག་པ་དག་ལས་ཀྱང་
བོད་ལ་ཐག་ཉི་ཞིང་དུས་སྤྱི་བས་ན། བོད་ཀྱིས་ཐད་ཀར་རང་དང་ཡུལ་དུས་གོམས་སློལ་གང་ཐད་
ནས་འབྲེལ་ཡོད་བྱིས་མཆོས་དག་ནས་མི་ལོན་པར། རང་གི་བྱིས་མཆོས་དག་གི་མིང་དེ་ལས་
ཀྱང་བར་ཐག་ལེ་བར་བརྒྱ་སྟོང་གིས་ཆོད་པའི་རྒྱ་ནག་པ་དག་ནས་བསྐབ་དགོས་པའི་རྒྱ་མཆོན་
ཅི་ཞིག་ཡོད་དམ།

ལྷན་ཁུངས།

༡ ཤིང་བཟའ་སྐལ་བཟང་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོན་གྱིས་བཅུམས། སོག་ཆོས་འབྱུང་། གངས་ཅན་རིགས་བརྒྱུད་སྐོར་འབྲེད་ལྗེ་མིག། (དེབ་བརྒྱད་
ལ།) མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༣

༢ དུང་དཀར་རྫོང་བཟང་འཕྲིན་ལས། བོད་ཀྱི་ཆོས་མིང་ལྷན་འབྲེལ་སྐོར་བཤད་ལ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༡

༣ སངས་རྒྱལ་མིན་ཆེན་དང་འབྲུག་ཐང་གིས་བཅུམས། བོད་སོག་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་ཞིབ་འཇུག་ཀན་སུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་
། ༢༠༠༣

༤ ཆལ་བ་ཀུན་དག་འཛོལ། དེབ་ཐེང་དམར་པོ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་གིས་བསྐྱུག། ༡༩༩༡

༥ རྒྱ་བོད་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩ གོག་ ༣༠༥

༦ སུམ་པ་ཡེས་ཤེས་དཔལ་འབྱོར། མཆོ་ལྷན་ལོ་རྒྱུས་སོགས་བཞོད་པ་ཆངས་སྐྱ་གསར་སྟོན་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ། མཆོ་ལྷན་མི་
རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩

༧ ཁྱི་རྩ་དྲ། སོང་དང་མེ་ལྷ། རིན་བཅས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ཀྱི་མི་རིགས་ལོ་རྒྱུས། མི་ཁྱོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩ 陈佳
华. 宋辽金时期民族史/中国历代民族史丛书. 四川民族出版社. 1996-01-01

༨ 乌其拉图《匈奴与萨满教的文明》 2001 མོ་ཆེ་ལ་མོ། རྒྱུད་རྒྱུད་དང་སྐུ་མན་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དཔལ་ཡོན།
༢༠༠༡ མོ་ཆེ་ལ་མོ་མོ་ལོ་སྐོར་གྱི་ཆེན་མོ་འདི་དུས་དེབ་འདོན་ཐེངས་གཉིས་ལ།

༩ <https://zh.wikisource.org>>黑鞑事略

༡༠ དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་མཛད། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་རྒྱུ་ བོད་དང་པོ་ Dzongsar Institute, Bir-
176077, Kangra HP india

༡༡ ལུབ་བསྟན་ཡོད་གསལ་བསྟན་པའི་ཉི་མས་མཛད། བསྟན་པའི་སྤྱིང་པོ་གསལ་ཆེན་མུ་འགྲུར་ངེས་དོན་ཐབ་མོའི་ཆོས་ཀྱི་བྱང་བ་གསལ་
བར་བྱེད་པའི་ལེགས་བཤད་མཁས་པ་དགའ་བྱེད་རོ་མཆར་གཏས་ཀྱི་རོལ་མཆོ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༩